751 Hf

Sprawozdanie o stanie gospodarczym

SPRAWOZDANIE

O STANIE GOSPODARCZYM OKRĘGU IZBY PRZEMYSŁOWO-HANDLOWEJ W WILNIE

W ROKU 1937

1938
NAKŁADEM IZBY PRZEMYSŁOWO-HANDLOWEJ W WILNIE

SPRAWOZDANIE

O STANIE GOSPODARCZYM OKRĘGU IZBY PRZEMYSŁOWO-HANDLOWEJ W WILNIE

ZA ROK 1937

1938
NAKŁADEM IZBY PRZEMYSŁOWO-HANDLOWEJ W WILNIE

K-80/79

Izba składa serdeczne podziękowanie instytucjom i osobom, które dostarczyły informacyj i różnego rodzaju materiałów do niniejszego sprawozdania.

ZAKŁADY GRAFICZNE „ZNICZ", WILNO, UL. BISKUPA BANDURSKIEGO 4.

SPIS RZECZY.

Str.

KILKA CYFR PODSTAWOWYCH, DOTYCZĄCYCH OKRĘGU IZBY VI
MAPKA ROZMIESZCZENIA PRZEMYSŁU I WIĘKSZEGO HANDLU W OKRĘGU IZBY W R. 1937 VII
UWAGI OGÓLNE O SYTUACJI GOSPODARCZEJ W R. 1937 XIII
CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA:
KOMUNIKACJA 3
SYTUACJA KREDYTOWA 17
SYTUACJA W POSZCZEGÓLNYCH GAŁĘZIACH PRZEMYSŁU I HANDLU . 24
Przemysł i handel drzewny 24
Ogólna charakterystyka sytuacji 24
Eksploatacje leśne 26
Kłody i dłużyce 26
Kopalniaki 28
Słupy teletechniczne 28
Podkłady kolejowe i slipry 30
Przemysł tartaczny 31
Surowce dyktowe 38
Olsza 38
Brzoza 38
Przemysł dyktowy 40
Handel papierówką 46
Osika i przemysły na niej oparte 52
Osika 52
Produkcja drewienek do zapałek 53
Przemysł papierniczy 54
Przemysł terpentynowy 56
Handel zbożem i przemysł rolny 61
Handel ziemiopłodami (oprócz włókna lnianego) 61
Przemysł młynarski 72
Przemysł gorzelniany 79
Przemysł ziemniaczany 81

Handel włóknem lnianym 83
Olejarstwo 103
Przemysł włókienniczy 113
Przemysł i handel oparty na produktach hodowli 128
Przemysł i handel mięsny 128
Handel i przemysł jeliciarski 135
Handel końmi 136
Handel drobiem 137
Przemysł skórzany oraz handel skórami i wyrobami skórzanymi . . . 139
Przemysł garbarski 139
Białoskórnictwo i rękawicznictwo 143
Handel skórami i obuwiem skórzanym 146
Futrzarstwo 148
Przemysł mineralny 150
Hutnictwo szklane 150
Cegielnie 153
Kaflarnie 156
Przemysł cementowy 159
Ruch budowlany i przemysł budowlany 160
Różne gałęzie przemysłu i handlu 165
A. Przemysł 165
Przemysł metalowy 165
Przemysł radiowy 167
Przemysł gumowy 168
Przemysł poligraficzny 169
Różne gałęzie przemysłu chemicznego 171
Przemysł drożdżowniczy 171
Przemysł konserwowy 172
Przemysł browarniany 174
B. Handel 176
Handel ogólno-spożywczy 176
Handel włókienniczy 180
Handel galanteryjny i konfekcyjny 181
Handel żelazem 182
Handel maszynami i narzędziami rolniczymi 183
Handel księgarski 184
C. Sytuacja w dziale artykułów drugorzędnych 185
Handel i przemysł grzybowy 185
Zioła lecznicze 187
Handel sierścią i szczeciną 189
Handel oddzierkami ze skór 192
Handel rakami 192
TURYSTYKA 193

ZAŁĄCZNIKI STATYSTYCZNE:

ZAŁĄCZNIK I:

Statystyka przedsiębiorstw według katastru Izby w r. 1937.

ZAŁĄCZNIK II:

Statystyka uruchomienia zakładów przemysłowych oraz zatrudnienia w okręgu Izby w r. 1937.

ZAŁĄCZNIK III:

Nadanie towarów na stacjach D. O. K. P. Wilno oraz na wszystkich stacjach Polskich Kolei Państwowych w latach 1936 i 1937.

ZAŁĄCZNIK IV:

Dziedzina socjalna.

ZAŁĄCZNIK V:

Statystyka podatkowa

OKRĄG IZBY PRZEMYSŁOWO-HANDLOWEJ W WILNIE
(woj. wileńskie, nowogródzkie, białostockie, poleskie)

Cyfry podstawowe:

Obszar — 121.076 km²

o zaludnieniu — 5.109,3 tys. mieszk.

i gęstości zaludnienia na 1 km² — 42 mieszk.
(dane o zaludnieniu według spisu ludności z 1931 roku).

Z handlu utrzymywało się — 4,0 % ludności;

z przemysłu (łącznie z rzemiosłem) — 10,3 %.

Ilość przedsiębiorstw w r. 1937

przemysłowych (bez rzemiosła)	11.533
w tym I—VI kat.	1.217
handlowych[1])	55.935
w tym I i II kat.	2.437

Zatrudnionych przy produkcji

w przemyśle[2]) I—VII kat.	37.939

[1]) Z zajęciami przemysłowymi.
[2]) Łącznie z większym rzemiosłem (do VII kat.).

MAPKA ROZMIESZCZENIA PRZEMYSŁU I WIĘKSZEGO HANDLU

W OKRĘGU IZBY PRZEM.-HANDL. W WILNIE

w roku 1937.

WYJAŚNIENIE DO MAPKI.

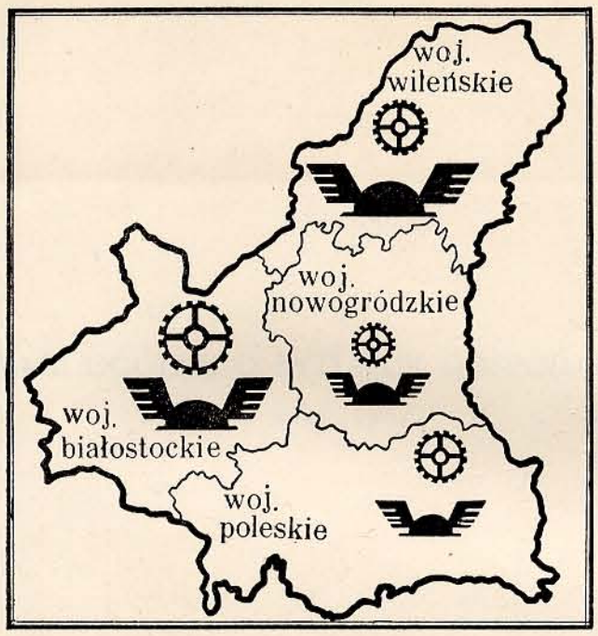
Mapka rozmieszczenia przemysłu i większego handlu została opracowana w oparciu o dane katastru Izby, biorąc za podstawę wykupione świadectwa przemysłowe. Podaje ona rozmieszczenie wzmiankowanej przedsiębiorczości według powiatów; zostały też wydzielone 4 większe miasta: Wilno, Białystok, Grodno i Brześć n. B. Na drugiej pomniejszonej mapce (u góry) mamy zobrazowane rozmieszczenie według województw.

W dziale przemysłu mapka obejmuje wszystkie przedsiębiorstwa, reprezentowane przez Izbę, a więc bez rzemiosła. Figury, oznaczające przemysł, zostały tak skonstruowane, że przedsiębiorstwom większym, wykupującym świadectwa wyższych kategorii, odpowiadają proporcjonalnie większe pola, niż mniejszym, przy czym za jednostkę miary przyjęto pole, odpowiadające przedsiębiorstwu VIII kat. Proporcja w wykresach została zastosowana, biorąc pod uwagę normy, przewidziane w taryfie świadectw przemysłowych (a więc przeważnie w stosunku do ilości zatrudnionych, czasem zaś — wyposażenia technicznego i produkcji) zależnie od gałęzi przemysłu.

W dziale handlu uwzględniono tylko przedsiębiorstwa większe, wykupujące świadectwa I i II kat. handlowej, przy czym ze względu na bardzo małą ilość przedsiębiorstw I kat. (24 w całym okręgu na ogółem 2.437 w całej tej grupie łącznie t. j. I i II kat.), wszystkie przedsiębiorstwa traktowano narówni.

ROZMIESZCZENIE PRZEMYSŁU I WIĘKSZEGO HANDLU

NA TERENIE OKRĘGU IZBY PRZEM.-HANDL. W WILNIE W ROKU 1937

ŁOTWA

LITWA

NIEMCY

Z. S. R. R.

pow. brasławski
pow. święciański
pow. postawski
pow. dziśnieński
m. Wilno
pow. wilejski
pow. oszmiański
pow. wileń.-trocki
pow. mołodecki
pow. lidzki
pow. wołożyński
pow. stołpecki
pow. suwalski
pow. augustowski
pow. szczuczyński (białost.)
pow. sokólski
m. Grodno
pow. szczuczyński (nowogr)
pow. nowogródzki
pow. ostrołęcki
pow. łomżyński
m. Białystok
pow. grodzieński
pow. nieświeski
pow. wołkowyski
pow. słonimski
pow. baranowicki
pow. wys.-mazowiecki
pow. białostocki
pow. ostrowsko-mazowiecki
pow. bielsko-podlaski
pow. prużański
pow. kosowski
pow. łuniniecki
pow. kobryński
pow. drohiczyński
pow. piński
m. Brześć n. B.
pow. brzeski
pow. kamień-koszyrski
pow. stoliński

HANDEL
PRZEMYSŁ
WOJEWÓDZTWA
POWIATY

UWAGI OGÓLNE O SYTUACJI GOSPODARCZEJ
w roku 1937.

UWAGI OGÓLNE O SYTUACJI GOSPODARCZEJ W ROKU 1937.

Zwyżkująca linia rozwoju koniunktury *światowej* osiągnęła w r. 1937 swój punkt najwyższy od czasu ostatniego wielkiego przesilenia. W efekcie rocznym należy też zaliczyć okres sprawozdawczy do okresów poważnego ożywienia gospodarczego.

Jednym z najważniejszych impulsów ożywienia były wzmożone zbrojenia. Powodowały one duży wzrost zapotrzebowania na surowce i różne wyroby gotowe, w związku z czym występowały też tendencje spekulacyjne, których załamywanie się powodowało perturbacje życia gospodarczego.

Raz po raz występować też zaczęły przejawy recesji. Naradzanie się nowej recesji — w znacznej mierze z uwagi na zahamowania, jakie wciąż odczuwała objawiająca się od kilku lat koniunktura zwyżkowa — wystąpiło obecnie łagodniej, aniżeli z początkiem ubiegłego wielkiego przesilenia. Takie kształtowanie się sytuacji nasuwało wręcz wątpliwość, czy świat ma do czynienia z przejściowym tylko cofnięciem się koniunktury, czy też istotnie miałby to być początek nowego, wielkiego kryzysu.

Labirynty przepisów i ograniczeń dewizowych, system zakazów i kontyngentów w handlu zagranicznym, specyficzna polityka celna, wszystkie te środki, mające za zadanie nie tylko ochronę bilansu płatniczego poszczególnych krajów, ale w jeszcze większej mierze, w połączeniu z innymi posunięciami o charakterze wewnętrzno-gospodarczym, będące wynikiem wybujałych dążności autarkicznych w gospodarce — powodowały poważne odchylenia od przebiegu linii koniunktury światowej. Stąd też stosunki ekonomiczne kształtowały się w poszczególnych krajach w dużej mierze niezależnie od siebie i rozważania o sytuacji gospodarczej w skali światowej tylko z bardzo daleko

idącymi zastrzeżeniami dają się w roku sprawozdawczym zastosować przy ocenie rozwoju koniunktury w poszczególnych organizmach państwowych, rządzonych zresztą różniącymi się nieraz mocno między sobą zasadami polityki ekonomicznej.

Mając powyższe zastrzeżenia na względzie, stwierdzić się daje w skali światowej w roku sprawozdawczym dwukrotne wyraźne zachwianie tempa ożywienia koniunktury. Pierwsze wystąpiło już na wiosnę, drugie na jesieni.

Stosunkowo bardzo poważny wpływ na przebieg wypadków na arenie gospodarczej świata miało kształtowanie się sytuacji w Stanach Zjednoczonych A. P., gdzie właśnie na wiosnę miał miejsce nagły silny spadek kursów giełdowych papierów o zmiennym oprocentowaniu oraz cen surowców, co pociągnęło za sobą również spadek produkcji, zatrudnienia i obrotów. Podobne objawy ujawniły się i w innych krajach świata. Głębszą przyczyną załamania było przecenianie perspektyw wzrostu popytu, wskutek czego nastąpiła zniżka cen. Wspomniane objawy recesji na wiosnę wystąpiły pod bezpośrednim wpływem obawy, że Stany zrewaloryzują dolara w celu wstrzymania nadmiernej zwyżki cen. Rewaloryzacja ta jednak w rezultacie nie nastąpiła. — Wskutek środków zaradczych, przedsięwziętych przez rząd Stanów przeciw gwałtownym objawom recesyjnym, byliśmy następnie znów świadkami tendencji zwyżkowej na giełdach, a równolegle — zwyżki produkcji i obrotów.

Nowy spadek kursów giełdowych, a następnie ponowny wstrząs koniunktury, jaki odczuły różne kraje świata — miał miejsce na przełomie lata i jesieni. Tym razem załamanie linii koniunktury miało w znacznej mierze podłoże polityczne. Na życiu gospodarczym zaciążyła w szczególności zaostrzona sytuacja w basenie Morza Śródziemnego oraz wojna na Dalekim Wschodzie i osłabienie obrotów z tym rynkiem. Ten drugi okres zmian koniunkturalnych cechowała również ucieczka kapitału do lokat możliwie jaknajbardziej bezpiecznych. Pociągało to za sobą znaczne trudności dla życia gospodarczego w zakresie kredytu na potrzeby produkcyjne. W końcu roku nastąpiło pewne zahamowanie spadku cen światowych, w znacznej mierze wskutek ograniczenia produkcji szeregu surowców. Nie zapobiegło to jednak notowanemu ku końcowi roku obniżaniu się wskaźnika światowej wytwórczości przemysłowej i obrotów handlu światowego. Fakt słabnięcia koniunktury potwierdza również zwiększanie się zapasów

Niektóre wskaźniki życia gospodarczego Polski.

Tablica I.

Wyszczególnienie	1931 r.	1932 r.	1933 r.	1934 r.	1935 r.	1936 r.	1937 r.
Produkcja przemysłowa . . . A	69	54	56	63	66	72	85
B	78	64	70	79	85	94	111
(W nawiasach wskaźniki światowej[1]) produkcji przemysł.)	(79)	(67)	(75)	(81)	(90)	(101)	(108)
Produkcja dóbr wytwórczych A	59	42	46	55	61	71	89
B	73	57	68	80	88	103	128
Produkcja dóbr spożycia A	72	62	62	69	72	75	82
B	78	67	71	79	86	93	103
Zatrudnienie w przemyśle przetwórczym[2]) (przeciętna roczna)	71	62	64	71	77	83	93
Zatrudnienie na robotach publicznych (przeciętna roczna)	81	71	157	212	241[3])	313[3])	.
Bezrobotni zarejestrowani (przeciętna roczna)	239	204	199	273	304	293	299
Ceny hurtowe	75	66	59	56	53	54	59
Koszty utrzymania w złocie .	83	75	68	63	60	58	62
Przewozy kolejowe (tono-klm.)	91	68	71	82	80	82	101
Handel zagraniczny:							
a) wartość przywozu[4]) . . .	44	26	25	24	26	30	37
b) wartość wywozu[4])	75	43	38	39	37	41	48
Inwestycje	46	33	34	39	46	56	.
Wkłady w instytucjach oszczędnościowych (stan na koniec każdego roku)	99	100	102	112	113	121	145
Kredyty krótkoterminowe w instytucjach kredytowych .	99	84	84	84	87	85	86
Obieg pieniężny (stan w końcu roku)	95	86	87	89	92	95	97
Dochody skarbowe z podatków, ceł i monopoli[5])	71	61	61	60	64	70	78

Na podstawie danych G. U. S. oraz I. B. K. G. i C. Kropki w tablicy oznaczają brak odpowiednich obliczeń.

Uwaga: A — stare wskaźniki produkcji przemysłowej, B — nowe wskaźniki produkcji przemysłowej. „Stare wskaźniki produkcji dla przemysłu przetwórczego opierały się na zatrudnieniu. Za podstawę do obliczenia nowych wskaźników służyły liczby produkcji według statystyki przemysłowej. Poza tym została uwzględniona zmiana sezonowości w kilku gałęziach przemysłu przetwórczego, a także w kopalniach węgla i hutnictwie żelaznym". (Koniunktura Gospodarcza—sierpień 1938 r.).

[1]) Bez Z. S. R. R. [2]) Zatrudnienie ogółem w zakładach zatrudniających normalnie 20 i więcej robotników. [3]) Skierowanie przez Fundusz Pracy. [4]) Wskaźnik obliczono na podstawie wartości w złocie. [5]) Wskaźniki obliczono na podstawie danych w złotych obiegowych.

surowców, które osiągnąwszy w marcu roku sprawozdawczego poziom najniższy od ośmiu lat, uległy w dalszych miesiącach zwiększeniu.

Ogólne całoroczne rezultaty gospodarki światowej były mimo objawów recesyjnych, lepsze niż w roku poprzedzającym, przy czym ożywienie zawdzięczać należy w znacznej mierze, jak wspomniano, zbrojeniom, a w szeregu krajów także dążnościom autarkicznym. Światowa produkcja przemysłowa w stosunku całorocznym wzrosła o dalsze 7%, przekraczając poziom r. 1928 o 8%, a obroty handlu światowego zwiększyły się z 231 miliardów złotych w r. 1936 do 280 miliardów w r. 1937 i to pomimo różnorodnych restrykcyj, na jakie handel międzynarodowy był w roku sprawozdawczym i jest nadal narażony.

Polska przeżywała w roku sprawozdawczym okres wyraźnej poprawy gospodarczej, „opóźniając się" niejako w ogólnym pochodzie koniunktury światowej. Poprzednio podane uwagi o odrębnym od obrazu sytuacji światowej — rozwoju stosunków w poszczególnych krajach znajdują tu swe zastosowanie. Reakcja Polski na objawy recesyjne, o których mowa wyżej, była stosunkowo słaba.

Silniej, aniżeli przeciętnie na świecie, wzrosła w Polsce *produkcja przemysłowa*, a wskaźniki jej w porównaniu z r. 1929 zarówno „stary" jak i „nowy", opracowany już w r. 1938 na odmiennych niż dotąd zasadach (vide tabl. I), należą do najwyższych wśród wskaźników produkcji różnych państw świata.

I tak nowy polski wskaźnik *) produkcji, w zestawieniu ze stanem jej w r. 1928, wynosił 111, a stary 85, gdy w r. 1936 odpowiednio 94 i 72, przy wskaźniku światowym: 1936 r. = 100 i 1937 r = 108 (bez Z. S. R. R.).

Wzrost produkcji nie był jednak równomierny w ciągu całego roku. Na jej kształtowaniu się w Polsce znać pewien wpływ wzmiankowanych wyżej załamań koniunktury światowej. Odmiennie jednak, aniżeli to miało miejsce przy produkcji światowej, chwilowe zahamowania lub cofnięcia się nie zdołały wstrzymać trwającej nadal zasadniczej tendencji wzrostu wytwórczości przemysłowej w Polsce. Polskie wskaźniki produkcji w końcu roku wykazują poziom wyższy, niż w pierwszym półroczu, a rosną później nadal w r. 1938, podczas gdy produkcja światowa w końcu roku 1937 i w następnych miesiącach r. 1938 doznała wyraźnej obniżki. W efekcie rocznym w całym szeregu branż produkcja była najwyższa, jaką zanotowano od szeregu lat.

*) który spotkał się zresztą z dość ostrą krytyką z różnych stron, ale którego sposób obliczania nie został jeszcze dokładniej wyjaśniony przez I. B. K. G. i C.

Odmienny postęp rozwoju wykazuje linia produkcji w dziale dóbr wytwórczych, aniżeli dóbr spożycia. Było to wynikiem bardzo poważnego natężenia ruchu inwestycyjnego, przy czym w bez porównania silniejszym stopniu wpływały na takie kształtowanie się produkcji — inwestycje publiczne, w pierwszym rzędzie w Centralnym Okręgu Przemysłowym, mniej zaś inwestycje prywatne. Jednakże i te ostatnie, w dziale zwłaszcza inwestycyj przemysłowych, wykazały silniejszy rozwój niż w latach poprzednich: dzięki wzrastającej produkcji w szeregu przemysłów osiągnięta zostaje maksymalna zdolność wytwórcza, co skłaniało do inwestowania. Obniżenie się kosztów produkcji na jednostkę zwiększało rentowność i umożliwiało kapitalizację, a to sprzyjało właśnie inwestycjom maszynowym w przemyśle.

Mniej pomyślnie sprawy się przedstawiały z inwestycjami maszynowymi w rolnictwie, które wykazują słabsze tempo rozwoju, aniżeli w r. 1936, mimo wyższego całorocznego wskaźnika w roku sprawozdawczym. Zaś prywatny ruch budowlany doznał wręcz osłabienia.

Wzrost produkcji dóbr spożycia był już znacznie słabszy, niż dóbr wytwórczych: „nowy" wskaźnik przy dobrach spożycia wykazuje w porównaniu z r. 1936 zwiększenie z 93 do 103, gdy przy dobrach wytwórczych ze 103 do 128 („stary" wskaźnik wzrósł odpowiednio z 75 do 82 i z 71 do 89).

Poważne ożywienie produkcji odbiło się, rzecz oczywista, na *zatrudnieniu*, które w większym przemyśle łącznie z górnictwem i zakładami użyteczności publicznej *) podskoczyło z 668 tys. do 755 tys. czyli o 13%, a w samym tylko przemyśle przetwórczym z 530 tys. do 598 tys. Zresztą również w grupie zakładów średnich i drobnych obserwować się dawało zwiększenie ilości zatrudnionych, zwłaszcza, że w tej właśnie grupie dosyć silnie występował proces zagęszczania się sieci przedsiębiorstw. Bardzo zwiększyła się ilość zatrudnionych na robotach publicznych.

Mimo tych zjawisk, armia bezrobotnych (zarejestrowanych) nie tylko nie zmniejszyła się, ale w II półroczu nawet wzrosła. Wpływa na to niewątpliwie znaczny naturalny przyrost ludności oraz niedo-

*) Zakłady o 20 i więcej robotnikach.

Uniwersytet Warszawski Biblioteka Wydz. Nauk. Filia w Białymstoku
63301

stateczny odpływ emigracyjny, który napotyka na wielkie utrudnienia. Emigracja z Polski wykazała wprawdzie w efekcie rocznym pewien wzrost, ale mimo to jej cyfry są bardzo skromne.

Zatrudnienie ogółem w przemyśle przetwórczym w Polsce i w okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1928 — 1937.

Dane G. U. S. dla zakładów zatrudniających normalnie 20 i więcej robotników *).

Tablica II.

Rok	Polska		Okrąg Izby P.-H. w Wilnie	
	Liczby absolutne	Wskaźnik 1928 r. = 100	Liczby absolutne	Wskaźnik 1928 r. = 100
1928	640.463	100	25.878	100
1931	453.566	71	20.050	77
1932	396.848	62	17.964	69
1933	412.917	64	20.621	80
1934	457.783	71	23.870	92
1935	490.243	77	25.825	100
1936	530.054	83	28.145	109
1937	598.354	93	32.518	126

*) Przeciętne roczne.

Bezrobotni zarejestrowani w P. U. P. P. w latach 1928—1937 (robotnicy i pracownicy umysłowi).

Przeciętne roczne (według stanu z końca miesiąca).

Tablica III.

Wyszczególnienie	1928 r.	1929 r.	1930 r.	1931 r.	1932 r.	1933 r.	1934 r.	1935 r.	1936 r.	1937 r.
Okrąg Izby	7.958	8.378	10.169	13.867	11.287	13.185	24.324	22.854	21.224	21.700
	100	*105*	*128*	*174*	*142*	*166*	*306*	*287*	*267*	*273*
Polska . .	125.552	129.450	226.659	299.502	255.582	249.660	342.166	381.935	367.327	375.088
	100	*103*	*181*	*239*	*204*	*199*	*273*	*304*	*293*	*299*

Dane G. U. S. i Funduszu Pracy.

UWAGA: Kursywą podano wskaźniki, obliczone w założeniu, że 1928 r. = 100.

Ograniczenia w międzynarodowym obrocie ludzi, kapitałów i towarów nadal ciążyły na życiu gospodarczym. Ogólne ożywienie spowodowało, mimo tych trudności, wzrost obrotów w *handlu zagranicznym* Polski, co odpowiadało wzrostowi obrotów handlu światowego. Szczególnie wzrósł nasz import, osiągając poziom najwyższy w ciągu ostatnich siedmiu lat (w roku sprawozdawczym 15 mil. ton). W porównaniu z rokiem przedsprawozdawczym nastąpiła zwyżka 20%-wa. Zwiększenie się importu związane było przede wszystkim z ożywieniem działalności inwestycyjnej oraz z rozwojem produkcji przemysłowej i obejmowało głównie surowce oraz maszyny i urządzenia produkcyjne. W mniejszym już stopniu wzrósł przywóz wyrobów gotowych i artykułów spożywczych. Wskutek zwyżki cen wzrost wartościowy importu był silniejszy niż ilościowy, przekraczając poziom r. poprzedniego o 25%. Już skromniejszym postępem ilościowym i wartościowym może się wykazać eksport (w stosunku do r. 1936: ilościowo + 16% i wartościowo + 17%). Szczególnie wzrósł wywóz węgla, poza tym artykułów hodowlanych oraz uszlachetnionych wyrobów przemysłowych. Spadł poważnie wywóz rolniczych artykułów roślinnych wskutek zastosowania w kraju ograniczeń wywozowych. Niektóre wyroby przemysłowe oraz produkty spożywcze wykazują zmniejszenie wywozu wskutek wzmożenia się konsumcji wewnętrznej.

Handel zagraniczny Polski.

W milj. zł. Dane G. U. S. *Tablica IV.*

Wyszczególnienie	1928 r.	1931 r.	1932 r.	1933 r.	1934 r.	1935 r.	1936 r.	1937 r.
Przywóz	3.362	1.468	862	827	799	861	1.003	1.254
Wywóz	2.508	1.879	1.084	960	975	925	1.026	1.195
Saldo	—854	+411	+222	+133	+176	+64	+23	—59

Uwaga: Zestawienie nie obejmuje złota, srebra i monet; za 1928 r. dane bez obrotu uszlachetniającego.

Roczny bilans handlowy został, w wyniku silnego importu i trudności eksportowych w dobie powszechnych restrykcyj na tym odcinku, zamknięty saldem ujemnym 58,7 mil. zł, co miało miejsce

po raz pierwszy od roku 1929. Ograniczenia transferu chroniły nasz bilans płatniczy od niepomyślnych skutków tego stanu rzeczy.

Handel zagraniczny polski skierował się silniej, niż dawniej, w kraje zamorskie, dostarczające surowców. Z Europą przeważnie dokonywano transakcyj na zasadzie rozrachunku. W r. 1937 zawarty został nowy traktat handlowy z Francją oraz szereg umów rozrachunkowych. Dwie trzecie tonażu naszego handlu zagranicznego a z górą trzy czwarte jego wartości szło w r. 1937 przez Gdynię i Gdańsk, zaś stan posiadania polskiej floty handlowej doznał zwiększenia.

Natężenie inwestycyj, zwiększone zarobki robotnicze, polepszenie zdolności nabywczej wsi, wreszcie zwyżka cen, skłaniająca do zakupów na skład, przyczyniały się do wzrostu obrotów *w handlu wewnętrznym*. Ilustruje to zwyżka przeciętnych dziennych naładowań kolejowych w przewozach krajowych do 13,6 tys. wagonów w r. 1937 z 11,4 tys. wagonów w roku 1936. Wskazują też na to cyfry sprzedaży różnych artykułów w tabl. VI i wykresy spożycia na str. XXI, wreszcie odbicie wzrostu obrotów daje zwiększenie się obiegu wekslowego, zobrazowane w tabl. VII, która jednocześnie wskazuje na poprawę wypłacalności. Wzmożenie obrotów handlowych sprzyjało postępującemu od lat paru wzrostowi sieci placówek handlowych: ilość świadectw przemysłowych, wykupionych przez przedsiębiorstwa handlowe, wyniosła w r. 1937 — 449 tys., a w r. 1937 — 476 tys.

Wskaźniki spożycia przechodzącego przez rynek (z usunięciem sezonowości).

Dane I. B. K. G. i C. 1928 r. = 100. *Tablica V.*

Spożycie	1929 r.	1930 r.	1931 r.	1932 r.	1933 r.	1934 r.	1935 r.	1936 r.	1937 r. *)
Ogółem	103,4	100,8	94,6	86,6	83,6	84.5	86,3	88,1	89,9
Miejskie . . .	103,2	102,8	97,9	92,2	90,0	91,9	93,0	95,1	94,7
Wiejskie rynkowe	104,6	89,8	76,2	56,8	49,4	44,8	51,0	51,5	62,0

*) Dane za 1-sze półrocze 1937 r.

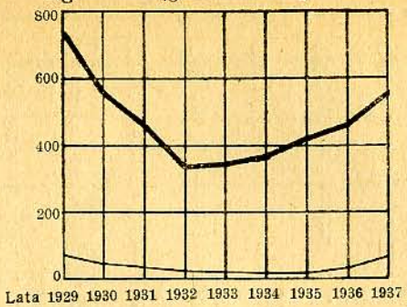
Uwaga: Cyfry niniejszej tablicy odbiegają od tablicy wskaźników spożycia, ogłoszonych w sprawozdaniu za r. 1936, a opartych na innych podstawach.

Wzrost obrotów w handlu był silniejszy pod względem wartości, niż ilości. Przyczyniała się do tego i ewolucja *cen*, których wskaźniki podaje tabl. VIII i tabl. IX. We wszystkich pozycjach tych tablic

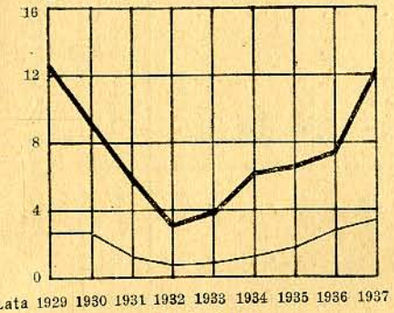
Spożycie na 1 mieszkańca w Polsce i w wojew. wschodnich.

Dane G. U. S.

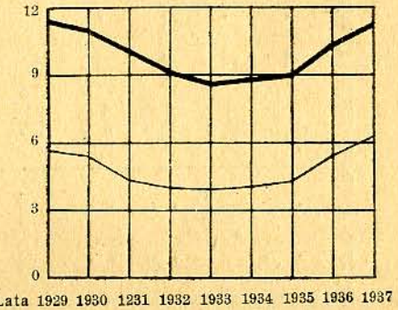
Kg. **Węgiel kamienny.**

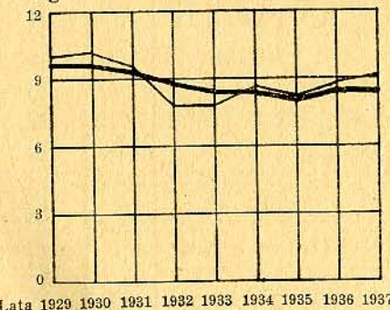
Kg. **Żelazo walcowane.**

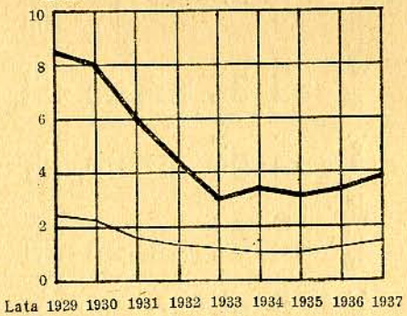
Kg. **Cukier.**

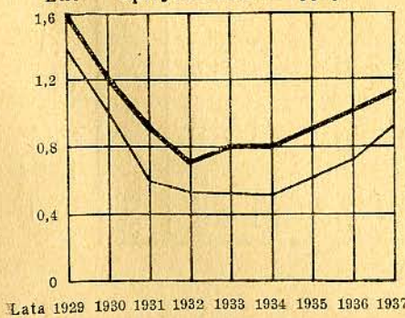
Kg. **Sól jadalna.**

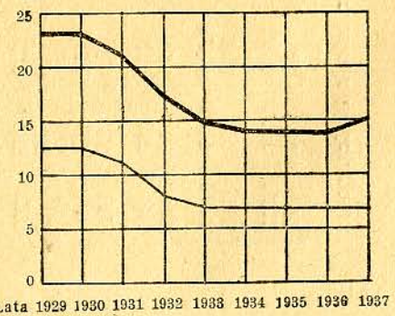
Ltr. **Piwo.**

Ltr. **Spirytus konsumcyjny.**

Zł. **Tytoń.**

Linie grubsze — dotyczą całej Polski, linie cienkie — woj. wschodnich.

Wskaźnik obiegu wekslowego i protesty weksli w Polsce.

Tablica VII.

Wyszczególnienie	1931 r.	1932 r.	1933 r.	1934 r.	1935 r.	1936 r.	1937 r.
Wskaźnik obiegu wekslowego (1928 r. = 100) [1]	76,7	47,5	33,6	31,7	31,7	34,8	45,0
Suma weksli zaprotestowanych w mln. zł [2]	1.328	838	408	280	231	215	213
W tym: okrąg Izby	129	78	40	25	18	17	17
Stosunek sumy weksli zaprotestowanych do sumy weksli płatnych w % [1]	12,9	12,3	9,0	6,9	5,8	5,0	4,5

[1]) Obliczenia szacunkowe Instytutu B. K. G. i C. dla całej Polski.
[2]) W ciągu roku.

widzimy w r. 1937 zmiany in plus, najsilniejsze w dziale artykułów sprzedawanych przez rolników. To ostatnie zjawisko sprzyjało dalszemu zwieraniu się tak zwanych „nożyc". Jak już wskazaliśmy w sprawozdaniu za rok 1936, bardziej właściwym dla stwierdzenia faktu istnienia lub nieistnienia „nożyc" byłoby porównywanie wskaźników przy wzięciu za podstawę cen (w złocie) z roku 1922, aniżeli z roku 1928, kiedy ceny rolne były najwyższe, jakie notowano od lat kilkudziesięciu. Otóż przy takim porównaniu (z rokiem 1922) „nożyce" w r. 1937 przestają de facto istnieć, względnie rozwarcie swe zmniejszają do rozmiarów zupełnie nieznacznych. Poprawa stosunku cen artykułów rolnych i przemysłowych na korzyść tych pierwszych — zaważyła właśnie silnie, mimo równoczesnego nieurodzaju zbóż, na wzroście zdolności nabywczej ludności wiejskiej.

W ewolucji cen w ciągu roku daje się zauważyć w ostatnich miesiącach wyraźny spadek, odpowiadający tendencjom światowym. Nie ujawnił się on jednak w pozycji surowców i półfabrykatów skartelizowanych. Stosunkowo niewiele obniżyły się ku końcowi roku ceny artykułów, sprzedawanych przez rolników.

Dzięki wspomnianej wyżej zwyżce cen artykułów rolnych, silniejszej, aniżeli cen wyrobów przemysłowych oraz wyprzedzającej, zwłaszcza w I półroczu, podobną zwyżkę zagranicą — poprawiła się na ogół sytuacja rolnictwa. Zwyżka cen rolnych straciła jednak na sile w II półroczu, zmierzając do wyrównania z cenami światowymi. Położenie

Sprzedaż niektórych artykułów w Polsce w latach 1928 i 1931—1937.

Tablica VI.

Dane G. U. S.

Wyszczególnienie	Teren	Jednostka	1928 r.	1931 r.	1932 r.	1933 r.	1934 r.	1935 r.	1936 r.	1937 r.
Węgiel kamienny *)	Polska	mln. ton	19,4	15,3	12,3	12,3	12,7	13,9	15,6	18,4
	Woj. wsch.	„ „	.	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,4
Żelazo walcowane (odb. pryw.)	Polska	tys. ton	515	192	99	118	165	208	252	412
	Woj. wsch.	„ „	17	6	5	6	9	11	17	24
Tytoń i wyroby tytoniowe . .	Polska	mln. zł.	647	636	553	486	478	468	479	499
	Woj. wsch.	„ „	60	55	47	41	39	40	42	44
Spirytus konsumcyjny 100° . .	Polska	tys. hl.	475	277	228	251	261	306	346	389
	Woj. wsch.	„ „	73	33	26	28	29	35	44	56
Sól jadalna	Polska	tys ton	285	290	281	276	280	272	285	289
	Woj. wsch.	„ „	48	51	45	46	50	48	53	55
Sól bydlęca i przem.	Polska	„ „	51	53	54	65	69	72	83	90
	Woj. wsch.	„ „	1,2	2,2	2,7	4,9	4,8	5,0	5,6	6,9
Cukier	Polska	„ „	351	323	294	283	297	301	357	385
	Woj. wsch.	„ „	31	26	24	23	25	26	33	37
Drożdże piekarskie	Polska	ton	.	8.767	7.965	6.996	7.436	7.540	7.527	7.403
	Woj. wsch.	„	.	885	839	689	757	783	801	795
Piwo	Polska	tys. hl.	2.419	1.906	1.410	1.027	1.117	1.065	1.114	1.317
	Woj. wsch.	„ „	116	78	71	62	57	56	64	79

*) Bez zużycia na cele techn. kopalń i deputaty oraz bez sprzedaży kolejom i żegludze (stąd różnica z tablicą, podaną w zeszłorocznym sprawozdaniu).

Wskaźniki cen w Polsce za lata 1931—1937.

1928 = 100. Przeciętna roczna. *Tablica IX.*

Wyszczególnienie	1931 r.	1932 r.	1933 r.	1934 r.	1935 r.	1936 r.	1937 r.
Ogólny wskaźnik cen hurtowych (nominalnych) . .	75	66	59	56	53	54	59
Artykuły przemysłowe . . .	77	67	61	59	57	57	61
Surowce i półfabrykaty przemysłowe	73	64	59	57	55	56	61
w tym: skartelizowane .	107	103	92	88	82	75	77
Artykuły nabywane przez rolników	90*	81	73	70	66	65	66
Artykuły sprzedawane bezpośrednio przez rolników .	60	49	43	37	36	39	49

Dane G. U. S. i Instytutu Badania Koniunktur Gospodarczych i Cen.

rolnictwa wykazywało dość znaczne odchylenia w zależności od okolicy; cały bowiem szereg terenów został dotknięty nieurodzajem zbóż i pasz z powodu suszy lub klęsk żywiołowych, tak iż ogólne zbiory w Polsce były niższe, aniżeli w roku poprzednim. Należy zaznaczyć, że odmiennie niż w Polsce, światowa produkcja głównych zbóż, z wyjątkiem żyta, była wyższa niż w r. 1936.

Eksport zbóż z Polski był minimalny, w początku roku wskutek wyższych cen w kraju, następnie zaś wskutek ograniczenia ich wywozu przez rząd, kierujący się względami polityki aprowizacyjnej.

W odróżnieniu od zbóż — dobrze obrodziły w Polsce ziemniaki. Wobec braku pasz objętościowych urodzaj ziemniaków był szczególnym dobrodziejstwem, pozwalając na wykarmienie trzody, której pogłowie znacznie wzrosło, oraz poniekąd zastępując niedobór zbóż.

Dzięki zwiększonej chłonności rynku poprawiły się też na ogół ceny artykułów zwierzęcych, wykazując obniżkę dopiero na jesieni i ku końcowi roku, wskutek wysprzedaży inwentarza z braku pasz.

Nie zmienia to jednak ostatecznych wyników roku sprawozdawczego dla rolnictwa, które w skali ogólnokrajowej ,dzięki ewolucji cen, niewątpliwie zwiększyło swe dochody. Okoliczność tę charakteryzują też dane o zmianach w niektórych pozycjach wydatków drobnych gospodarstw (dane Instytutu Naukowego Gosp. Wiejskich w Puławach: 1926 r. — 1930 r. = 100).

Wskaźniki cen w Polsce w 1936 r. i 1937 r. według miesięcy.

1928 r. = 100. Dane Instytutu Badania Koniunktur Gospodarczych i Cen. *Tablica VIII.*

Wyszczególnienie	Rok	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Ceny hurtowe — wskaźnik ogólny	1936	52,9	52,2	52,1	53,0	53,7	53,9	53,6	53,9	54,7	55,5	56,1	56,9
	1937	58,2	59,8	60,6	60,1	59,9	60,2	60,0	59,6	59,6	58,4	58,4	58,1
Ceny hurtowe artykułów przemysłowych	1936	55,9	55,9	55,8	55,7	55,9	56,5	57,2	57,3	57,5	57,8	59,1	60,4
	1937	61,2	61,7	62,3	62,1	61,5	61,1	61,1	60,8	60,4	59,8	59,6	59,6
Ceny surowców i półfabrykatów przemysłowych — skartelizowanych	1936	75,3	75,4	75,5	75,5	75,3	75,4	75,3	75,3	75,3	75,3	75,1	75,5
	1937	75,7	75,9	75,9	75,4	75,5	75,6	78,1	78,1	77,8	77,8	77,7	77,8
Ceny artykułów nabywanych przez rolników	1936	64,7	64,6	64,4	64,0	63,7	64,0	64,4	64,8	64,9	65,3	65,0	65,2
	1937	65,7	66,0	66,4	66,4	66,3	66,1	66,5	66,4	66,4	66,0	65,8	65,8
Ceny artykułów sprzedawanych przez rolników*)	1936	37,9	38,1	37,6	37,1	37,2	37,3	35,7	37,2	39,2	42,6	42,0	43,3
	1937	47,5	51,3	50,8	47,6	47,1	49,4	49,1	50,3	51,3	49,3	49,8	48,8

*) Z usunięciem sezonowości.

Rodzaj wydatków:	Rok: 1935/36	1936/37
Na inwestycje budynkowe	49	59
Na inwentarz martwy	22	33
Na kupno ziemi	8	37

O ile chodzi o zarobki i zdolność nabywczą ludności miejskiej, to kształtowały się one rozmaicie, w zależności od poszczególnych grup tej ludności. Zarobki nominalne wzrosły we wszystkich niemal warstwach z wyjątkiem sfer urzędniczych. Natomiast wartość realna zarobków z trudem nadążała za zwyżką kosztów utrzymania, wynikającą ze zwyżkowej tendencji cen artykułów konsumcyjnych.

To też świat robotniczy domagał się podwyżek płac i przeważnie je uzyskiwał. Prócz podwyżki płac, wysuwane były też postulaty redukcji dnia pracy i inne. W celu wywalczenia swych żądań, które nieraz były dla pracodawców trudne do spełnienia, robotnicy uciekali się częściej, niż w latach poprzednich, do strajków. Ilość zakładów, objętych strajkami zwiększyła się z 12 tys. do 22 tys., a ilość straconych na skutek strajków robotniko-dni pracy wzrosła z 2,8 milionów do 3,3 mil. Strajki, częstokroć okupacyjne (w 1.076 zakładach w Polsce miały miejsce strajki okupacyjne), poważnie zakłócały bieg prowadzenia przedsiębiorstw i powodowały ich straty.

Rynek pieniężny odznaczał się w roku sprawozdawczym dużą płynnością, na co wpływało zaufanie do własnej waluty oraz gromadzenie się rezerw finansowych, wskutek wzrostu dochodu społecznego. W wyniku poprawy gospodarczej nastąpił wzrost wkładów w bankach. Łącznie w instytucjach kredytowych i oszczędnościowych (z wyłączeniem Banku Polskiego) wzrosły one na ultimo 1937 r. o 18% w stosunku do stanu na ultimo roku poprzedniego (dane Sprawozdania Związku Banków w Polsce). Natomiast zakres czynnych operacyj kredytowych zwiększył się w daleko słabszym stopniu (wskaźnik 86 przy podstawie 1928 r. = 100, gdy w r. 1936 — wskaźnik ten wynosił 85). głównie z braku dobrego materiału dyskontowego. W wyniku takiego stanu rzeczy nastąpiła zniżka stopy procentowej, zarówno od udzielanych pożyczek, jak w następstwie również i od wkładów, co jednak nie ograniczyło ich dopływu.

Zwiększyły się też wskutek pomyślnego na ogół przebiegu koniunktury wpływy Skarbu Państwa. Wskaźnik dochodów Skarbu z podatków, ceł i monopoli wzrósł z 70 (1928 r. = 100) do 78. Równowaga budżetowa Państwa została w r. 1937/38 utrzymana.

Niektóre wskaźniki życia gospodarczego w okręgu Izby P.-H. w Wilnie.

1928 r. = 100. *Tablica X.*

Wyszczególnienie	1931 r.	1932 r.	1933 r.	1934 r.	1935 r.	1936 r.	1937 r.
Nadanie towarów na kolejach ogółem [1]	44	35	40	49	50	54	60
w tym drewno	40	31	38	41	40	43	49
Nadanie na eksport	30	21	33	38	38	32	29
Zatrudnienie w przemyśle przetwórczym [2]	77	69	80	92	100	109	126
Sprzedaż żelaza walcowanego odbiorcom prywatnym w w woj. wschodnich [3]	35	29	34	53	65	100	141
Sprzedaż soli jadalnej w woj. wschodnich [3]	106	94	96	104	100	110	115

Na podstawie danych C. B. Stat. Przewozów P. K. P. i G. U. S.

[1]) Na stacjach D. O. K. P. Wilno: teren jej obejmuje 82% terenu Izby.

[2]) Robotnicy ogółem w zakładach zatrudniających normalnie 20 i więce robotników, według stanu w końcu miesiąca.

[3]) Woj. wileńskie, nowogródzkie, poleskie i wołyńskie.

W gospodarce *okręgu Izby* w roku sprawozdawczym obserwowaliśmy, podobnie jak gdzieindziej na świecie, dalsze ożywienie, które jednak już od wiosny, a zwłaszcza w drugiej połowie roku, zaczęło się załamywać, przede wszystkim na odcinku cen i zbytu (głównie zagranicznego).

W rezultacie eksport z okręgu Izby spadł ilościowo o ca 9% (wskaźnik nadania kolejowego na eksport zmniejszył się z 32 na 29, podstawa: r. 1928 = 100), wzrastając bardzo nieznacznie wartościowo (o ca 3%), przy zmniejszonym tak ilościowo, jak wartościowo udziale w wywozie ogólnopolskim (udział w wartości wywozu 8,4%, gdy w r. 1936 — 9,4%).

Natomiast w całorocznym efekcie wzrosły znacznie obroty wewnętrzne (nadanie kolejowe wewnętrzne wzrosło o 28%, obroty w większym handlu o 16% — vide tabl. XII; zwiększenie się spożycia — vide wykres na str. XXI, przeważnie słabsze, niż w całej Polsce, ale w niektórych artykułach, nawet silniejsze).

Wzrost zdolności nabywczej ludności, w szczególności wiejskiej, której sytuacja uległa pewnej poprawie dzięki tym samym okolicznościom, co w całej Polsce (choć i tu duża część okręgu wykazywała poważne odchylenia na niekorzyść z powodu nieurodzaju — vide tabl. IV w rozdziale o handlu ziemiopłodami) — oddziaływał w niemałym stopniu na wzmiankowany wzrost spożycia i obrotów całego szeregu branż handlowych. Wykres na str. XXXI, ilustrujący obroty na giełdzie, jasno wskazuje na różnicę między wzrostem ilościowym i wartościowym obrotów ziemiopłodami, potwierdzając tezę o lepszych rezultatach finansowych rolnictwa w r. 1937.

Ilość świadectw przemysłowych (rocznych i półrocznych), wykupionych w latach 1936 i 1937 przez przedsiębiorstwa okręgu Izby P.-H. w Wilnie.

I. Świadectwa kat. przemysłowych. *Tablica XI.*

Rok	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Razem
1936	1	2	31	99	235	777	1.797	25.889	28.831
1937	1	1	33	116	280	843	1.931	29.248	32.453

II. Świadectwa kat. handlowych.

Rok	I	II	III	IV	Va i Vb	Razem
1936	28	1.800	10.922	39.157	197	52.104
1937	24	1.966	11.504	43.450	233	57.177

III. Zajęcia przemysłowe: 1936 r. — 437
1937 r. — 565.

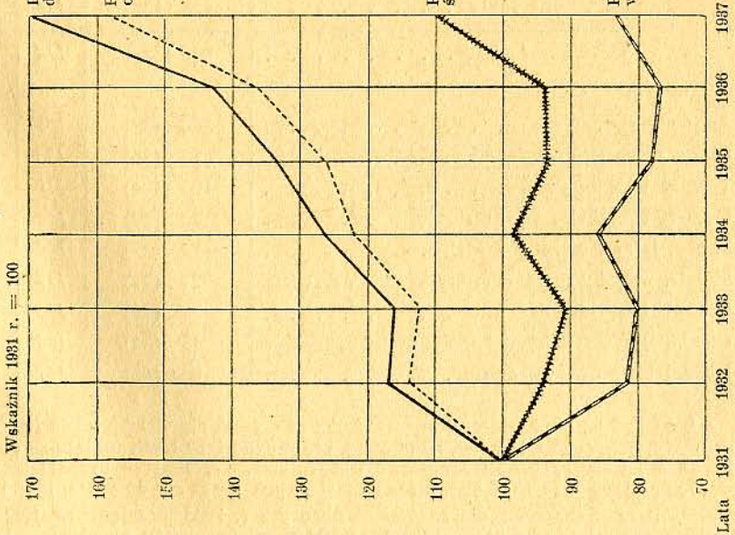
Dane Min. Skarbu. Obejmują one również świadectwa wykupione przez rzemiosło, w odróżnieniu od zał. I w końcu sprawozdania. Różnice z owym załącznikiem wynikają ponadto z pewnych niedokładności w nadsyłaniu Izbie danych przez poszczególne urzędy skarbowe, a właśnie materiały tych urzędów są podstawą zał. I.

Spożycie miejskie, wskutek zwyżki płac robotniczych (wzrosła ilość strajków, niekiedy nawet okupacyjnych, choć w stopniu słabszym niż w całej Polsce), i zwiększenia zarobków przemysłu, rzemiosła, handlu oraz wolnych zawodów — doznało przeważnie zwiększenia, choć nie brakło tu odchyleń in minus. Handel wykazał duży wzrost placówek i przyciągał nowe elementy tak wiejskie, jak miejskie, i to głównie z pośród ludności chrześcijańskiej, dotąd przeważnie od handlu stroniącej. Przyrost placówek handlowych dotyczył głównie drobnych

Wskaźnik ilości przedsiębiorstw przemysłowych (bez rzemiosła) i handlowych na terenie Izby P.-H. w Wilnie.

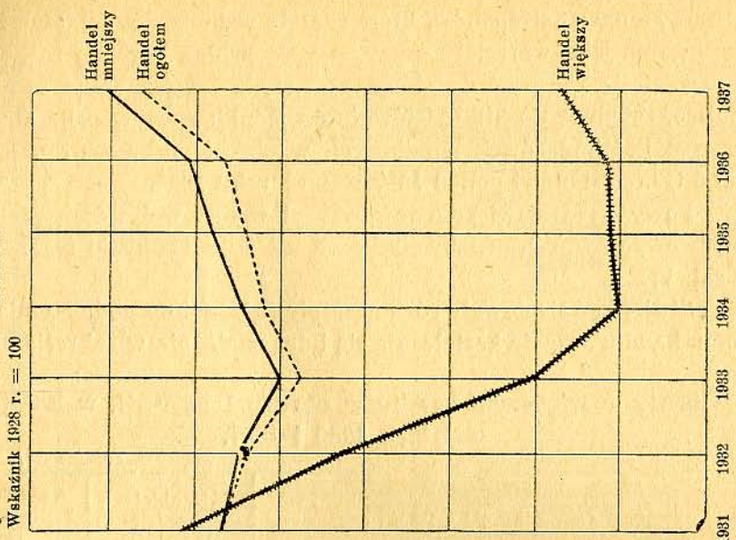
Przemysł.

Dane katastru Izby.

Uwaga: Przemysł większy = do IV kat. św. przem. włącznie; średni = V i VI kat., drobny = VII i VIII kat.

Handel.

Uwaga: Handel większy = I i II kat., handel mniejszy = III i IV kat.

sklepów, a nawet straganów, które zaczęły wzbudzać szczególne zainteresowanie jako warsztaty pracy, stał się jednak bardziej różnorodny, zaczął się kierować do różnych branż, a nie, jak dotąd to miało miejsce, zaledwie do kilku (głównie do jednej: spożywczej). Ogólny przyrost ilości placówek handlowych w obrębie roku 1937 przekraczał 5 tys. co stanowi ponad 10% stanu z roku 1936.

Powyższym zjawiskom towarzyszył wzrost wpływów podatków państwowych w okręgu Izby silniejszy, niż w całym kraju (vide tablice zał. V).

Stwierdzić się dawały równocześnie dążności do podnoszenia poziomu handlu oraz do kształcenia się i dokształcania w zakresie umie-

Obroty w większym handlu w okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937.

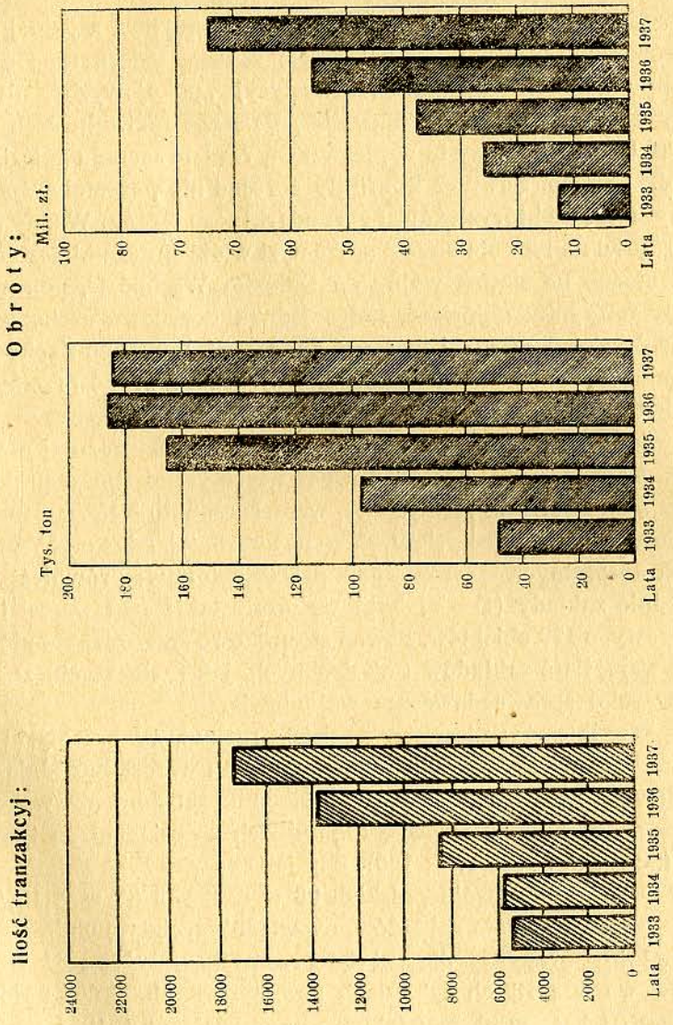
Tablica XII.

Wyszczególnienie	Ilość objętych przedsiębiorstw [1])	Wskaźnik [2]) dla	
		1936 r.	1937 r.
Woj. wileńskie	390 (382)	*114*	*115*
„ białostockie	240 (267)	*119*	*115*
„ nowogródzkie	100 (116)	*114*	*118*
„ poleskie	118 (128)	*114*	*121*
Okrąg Izby	**848 (893)**	*115*	*116*
w tym:			
Artykuły spożywcze	335 (402)	*109*	*117*
Płody rolne i hodowlane	78 (56)	*138*	*107*
Towary włókiennicze	122 (104)	*119*	*108*
Odzież, konfekcja, galanteria	35 (39)	*108*	*118*
Skóry, futra i wyroby z nich	24 (29)	*125*	*105*
Metale, wyroby metalowe, maszyny i narzędzia	24 (24)	*117*	*127*
Drzewo i wyroby drzewne	28 (35)	*115*	*124*
Chemikalia (w tym handel apteczny i drogeryjny)	45 (54)	*106*	*121*
Handel towarowy mieszany	95 (89)	*117*	*130*

[1]) Objęte są przy obliczeniu wskaźnika za r. 1936 przedsiębiorstwa (ilości ich podano w nawiasach) I i II kat. handlowej, które nadesłały Izbie ankiety za obydwa lata: 1935 i 1936; przy obliczeniu zaś wskaźnika za r. 1937 — przedsiębiorstwa (ilości ich podane bez nawiasów), które nadesłały ankiety za obydwa lata: 1936 i 1937.

[2]) Przy wskaźniku dla r. 1936 — obroty z r. 1935 przyjęto za 100; przy obliczeniu zaś wskaźnika dla r. 1937 — za 100 przyjęto obroty z r. 1936.

Obroty na Giełdzie Zbożowo-Towarowej i Lniarskiej w Wilnie w latach 1933—1937.

jętności kupieckich (kursy zawodowe kupieckie, kursy straganiarskie). Te ostatnie dążności napotykały na trudności finansowe wskutek niedostatecznych kredytów na ten cel, udzielanych przez władze oświatowe, mimo wzrostu dodatku opłacanego na oświatę zawodową przez handel i przemysł.

Koniunktura zbrojeniowa na świecie wpłynęła z jednej strony w sposób dopingujący na wytwórczość szeregu gałęzi, inne natomiast, właśnie wskutek zaniedbania inwestycyj „pokojowych", nie znajdowały dobrych warunków dla swego dalszego rozwoju. Jeśli chodzi o okrąg Izby — dotyczy to w pierwszym rzędzie szeregu gałęzi przemysłu drzewnego. Również konflikty zbrojne nie pozostały bez wpływu na sytuację niektórych gałęzi gospodarki tego terenu. Ważny dział wytwórczości na tym obszarze — przemysł włókienniczy białostocki ucierpiał mocno na skutek wojny na Dalekim Wschodzie, ponosząc duże straty na rynku chińskim, które jednak częściowo zrekompensować się dały dorywczym eksportem do Afryki Północno-Zachodniej. — W całorocznym wyniku w znacznej większości branż przemysłowych w okręgu Izby — wzrost produkcji i zbytu był poważny.

Industrializacja postępowała na terenie Izby raźniej niż dotychczas. Ilość placówek przemysłowych i tych rzemieślniczych, które wykupują świadectwa przemysłowe, wzrosła okrągło o 13%, a ilość przedsiębiorstw ściśle przemysłowych — nawet silniej, gdyż o 18%, zaś w cyfrach absolutnych — o ca 1800 przedsiębiorstw; również większe i średnie zakłady (I.— VI kat.) wykazały takiż sam wzrost ilościowy 18%-owy, o 199 obiektów. Pewna stosunkowo znaczniejsza, niż dawniej to bywało, ilość zakładów (tak drobnych, jak i większych) znajdowała się w roku sprawozdawczym w budowie.

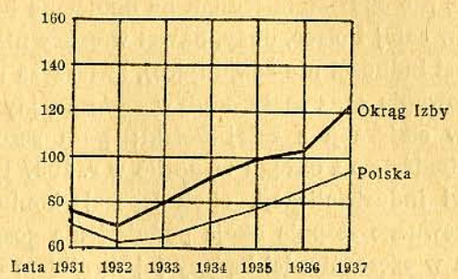
Wynikiem w pierwszym rzędzie rozbudowy przemysłu na Ziemiach Północno-Wschodnich jest szybszy tu wzrost zatrudnienia przemysłowego niż w całym kraju. Wskaźnik zatrudnienia w zakładach przemysłowych o 20 i więcej robotnikach — osiągnął na tym terenie 126 (podstawa: 1928 r. = 100), gdy jeszcze w r. 1936 sięgał tylko 109, przy wskaźnikach ogólnopolskich 93 w r. 1937 i 83 w r. 1936.

Postęp w grupie zakładów, uwzględnionych tym obliczeniem, jest miarodajny właściwie dla całości przemysłu, gdyż na 37 tys. robotników we wszystkich zakładach przemysłowych, prócz najdrobniejszych VIII kat., w okręgu Izby — przypadało w r. 1937 — 32,5 tys. na wspomnianą poprzednio grupę (zakłady o 20 i więcej rob.). Jak niski jest, mimo obserwowanego postępu industrializacji, stopień uprzemysłowienia ziem wschodnich, wskazuje porównanie tej ostatniej

Zatrudnienie w przemyśle przetwórczym.

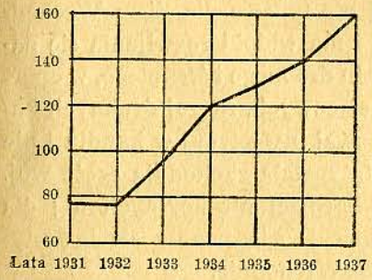
Wskaźnik: 1928 r. = 100.

Zatrudnienie ogółem w Polsce i w okręgu Izby.

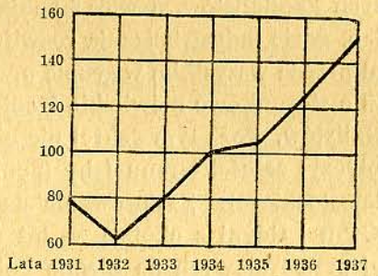

Okrąg Izby P.-H. w Wilnie.

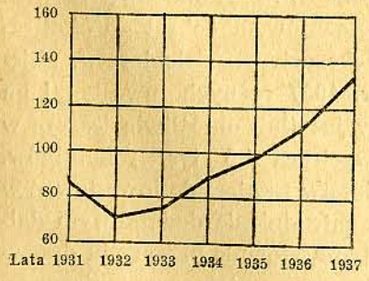
Przemysł drzewny

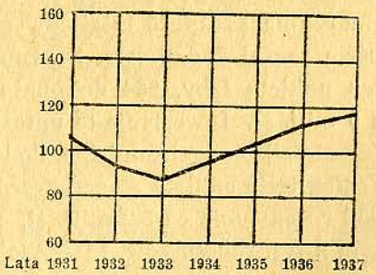
Przemysł włókienniczy

Przemysł mineralny

Inne gałęzie przemysłu

Dane G. U. S. dla zakładów zatrudniających normalnie 20 i więcej robotników.

cyfry z 755 tysiącami robotników w zakładach przemysłowych, łącznie z górnictwem i hutnictwem w całej Polsce (ta sama grupa zakładów zatrudniających 20 i więcej robotników). Wskaźnik zatrudnienia przemysłowego w okręgu Izby rósł z miesiąca na miesiąc, a rozpiętość jego z ogólnopolskim — na ogół konsekwentnie zwiększała się na korzyść wskaźnika dotyczącego terenu Izby. Ta zwyżka zatrudnienia przemysłowego nie oddziałała jednak na obniżenie bezrobocia. Wpłynął na to, jak w całej Polsce, duży, nawet większy niż w innych dzielnicach, przyrost ludności nie znajdującej, zwłaszcza na wsi, dla siebie pracy i zastosowania oraz mały odpływ emigracyjny (spadek udziału okręgu Izby w emigracji z całej Polski; poza sezonową emigracją na Łotwę, wychodźstwo z okręgu wynosiło w r. 1937 tylko 6 tys. osób).

Postępowi industrializacji, obok lepszej koniunktury ogólnej, sprzyjała do pewnego stopnia akcja podniesienia gospodarczego Ziem Wschodnich, a w szczególności będący jej wynikiem dekret z 25 listopada 1936 r. o popieraniu inwestycyj przemysłowych i rolnych na Ziemiach Wschodnich, który jednak wykazywał poważne braki, bowiem forytował głównie inwestycje większe, dokonywane przez znaczniejszych kapitalistów, a więc bynajmniej nie typowe dla Ziem Wschodnich, gdzie industrializacja rozwija się i ma widoki rozwijania się nadal przede wszystkim w grupie przemysłu drobnego i średniego, w oparciu o stosunkowo niewielkie środki miejscowych, raczej drobnych kapitalistów. Poza tym dekret nie obejmował inwestycyj w handlu i nie dotyczył całości terenu Izby (pominięta została zachodnia część woj. białostockiego). Zastosowanie daleko bardziej atrakcyjnych ulg dla COP-u i Gdyni z okolicą — też nie sprzyja kierowaniu się inwestycyj przemysłowych na Ziemie Północno-Wschodnie.

Mimo tego wszystkiego, jak widzieliśmy, ilość warsztatów przemysłowych wzrosła pokaźnie. Dominującym czynnikiem była więc samorzutna prężność miejscowych elementów, a dekret — okolicznością raczej dodatkową. Z grupy większych przedsiębiorstw, objętych ankietą Izby, 284 dokonało w r. 1937 różnych inwestycyj na ca 5 milj. zł. Inwestycje te umożliwiły już (lub umożliwią jeszcze w przyszłości) — zatrudnienie dodatkowych ca 1,5 tys. robotników. Według tejże ankiety — 236 przedsiębiorstw zamierzało inwestować w 1938 r. na sumę ca 5,2 milj. zł, co da zatrudnienie dodatkowym dalszym 2 tys. robotników. Inwestycje dotyczą głównie przemysłu drzewnego, papierniczego, lniarskiego, radiowego, metalowego, mięsnego, suszarnictwa i przetwórstwa grzybów i jarzyn.

Na przeszkodzie akcji inwestycyjnej stał brak odpowiednich kredytów oraz konieczność pokonywania wielu trudności wynikających z niedostosowanej nieraz do potrzeb życia reglamentacji w dziedzinach, w których się rozwijać musi aktywność gospodarcza.

Obserwowany wzrost zainteresowania czynników rządowych Ziemiami Wschodnimi pociągnął za sobą narazie niewiele stosunkowo posunięć o donioślejszym znaczeniu w ramach akcji aktywizacji ekonomicznej tych Ziem. Silne zaabsorbowanie polityki inwestycyjnej Państwa rozbudową COP-u wpływało niewątpliwie na osłabienie akcji na rzecz Ziem Wschodnich, które w myśl głoszonych tez miałyby w dalszym ciągu już z samego faktu rozwoju COP-u ciągnąć poważne korzyści. To też sfery gospodarcze Ziem Półn.-Wschodnich, a w pierwszym szeregu Izba Przem.-Handlowa w Wilnie, dokładały usilnych starań, by problem popierania rozwoju Ziem Wschodnich, który znalazł ważkie oparcie w niedwuznacznych i uroczystych deklaracjach rządu — został należycie rozwiązany.

Sytuacja uległa wyjaśnieniu w tym kierunku w płaszczyźnie prowadzenia akcji równoległej do tworzenia COP-u, aczkolwiek akcji o niewątpliwie znacznie mniejszym napięciu. Wielka konferencja gospodarcza w Wilnie, odbyta z udziałem szeregu ministrów resortów gospodarczych na czele z wicepremierem Kwiatkowskim oraz dyrektorów centralnych państwowych instytucyj kredytowych, na której samorządy gospodarcze i terytorialne Wileńszczyzny i Nowogródczyzny przedłożyły swe postulaty długo- i krótkofalowe w ramach omawianej gospodarczej akcji wschodniej (vide także sprawozdanie z działalności Izby) — stanowiła punkt wyjścia dla zintensyfikowania realizacji akcji już w dalszych okresach.

W roku sprawozdawczym jednak — akcja inwestycyj kluczowych, a więc publicznych *), mających na celu stworzenie odpowiednich warunków dla rozwoju całej gospodarki kraju, wykazała w sumie pewne cofnięcie się przydziałów kredytowych ze źródeł ogólnopaństwowych, z wyjątkiem akcji budowy szkół na Wileńszczyźnie (budowa 100 szkół powszechnych im. Marszałka Piłsudskiego). Należy zaznaczyć, że zmniejszenie to nastąpiło w okresie rozpoczętej wielkiej inwestycyjnej akcji planowej, o charakterze ogólnopaństwowym. Nakłady społeczeństwa miejscowego na inwestycje publiczne doznały natomiast wzrostu na odcinku tak drogowym, jak i szkolnym (nakła-

*) pod nazwą tą rozumiemy inwestycje drogowe, energetyczne, przebudowy ustroju rolnego, szkolne itd.

Rozwój finansowania robót publicznych w okręgu Izby P.-H. w Wilnie i w całej Polsce.

Dane Funduszu Pracy.

Tablica XIII.

Województwa	Wypłacono kredytobiorcom								Zawarto umów	Ogólna suma kredytów w
	1933/34		1934/35		1935/36		1936/37		1937/38 [1])	1933/34—1937/38
	tys. zł.	%	tys. zł.	%	tys. zł.	%	tys. zł.	%	tys. zł.	%
Wileńskie	691	1,4	2.183	2,7	2.330	2,7	2.927	3,1	1.734	2,6
Białostockie . . .	668	1,3	2.590	3,2	2.736	3,1	2.247	2,3	1.462	2,2
Nowogródzkie . . .	282	0,6	556	0,7	1.220	1,4	1.131	1,2	656	1,0
Poleskie	645	1,3	1.268	1,6	1.154	1,3	1.713	1,8	913	1,4
Okręg Izby . . .	**2.286**	**4,3**	**6.597**	**8,2**	**7.440**	**8,5**	**8.018**	**8,4**	**4.765**	**7,2**
P o l s k a	49.891	100,0	80.202	100,0	87.350	100,0	95.714	100,0	66.810	100,0

										29.106	7,6
										379.967	100,0

U w a g a: Udział procentowy wszędzie w porównaniu z całą Polską.

[1]) Stan na dzień 1 października 1937 r.

Kredyty na cele drogowe w okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936/37 i 1937/38.

W tys. zł.

Tablica XIV.

Wyszczególnienie	Woj. wileńskie		Woj. białostockie		Woj. nowogródzkie		Woj. poleskie		Okręg Izby	
	1936/37	1937/38	1936/37	1937/38	1936/37	1937/38	1936/37	1937/38	1936/37	1937/38
Drogi państwowe i mosty . .	1.917	1.554	1.041	1.585	1.578	1.463	1.627	1.852	6.163	6.454
w tym: kredyty państwowe *) .	1.869	1.532	1.015	1.518	1.404	1.308	1.538	1.747	5.826	6.105
Drogi woj. i powiatowe . .	1.476	943	2.293	3.603	1.011	670	792	928	5.572	6.144
w tym: kredyty państwowe *) .	773	318	401	526	254	70	157	97	1.585	1.011
Drogi gminne	1.484	1.511	2.701	2.711	1.559	1.717	1.163	878	6.907	6.817
w tym: kredyty państwowe *) .	4	165	51	59	350	253	460	112	865	589
Razem na drogi	4.877	4.008	6.035	7.899	4.148	3.850	3.582	3.658	18.642	19.415
w tym: kredyty państwowe *) .	2.646	2.015	1.467	2.103	2.008	1.631	2.155	1.956	8.276	7.705
Ulice w miastach	650	834	830	751	95	12	Brak danych		Brak danych	

Dane Wydziałów Komunikacyjno-Budowlanych Urzędów Wojewódzkich.

*) Łącznie z kredytami Funduszu Pracy i Państwowego Funduszu Drogowego.

dy ze źródeł miejscowych w związku z budową szkół im. Marszałka Piłsudskiego wyniosły w woj. wileńskim 1,5 milj. zł).

Dopiero rok 1938 przyniósł poprawę w postaci poważnego wzmożenia inwestycyj publicznych, przy zwiększonym udziale kredytów rządowych i ze źródeł centralnych, głównie na Wileńszczyźnie.

Prócz zasadniczego zagadnienia kluczowych inwestycyj publicznych oraz popierania ruchu inwestycyjnego w zakresie bezpośrednio produkcyjnym, akcja prowadzona przez miejscowe czynniki gospodarcze w dalszym ciągu musiała być kontynuowana intensywniej w kierunku podniesienia i udoskonalenia różnych dziedzin miejscowego handlu i przemysłu, lepszej waloryzacji miejscowych produktów oraz usuwania licznych utrudnień dla pracy i rozwoju miejscowej gospodarki. To ostatnie dotyczyło odcinka obciążeń publicznych, czy taryf kolejowych, czy niezwykle skomplikowanego labiryntu przepisów reglamentacyjnych i stosowania praktyki w administracji stosunków gospodarczych — niezawsze lub niedostatecznie liczącej się z bardzo odmiennymi i trudniejszymi, aniżeli w innych dzielnicach, warunkami działalności gospodarczej na tym obszarze, lub też przepisów i posunięć nie uwzględniających dostatecznie potrzeby ułatwienia industrializacji i komercjalizacji terenów, należących do okręgu Izby oraz udoskonalenia i podniesienia na wyższy poziom dotychczasowej pracy gospodarczej.

Należy stwierdzić, że w r. 1937 postęp ekonomiczny Ziem Wschodnich, w bardzo znacznej mierze zawdzięczając własnym wysiłkom, przybrał tempo stosunkowo poważne i w szeregu wypadków silniejsze od ogólnopolskiego, chociaż poziom, osiągnięty w jego wyniku, był jeszcze nadal niewspółmiernie niski w zestawieniu ze stanem rzeczy w odnośnych dziedzinach na terenie Polski A. Koniec roku, a zwłaszcza dalsze okresy już w r. 1938 zaczęły nasuwać obawy, czy akcja wschodnia, która w porównaniu do jej potrzeb, doznawała dotąd zbyt słabego poparcia, nie odczuje znacznych utrudnień w swym rozwoju, wskutek pojawiających się objawów depresyjnych.

Narazie jednak rok 1938 przyniósł pewne osiągnięcia pozytywne w postaci dalszych posunięć industrializacyjnych, wzmożenia akcji inwestycyj publicznych na Wileńszczyźnie i stopniowej (choć nie bez zacięć i trudności) realizacji niektórych dezyderatów Narady Gospodarczej w dniu 11 grudnia 1937 r., aczkolwiek w stopniu jeszcze bardzo odbiegającym od pełnego zaspokojenia tych dezyderatów i odpowiadających im potrzeb.

CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA

KOMUNIKACJA.

Sieć kolejowa. Stosunkowo pomyślnie kształtująca się w latach ostatnich, w tym również i w okresie sprawozdawczym, koniunktura gospodarcza — nie została jeszcze dotychczas w okręgu Izby dostatecznie poparta przez odpowiednie zmiany na lepsze w strukturze sieci komunikacyjnej, zwłaszcza w zakresie niektórych rodzajów komunikacji. Poprawa w tej dziedzinie, jeśli chodzi o tak ważny odcinek, jak komunikacja kolejowa, należy tu wciąż jeszcze do przyszłości.

Znane powszechnie czynniki ujemne, ciążące na sytuacji komunikacyjnej w okręgu Izby: martwe granice, rzadka sieć kolejowa, niedostosowana pod względem układu do zadań obecnych — wszystko to działało nadal w okresie sprawozdawczym na niekorzyść omawianego terenu.

Projekty nowych linij, opracowane w r. 1936, nie zostały na razie zrealizowane, to też w dziedzinie budownictwa kolejowego nie zaznaczył się okres sprawozdawczy żadnym dorobkiem. I na najbliższą przyszłość sprawa przedstawia się niezbyt pomyślnie, gdyż opracowany przez Ministerstwo Komunikacji plan rozbudowy sieci kolejowej w Polsce przewiduje dla okręgu Izby na najbliższe pięciolecie jedynie linię Kamień Koszyrski — Wołkowysk. Nawet budowa linii Ostrołęka — Mława, tak ważnej dla okręgu Izby ze względu na skrócenie drogi do morza, zaliczona została do prac, które dopiero w drugiej kolejności mają być wykonane.

Postulaty wysuwane przez Izbę w dziedzinie rozbudowy sieci kolejowej na terenie Ziem Północno-Wschodnich idą w tym kierunku, by w pierwszej kolejności wybudowane zostały, poza liniami już wspomnianymi, linia Woropajewo — Postawy — Lida, która przecinałaby pozbawioną kolei środkową część Wileńszczyzny oraz linia Białowieża — Słonim — Nowojelnia — Lubcza — Oszmiana, dla stworzenia dogodnego połączenia centrum kraju z Nowogródczyzną i umożliwienia eksploatacji bogactw puszczy Nalibockiej.

Ponadto, w drugiej kolejności należałoby wybudować odcinek Knyszyn — Kamienna Nowa; ta bowiem droga skróciłaby o ok. 100 km odległość Warszawy od jezior Augustowskich, przechodząc przez tereny pozbawione kolei. Budowa wszystkich wspomnianych wyżej linij przewidziana jest w projekcie Ministerstwa w trzeciej kolejności.

Niewielką stosunkowo inwestycją, o dużym jednak znaczeniu gospodarczym, byłoby wybudowanie odcinka linii wąskotorowej Kuchocka Wola — Lubieszów (25 km), w ten bowiem sposób skrócona zostałaby o przeszło 100 km — droga z południowej części Polesia do Pińska.

Przeciętna gęstość sieci kolejowej na terytorium poszczególnych województw, stanowiących okrąg Izby, wynosi obecnie na 100 km²:

w woj.	wileńskim	3,8 km
„	białostockim	4,2 „
„	nowogródzkim	3,1 „
„	poleskim	2,3 „

Drogi kołowe. Wobec rzadkiej sieci kolei specjalnej wagi nabiera tu dalekobieżna komunikacja samochodowa, a przeto stan i rozwój dróg kołowych.

W tej dziedzinie każdy rok zaznacza się nowym dorobkiem. Prace wykonane w okresie sprawozdawczym ilustruje podana niżej tabl. I.

Nowowybudowane drogi bite w okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937.

W kilometrach. Dane urzędów wojewódzkich. *Tablica I.*

Województwa	Drogi bite: państwowe		wojew. i pow.		gminne		Razem 1936 r.	Razem 1937 r.	
	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.		Liczby absolutne	Wskaźnik 1936 r.=100
Wileńskie . .	32,0	44,0	58,0	35,4	21,0	38,3	111,0	117,7	*106*
Białostockie .	4,9	6,8	36,7	36,3	25,2	39,5	66,8	82,6	*124*
Nowogródzkie	37,9	34,0[1])	44,4	33,4[1])	44,9	50,2[1])	127,2	117,6[1])	*92*
Poleskie . .	25,2	17,7	12,3	12,3	10,0	5,3	47,5	35,3	*74*
Okrąg Izby .	**100,0**	**102,5[1])**	**151,4**	**117,4[1])**	**101,1**	**133,3[1])**	**352,5**	**353,2[1])**	*100*

[1]) Dane dla woj. nowogródzkiego — za rok budżetowy 1937/38.

Jak wynika z podanych wyżej cyfr, długość dróg bitych w okręgu Izby (o nawierzchni tak tłuczniowej, jak i brukowanej) wzrosła w 1937 r. o dalszych 353,2 km, czyli że nasilenie pracy na tym polu było w okresie sprawozdawczym, w odniesieniu do całego okręgu Izby, takie same, jak w roku poprzednim (352,5 km).

Mimo tego stałego postępu, sieć dróg bitych pozostaje jeszcze w okręgu Izby b. rzadką. Najlepiej przedstawia się sprawa na terenie woj. białostockiego — 10 km dróg na 100 km² — i niewiele gorzej w woj. nowogródzkim — 9,3 km; na Wileńszczyźnie spada ona do 6,6 km, na Polesiu zaś wynosi zaledwie 2,8 km. Mamy w tym ostatnim wypadku zupełną anomalię: długość dróg bitych nie dorównuje długości linij kolejowych.

W cyfrach absolutnych długość dróg o twardej nawierzchni wynosiła w końcu okresu sprawozdawczego:

w woj.	wileńskim	2,153 km
„	białostockim	3,062 „
„	nowogródzkim	2,304 „
„	poleskim	990 „

Niepomiernie wysokie koszty robót drogowych na Polesiu — a stąd i wolne ich tempo, związane z brakiem na miejscu materiału dla nawierzchni dróg, niewątpliwie zmaleją, gdy zostaną zakończone prace nad rozbudową dróg wodnych, łączących Polesie z Wołyniem i jego bogatymi zasobami granitu. Główną rolę odegra tu niewątpliwie t. zw. „Kanał Kamienny", gdy zostanie dołączony do drogi wodnej Pińsk — Brześć; tą drogą bowiem będzie mógł dopłynąć na Polesie kamień z Janowej Doliny i Klesowa.

Drogi wodne. W okręgu Izby kontynuowane były, jeśli chodzi o drogi wodne, prace nad przebudową i pogłębieniem kanałów: Królewskiego, a także Ogińskiego i Augustowskiego; jednocześnie prowadzono prace regulacyjne na Prypeci, Horyniu i inne.

Eksploatacja dróg. Przechodząc do eksploatacji dróg wszelkiego rodzaju, możemy stwierdzić, że wzmożona aktywność gospodarcza w r. 1937 odbiła się na całym systemie komunikacyjnym okręgu Izby, powodując zwiększony ruch na wszystkich jego odcinkach.

Ruch na kolejach. Jeśli chodzi o *ruch towarowy* na kolejach, obsługujących okrąg Izby (okrąg ten pokrywa się w 82% z terenem działalności Wileńskiej Dyrekcji P. K. P.). to ruch ten wyka-

zał w okresie sprawozdawczym wzrost przeciętnie o 18%. Podana niżej tabl. II pozwala ponadto stwierdzić, że mamy tu z jednej strony zwiększenie naładunków na stacjach D. O. K. P. Wilno o przeszło 28 tysięcy wagonów, a z drugiej strony także zwiększenie dowozu do Ziem Północno-Wschodnich o blisko 35 tysięcy wagonów (w roku poprzednim dowóz wzrósł o 26 tys. wag.). Jest to dowód dalszego rozwoju wytwórczości tych ziem, przy jednoczesnym wzroście ich znaczenia jako rynku odbiorczego.

Ruch towarowy na D. O. K. P. Wilno w latach 1936 i 1937.

(Dane D. O. K. P. Wilno).

Ilość wagonów. *Tablica II.*

R o k	Naładowano	Przyjęto—ładownych od kolei sąsiednich	Przyjęto—ładownych od kolei obcych	R a z e m
1936	211.005	120.515	3.367	334.887
1937	239.604	155.348	978	395.930
Wskaźnik dla r. 1937 1936 r. = 100	*114*	*129*	*29*	*118*

Ruch towarowy w całym kraju i udział w nim okręgu Dyrekcji Wileńskiej ilustruje tabl. III na str. 7.

Zestawienie to wykazuje 10%-owy wzrost naładunków w całym kraju i nieco niższy, 12%-owy w D. O. K. P. Wilno. Analizując poszczególne pozycje tego zestawienia widzimy, że jeśli chodzi o przewozy wewnątrz kraju, to ich wzrost przeciętny dla całej Polski, wynoszący 22%, nie bardzo odbiega od sytuacji w okręgu Dyrekcji Wileńskiej (wzrost o 19%); natomiast w zakresie przewozów zagranicę (włączając w to nadanie do portów) różnica jest znaczna: wskaźnik dla P. K. P. wynosi 114, dla okręgu zaś Izby tylko 91, czyli że miał tu miejsce spadek załadunków.

Aczkolwiek niepomyślna sytuacja komunikacyjna okręgu Izby, spowodowana przez warunki geograficzne, została znacznie złagodzona przez szereg *ulg taryfowych* dla Ziem Północno-Wschodnich, nie można twierdzić, że system ulg tych został już dostatecznie rozbudowany. Nie obejmuje on szeregu dziedzin życia gospodarczego, tych zwłaszcza, które są dopiero w początkowej fazie istnienia. Utrudnia to ich rozwój

Nadanie towarów na stacjach D. O. K. P. Wilno i P. K. P. w latach 1936 i 1937.

Dane Centr. Biura Stat. Przewozów P. K. P.

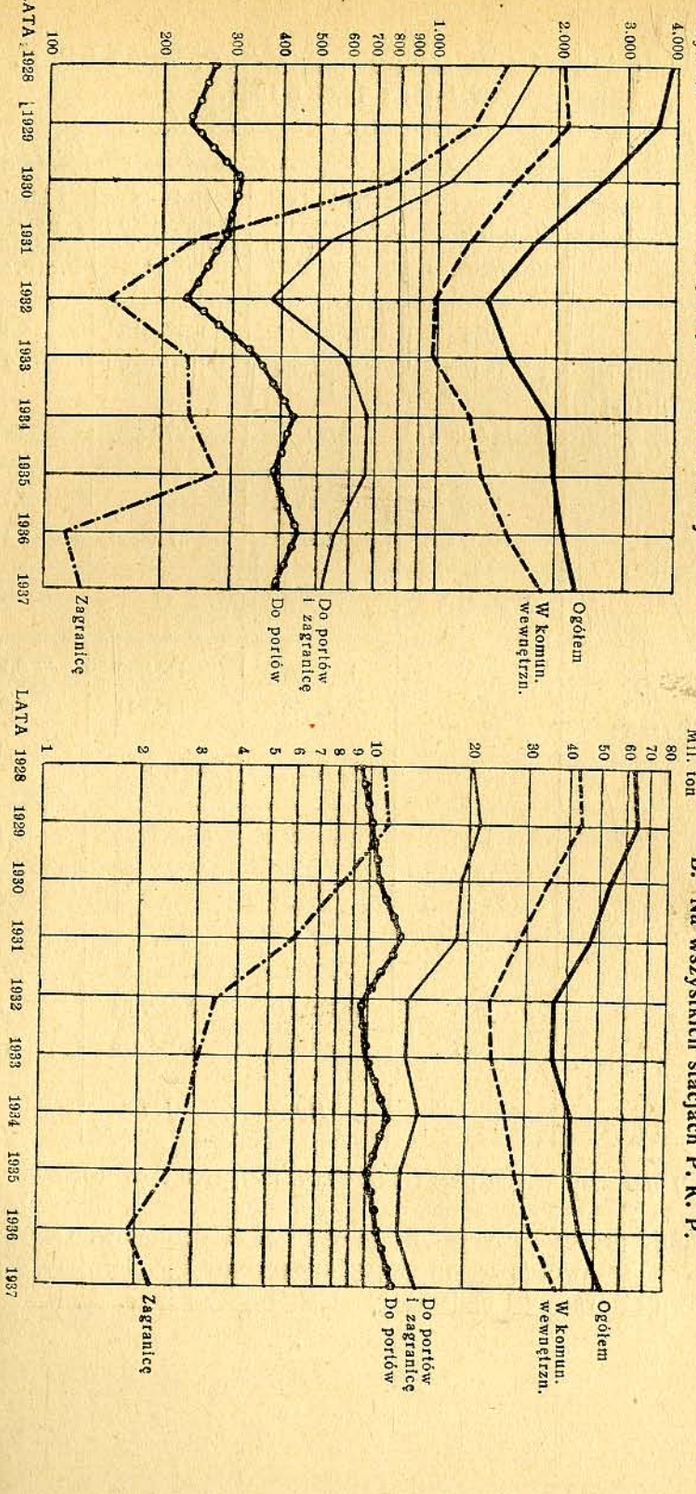
W tonach. *Tablica III.*

Rodzaje nadania:	R o k	Nadanie na wszystkich stacjach P. K. P.	Nadanie na stacjach D. O. K. P. Wilno	Liczby względne Nadanie na P.K.P. = 100
W komunikacji wewnętrznej	1936	31.589.017	1.519.816	4,8
	1937	38.438.033	1.815.268	4,7
	Wskaźnik [1])	*122*	*119*	—
Do portów	1936	10.795.206	444.558	4,1
	1937	12.043.307	371.369	3,1
	Wskaźnik	*112*	*84*	—
Zagranicę	1936	1.875.890	114.030	6,1
	1937	2.338.401	136.951	5,9
	Wskaźnik	*125*	*120*	—
Do portów i zagranicę	1936	12.671.096	558.588	4,4
	1937	14.381.708	508.320	3,5
	Wskaźnik	*114*	*91*	—
O g ó ł e m	1936	44.260.113	2.078.404	4,7
	1937	52.819.741	2.323.588	4,4
	Wskaźnik	*119*	*112*	—

[1]) Wskaźniki w niniejszej tablicy dla r. 1937; 1936 r. = 100.

i hamuje proces powstawania nowych przedsiębiorstw. Odczuwał to w okresie sprawozdawczym szczególnie przemysł papierniczy, a ponadto również przemysł olejarski, białoskórniczy i inne.

Nadanie towarów na stacjach P. K. P.

Skala logarytmiczna.

Na podstawie danych Centr. Biura Stat. Przew. P. K. P.

Dla *obrotów zamorskich* okręgu Izby wchodziły w grę przede wszystkim porty polskiego obszaru celnego, nie zważając na ich większe oddalenie od terenu Izby, aniżeli portów sąsiednich państw bałtyckich. Znacznie bliższa Ryga była wykorzystywana tylko w stopniu nieznacznym, pomimo pewnych usiłowań na odcinku taryfowo-kolejowym, zmierzających do zwiększenia eksportu via Łotwa. Atrakcyjność portów polskiego obszaru celnego pozostawała tak wielką, że przedsiębrane dotąd środki dla skierowania pewnych obrotów przez Rygę okazały się niedostateczne; w tym kierunku prace były w toku.

Równolegle ze wzrostem przewozów towarowych mamy w okresie sprawozdawczym do zanotowania także wzmożony *ruch pasażerski.* Ilość biletów kolejowych wszelkiego rodzaju, sprzedanych na stacjach Wileńskiej Dyrekcji P. K. P. w r. 1937, wynosiła 5.160 tys. i była o blisko pół miliona większa, niż w roku poprzednim. Było to wynikiem ożywienia gospodarczego, a w szczególności pozostawało w związku z postępującym z roku na rok rozwojem turystyki (vide rozdział „Turystyka").

Ruch na drogach wodnych. Wzmożony ruch daje się zaobserwować w r. 1937 na wszystkich drogach wodnych okręgu Izby. Występuje on tak w postaci zwiększonej frekwencji pasażerskiej, jak i — wzrostu przewozów towarowych oraz spławu drewna *).

Jak wynika z cyfr, przytoczonych w tabl. IV na str. 10, wszystkie pozycje, objęte tym zestawieniem, mają dla r. 1937 wskaźniki, wykazujące wzrost, niektóre nawet bardzo wysoki. Wybitny wzrost wykazuje pozycja druga — towary przewożone drogami wodnymi; ale uwidocznione tu wielokrotne zwiększenie *tonażu* jest tak gwałtowne jedynie w zestawieniu z przewozami w r. 1936, kiedy to zanotowano silny ich spadek; w porównaniu natomiast z r. 1935 wzrost ten jest znacznie bardziej umiarkowany. Nie ulega wątpliwości, że drogi wodne są jeszcze bardzo dalekie od spełniania tej roli, jaka im z natury rzeczy przypada w ogólnym układzie środków komunikacyjnych; należy jednak przewidywać, że w miarę uporządkowania tych dróg, będą one wykazywały coraz większą aktywność, przejmując na siebie szereg przewozów deficytowych dla kolei.

W *ruchu pasażerskim* na drogach wodnych mamy z roku na rok stały wzrost: na Niemnie i Wilii w ciągu lat 1935—1937 ruch pasażer-

*) W okresie sprawozdawczym spław drewna był znacznie utrudniony przez długotrwałą posuchę w ciągu wiosny i na początku lata.

Ruch towarowy i pasażerski oraz spław drzewa na drogach wodnych w okręgu Izby P.-H. w Wilnie.

Tablica IV.

Dorzecza	Przewieziono						Spławiono drzewa		
	Pasażerów			Towarów w tonach			T o n		
	1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.	
	Liczby absolutne		Wskaźnik 1936 r.=100	Liczby absolutne		Wskaźnik 1936 r.=100	Liczby absolutne		Wskaźnik 1936 r.=100
Prypeci z kanałami	83.314	119.123	*138*	32.935	105.701	*321*	150.172	181.087	*120*
Niemna	99.655	125.024	*125*	24.668	34.182	*138*	167.633[1])	262.243[1])	*156*
w tym Wilii . .	86.959	105.296	*121*	7.574	12.259	*162*	—	—	—
Dźwiny	—	—	—	55	610	*1.109*	14.060[2])	16.182[2])	*115*
Wisły z kanałem Augustowskim . . .	1.636	4.636	*280*	9.219	47.845	*519*	93.341	106.311	*114*
R a z e m . . .	**187.625**	**248.783**	*132*	**66.877**	**188.338**	*282*	**425.206[1])**	**565.823[1])**	*133*

Na podstawie materiałów Wydziału Dróg Wodnych Urzędu Wojewódzkiego Poleskiego (dla całego terenu Izby — oprócz woj. wileńskiego) oraz Wydziału Komunikacyjno - Budowlanego Urzędu Wojewódzkiego Wileńskiego tudzież Urzędu Celnego w Drui.

[1]) Brak za rok 1937 danych o spławie drzewa dla dorzecza Wilii; dla umożliwienia porównania pominięto więc w ogóle w tej rubryce tablicy spław na Wilii; wynosił on w r. 1936 — 115.529 ton. [2]) Dane Urzędu Celnego w Drui.

ski się podwoił, na Prypeci i w rejonie augustowskim wzrost jest mniejszy, gdyż te właśnie rejony później nieco zostały objęte akcją propagandy turystycznej, której niewątpliwie należy przypisać wspomnianą frekwencję na Wilii i Niemnie. W komunikacji na Wilii poczyniono w r. 1937 pewne inwestycje (mowa o nich w rozdziałach poświęconych turystyce — w sprawozdaniu niniejszym oraz w sprawozdaniu z działalności Izby).

Komunikacja samochodowa. Przechodząc do omówienia spraw, związanych z komunikacją samochodową, należy podkreślić szczególną wagę tego środka lokomocji dla terenu Izby, na którym 40—50 kilometrowa odległość osiedli od najbliższej stacji kolejowej nie jest zjawiskiem rzadkim.

Sytuacja w zakresie *sieci komunikacji autobusowej* nie była w okresie sprawozdawczym jednolita. Jeśli chodzi o ogólne postępy motoryzacji na Ziemiach Wschodnich, nie można ich negować, ale stanu dotychczas osiągniętego nie można też uznać za zadawalniający. Proces demotoryzacji trwał zbyt długo i dał wyniki zbyt radykalne, aby można było w szybszym czasie je odrobić. Liczne posunięcia rządu w r. 1936, mające na celu dźwignięcie motoryzacji, przyczyniły się wprawdzie do zwiększenia cyfry pojazdów, zarejestrowanych w okręgu Izby, o 442 (vide tabl. V), ale liczba ich pozostanie nadal w stosunku do ilości mieszkańców (1 samochód na 2.340 mieszk.) przeszło trzykrotnie niższa, niż przeciętnie w całym kraju.

Jak wynika z tablicy V, ze wszystkich kategoryj pojazdów mechanicznych największy wzrost wykazują samochody osobowe niezarobkowe. Nie ulega wątpliwości, że przyczyniło się do tego w dużej mierze rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7 maja 1936 r. o ulgach podatkowych dla nabywców pojazdów mechanicznych.

Natomiast zwraca uwagę spadek w r. 1937 liczby tak dorożek samochodowych, jak też autobusów i wozów ciężarowych na Wileńszczyźnie, podczas gdy inne województwa spadku takiego nie wykazują. Dla wytłumaczenia tego zjawiska należy wziąść pod uwagę, że tablica, podana na str. 12, uwzględnia stan rzeczy na 31 grudnia, czyli w okresie zimowym, gdy na komunikację autobusową oddziaływują silnie warunki atmosferyczne, utrudniające, a nawet uniemożliwiające komunikację samochodową, skutkiem czego przedsiębiorcy zwracają karty rejestracyjne pojazdów. W niektórych latach przerwa w komu-

Pojazdy mechaniczne kursujące w okręgu Izby P.-H. w Wilnie i w całej Polsce w latach 1936 i 1937 (bez wojskowych).

Stan na 31.XII. Dane G. U. S. *Tablica V.*

Województwa	LICZBA SAMOCHODÓW						Liczba motocykli		Liczba innych pojazdów mechanicznych		Ogółem		Liczba mieszkańców w tysiącach, przypadająca na 1 pojazd mechaniczny	
	osobowych niezarobk.		dorożek		autobusów		ciężarowych							
	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.
Wileńskie . .	185	214	66	46	67	68	82	67	250	248	—	45	**650**	**688**	2,13	2,04
Białostockie .	193	247	68	82	46	67	128	165	251	287	28	28	**714**	**876**	2,44	2,03
Nowogródzkie	127	163	31	27	33	47	29	60	73	102	19	23	**312**	**422**	3,70	2,70
Poleskie . . .	134	184	18	22	17	27	24	47	53	95	14	17	**260**	**392**	4,76	3,13
Okrąg Izby .	**639**	**808**	**183**	**177**	**163**	**209**	**263**	**339**	**627**	**732**	**61**	**113**	**1.936**	**2.378**	**2,85**	**2,34**
Polska . . .	15.885	19.548	4.453	4.946	1.543	1.754	5.545	6.843	8.898	9.876	1.144	1.233	37.468	44.200	0,91	0,78
Stosunek %-wy okręgu Izby do całej Polski . .	*4,0*	*4,1*	*4,1*	*3,6*	*10,6*	*11,9*	*4,7*	*5,0*	*7,0*	*7,4*	*5,3*	*9,2*	*5,2*	*5,4*	—	—

nikacji następuje dopiero w miesiącach styczeń — marzec, w innych zaś już w początkach grudnia, a w takim wypadku szereg pojazdów już w końcu roku w rejestrze nie figuruje.

Podana wyżej tablica daje jednak niepełny obraz sytuacji; siłą rzeczy ujmuje ona sprawę tylko od strony ilościowej, podczas gdy mamy tu do zanotowania znaczne zmiany natury jakościowej. W okresie sprawozdawczym została mianowicie dokonana gruntowna renowacja taboru, zwłaszcza jeśli chodzi o autobusy, przy czym stare wozy o 14—15 miejscach zostały zastąpione nowymi pojazdami o 24—30 miejscach. A zatem nawet w tych wypadkach, gdy liczba autobusów nie wzrosła (woj. wileńskie), zdolność przewozowa przedsiębiorstw zwiększyła się niemal w dwójnasób.

Łączna długość linij autobusowych, obsługujących okręg Izby, wynosiła w okresie sprawozdawczym 7.714 km. Długość tych linij na terenie poszczególnych województw oraz frekwencję pasażerską w r. 1937 ilustruje poniższe zestawienie :

	Długość linij autob.	Liczba przewiezionych pasażerów w tys.
w woj. wileńskim	2.556	465
„ białostockim	1.917	716
„ nowogródzkim	2.006	295
„ poleskim	1.235	157
RAZEM . .	7.714	1.633

Jak wynika z powyższego zestawienia, najdłuższą była sieć linij na terenie woj. wileńskiego (eksploatacja niektórych linij nie została jeszcze w okresie sprawozdawczym podjęta), natomiast nasilenie ruchu autobusowego było największe na terenie woj. białostockiego, gdzie na sieci krótszej niż na Wileńszczyźnie i w woj. nowogródzkim przewieziono pasażerów nie wiele mniej, niż w obu tych województwach razem wziętych.

O ile stan komunikacji autobusowej uległ w okresie sprawozdawczym znacznej poprawie, o tyle sytuacja w dziedzinie *przewozów towarowych* przedstawia się bardzo niepomyślnie. Daleko idące zliberalizowanie przepisów koncesyjnych rozpętało gwałtowną konkurencję

pomiędzy przedsiębiorcami, przypominającą bardzo sytuację z roku 1929. Powstało szereg nowych przedsiębiorstw, przeważnie finansowo słabych, nie posiadających zazwyczaj więcej niż jeden samochód i których zarobki, wskutek ostrej konkurencji, zostały zepchnięte niżej granic opłacalności. A ponadto poczęto przeładowywać wozy do ostatnich granic, byle jakoś wyjść na swoim. Jeśli tedy sytuacja nie zostanie uporządkowana, w najbliższej przyszłości nie każą na siebie czekać skutki analogiczne do tych, jakie nastąpiły po r. 1929, a mianowicie: masowa niewypłacalność przedsiębiorców, straty firm, w których pojazdy zostały nabyte, i ponowny spadek motoryzacji, gdyż osiągnięte ad hoc, przez zliberalizowanie przepisów koncesyjnych — zwiększenie się liczby samochodów ciężarowych, okazać się musi zupełnie złudnym; a przy takiej eksploatacji, jaką poczęto stosować w okresie sprawozdawczym, wozy już w najbliższym czasie będą zupełnie niezdatne do użytku, nie osiągając nawet połowy swego normalnego „wieku".

Trakcja konna. Taki stan rzeczy w dziedzinie towarowej komunikacji samochodowej i spowodowana tym zniżka cen przewozu przyczyniła się do zmniejszenia w okresie sprawozdawczym *trakcji konnej,* dotychczas poważnie konkurującej z pojazdami mechanicznymi. Wobec tego jednak, że to „zwycięstwo" samochodów osiągnięte zostało środkami, które podcinają byt samych „zwycięzców", należy wątpić, by zredukowanie trakcji konnej zapowiadało się na długo. Jeśli więc nie nastąpi gruntowne uporządkowanie ciężarowej komunikacji samochodowej, należy przewidywać, że furmanki konne w niedalekiej przyszłości znów wezmą górę.

W związku z polepszeniem stanu dróg i pewną poprawą koniunktury rozwinęła się dość znacznie *lokomocja rowerami,* które dotychczas bardzo rzadko spotykano na drogach wiejskich.

Komunikacja pocztowa. Wzmożony ruch zanotowano w okresie sprawozdawczym także w komunikacji pocztowej. Zamieszczona niżej tabl. VII, oparta na danych 14 największych urzędów pocztowych w okręgu Izby, wykazuje dla większości pozycyj wskaźniki powyżej sta. Minimalny spadek nastąpił jedynie na odcinku listów wartościowych; został on jednak skompensowany wzrostem przekazów pieniężnych tak co do ich liczby (12%), jak i wartości (24%). Ogólny przychód uwzględnionych w zestawieniu urzędów pocztowych wykazał w porównaniu z rokiem poprzednim wzrost o 9%.

Ruch pocztowy, telegraficzny i telefoniczny oraz przychód w 14 ważniejszych urzędach pocztowych w okręgu Izby P.-H. w Wilnie.

(Na podstawie danych Dyrekcji P. i T. w Wilnie i Warszawie oraz Izby Kontroli Rozrachunkowej P. i T. w Bydgoszczy).

Tablica VII.

Wyszczególnienie	Jednostki	1936 r.	1937 r.	
		Liczby absolutne		Wskaźnik 1936 r.=100
Przesyłki polecone nadane . . .	tysiące	1.399	1.461	*104*
„ „ nadeszłe . . .	„	1.515	1.558	*103*
Listy wartościowe nadane . . .	„	404	398	*98*
„ „ nadeszłe . . .	„	567	564	*99*
Przekazy pocztowe wpłacone:				
a) ilość	„	696	679	*112*
b) kwota	miliony zł	68,5	85,0	*124*
Przekazy pocztowe wypłacone:				
a) ilość	tysiące	1.004	1.135	*113*
b) kwota	miliony zł	77,4	99,0	*128*
Telegramy nadane	tysiące	192	204	*106*
„ nadeszłe	„	203	208	*102*
Rozmowy telefoniczne:				
a) miejscowe	„	32.528	40.866	*126*
b) międzymiastowe i międzynarodowe	„	714	692	*97*
Ogólny przychód	miliony zł	6,3	6,9	*109*

Zestawienie zawiera sumaryczne dane dla następujących urzędów:

1. Augustów, 2. Baranowicze, 3. Białystok, 4. Bielsk Podlaski, 5. Brześć n/B, 6. Grajewo, 7. Grodno, 8. Kolno, 9. Łomża, 10. Ostrołęka, 11. Ostrów Mazowiecki, 12. Pińsk, 13. Suwałki, 14. Wilno.

Komunikacja lotnicza. Na liniach lotniczych ruch w okresie sprawozdawczym był nierównomierny. Na trasie Wilno — Warszawa — Wilno przeciętna frekwencja miesięczna była nieco mniejsza niż w roku poprzednim (liczba przewiezionych w r. 1937 *pasażerów* jest wprawdzie wyższa niż w r. 1936, ale też okres eksploatacji był znacznie dłuższy, jak wynika z podanej niżej tabl. VI). Natomiast na trasie Ryga — Wilno i Wilno — Ryga wzrost frekwencji jest znaczny: w obu kierunkach liczba pasażerów w r. 1937 zwiększyła się dwukrotnie w stosunku do roku poprzedniego. Duży wzrost wykazują też *przewozy towarowe:* i tu znowu przewagę ma trasa Wilno — Ryga. Tablica VI świadczy jednocześnie o wielkim spopularyzowaniu lotnictwa w dziedzinie *przewozów pocztowych:* na trasie Wilno — Warszawa ilość przewiezionych w r. 1937 przesyłek pocztowych (w kilogramach) zwiększyła się dziesięciokrotnie i w znacznie wyższej jeszcze mierze miało miejsce to zjawisko na trasie Ryga — Wilno.

Eksploatacja linii lotniczych „Lot" w latach 1936 i 1937.

Dane Polskich Linij Lotniczych „Lot".

Tablica VI.

Linia	Długość linii w km	Okres eksploatacji		Przewieziono						Regularność obsługi w %	
				Pasażerów		Bagażu i towarów w kg		Poczty i gazet w kg			
		1936	1937	1936	1937	1936	1937	1936	1937	1936	1937
Wilno—Warszawa	429	19-IV — 3.X	29-IV — 31-XII	969	1.058	9.899	14.546	271	2.733	100	95,9
Wilno—Ryga . .	413			270	564	5.295	12.364	193	780	100	93,0
Warszawa—Wilno	429			857	1.004	14.492	17.287	4.476	7.515	100	96,5
Ryga—Wilno . .	413			309	616	5.010	10.609	182	7.273	100	95,9

SYTUACJA KREDYTOWA.

Pomyślny rozwój koniunktury gospodarczej, który na wiosnę roku sprawozdawczego osiągnął swój punkt kulminacyjny, wywarł *na rynek pieniężny w Polsce* stosunkowo niewielki wpływ. Datująca się od paru lat wyraźna poprawa w dziedzinie produkcji i na rynku pracy nie mogła w sposób równie wydatny i szybki polepszyć sytuacji finansowej; oddziaływa tu bowiem hamująco szereg czynników zasadniczych i ustalony układ sił na rynku. Niskie zasoby kapitałowe niezamożnego i wyniszczonego w dodatku przez długotrwały kryzys społeczeństwa nie zostały w ciągu krótkiego okresu wzmożenia się rentowności zwiększone tak znacznie, aby wywrzeć silniejszy wpływ na rynek finansowy. Czynnikiem decydującym w omawianej dziedzinie było więc nadal Państwo i jego polityka finansowa i kredytowa. Ale mimo iż polityka rządu zmierzała wyraźnie do rozprężenia rynku i chociaż uczyniono w tym kierunku bardzo wiele, szczególnie jeśli chodzi o ograniczenie wyczerpującego siły gospodarcze drenażu rynku finansowego na potrzeby kredytu publicznego — to jednak zapominać nie należy, iż państwo samo niedawno dopiero wyszło z impasu budżetowego i że przy rozbudowie i skomplikowaniu państwowego aparatu gospodarczego nie mogło sobie pozwolić, bez poważnego zachwiania swej równowagi finansowej, na radykalne posunięcia, które mogłyby odciążyć w większym stopniu rynek finansowy od silnej absorbcji środków pieniężnych przez Skarb.

Szczupłość rynku finansowego i brak kapitałów własnych, przy dużych potrzebach i zaniedbaniach z okresu depresyjnego, odbijały się dotkliwie w zakresie możliwości kredytowych dla inwestycyj w przemyśle. Wzmożona rentowność nie mogła dać jeszcze takich nadwyżek, które stworzyłyby na rynku kredytowym możliwości finansowe dla poważniejszego rozwoju ruchu inwestycyjnego.

Z drugiej zaś strony takie czynniki jak: uprzywilejowanie obli-

gacyj państwowych, wysokie procenta wkładów oszczędnościowych, kierowały szczupłe zasoby kapitału prywatnego do lokat tego typu — utrudniając przez to restytucję rynku akcyjnego, którego ożywienie, w drodze zainteresowania drobnego kapitalisty akcjami i obligacjami przemysłowymi, stworzyłoby najwłaściwsze źródło kapitałów inwestycyjnych dla przemysłu.

Nie bez wpływu wreszcie na sytuację finansową w Polsce były w drugiej połowie roku sprawozdawczego wahania koniunktury w państwach wielkoprzemysłowych i znaczna zniżka cen podstawowych artykułów na rynkach międzynarodowych.

Jakkolwiek okres koniunktury nie wpłynął w sposób zasadniczy na rozwiązanie strukturalnych trudności finansowych, to jednak skutki dodatnie poprawy gospodarczej dały się w dziedzinie finansowej zauważyć już w r. 1936, zaś w roku sprawozdawczym wystąpiły jeszcze wyraźniej. W roku 1937 ujawniła się dalsza poprawa płynności, która znalazła swój wyraz w mniejszym stopniu wykorzystania redyskonta. Wzmógł się obrót papierami procentowymi, zwłaszcza państwowymi, przy czym kursy ich wykazywały tendencję mocniejszą. Zwiększyły się wkłady w instytucjach kredytowych, publicznych i prywatnych. Obieg pieniężny zyskał na szybkości.

Czynniki analogiczne, jak w całej Polsce, kształtowały w roku sprawozdawczym *sytuację finansową również w okręgu Izby*. Nasilenie koniunktury w innych dziedzinach życia gospodarczego nie znalazło równomiernego odpowiednika w poprawie na tut. rynku pieniężnym. Środki finansowe na potrzeby gospodarcze okręgu Izby nie uległy zwiększeniu. Bankom przeto, rozwijającym szerszą działalność kredytową w obrotach wewnętrznych oraz finansującym eksport, nie wystarczały kapitały własne; musiały więc one szeroko uciekać się do redyskonta w Banku Polskim, korzystając tym samym z pomocy kredytu instytucji emisyjnej.

Ten niewielki stosunkowo stopień poprawy sytuacji finansowej wynikał z najróżnorodniejszych przyczyn. Od połowy roku 1937 poczynając, ujawnił się pokaźny spadek eksportu z okręgu Izby (np. w branży drzewnej, lniarskiej), co wydatnie zmniejszyło dopływ środków pieniężnych z zagranicy. Dekret inwestycyjny z listopada 1936 r. miał się przyczynić do nasilenia ruchu inwestycyjnego, a Ziemie Północno-Wschodnie miały realne ambicje stworzenia własnych ośrodków przemysłowych, w rezultacie jednak inwestycje były narazie niezbyt pokaźne.

Salda na rachunkach w ważniejszych instytucjach kredytowych okręgu Izby P.-H. w Wilnie w r. 1937.

(na ultimo poszczególnych miesięcy).

W milj. zł. *Tablica I.*

Miesiące	Wkłady	Weksle zdyskontowane	Rachunki bieżące	Kasa i sumy do dyspozycji
Styczeń	36,3	24,3	11,9	3,5
Luty	36,5	24,6	11,7	3,2
Marzec	38,0	25,2	11,9	3,8
Kwiecień	38,6	25,5	10,6	3,2
Maj	38,9	24,9	10,5	3,1
Czerwiec	40,5	24,8	9,8	3,1
Lipiec	42,4	25,0	10,5	3,4
Sierpień	42,9	25,9	10,6	3,7
Wrzesień	43,4	26,6	10,8	4,6
Październik . . .	41,4	26,9	12,6	3,9
Listopad	42,0	27,0	12,9	4,2
Grudzień	42,3	26,5	13,5	6,2

Dane ankietowe Izby dla 44 instytucyj kredytowych (do lipca włącznie dla 43 inst.). Nie są objęte oddziały Banku Polskiego.

Ograniczenia dewizowe wreszcie w szeregu państw oraz nieustabilizowanie sytuacji gospodarczej Ameryki wstrzymało niemal zupełnie dopływ funduszów z emigracji.

Zupełny brak *kredytów długoterminowych* w formie listów zastawnych również hamował postęp inwestycyj i dopiero w początkach r. 1938, po kilkuletniej przerwie Towarzystwo Kredytowe m. Wilna oraz Wileński Bank Ziemski uruchomiły dział pożyczek długoterminowych w postaci listów zastawnych.

Odczuwał się dotkliwy brak *kredytów inwestycyjnych, średnioterminowych*. Uzyskanie zaś odpowiednich funduszów z państwowych instytucyj kredytowych (B. G. K.) było bardzo utrudnione z powodu zbyt rygorystycznych wymagań kontroli i wysokich kosztów pożyczki, bądź też zupełnie niemożliwe, jeśli chodzi o warsztaty drobne i średnie. To też w pierwszym rzędzie na tym właśnie odcinku Izba

Stan wkładów oszczędnościowych w spółdzielniach kredytowych okręgu Izby, należących do związków rewizyjnych.

Stan na 31 grudnia. *Tablica II.*

Województwa	Ilość spółdzielni		Ilość książeczek wkładowych		Wkłady w tys. zł	
	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.
Wileńskie	158	171	15.910	17.493	4.478	5.359
Białostockie	249	245	22.042	24.478	6.142	7.042
Nowogródzkie	150	155	11.250	11.978	2.043	2.446
Poleskie	125	125	7.421	8.076	1.166	1.532
Okrąg Izby	**682**	**696**	**56.623**	**62.025**	**13.829**	**16.379**
Polska	5.037	5 337	556.487	657.240	232.327	257.476

Źródło: Biuletyn Rady Spółdzielczej.

P.-H. w Wilnie prowadziła w roku sprawozdawczym intensywne starania, dążąc do aktywizacji obsługi kredytowej życia gospodarczego Ziem Północno-Wschodnich (informacje o akcji Izby w dziedzinie kredytowej — vide sprawozdanie z działalności Izby za r. 1937).

Natomiast wyraźna poprawa sytuacji nastąpiła w roku sprawozdawczym na odcinku *kredytów obrotowych, krótkoterminowych.* Banki wybitnie faworyzowały płynniejsze formy kredytowe, mianowicie — kredytu wekslowego. Środki finansowe, omijając operacje długo i średnioterminowe, garnęły się do form kredytu krótkoterminowego. Dalsze zwiększenie wykazały wkłady oszczędnościowe (t. zw. kapitały obce) w instytucjach kredytowych publicznych i prywatnych.

Saldo *wkładów* na ultimo stycznia roku sprawozdawczego wykazało *) wzrost w porównaniu z końcem roku 1936 z 35,9 mil. zł do 36,3 mil. zł., po czym wzrastając nadal systematycznie osiągnęło na ultimo III kwartału najwyższą cyfrę 43,4 mil. zł. Początek IV kwartału wykazał zniżkę salda wkładów do 41,4 mil. zł, które następnie znowu zwiększa się, osiągając cyfrę 42,3 mil. zł.

*) w instytucjach objętych statystyką Izby.

Dyskonto i rachunki bieżące w ważniejszych instytucjach kredytowych okręgu Izby P.-H. w Wilnie w r. 1937.

(Salda na ultimo poszczególnych miesięcy).

W milj. zł. *Tablica III.*

Miesiące	Banki państwowe		Banki prywatne		Domy bankowe		K. K. O.	
	Dyskonto	Rachunki bieżące	Dyskonto	Rachunki bieżące	Dyskonto	Rachunki bieżące	Dyskonto	Rachunki bieżące
Styczeń . .	11,0	3,5	6,1	3,3	2,4	2,8	4,8	2,3
Luty . . .	11,1	3,3	6,3	3,4	2,3	2,8	4,9	2,2
Marzec . .	11,2	3,2	6,6	4,0	2,4	2,4	5,0	2,3
Kwiecień . .	11,5	2,6	6,7	3,4	2,3	2,5	5,0	2,1
Maj	11,2	2,5	6,4	3,4	2,4	2,4	4,9	2,2
Czerwiec . .	11,5	1,9	5,9	3,2	2,3	2,2	5,1	2,5
Lipiec . . .	11,3	2,4	5,9	3,2	2,3	2,4	5,5	2,5
Sierpień . .	11,8	2,5	6,2	3,2	2,2	2,3	5,7	2,6
Wrzesień . .	12,4	2,7	6,4	3,1	2,1	2,4	5,7	2,6
Październik .	12,7	3,7	6,4	3,6	2,3	2,8	5,6	2,5
Listopad . .	13,0	3,5	6,3	3,8	2,1	3,2	5,6	2,4
Grudzień . .	12,8	3,4	6,0	3,4	2,0	3,3	5,7	2,4

Dane ankietowe Izby dla 44 instytucyj (do lipca włącznie dla 43 inst.).

Wzrost wkładów w bankach ułatwił więc zwiększenie działalności kredytowej w zakresie kredytu krótkoterminowego. Zasadniczo, poza drobnymi ośrodkami prowincjonalnymi o słabo rozwiniętym aparacie bankowym, przedsiębiorstwa, odpowiadające wymogom kredytowym, miały możność korzystania z kredytu krótkoterminowego. W szczególności kredyt dyskontowy, jako forma najłatwiejsza do upłynnienia i łatwo ściągalna, wykazuje w roku sprawozdawczym znaczny wzrost; natomiast kredyty w rachunkach otwartych pozostały przeważnie bez zmiany, bądź w niektórych instytucjach wykazały spadek.

Liczne na terenie Izby kasy kredytu bezprocentowego, zasilane z funduszów Banku Gospodarstwa Krajowego i Funduszu Pracy — nie mogły w okresie sprawozdawczym rozwinąć szerzej działalności kredytowej ze względu na szczupły zakres pomocy finansowej udzielony w r. 1937 przez wspomniane instytucje subwencjonujące. To też stwierdzić należy, iż sytuacja kredytowa na odcinku drobnego kupiectwa i rzemiosła była nadal bardzo ciężka, szczególnie na prowincji, gdzie kasy bezprocentowego kredytu, zarówno ze względu na koszta kredytu, jak i liberalne normy zabezpieczenia, stanowią jedyne źródło pożyczek dla drobnego przedsiębiorcy. Należy jednak stwierdzić, iż w ramach szczupłych środków finansowych, znajdujących się w dyspozycji Kas, działalność ich ograniczona w większości wypadków do 100 i 50-cio złotowych drobnych pożyczek, była dość żywa. Wypłacalność kredytobiorców Kas Bezprocentowych na ogół była dobra.

Łączna suma kredytów, przyznanych przez Bank Gospodarstwa Krajowego dla okręgu Izby, nie uległa większym zmianom. Nastąpiło natomiast pewne przesunięcie między poszczególnymi rodzajami kredytobiorców, które spowodowało stosunkowo znaczny wzrost przydziałów kredytu krótkoterminowego w dziale handlowym.

Suma weksli zaprotestowanych na terenie Izby P.-H. w Wilnie.

W milj. zł — Dane G. U. S. — *Tablica V.*

Kwartały		Województwo								Okrąg Izby	
		wileńskie		białostockie		nowogródzkie		poleskie			
		1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.
	I	1,7	1,6	1,6	1,3	0,5	0,6	0,8	0,6	4,6	4,1
	II	1,5	1,3	1,6	1,4	0,4	0,6	0,6	0,7	4,1	4,0
	III	1,4	1,4	1,7	1,4	0,5	0,6	0,7	0,7	4,3	4,1
	IV	1,7	1,8	1,5	1,5	0,6	0,7	0,6	0,7	4,4	4,7
Razem	liczby absol.	6,3	6,1	6,4	5,6	2,0	2,5	2,7	2,7	17,4	16,9
	Wskaźnik dla 1937 r. (1936r.=100)	*97*		*88*		*125*		*100*		*97*	

Pewna poprawa sytuacji znalazła swój wyraz również w polepszeniu *wypłacalności* w okręgu Izby. Ogólna suma weksli zaprotestowanych zmniejszyła się z 17,4 mil. zł w r. 1936 do 16,9 mil. zł w roku sprawozdawczym. Różnica ta, jakkolwiek w cyfrach absolutnych niezbyt wielka, oznacza jednak stosunkowo znaczny spadek, a to wobec zwiększenia się obiegu wekslowego.

Zjawiskiem wreszcie pomyślnym dla struktury finansowej było ustanie, niemal zupełnie, w roku 1937 objawów dwuwalutowości (ruble złote, dolary) w życiu gospodarczym, na skutek wprowadzonych w r. 1936 ograniczeń i przepisów dewizowych.

SYTUACJA W POSZCZEGÓLNYCH GAŁĘZIACH PRZEMYSŁU I HANDLU.

PRZEMYSŁ I HANDEL DRZEWNY.

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA SYTUACJI.

Sytuacja na rynku drzewnym w roku sprawozdawczym nie wykazała obrazu jednolitego, ulegając w tym okresie radykalnym zmianom. Na początku roku trwała jeszcze nadal wysoka koniunktura roku poprzedniego, obroty były ożywione, ceny wysokie, zwłaszcza na odcinku surowca. Lecz już w końcu pierwszego kwartału na horyzoncie zjawiły się chmury. Przede wszystkim pogorszenie nastąpiło w eksporcie do Anglii materiałów tartych. Wzrastająca atmosfera niepokoju i przygotowań wojennych, powodując kurczenie się inwestycyj pokojowych, zwłaszcza budownictwa mieszkaniowego, wpłynęła na dalsze ograniczenie popytu na „pokojowe" sortymenty drzewne, jak materiały tarte, dykta itp. Kryzys został zaostrzony przez, nieuwzględniającą pogorszonej koniunktury, zwyżkę kolejowych taryf eksportowych oraz przez gwałtowny wzrost stawek frachtów morskich. Pomyślniej przedstawiała się sytuacja jedynie na odcinku nielicznych sortymentów, jak: papierówka, kopalniaki i częściowo materiały ciosane, co być może wynikło ze związku pomiędzy zużyciem tych sortymentów, a wykonywaniem zwiększonych programów zbrojeń. W końcu roku sprawozdawczego, jako czynnik przeciwstawiający się działaniu kryzysu, wystąpiły zwiększone zakupy podkładów przez P.K.P., które wpłynęły na polepszenie się sytuacji nie tylko na odcinku materiałów ciosanych, lecz odegrały rolę zakupów interwencyjnych o większym znaczeniu dla całego krajowego rynku drzewnego. Rok zakończony został pod znakiem zaostrzającego się przesilenia.

Dla poszczególnych gałęzi drzewnictwa sytuacja przedstawiała się jak następuje:

Nadanie drzewa nieobrobionego na stacjach D. O. K. P. Wilno i na wszystkich stacjach P. K. P. w latach 1936 i 1937.

W tonach — Dane Centr. Biura Stat. Przewozów P. K. P.

Drzewa nieobrobionego z drzew:	w roku	N w komunikacji wewnętrznej: na wszystkich stacjach P.K.P.	N w komunikacji wewnętrznej: na stacjach D. O. K. P. Wilno	A Liczby względne[2]	D do portów: na wszystkich stacjach P.K.P.	D do portów: na stacjach D.O. K.P. Wilno	A Liczby względne[2]	N zagranicę: na wszystkich stacjach P.K.P.	N zagranicę: na stacjach D.O. K.P. Wilno	N Liczby względne[2]	I do portów i zagranicę: na wszystkich stacjach P.K.P.	I do portów i zagranicę: na stacjach D.O. K.P. Wilno	I Liczby względne[2]	E Razem: na wszystkich stacjach P.K.P.	E Razem: na stacjach D.O. K.P. Wilno	E Liczby względne[2]
liściastych	1936	359.809	84.710	23,5	97.629	11.045	11,3	19.219	7.710	40,1	116.848	18.755	16,1	**476.657**	**103.465**	21,7
	1937	458.343	94.376	20,6	68.534	12.065	17,6	28.781	12.300	42,7	97.315	24.365	25,0	**555.658**	**118.741**	21,4
	Wskaźnik[1]	*127*	*111*	—	*70*	*109*	—	*150*	*160*	—	*83*	*130*	—	*117*	*115*	—
iglastych	1936	486.568	76.626	15,7	14.027	3.169	22,6	90.927	31.109	34,2	104.954	34.278	32,7	**591.522**	**110.904**	18,7
	1937	684.630	110.652	16,2	11.784	5.142	43,6	80.126	14.375	17,9	91.910	19.517	21,2	**776.540**	**130.169**	16,8
	Wskaźnik[1]	*141*	*144*	—	*84*	*162*	—	*88*	*46*	—	*88*	*57*	—	*131*	*117*	—
Razem	1936	846.377	161.336	19,1	111.656	14.214	12,7	110.146	38.819	35,2	221.802	53.033	23,9	**1.068.179**	**214.369**	20,1
	1937	1.142.973	205.028	17,9	80.318	17.207	21,4	108.907	26.675	24,5	189.225	43.882	23,2	**1.332.198**	**248 910**	18,7
	Wskaźnik[1]	*135*	*127*	—	*72*	*121*	—	*99*	*69*	—	*85*	*83*	—	*125*	*116*	—

[1]) Wskaźnik dla 1937 r.: 1936 r. = 100. [2]) Liczby względne dotyczą nadania na stacjach Dyr. Wileńskiej, w założeniu, że nadanie na P. K. P. = 100.

EKSPLOATACJE LEŚNE.

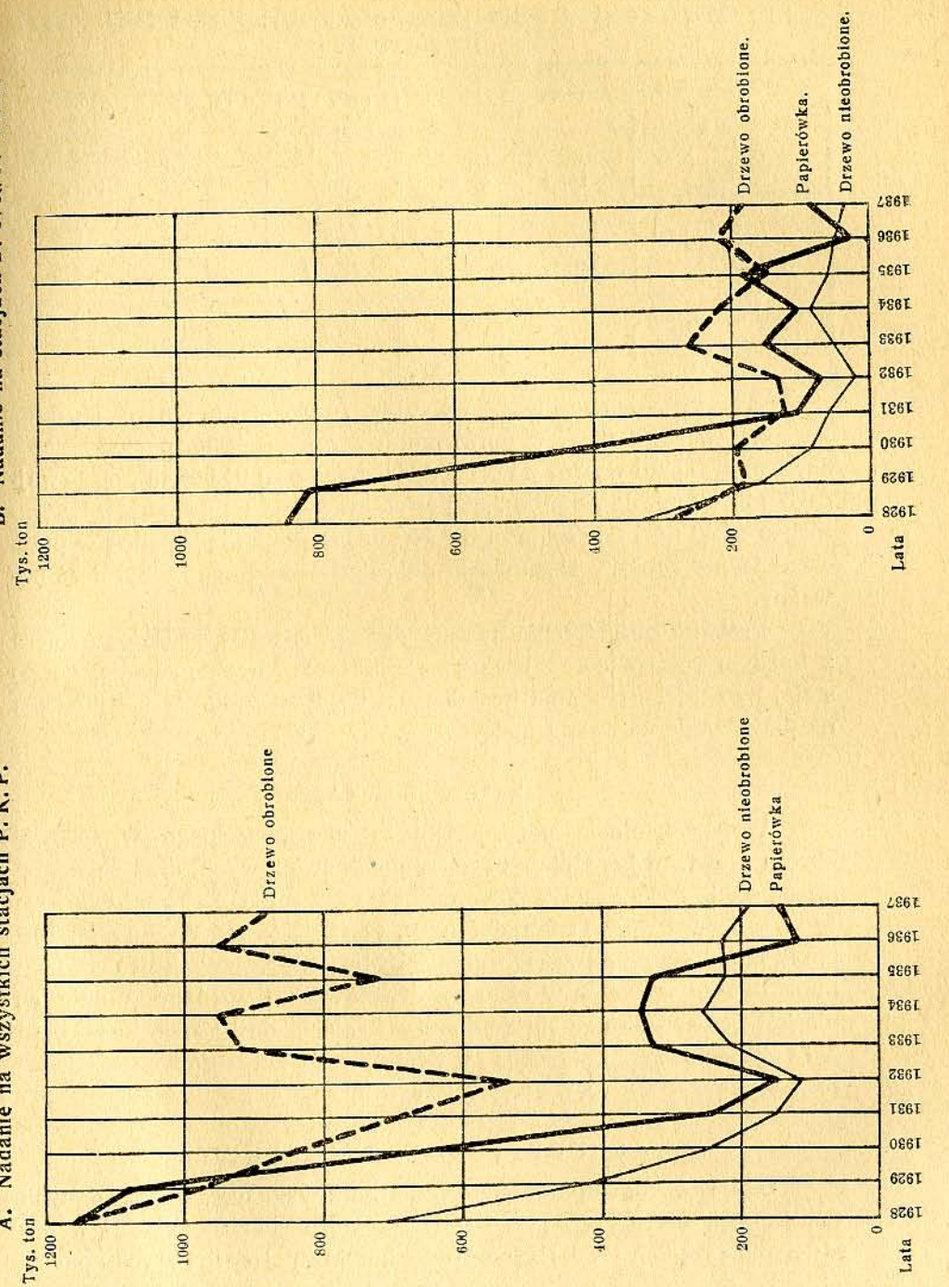
Jak to już zaznaczono w ogólnej charakterystyce sytuacji w drzewnictwie, rok 1937 rozpoczął się w przemyśle drzewnym w atmosferze stale poprawiającej się koniunktury, zarówno na rynku wewnętrznym, jak i na rynkach zagranicznych. To też w dziale eksploatacyj leśnych starano się o maksymalne wykorzystanie etatów rębnych, wyznaczonych na rok gospodarczy 1936/37, oraz o wycięcie ewentualnych zaległości z lat ubiegłych. Mimo znacznej podaży — ceny surowca były wysokie; pomimo zaś wysokich cen na surowiec — kalkulacja, przeprowadzana na podstawie wciąż rosnących cen na tarcicę, była zyskowna i rokowała znaczne zarobki. Spodziewano się, jeśli nie stałego wzrostu cen przez cały sezon 1937 roku, to w każdym razie ich stabilizacji na wysokim poziomie. Jedynie w branży tartacznej dały się, jak zwykle, zauważyć poważne niedomagania, wynikające z faktu późnych dostaw surowca do tartaków, co w rezultacie spowodowało obniżenie jego wartości technicznej i pieniężnej ze względu na załamywanie się rynku, które miało miejsce poczynając już od początków lipca. Zwłaszcza przy transakcjach z Lasami Państwowymi nabywcy wyrażali z tego powodu wiele niezadowolenia, podkreślając zarazem fakt, że Lasy Państwowe zawierały w wielu wypadkach umowy na surowiec tartaczny dopiero wówczas, gdy normalnie powinien on był już być przetarty. Opóźniło to w wielu wypadkach moment wkroczenia na rynek z gotowym towarem zawczasu i przekreśliło możność wykorzystania żywego popytu i wysokich cen na rynkach zagranicznych.

Obrót surowcem ilustrują w przybliżeniu cyfry nadanego drewna nieobrobionego na stacjach P. K. P. (vide tablica na str. 25), oraz cyfry spławu drewna (vide tabl. IV na str. 10).

KŁODY I DŁUŻYCE.

Wobec znacznej ilości zakładów mechanicznej obróbki drewna, znajdujących się na terenie Izby P. H. w Wilnie i niedostatecznej obecnie w stosunku do nich ilości surowca, słusznym jest dążenie, aby zmniejszyć do minimum wywóz tego surowca. Coprawda eksport ten stale maleje, ale mimo to wyraża się jeszcze w ilościach stosunkowo pokaźnych. Podane na str. 28 cyfry obrazują eksport kłód i dłużyc z Polski w latach 1936 i 1937, według danych G. U. S.

Nadanie niektórych sortymentów drzewnych do portów i zagranicę.

Eksport kłód i dłużyc z Polski w r. 1936 i 1937.

Dane G. U. S.

Rok	Kłody (kloce) i dłużyce:				
	iglaste		liściaste		Razem
	tony	%	tony	%	tony
1936	197.337	*72*	77.666	*28*	**275.003**
1937	149.768	*72*	57.077	*28*	**206.845**
Wskaźnik dla r.1937; 1936 r. = 100	*76*	—	*73*	—	*75*

Z powyższego zestawienia wynika, że eksport materiału okrągłego spadł w roku 1937, w porównaniu z rokiem 1936, o około 25%. Szczególnie spadł wywóz z Polski do Niemiec o ca 95.000 m³, do Szwajcarii o 3.000 m³, do Anglii o 2.800 m³, a zwiększył się do krajów bałtyckich o 8.900 m³ i do Holandii o 2.500 m³. Ogólny więc spadek w przeciągu jednego roku o stosunkowo dobrej koniunkturze — był dość poważny.

Problem zaopatrzenia naszego tartacznictwa w surowiec nabiera z każdym rokiem coraz większego znaczenia. Brak pewności co do stałej możności uzyskania dostatecznej ilości surowca — nie pozwala na planowanie na dalszą metę.

KOPALNIAKI.

Wobec istnienia porozumienia fińsko-sowieckiego w sprawie obrotu drewnem kopalnianym na rynkach światowych, oraz ze względu na to, iż 85% zapotrzebowania pokrywane jest przez te dwa kraje — sprzedaż drewna kopalnianego, szczególnie np. do Anglii i Holandii napotyka na poważne trudności. Mimo to jednak obrót drewnem kopalnianym w Polsce w roku sprawozdawczym wzrósł ogromnie, co nie jest bez związku ze zbrojeniami w krajach, do których kopalniaki były eksportowane. Załączona na str. 29 tabela obrazuje wzrost ten zarówno w obrocie krajowym, jak i zagranicznym.

SŁUPY TELETECHNICZNE.

Ogólny obrót słupami teletechnicznymi wykazuje, według danych Centralnego Biura Stat. Przewozów P.K.P., nieznaczny wzrost w porównaniu z rokiem 1936. Eksport jednak był mniejszy niż w roku przed-

Nadanie drzewa kopalnianego na stacjach D. O. K. P. Wilno i P. K. P. w latach 1936 i 1937.

W tonach. Dane Centr. Biura Stat. Przewozów P.K.P.

Rodzaje nadania	Rok	Na wszystkich stacjach P. K. P.	Na stacjach D. O. K. P. Wilno	Liczby względne. Nadane na P.K.P. = 100
W komunikacji wewnętrznej	1936	323.495	65.323	20,2
	1937	493.815	102.585	20,8
	Wskaźnik *)	*153*	*157*	—
Do portów	1936	13.657	255	1,9
	1937	101.444	26.182	25,8
	Wskaźnik *)	*743*	—	—
Zagranicę	1936	3.884	—	0
	1937	7.112	367	5,2
	Wskaźnik *)	*183*	—	—
Do portów i zagranicę	1936	17.541	255	1,5
	1937	108.556	26.549	24,5
	Wskaźnik *)	*619*	—	—
Ogółem	1936	**341.036**	**65.578**	19,2
	1937	**602.371**	**129.134**	21,4
	Wskaźnik *)	*177*	*197*	—

*) Wszystkie wskaźniki dla r. 1937; 1936 r. = 100.

sprawozdawczym i to zarówno w skali ogólno-krajowej, jak też z okręgu Izby. Załączona tabela wykazuje ów spadek ilościowy wywozu, przy jednoczesnym zwiększeniu się wartości tego eksportu.

Eksport słupów teletechnicznych i masztów z Polski w r. 1936 i 1937.

Dane G. U. S.

Rok	Tony	Tys. zł
1936	13.161	665
1937	10.125	694
Wskaźnik dla r. 1937; 1936 r. = 100	*77*	*104*

PODKŁADY KOLEJOWE I SLIPRY.

W roku sprawozdawczym miał miejsce zwiększony popyt na slipry. Również popyt na podkłady krajowe silnie wzrósł na skutek poważnego zwiększenia zakupów przez P. K. P. To też obroty tymi sortymentami podniosły się dość znacznie. Podkłady dla P. K. P. były produkowane nie tylko przez ciosanie, lecz również przez przecieranie w tartakach. Ceny tych sortymentów znacznie wzrosły. Organizacja dostaw podkładów dla P. K. P. uległa w końcu roku sprawozdawczego istotnym zmianom w związku z objęciem całości dostaw przez „Paged".

Eksport podkładów kolejowych i sliprów z Polski w r. 1936 i 1937.

Dane G. U. S.

Podkłady kolejowe i slipry z drzew:	Ilość			Wartość		
	1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.	
	tony		Wskaźnik 1936 r. = 100	tys. zł		Wskaźnik 1936 r. = 100
iglastych	96.845	154.350	*159*	7.020	15.819	*225*
liściastych	26.380	14.520	*55*	1.785	1.157	*65*
Razem	**123.225**	**168.870**	*137*	**8.805**	**16.976**	*193*

PRZEMYSŁ TARTACZNY.

Tartaki, znajdujące się na terenie Izby Przemysłowo-Handlowej w Wilnie, są przeważnie małymi zakładami, wyposażonymi w stare i w znacznym stopniu zużyte maszyny, ale których możliwości przetwórcze są mimo to wyższe, aniżeli faktyczne ich wykorzystanie.

Zamieszczona na str. 33 tablica ilustruje możliwości przetwórcze tartaków, oraz stan faktyczny*).

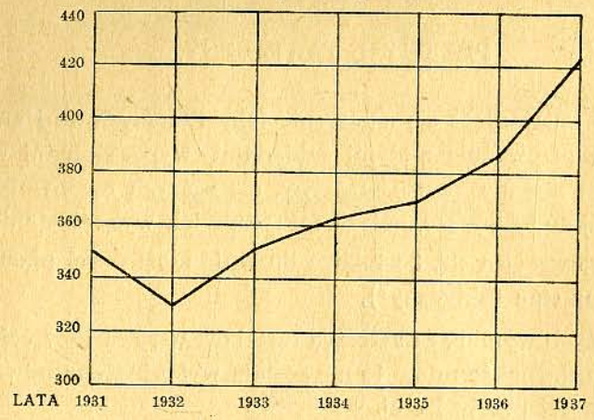
Z cyfr tych wynika, że sytuacja tartaków w roku 1937 cokolwiek się poprawiła, jednakże mimo to nie została wykorzystana nawet połowa ich zdolności przetwórczej.

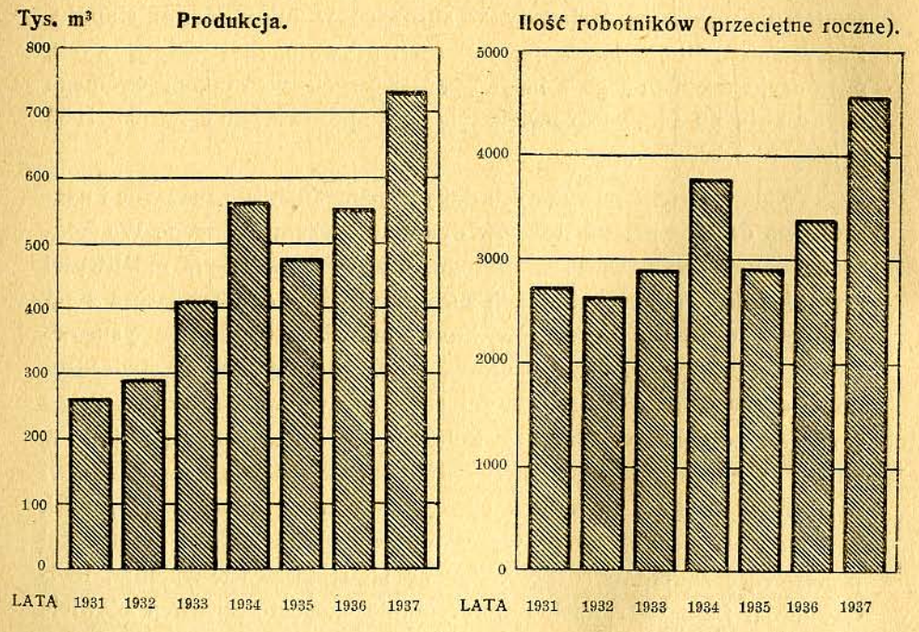
Ponadto tablica ta wykazuje, iż lasy własne właścicieli tartaków zaopatrują przemysł tartaczny w surowiec w minimalnym stopniu. Przeważnie jest on nabywany w lasach prywatnych i państwowych, przy czym dostawa jego z lasów państwowych w ramach ogólnego wzrostu obrotu surowcem zwiększyła się w porównaniu z rokiem 1936 bardzo niewiele.

To też w świetle powyższych danych uznać należy za słuszne i uzasadnione dążenie przemysłowców drzewnych Ziem Północno-Wschodnich do uzyskania, wzorem szeregu krajów sąsiednich, możliwości przerabiania w swych zakładach surowca sowieckiego, zwłaszcza z sąsiednich pogranicznych rejonów, które stanowią naturalną bazę surowcową przemysłu tartacznego okręgu Izby. Niestety, jak to stwierdzono w sprawozdaniu z działalności Izby, sprawa wykorzystania przez przemysł północno-wschodniej Polski surowca sowieckiego jest w chwili obecnej nieaktualna (poprzednio sprzeciwiał się temu obrotowi uszlachetniającemu, na skutek opozycji własności leśnej, rząd polski, a obecnie sowiecki). Cyfry wyżej omówione, ilustrujące możliwości przetwórcze zakładów, oraz faktyczny stan ich wykorzystania, uwidaczniają, że nawet zupełne wstrzymanie eksportu surowca niewiele poprawi sytuację tartaków, gdyż istniejące źródła surowca w okręgu Izby nie mogą dostarczyć o wiele więcej, niż dostarczają obecnie.

*) Brak danych dla tartaków państwowych.

Przemysł tartaczny w okręgu Izby P.-H. w Wilnie.

Wykres, dotyczący ilości przedsiębiorstw przemysłu tartacznego, obejmuje wszystkie zakłady w okręgu Izby P.-H. w Wilnie; wykresy, obrazujące produkcję i zatrudnienie robotników, dotyczą tylko przedsiębiorstw, objętych ankietą Izby (która nie była rozsyłana do najmniejszych zakładów: cyrkularek, pił ręcznych i t. p.).

Zdolność wytwórcza *) tartaków i stopień wykorzystania ich urządzeń technicznych w okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937.

Dane ankiety Izby.

Tablica I.

Województwa	Liczba uwzględnionych tartaków		Liczba traków		Zdolność wytwórcza przy pracy na 1 zmianę w tys. m³		Zdolność wytwórcza wykorzystana			
							tys. m³		Liczby wzgl.	
	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.
Wileńskie	47	55	69	78	310,5	351,0	103,2	154,9	33,2	44,1
Białostockie	62	55	90	80	405,0	360,0	137,3	153,0	33,9	42,5
Nowogródzkie . . .	52	58	81	86	364,5	387,0	154,4	192,1	42,4	49,6
Poleskie.	56	58	87	90	391,5	405,0	154,1	229,2	39,4	56,6
Okrąg Izby	**217**	**226**	**327**	**334**	**1.471,5**	**1.503,0**	**549,0**	**729,2**	**37,3**	**48,5**

U w a g a: We wszystkich zestawieniach, dotyczących tartaków, nie uwzględniono cyrkularek, pił ręcznych itp.

*) Zdolność wytwórcza przy pracy na jedną zmianę została przyjęta w wysokości 4,5 tys. m³ na jeden trak.

Zaopatrzenie w surowiec tartaków okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937.

Dane ankiety Izby.

Tablica II.

Województwa	Liczba uwzględnionych tartaków		Ogółem dostarczono surowca		Z lasów własnych				Nabyto w lasach:							
					tys. m³		Liczby względne. Ogólna ilość dostarcz. surowca = 100		prywatnych				państwowych			
									tys. m³		Liczby względne. Ogólna ilość dostarcz. surowca = 100		tys. m³		Liczby względne. Ogólna ilość dostarcz. surowca = 100	
	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.
Wileńskie . . .	47	55	183,1	263,0	17,5	18,1	9,6	6,9	99,5	146,2	54,3	55,6	66,1	98,7	36,1	37,5
Białostockie .	62	55	236,3	251,3	4,2	15,9	1,8	6,3	129,2	140,1	54,7	55,8	102,9	95,3	43,4	37,9
Nowogródzkie .	52	58	257,0	306,0	45,6	64,1	17,7	20,9	164,2	192,4	63,9	62,9	47,2	49,5	18,4	16,2
Poleskie	56	58	264,2	370,2	31,0	15,6	11,7	4,2	169,9	285,2	64,3	77,0	63,3	69,4	24,0	18,8
Okrąg Izby .	217	226	940,6	1.190,5	98,3	113,7	10,5	9,6	562,8	763,9	59,8	64,2	279,5	312,9	29,7	26,2

Drzewo przetarte w tartakach okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937.

Tablica III.

W tys. m³

Dane ankiety Izby.

Województwa	Liczba uwzględnionych tartaków		Ogółem przetarto drzewa okrągł.		W tym:											
					sosny		świerku		dębu		brzozy		gatunków osobno niewymienionych			
	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.		
Wileńskie . .	47	55	164,7 *100,0*	245,3 *100,0*	121,1 *73,5*	182,0 *74,2*	37,1 *22,5*	58,4 *23,8*	3,4 *2,1*	2,6 *1,1*	0,1 *0,1*	0,7 *0,3*	3,0 *1,8*	1,6 *0,6*		
Białostockie .	62	55	226,2 *100,0*	232,9 *100,0*	179,8 *79,5*	178,5 *76,6*	38,2 *16,9*	42,0 *18,0*	3,9 *1,7*	5,2 *2,2*	0,4 *0,2*	0,4 *0,2*	3,9 *1,7*	6,8 *3,0*		
Nowogródzkie .	52	58	238,4 *100,0*	300,0 *100,0*	189,6 *79,5*	232,9 *77,6*	23,9 *10,0*	47,8 *15,9*	4,3 *1,8*	13,0 *4,3*	6,7 *2,8*	1,0 *0,3*	13,9 *5,9*	5,3 *1,9*		
Poleskie . . .	56	58	252,7 *100,0*	366,4 *100,0*	195,5 *77,4*	289,5 *79,0*	15,6 *6,2*	31,2 *8,5*	26,4 *10,4*	31,2 *8,5*	1,1 *0,4*	1,8 *0,5*	14,1 *5,6*	12,7 *3,5*		
Okrąg Izby . .	**217**	**226**	**882,0** *100,0*	**1.144,6** *100,0*	**686,0** *77,8*	**882,9** *77,1*	**114,8** *13,0*	**179,4** *15,7*	**38,0** *4,3*	**52,0** *4,5*	**8,3** *0,9*	**3,9** *0,3*	**34,9** *4,0*	**26,4** *2,4*		

U w a g a: Kursywą podano udział procentowy poszczególnych gatunków drzewa w ogólnej ilości przetartego drzewa okrągłego.

Produkcja tartaków okręgu Izby na rachunek własny i na rachunek osób trzecich oraz wymiarów krajowych i zagranicznych.

W tys. m³. *Tablica IV.*

Województwa	Przetarto				Otrzymano materiałów tartych.			
	na rachunek:				wymiarów:			
	własny		osób trzecich		Ogółem		krajowych	zagranicznych
	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.
Wileńskie . .	112,1	142,5	52,6	102,8	**164,7**	**245,3**	79,6	112,7	23,6	42,2	**103,2**	**154,9**
Białostockie. .	184,6	193,6	41,6	39,3	**226,2**	**232,9**	115,1	124,0	22,2	29,0	**137,3**	**153,0**
Nowogródzkie.	180,8	228,9	57,6	71,1	**238,4**	**300,0**	124,6	138,6	29,8	53,5	**154,4**	**192,1**
Poleskie . . .	161,0	195,6	91,7	170,8	**252,7**	**366,4**	142,8	197,6	11,3	31,6	**154,1**	**229,2**
Okrąg Izby .	**638,5**	**760,6**	**243,5**	**384,0**	**882,0**	**1.444,6**	**462,1**	**572,9**	**86,9**	**156,3**	**549,0**	**729,2**

Zatrudnienie w tartakach okręgu Izby P.-H. w Wilnie w 1937 r

Dane ankiety Izby. *Tablica V.*

Miesiące	Województwa				Okrąg Izby		
	Wileńskie	Białostockie	Nowogródzkie	Poleskie	1937 r.	1936 r.	Wskaźnik dla 1937 r.; 1936 r.=100
Styczeń . . .	730	648	922	988	3.288	1.888	*174*
Luty	991	843	1.422	1.526	4.782	2.598	*184*
Marzec	1.040	932	1.637	1.722	5.331	3.685	*145*
Kwiecień . . .	1.196	1.046	1.698	1.973	5.913	4.247	*139*
Maj	1.170	1.076	1.715	2.045	6.006	4.542	*132*
Czerwiec . . .	1.155	1.148	1 559	1.890	5.752	4.594	*125*
Lipiec	1.045	1.059	1.361	1.822	5.296	4.252	*125*
Sierpień . . .	880	934	1.175	1.636	4.625	3.681	*126*
Wrzesień . . .	697	875	971	1.451	3.994	3.200	*125*
Październik . .	636	860	822	1.246	3.564	2.803	*127*
Listopad . . .	741	817	744	1.099	3.401	2.475	*137*
Grudzień . . .	607	578	648	857	2.690	2.417	*111*

O ile chodzi o wytyczne na przyszłość, to w zakresie naszego eksportu drewna dążyć należy do tego, aby przemysłowcy tartaczni, omijając obcych pośredników, sprzedawali swe produkty (tarcicę, papierówkę etc.) bezpośrednio odbiorcy zagranicznemu. Za celowe uznać też należy zrzeszanie się zakładów mniejszych, albo oddawanie przez nich swego drewna w komis spółce, czy spółkom z siedzibą u nas na miejscu, które by prowadziły sprzedaż bezpośrednią. W ten sposób da się lepiej wykorzystać wielki atut handlowy, jakim jest fakt istnienia dobrej opinii o drewnie „wileńskim", tak cenionym na rynku angielskim.

Celem podniesienia ogólnego poziomu przemysłu tartacznego w okręgu Izby P.-H. w Wilnie oraz zorganizowania go od strony handlowej — zostało utworzone Biuro Kontroli Eksportu Drewna. Opracowana przy współudziale tego Biura instrukcja sortowania drewna z marką „Vilno" powinna ułatwić tartacznikom niezbędne standaryzowanie (w granicach możliwości) jakości tarcicy.

SUROWCE DYKTOWE.

OLSZA.

Obroty olszą w roku sprawozdawczym wzrosły poważnie ze względu na stale zwiększające się zapotrzebowanie ze strony fabryk krajowych; natomiast eksport, już przed tym ilościowo nieduży, w roku sprawozdawczym w dalszym ciągu się zmniejszył. Ten stan rzeczy ilustrują tabele nadania drewna olszowego na PKP (tabl. II) oraz eksportu kłód olszowych z Polski (tabl. I).

Ceny olszyny dyktowej miały tendencję mocną.

Ze względu na stały wzrost produkcji przemysłu dyktowego i coraz większe trudności, związane z dostawami dostatecznej ilości surowca olszowego, wymagania techniczne ulegały dalszemu złagodzeniu. Przy tym praktyka poszczególnych fabryk wykazywała znaczne różnice. Brak jednolitych warunków technicznych i ogólnie przyjętej klasyfikacji olszyny dyktowej, zakorzenienie się zwyczaju zawierania transakcyj nie według klas, lecz według jednej przeciętnej ceny za całą daną partię, utrudniały orientowanie się co do poziomu cen i sytuacji rynku.

BRZOZA.

Zakupy brzozy przez krajowy przemysł dyktowy poważnie wzrosły, natomiast eksport załamał się wobec braku popytu ze strony Łotwy. W związku z tym ceny wykazywały tendencję niejednolitą: zniżkową dla lepszych sortymentów eksportowych, natomiast mocną dla sortymentów krajowych.

Eksport kłód olszowych z Polski.

W tonach. Dane G. U. S. *Tablica I*

Kraj przeznaczenia		1936 r. Liczby absolutne	1936 r. Udział %-wy	1937 r. Liczby absolutne	1937 r. Udział %-wy	1937 r. Wskaźnik 1936 r.=100
Austria		3.620	49	2.161	64	*60*
Czechosłowacja .		2.221	30	907	27	*41*
Niemcy		1.391	17	281	8	*20*
Szwajcaria . . .		196	3	16	1	*8*
Inne niewymienione .		47	1	—	—	*0*
Razem	ton	**7.475**	**100**	**3.365**	**100**	**45**
	tys. zł . .	**772**	**—**	**434**	**—**	**56**

Nadanie drzewa olszowego na stacjach D. O. K. P. Wilno i na wszystkich stacjach P. K. P. w latach 1936 i 1937.

Dane Centr. Biura Stat. Przewozów P.K.P. *Tablica II.*

Nadanie	Rok	Na wszystkich stacjach P. K. P.	Na stacjach D. O. K. P. Wilno	Liczby względne Nadanie na P. K. P. = 100
W komunikacji wewnętrznej	1936	142.182	61.402	34
	1937	184.572	105.297	57
	Wskaźnik *)	*130*	*171*	—
Do portów	1936	399	16	4
	1937	557	—	0
	Wskaźnik *)	*140*	*0*	—
Zagranicę	1936	5.114	3.898	76
	1937	753	60	8
	Wskaźnik *)	*15*	*2*	—
Do portów i zagranicę	1936	5.513	3.914	71
	1937	1.310	60	5
	Wskaźnik *)	*24*	*2*	—
Ogółem	1936	**147.695**	**65.316**	**44**
	1937	**185.882**	**105.357**	**57**
	Wskaźnik *)	*126*	*161*	—

*) Wskaźnik dla r. 1937; 1936 r. = 100.

PRZEMYSŁ DYKTOWY.

Ruch inwestycyjny w przemyśle dyktowym okręgu Izby w roku sprawozdawczym trwał nadal: silnie zaawansowana została budowa nowej fabryki dykt w Niemnie, jedna fabryka została gruntownie zmodernizowana w związku z odbudową po pożarze.

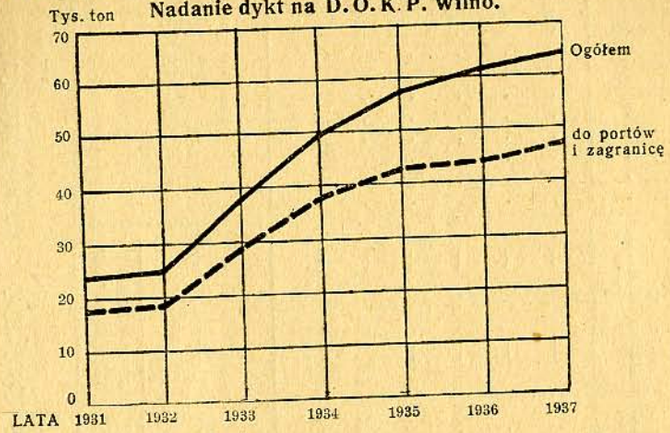
Produkcja dykt w okręgu Izby wykazała w roku sprawozdawczym pewien nieduży wzrost, jednak znacznie mniejszy, niż przeciętny dla całego kraju, co prawdopodobnie w pewnym stopniu wynikło z przesunięć, spowodowanych przez to, że w roku sprawozdawczym pracowała intensywnie nowa państwowa fabryka dykt w Bydgoszczy. Wzrostowi produkcji towarzyszył odpowiedni wzrost zatrudnienia (vide tabl. I).

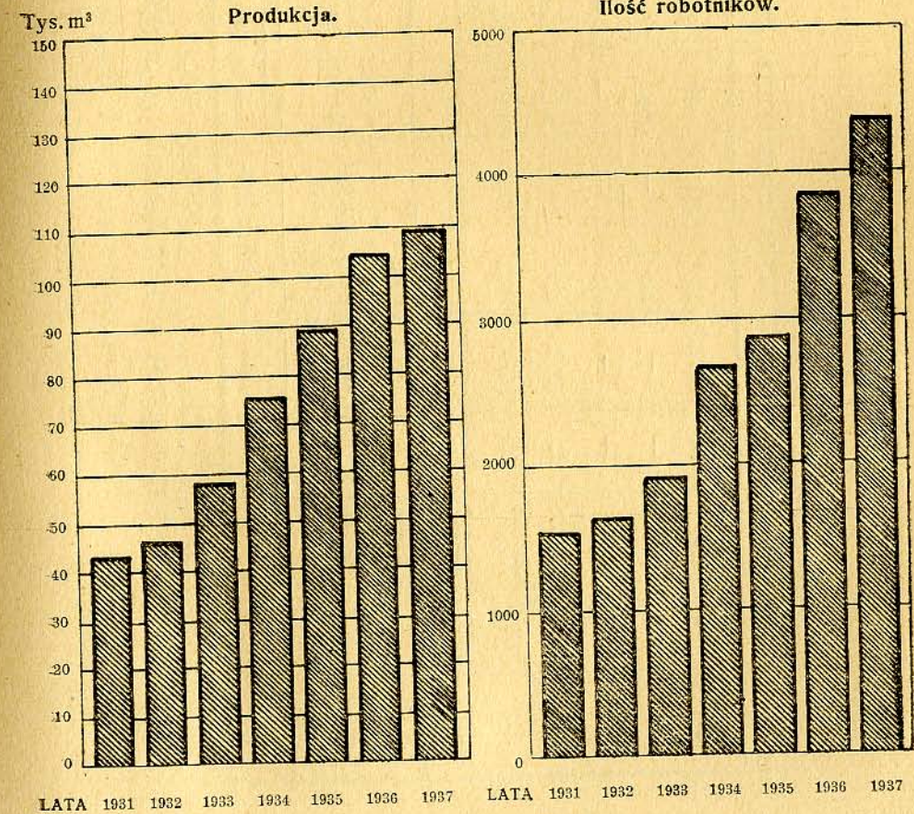
Zatrudnienie w fabrykach dykt w okręgu Izby P.-H. w Wilnie w 1937 r.

Dane ankiety Izby. *Tablica I.*

Miesiące	Województwa			Okrąg Izby		
	wileńskie i nowogródzkie	białostockie	poleskie	1937 r.	1936 r.	Wskaźnik dla 1937 r.; 1936 r.=100
Styczeń . . .	675	767	2.289	3.731	3.524	*106*
Luty	789	1.061	2.330	4.180	3.620	*115*
Marzec	802	1 217	2.253	4.272	3.788	*113*
Kwiecień . . .	823	758	2.397	3.978	3.741	*106*
Maj	749	960	2.465	4.174	3.903	*107*
Czerwiec . . .	792	1.115	2.488	4.395	3.321	*132*
Lipiec	705	1.405	2.500	4.610	4.214	*109*
Sierpień . . .	791	1.552	2.502	4.845	4.159	*116*
Wrzesień . . .	823	1.548	2.488	4.859	4.136	*117*
Październik . .	801	1.571	2.442	4.814	4.182	*115*
Listopad . . .	703	1.514	2.250	4.467	4.110	*109*
Grudzień . . .	796	1.125	2.363	4.284	3.605	*119*

Przemysł dyktowy w okręgu Izby P.-H. w Wilnie.

(Dane ankiety Izby).

Zużycie drewna w fabrykach dykt w okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937.

W m^3

Dane ankiety Izby.

Tablica II.

Wyszczególnienie	Woj. wileńskie i nowogródzkie		Woj. białostockie		Woj. poleskie		Okrąg Izby				
							1936 r.		1937 r.		
	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	Liczby absolutne	Udział %-wy	Liczby absolutne	Udział %-wy	Wskaźnik 1936 r.=100
Olsza	23.832	29.539	49.172	48.468	139.887	127.598	212.891	82,8	205.605	80,4	*97*
Brzoza	12.397	14.383	17.845	17.209	4.437	7.214	34.679	13,5	38.806	15,2	*112*
Sosna	—	—	1.519	2.704	5.662	6.338	7.181	2,8	9.042	3,5	*126*
Dąb	—	—	—	—	—	909	—	—	909	0,3	—
Jesion	—	—	—	30	—	407	—	—	437	0,2	—
Inne	—	—	747	863	1.481	87	2.228	0,9	950	0,4	*43*
Razem	36.229	43.922	69.283	69.274	151.467	142.553	256.979	100,0	255.749	100,0	*100*

Zużycie materiałów klejowych w fabrykach dykt w okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937.

W tonach.

Dane ankiety Izby.

Tablica III.

Wyszczególnienie	Województwa						Okrąg Izby		
	wileńskie i nowogródzkie		białostockie		poleskie		1936 r.	1937 r.	
	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	Liczby absolutne	Liczby absolutne	Wskaźnik 1936 r.=100
I. Krajowe:									
a) albumina . . .	17	21	71	—	87	89	175	110	*63*
b) kazeina . . .	23	22	113	107	156	221	292	350	*120*
c) krew	1.659	1.813	989	2.380	2.609	2.693	5.257	6.886	*131*
d) inne kleje . .	—	9	2	3	3	0	5	12	*240*
II. Zagraniczne:									
a) albumina . . .	—	—	—	19	324	256	324	275	*85*
b) kazeina . . .	—	—	—	—	121	163	121	163	*135*

Produkcja w fabrykach dykt w okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937.

W m^3. Dane ankiety Izby *Tablica IV.*

Wyszczególnienie	Województwa				Okręg Izby	
	wileńskie i nowogródzkie		białostockie		poleskie		1936 r.	1937 r.	Wskaźnik 1936 r.=100
	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	Liczby absolutne		
Dykty mokro-klejone . . .	13.231	18.568	21.524	22.325	55.346	49.657	**90.101**	**90.550**	*100*
Dykty sucho-klejone . . .	—	1.311	3.723	3.904	8.633	11.836	**12.356**	**17.051**	*138*
Komplety skrzynkowe . . .	1.567	—	155	1.142	—	—	**1.722**	**1.142**	*66*
Dykty lotnicze	—	—	462	462	—	—	**462**	**462**	*100*
Inne	—	—	28	86	—	138	28	224	*800*
Razem	**14.798**	**19.879**	**25.892**	**27.919**	**63.979**	**61.631**	**104.669**	**109.429**	*105*

Nadanie dykt i fornierów na stacjach D. O. K. P. Wilno i na wszystkich stacjach P. K. P. w latach 1936 i 1937.

Dane Centr. Biura Stat. Przewozów P. K. P. *Tablica V*

Nadanie	Rok	Na wszystkich stacjach P. K. P.	Na stacjach D. O. K. P. Wilno	Liczby względne. Nadanie na P. K. P. =100
W komunikacji wewnętrznej	1936	31.902	17.376	55
	1937	34.305	16.558	48
	Wskaźnik *)	*108*	*95*	—
Do portów	1936	61.259	42.904	70
	1937	72.210	46.076	64
	Wskaźnik *)	*118*	*107*	—
Zagranicę	1936	902	716	79
	1937	2.709	1.870	69
	Wskaźnik *)	*300*	*261*	—
Do portów i zagranicę	1936	62.161	43.620	70
	1937	74.919	47.946	64
	Wskaźnik *)	*121*	*110*	—
Ogółem	1936	**94.063**	**60 996**	65
	1937	**109.224**	**64.504**	59
	Wskaźnik *)	*116*	*106*	—

Wskaźnik dla 1937 r.; 1936 r. =100.

Zużycie drewna nie wykazało prawie żadnych zmian pod względem ilościowym (vide tabl. II); większa produkcja przy niezmienionej ilości zużytego surowca wskazywałaby na lepsze wykorzystanie drewna; udział poszczególnych gatunków drewna w ogólnej ma-

sie zużytego surowca wykazuje dalsze przesunięcie na korzyść brzozy i sosny przy jednoczesnym zmniejszeniu się zużycia olszyny. Na odcinku zużycia materiałów klejowych zaobserwowano wzrost zużycia krwi płynnej kosztem albuminy, oraz wzrost zużycia kazeiny zarówno krajowej, jak i zagranicznej (vide tabl. III). Wzrost zużycia kazeiny pozostaje w ścisłym związku ze zwiększeniem się udziału dykt suchoklejonych w ogólnej produkcji przemysłu dyktowego okręgu Izby (vide tabl. IV).

Obroty dyktą w okręgu Izby wykazały pewien wzrost, głównie jednak na odcinku eksportu, gdy tymczasem obroty na rynku krajowym nieco się zmniejszyły. Potwierdzają to dane statystyczne o przewozach kolejowych (vide tabl. V). Kierunki eksportu wykazywały nadal duże zróżniczkowanie.

Ceny dykt, które nieco wzrosły na początku roku sprawozdawczego, w drugiej połowie tegoż roku wykazały tendencję zniżkową.

Rok sprawozdawczy zakończył się w atmosferze niepomyślnej. Poza pogorszeniem się koniunktury w zakresie zbytu, sytuacja przemysłu pogorszyła się na skutek zliberalizowania wywozu olszyny, mogącego wywołać trudności przy zaopatrywaniu się zakładów krajowych w ten podstawowy surowiec drzewny.

HANDEL PAPIERÓWKĄ.

Eksport papierówki. Już w roku 1936 dało się zauważyć, jako zjawisko charakterystyczne dla tego okresu, przesunięcie się punktu ciężkości w handlu papierówką z rynku zagranicznego na krajowy. Przyczyniły się do tego dwa równoległe procesy: zwiększająca się z roku na rok chłonność rynku wewnętrznego i zmniejszający się z każdym rokiem (od 1935 r.) import papierówki do Niemiec. Oba te zjawiska: wzrost konsumcji krajowej i spadek wywozu do Niemiec — występują wyraźnie również w r. 1937, ale ponadto daje się zauważyć w okresie sprawozdawczym zjawisko nowe: globalny eksport papierówki z Polski, mimo skurczenia się wywozu do Niemiec, nie tylko nie maleje, ale przeciwnie, wykazuje w zestawieniu z r. 1936 przeszło dziesięcioprocentowy wzrost. Fakt ten świadczy o bardzo pomyślnym zjawisku — ekspansji papierówki polskiej na nowe rynki, a tym samym o pewnym uniezależnieniu się eksportu tego sortymentu od kontrahenta niemieckiego, który dotychczas był czynnikiem decydującym o sytuacji w eksporcie polskiej papierówki.

Niemcy nadal były w roku sprawozdawczym najpoważniejszym konsumentem papierówki na kontynencie i także głównym odbiorcą papierówki polskiej. Poniższa tablica ilustruje *import* tego artykułu *do Niemiec* w ciągu ostatnich czterech lat.

Przywóz papierówki do Niemiec.

Tablica I.

Kraj pochodzenia	1934 r.	1935 r.	1936 r.	1937 r.		Udział %-wy w roku	
	Tys. ton				Wskaźnik 1936 r.=100	1936	1937
Ogółem	**3.018**	**2.822**	**2.243**	**1.663**	*74*	**100,0**	**100,0**
W tym:							
Finlandia	462	369	434	383	*88*	19,3	23,0
Z. S. R. R. . . .	1.282	1.417	952	378	*40*	42,4	22,7
Czechosłowacja .	525	461	511	277	*54*	22,8	16,7
Łotwa	177	120	89	273	*307*	4,0	16,4
Austria	84	73	83	139	*167*	3,7	8.4
Polska	358	330	116	98	*84*	5,2	5,9
Litwa	121	3	25	52	*208*	1,1	3,1

Zródło: Internationaler Holzmarkt № 73/38.

Powyższe zestawienie wykazuje z jednej strony wspomniane już kurczenie się od r. 1935 importu papierówki do Niemiec, a jednocześnie ilustruje znaczne zmiany w źródłach zakupu tego sortymentu przez Niemcy. Wśród dostawców papierówki do Niemiec zjawia się znowu Szwecja, która od szeregu lat nie uczestniczyła w imporcie, wzrasta pokaźnie w nim udział Łotwy i Litwy, spada natomiast znacznie import z tych krajów, które dotychczas głównie zasilały rynek niemiecki. Import Łotwy w r. 1937 w ilości 273 tysięcy ton papierówki przekroczył znacznie import z Polski, wynoszący 98 tys. ton, i dorównał niemal importowi z Czechosłowacji (277 tys. ton), która była dotychczas, poza Sowietami, najpoważniejszym dostawcą tego sortymentu na rynek niemiecki. Import papierówki z Polski do Niemiec w roku sprawozdawczym był najniższy, jaki dotychczas, w ciągu kilkunastu lat notowano, chociaż procentowo udział Polski w imporcie papierówki do Niemiec nie zmniejszył się.

Na spadek eksportu papierówki z Polski do Niemiec wpłynęły, poza wspomnianym już 35% zmniejszeniem importu tego artykułu przez Niemcy — także trudności, związane z rozrachunkiem clearingowym, oraz dążenie Niemiec do narzucenia kontrahentom polskim ceny tak niskiej, iż stała ona w zupełnej dysproporcji do cen na inne sortymenty drzewne.

Ogólny eksport papierówki z Polski wyniósł w okresie sprawozdawczym, według danych G. U. S. (vide tabl. II) — 136.000 ton. Ilość ta obejmuje sprzedaż zarówno z lasów prywatnych, jak i państwowych.

Eksport papierówki z Polski.

Dane G. U. S. *Tablica II.*

Rok	Ilość		Wartość:	
	tys. ton	Wskaźnik: 1929 r. = 100	tys. ton	Wskaźnik: 1929 r. = 100
1929	1.172	*100*	78.496	*100*
1936	123	*10*	4.818	*6*
1937	136	*12*	7.903	*10*
Wskaźnik dla 1937 r. 1936 r. = 100	*111*	—	*164*	—

Po ostrym spadku eksportu papierówki w ciągu ostatnich kilku lat, mamy po raz pierwszy w okresie sprawozdawczym wskaźnik, wykazujący wzrost wywozu.

Ogólny załadunek papierówki na P.K.P. w r. 1937 tak w obrocie krajowym, jak i zagranicznym, podany jest w tabl. III. Wyodrębniony w niej jest ponadto załadunek na stacjach, podlegających wileńskiej Dyrekcji P.K.P., a tym samym w przybliżeniu udział okręgu Izby w przewozach koleją tego sortymentu (okrąg wileńskiej Dyrekcji P.K.P. obejmuje 82% obszaru, należącego do okręgu Izby).

Wszystkie bez wyjątku pozycje, objęte powyższą tablicą, wykazują dla r. 1937 cyfry wyższe, niż dla roku poprzedniego. Wskaźnik załadunków papierówki w obrocie wewnętrznym wynosi dla całego kraju 127 i tyleż samo mniej więcej (128) dla D. O. K. P. Wilno, świadcząc, że okrąg tut. zdołał wykorzystać pomyślną koniunkturę na rynku krajowym w takim samym stopniu, jak inne części kraju.

Nadanie drzewa celulozowego na stacjach D. O. K. P. Wilno i P. K. P. w latach 1936 i 1937.

W tonach. *Tablica III.*

Nadanie	Rok	Na wszystkich stacjach P. K. P.	Na stacjach D. O. K. P. Wilno	Liczby względne. Nadanie na P.K.P. = 100
W komunikacji wewnętrznej	1936	302.516	132.077	43,7
	1937	383.542	169.353	44,2
	Wskaźnik [1])	*127*	*128*	—
Do portów	1936	—	—	—
	1937	8.848	8.831	99,8
	Wskaźnik	—	—	—
Zagranicę	1936	126.226	35.895	28,4
	1937	139.972	58.369	41,7
	Wskaźnik	*111*	*163*	—
Do portów i zagranicę	1936	126.226	35.895	28,4
	1937	148.820	67.200	45,2
	Wskaźnik	*118*	*187*	—
Ogółem	1936	**428.742**	**167.972**	39,2
	1937	**532.362**	**236.553**	44,4
	Wskaźnik	*124*	*141*	—

[1]) Wszystkie wskaźniki dla 1937; 1936 r. = 100.

Wskaźnik przewozów do portów i zagranicę wykazuje wzrost i jest przy tym znacznie wyższy dla D. O. K. P. Wilno (187), niż przeciętnie dla całej Polski. Jeśli chodzi o wywóz drogą morską, to niemal w 100% przypada on na okrąg Izby. Mamy tu zatem w okre-

sie sprawozdawczym zjawisko wręcz odwrotne do tego, jakie zanotowano w roku poprzednim, gdy wskaźnik eksportu z Ziem Północno-Wschodnich wynosił zaledwie 19 i był kilkakrotnie niższy, niż dla całego kraju (64). Skutkiem tego udział procentowy stacyj D. O. K. P. Wilno w ogólnopolskich przewozach papierówki do portów i zagranicę wzrósł z 28% w r. 1936 do 41,7% w okresie sprawozdawczym.

Zauważyć należy, że cyfra eksportu papierówki w roku 1937, podana przez Komitet Eksportowy Papierówki na podstawie zaświadczeń na bezcłowy wywóz, a mianowicie 160.623 ton, jest wyższa, niż odpowiednia cyfra, ogłoszona przez Główny Urząd Statystyczny, a podana w tab. II. Różnica ta pochodzi stąd, że według nowego szematu podziału statystycznego, stosowanego przez Komitet Eksportowy, do grupy „papierówka" zostały wyłączone także zrzyny i trzaski do wyrobu celulozy, których wywóz wynosił w okresie sprawozdawczym 24.207 ton, a które G. U. S. nie zaliczył do papierówki.

Z ogólnej ilości 160.623 ton papierówki, wyeksportowanej w r. 1937, *na przemysł prywatny* przypada 100.062 ton, czyli 62%. W roku poprzednim udział procentowy przemysłu prywatnego w tym eksporcie był wyższy (93%), ale pochodzi to stąd, że Lasy Państwowe nie wykorzystały w r. 1936 przydziału kontyngentowego, który w ramach umowy clearingowej polsko-niemieckiej na nie przypadł; natomiast w roku sprawozdawczym Naczelna Dyrekcja Lasów Państwowych przydział ten wykorzystała w całości.

Z podanej wyżej ilości 100.062 ton papierówki, wywiezionej w r. 1937 przez przemysł prywatny, na okrąg Izby przypada 36.665 ton, czyli 36,6%.

Podana na str. 51 tabl. IV daje szczegółową ilustrację prywatnego eksportu papierówki z okręgu Izby, z uwzględnieniem poszczególnych jej rodzajów oraz krajów przeznaczenia.

Wśród krajów przeznaczenia, wymienionych w tym zestawieniu, widzimy, poza „starymi" odbiorcami papierówki, t. j. Niemcami, Czechosłowacją i Łotwą — także odbiorców nowych, a mianowicie: Anglię, Belgię, Holandię, Szwajcarię (pierwsze próby eksportu do Szwajcarii poczynione były jeszcze w r. 1936), oraz Wyspy Kanaryjskie.

Tu właśnie leży wyjaśnienie, omówionego na początku tego rozdziału, zjawiska wzrostu ogólnego eksportu papierówki o 10,5% pomimo jednoczesnego spadku wywozu do Niemiec. W ciągu szeregu lat (1933-34-35) eksport do Niemiec wynosił około 96% globalnego

Eksport papierówki z okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937 według krajów przeznaczenia i rodzajów.

Dane Sekcyj Eksportowych papierówki.

W tonach. *Tablica IV.*

Z terenu Sekcji Eksp.	Kraje przeznaczenia	Papierówka								
		Świerkowa		Osikowa		Sosnowa		Razem		
		1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	Wskaźnik
Wileńskiej	Anglia . . .	—	2.100	—	—	—	—	—	2.100	—
	Belgia . . .	—	—	—	—	—	3.300	—	3.300	—
	Czechosłowacja . .	2.235	1.300	—	150	—	—	2.235	1.450	*65*
	Holandia . .	—	2.900	—	—	—	—	—	2.900	—
	Łotwa	—	2.875	—	—	—	—	—	2.875	—
	Niemcy . . .	23.400	16.660	4.800	—	—	—	28.200	16.660	*59*
	Szwajcaria .	—	1.780	—	—	—	—	—	1.780	—
	Wyspy Kanaryjskie	—	—	—	460	—	—	—	460	—
	Razem .	**25.635**	**27.615**	**4.800**	**610**	**—**	**3.300**	**30.435**	**31.525**	*104*
Warszawskiej	Anglia . . .	—	80	—	—	—	—	—	80	—
	Belgia	—	20	—	—	—	—	—	20	—
	Czechosłowacja . . .	5.280	363	1.260	357	—	—	6.540	720	*11*
	Holandia . .	—	40	—	—	—	—	—	40	—
	Niemcy . . .	4.440	4.140	40	20	—	—	4.480	4.160	*93*
	Szwajcaria .	—	120	—	—	—	—	—	120	—
	Razem .	**9.720**	**4.763**	**1.300**	**377**	**—**	**—**	**11.020**	**5.140**	*47*
	Ogółem .	**35.355**	**32.378**	**6.100**	**987**	**—**	**3.300**	**41.455**	**36.665**	*88*

Okrąg Sekcji wileńskiej obejmuje woj. wileńskie oraz części woj. nowogródzkiego i białostockiego na północ od linii kolejowej Grajewo—Białystok—Baranowicze —Stołpce. Dane dla Sekcji warszawskiej dotyczą tylko miejscowości, położonych w woj .białostockim, nowogródzkim i poleskim, a objętych działalnością tej sekcji.

wywozu wzmiankowanego sortymentu z okręgu Izby; w r. 1936 stanowił on 82%, w okresie zaś sprawozdawczym spada do 57% a to dzięki usilnej pionierskiej pracy przemysłu prywatnego na rynku szwajcarskim, angielskim, holenderskim i innych. Te właśnie wysiłki zdołały skompensować z nadwyżką spadek eksportu do Niemiec.

Obrót wewnętrzny. Sytuacja w handlu papierówką na rynku wewnętrznym była pomyślna, skutkiem zwiększonego zapotrzebowania na surowiec ze strony krajowego przemysłu papierniczego, który jednak niejednokrotnie powodował trudności swymi nadmiernie rygorystycznymi wymaganiami.

Cena papierówki świerkowej w obrocie krajowym wynosiła w pierwszym półroczu 1937 r. około 16—17 zł parytet Wilno, następnie zaś spadła do 14—16 zł za 1 m. p.

OSIKA I PRZEMYSŁY NA NIEJ OPARTE.

OSIKA.

Zakupy osiki zapałczanej przez fabryki krajowe zwiększyły się, co ilustrują tablice przewozów kolejowych (zał. III w końcu sprawozdania), natomiast zużycie osiki w przemyśle krajowym i eksport uległy skurczeniu. Ceny osiki zapałczanej pozostawały nadal prawie bez zmian, nie podlegając tym wahaniom koniunkturalnym, którym ulegały ceny innych sortymentów. Dostawcy osiki skarżyli się na wygórowane wymagania techniczne i na nieuzasadnione wybrakowywanie znacznej części dostarczonej osiki.

Zużycie w kraju oraz eksport osiki z Polski.

Dane G. U. S. oraz ankiety Izby P.-H. w Wilnie.

Wyszczególnienie	1936 r.	1937 r.	Wskaźnik dla 1937 r. (1936 r. = 100)
Zużycie (w m³) . .	12.394	12.181	98
Eksport (w tonach)	7.979	7.745	97

PRZEMYSŁ ZAPAŁCZANY.

Zużycie osiki, produkcja i zbyt w kraju zapałek nie uległy w roku sprawozdawczym prawie żadnym zmianom. Cena zapałek w myśl oddawna wysuwanego przez Izbę postulatu, została obniżona. Zniżka ta jednak obowiązywała dopiero w drugiej połowie roku sprawozdawczego; była też zbyt mała, by mogła już dać pewien efekt w postaci wzrostu konsumcji. Jeśli chodzi o eksport, to dzierżawca monopolu zachował sobie nadal wolność decyzji co do prowadzenia lub nieprowadzenia eksportu, rozwiązując ten problem w sensie negatywnym.

W ten sposób przemysł zapałczany pozostawał w roku sprawozdawczym całkowicie podporządkowany interesom szwedzkiego trustu zapałczanego, stanowiąc odcinek stracony dla gospodarki narodowej z punktu widzenia celowego wykorzystania krajowych zasobów surowca, możliwości zatrudnienia, eksportu itp.

Sytuację przemysłu zapałczanego w liczbach ilustruje poniższa tabela:

Przemysł zapałczany w okręgu Izby i w całej Polsce w latach 1936 i 1937.

Dane Sp. Akc. dla Ekspl. Mon. Zapałcz. w Polsce.

Wyszczególnienie	Polska			Okrąg Izby P.-H. w Wilnie			Stosunek %-wy okręgu Izby do całej Polski	
	1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.			
	Liczby absolutne		Wskaźnik 1936 r.=100	Liczby absolutne		Wskaźnik 1936 r.=100	1936 r.	1937 r.
Ilość zużytej osiki zapałczanej w m³	10.969	10.621	*97*	3.147	2.597	*83*	29	24
Liczba zatrudnionych robotników (przeciętna roczna)	792	804	*102*	223	181	*81*	28	23
Produkcja — w skrzyniach à 5.000 pudełek . . .	89.024	86.655	*97*	26.164	22.968	*88*	29	27
Sprzedaż—w skrzyniach à 5.000 pudełek	92.183	93.296	*101*	*) 23.234	*) 29.594	*133*	25	32

*) Wysyłka. Sprzedaż uskutecznia centrala w Warszawie.

Nadzieje na poważniejszą zmianę sytuacji, w drodze zmiany stosunków z dzierżawcą monopolu, zostały prawie całkowicie rozwiane.

PRODUKCJA DREWIENEK DO ZAPAŁEK.

Ta gałęź produkcji w Polsce była nadal hamowana wszechwładnie przez szwedzki trust zapałczany, reprezentowany przez Spółkę Akcyjną do Eksploatacji Monopolu Zapałczanego w Polsce. Na odcinku

tym nie tylko nie nastąpiło żadne polepszenie, lecz, przeciwnie, miało miejsce dotkliwe pogorszenie natury strukturalnej. Mianowicie, duża fabryka patyczków zapałczanych w Miorach, nabyta w swoim czasie w myśl ustawy o monopolu przez wspomnianą spółkę, została przez tę spółkę ostatecznie zdemontowana i zlikwidowana. Jedyna czynna w okręgu Izby fabryka patyczków, ograniczana w swej działalności przez trust zapałczany, wegetowała. Liczne zapytania zagranicy o źródła nabycia patyczków zapałczanych Izba zmuszona była zbywać odpowiedzią, iż z uwagi na ustawę o monopolu zapałczanym, na warunki jego wydzierżawienia oraz na politykę dzierżawcy — eksport tego artykułu z Polski nie jest możliwy.

PRZEMYSŁ PAPIERNICZY.

Rok sprawozdawczy zaznaczył się w przemyśle papierniczym okręgu Izby pewnym dalszym polepszeniem się koniunktury, które z jednej strony spowodowało zwiększenie obrotów w zakładach czynnych w latach poprzednich, z drugiej zaś — przyczyniło się do powstania jednego nowego zakładu w tej branży oraz do wznowienia pracy przez inny zakład, który w ciągu kilku lat był nieczynny.

Przemysł papierniczy w ścisłym tego słowa znaczeniu od roku 1932 w okręgu Izby nie istniał: pierwsza stanęła w r. 1929 fabryka papieru w Nowo-Werkach, w trzy lata później druga i ostatnia w okręgu fabryka papieru — Nowowilejska. Po paroletniej zupełnej bezczynności, zakład ten podjął przed dwoma laty na nowo produkcję masy drzewnej, na wiosnę zaś roku sprawozdawczego wznowił produkcję papieru i przystąpił ponadto do wyrobu tektury.

Liczba *tekturowni* wzrosła w okręgu Izby o jedną, ale skutkiem uszkodzeń w okresie wiosennej powodzi praca jej została na dłuższy czas zahamowana i wznowiono ją dopiero w końcu jesieni.

Ogółem liczba zakładów czynnych w branży papierniczej wynosiła w roku sprawozdawczym 10; w tym 7 fabryk tektury, 1 fabryka papieru, tektury i kartonu, 1 fabryka masy drzewnej i 1 fabryka masy drzewnej i papieru; dwa zaś zakłady — wspomniana wyżej fabryka papieru w Nowo-Werkach oraz jedna tekturownia, unieruchomiona jeszcze w 1931 r., pozostawały nadal nieczynne. Zakład nowopowstały pracował, jak wspomniano, tylko przez czas krótki i produkcja jego miała narazie charakter raczej próbny; przeto w zestawieniach cyfrowych, ilustrujących produkcję tektury w okręgu Izby, zakład ten nie jest wzięty pod uwagę.

Produkcja wspomnianych wyżej zakładów obejmowała tekturę białą, brązową oraz specjalny gatunek tzw. tekturę eksportową (również przeważnie brązową), kartony kolorowe, a z zakresu produkcji papieru — papiery szreńcowe i pakowe, papier drukowy i ustnikowy.

W przemyśle tekturowym pod względem techniki produkcji nie zanotowano żadnych zmian. Przeważała ilościowo, jak i w latach poprzednich, produkcja ręczno-maszynowa, stosowana we wszystkich tekturowniach, podczas gdy czysto maszynową stosowano tylko w 2 zakładach.

Ogólna ilość wyprodukowanej w okręgu Izby w okresie sprawozdawczym tektury wynosi według danych ankiety Izby 8.921 ton, czyli o 548 ton mniej, niż w roku poprzednim. Produkcja tektury w Polsce wyniosła w tymże okresie według danych G. U. S. — 28.469 ton (dane te obejmują produkcję 18 fabryk tektury oraz 7 fabryk papieru, produkujących także tekturę), przeto wytwórczość okręgu Izby stanowiła przeszło 31% ogólnej produkcji krajowej.

Łączna sprzedaż tektury z okręgu Izby wynosiła w r. 1937 — 9.779 ton, ogólnej wartości 3.564 tys. zł; była zatem wyższa niż produkcja, czyli że zmalały nieco zapasy. Tonaż sprzedanej tektury w okresie sprawozdawczym wykazuje w zestawieniu z rokiem poprzednim wzrost o 8,2%, jednocześnie zaś wartość jej podniosła się o 9%.

Z ogólnej ilości 9.779 ton tektury, sprzedanej w okresie sprawozdawczym w okręgu Izby, 1.411 zostało wyeksportowanych zagranicę. Eksport ten, jeszcze b. młody, zapoczątkowany dopiero kilka lat temu, po powstaniu syndykatu „Centrotektura", kieruje się przeważnie do Anglii. Wykazuje on znaczny wzrost, który dla okresu sprawozdawczego wyniósł 83% w stosunku do eksportu z roku poprzedniego. Jednocześnie podniosła się wydatnie w roku sprawozdawczym rentowność tego eksportu, skutkiem ustalenia się na rynkach odbiorczych pomyślnych cen, zwłaszcza w pierwszej połowie roku; w drugim natomiast półroczu tak zapotrzebowanie, jak i ceny nieco spadły. W eksporcie brały udział trzy tekturownie okręgu Izby.

Stan zatrudnienia był w poszczególnych miesiącach różny, wykazując jednak, w zestawieniu z rokiem poprzednim, wzrost przeciętnie o kilkanaście procent.

Ceny robocizny miały tendencję zwyżkową. Zdolność produkcyjną zakładów wykorzystano przeciętnie w 80%.

Wypłacalność klienteli była dobra.

Pomimo pewnej rozbudowy przemysłu papierniczego, jaka w okresie sprawozdawczym nastąpiła, *przemysł ten jest jeszcze bardzo słabo rozwinięty w porównaniu z bogactwami surowcowymi w postaci drewna papierniczego, z których mógłby w okręgu Izby korzystać.* Jeśli chodzi o produkcję papieru, jest ona dopiero w stadium zaczątkowym. W roku 1937 czynne były na terenie Izby dwie z pośród trzech maszyn papierniczych tutaj zainstalowanych, na ogólną liczbę 56 maszyn w całej Polsce. Takie rozmieszczenie tego przemysłu pozostaje w rażącej sprzeczności z rozmieszczeniem źródeł surowca, ze szkodą dla życia gospodarczego Ziem Północno-Wschodnich i wbrew przesłankom racjonalnej struktury samego przemysłu. Poza surowcem, Ziemie Wschodnie mogą dostarczyć taniej siły napędowej (rzeki i jeziora) i wreszcie, przy sprzyjającej koniunkturze politycznej, odległość ich od morza byłaby niewielka. W wypadku wykorzystania wzmiankowanych warunków naturalnych mógłby przemysł papierniczy rozwinąć nawet działalność eksportową.

Celuloza nie jest dotąd wcale w okręgu Izby produkowana. Wysoce aktualne były przeto projekty uruchomienia tej produkcji na Ziemiach Wschodnich. Dotychczasowe przygotowania w kierunku uruchomienia tu fabrykacji celulozy doprowadziły do nabycia przez firmę Steinhagen i Saenger rozległych terenów pod budowę fabryki w Mostach. Sprawa nie została jednak przez to przesądzona, gdyż firma badała jednocześnie przydatność na ten cel i innych terenów, tak na obszarze Ziem Północno-Wschodnich (Słonim), jak też w Małopolsce (Stryj) i C.O.P. (Żydaczów). W ostatecznym wyniku koncepcja budowy fabryki w Mostach, przynajmniej na razie, przestała być aktualna. Natomiast zdecydowana została budowa fabryki celulozy wiskozowej w rejonie Grodna.

PRZEMYSŁ TERPENTYNOWY.

Rok sprawozdawczy był dla przemysłu terpentynowego okresem wysokiej koniunktury, utrzymującej się bez wahań w ciągu niemal całego tego czasu; dopiero w grudniu dało się odczuć pewne osłabienie.

Czynnikiem decydującym w zakresie zbytu terpentyny był rynek krajowy. Pochłonął on około 80—85% całej produkcji tak terpentyny piecowej, jak i kotłowej. Wobec tego zaś, że jednocześnie ceny płacone w kraju były wyższe, niż na rynkach zagranicznych, przeto taki stan rzeczy odbił się dodatnio i na wysokości obrotów pieniężnych omawianej branży.

W latach poprzednich istniało wyraźne rozgraniczenie rynków zbytu terpentyny: kotłowa była niemal w całości eksportowana zagranicę, w kraju zaś sprzedawano tylko piecową. Ale już w r. 1936 podział ten nieco się zatarł, gdyż zapotrzebowanie krajowe znacznie się zwiększyło i nie mogło być całkowicie pokryte przez terpentynę piecową, wobec czego przerobiono w kraju także i część terpentyny kotłowej. W r. 1937, jak wspomniano, sprzedaż krajowa osiągnęła takie rozmiary, że eksport spadł do 15—20%.

Ceny na terpentynę tak piecową, jak i kotłową, wykazały w r. 1937 znaczny wzrost: w zestawieniu z cenami z końca roku 1936, wyższymi już niż na początku tego roku, podniosły się one o dalszych 40—45%, dochodząc do 53 zł za 100 kg terpentyny kotłowej i 68—70 zł za 100 kg piecowej franco wagon st. załadowania na terenie woj. wileńskiego i nowogródzkiego. Obroty branży wzrosły w związku z tym o 30—50%.

Ceny za robociznę również wykazywały tendencję zwyżkową, skutkiem wzmożonej eksploatacji lasów w tym okresie, a stąd i większego zapotrzebowania na robotników.

Zjawiskiem niepomyślnym dla branży było utrzymujące się nadal jej rozdrobnienie. Wznowione w 1937 r. starania o zorganizowanie tej gałęzi przemysłu nie doprowadziły jeszcze w okresie sprawozdawczym do konkretnych wyników. Wobec powstania w r. 1937 dwudziestu kilku nowych wytwórni terpentyny i smoły (głównie na Polesiu), rozdrobnienie to jeszcze się pogłębiło.

W okresie sprawozdawczym branża była reprezentowana w okręgu Izby przez 291 zakładów, rozmieszczonych na terenie poszczególnych województw okręgu Izby w sposób następujący (w nawiasach cyfry dla 1936 r.): w woj. wileńskim 64 (66) zakłady, w białostockim 77 (72), w nowogródzkim 97 (91), w poleskim 53 (40).

W technice produkcji nie zaszły żadne zmiany: na Polesiu przeważała produkcja terpentyny kotłowej, w białostockim zaś piecowej; tam też skupiały się b. nieliczne w tej branży większe przedsiębiorstwa (III—VI kat.), podczas gdy pozostałe należą do kat. VII i VIII.

Na Wileńszczyźnie i w woj. nowogródzkim oba te rodzaje produkcji, kotłowa i piecowa, były reprezentowane w stopniu mniej więcej jednakowym. Poza terpentyną wspomniane zakłady produkowały także *smołę drzewną.* Podanie ścisłych cyfr produkcji smoły drzewnej i terpentyny nie jest w okręgu Izby możliwe ze względu na wspomniane już rozdrobnienie branży. Wobec pełnego wykorzystania

zdolności wytwórczej zakładów poprzednio już istniejących, przy jednoczesnym powstaniu szeregu nowych przedsiębiorstw, produkcja ta w okresie sprawozdawczym niewątpliwie wzrosła.

W zakresie handlu smołą r. 1937 był także pomyślny. Tu jednak czynnikiem decydującym był nie rynek krajowy, ale przeciwnie, zwiększony eksport; smoła bowiem pozostała artykułem przede wszystkim eksportowym: nieznaczna tylko jej część zbywana jest na rynku krajowym.

Poza dużym zapotrzebowaniem ze strony zagranicznych odbiorców, zjawiskiem b. pomyślnym w okresie sprawozdawczym było zacieśnienie się stosunków bezpośrednich pomiędzy tut. eksporterami smoły, a odbiorcami zagranicznymi. Dotychczas bowiem cały niemal eksport odbywał się za pośrednictwem firm gdańskich, co oczywiście wpływało ujemnie na ceny, uzyskiwane przez producentów.

Wśród krajów importujących smołę z okręgu Izby na pierwszym miejscu stały Włochy, które głównie przyczyniły się do zwyżki cen tego artykułu. Poza tym eksport kierował się do Holandii, Belgii, Szwecji i Anglii — tego największego w latach poprzednich importera smoły z terenu Izby — za pośrednictwem Gdańska. W okresie sprawozdawczym została ponadto poraz pierwszy wysłana smoła do Finlandii, również w wyniku nawiązania bezpośredniego kontaktu z importerami. Eksport do Szwecji, rozpoczęty w r. 1936, rozwijał się nadal pomyślnie, osiągając dwukrotnie wyższy tonaż niż w roku poprzednim. Należy przy tym zaznaczyć, że dzięki bardziej starannej produkcji udało się znacznie podnieść jakość eksportowanego produktu. Cena smoły była w okresie sprawozdawczym o blisko 50% wyższa niż w roku poprzednim.

Ostatni z produktów suchej destylacji drewna *„węgiel"*, był jak i w latach poprzednich przeważnie konsumowany na miejscu, bądź to przez same wytwórnie terpentyny w charakterze opału, bądź też przez ludność najbliższych od wytwórni miasteczek. W pierwszym półroczu wyeksportowano wprawdzie pewną ilość węgla do Anglii i Holandii, jednak w ciągu lata eksport ten ustał i do końca roku nie został już wznowiony. Cena węgla pozostała niezmieniona w stosunku do ceny z lat poprzednich i wynosiła około 30—35 zł za 1.000 kg loco wagon stacja załadowania.

Przeciętne ceny materiałów drzewnych loco wagon stacja załadowania kolei normalnotorowych w województwach wileńskim i nowogródzkim w roku 1937.

W złotych. Notowania Komitetu Cennikowego Drzewnego przy Izbie P.-H. w Wilnie.

NAZWA TOWARU	Styczeń	Luty	Marzec	Kwiecień	Maj	Czerwiec	Lipiec	Sierpień	Wrzesień	Październik	Listopad	Grudzień
I. SOSNA.												
a) Surowiec i sortymenty okrągłe:												
1. Surowiec tartaczny w dłużycach i kłocach od 18 cm. w cienk. końcu i wyżej loco tartak za 1 m³	35	35	30	27—28	24	22	22	—	27	—	—	30
2. Bloki (odziomki):												
a) od 30 cm. i wyżej w cienk. końcu przeciętna długość 6 — 6,5 m., przeciętna grub. 35—36 cm. za 1 m³	65	65	65	60—65	60—65	—	—	—	—	—	—	—
b) od 25—29 cm. w cienk. końcu, przec. dług. 5—5,5 m. za 1 m³	52	52	52	48	48	—	—	—	—	—	—	—
c) bloki króciaki (pony) od 3-ch m. dług. przec. 4½ m. za 1 m³	52	52	52	48	48	—	—	—	—	—	—	—
3. Kopalniaki za 1 m³	16—17	16—17	16—18	18	19	19—20	19—20	21—22	21—22	19—20	17—19	—
4. Słupy telegraficzne:												
krajowe za 1 m³	24—27	24—27	24—27	24—27	24—27	24—27	24—27	24—27	—	—	—	28 [1]
angielskie za 1 m³	40	40	40	40	38—40	40	40	—	—	—	—	—
5. Opał szczapowy za 1 m. p. (parytet Wilno)	9	9	9	9	9	9,5	10,5	11	11	11	11	11
b) Półfabrykaty:												
1. Bloki przetarte od 30 cm. w cienk. końcu za 1 m³	85—90	85—90	85—90	85	85	—	90	90	90	90	—	—
2. Deski I kl. (3 i 4 stronnie bezsęczne):												
a) od ½″ do 1″ za 1 m³	90	90	90	90	90	100 [2]	100 [2]	100—105	—	—	90 [2]	—
b) od ⅝″ do 2″ za 1 m³	100	100	100	100	—	—	—	—	—	—	100	—
Deski II kl. za 1 m³	80	80	75	75	—	—	—	60—65	—	—	—	—
Deski III kl. za 1 m³	—	—	—	—	—	—	—		—	—	—	—
3. Bale eksportowe z pod piły (sägefallend) za 1 m³	56	56	58—60	57—58	53—54	50—55	—	—	—	—	—	—
4. Deski stolarskie krajowe odziomkowe nieobrzynane za 1 m³	85—90	85—90	85—90	85	80	—	—	—	85—90	85—90	85—90	85—90
Deski stol. obrzynane	—	—	—	—	—	—	—	—	85—90	85—90	85—90	—
„ hebl. podłogowe 1″ za 1 m³	60	60	60	60	60	60	60	60	55—60	55—60	50—55	—
„ hebl. podłogowe ⅝″ — 1½″ za 1 m³	65	65	65	65—68	63—65	63—65	63—65	65	65—67	65—67	60—65	—
Szalówki ¾″ za 1 m³	55—60	55—60	55—60	55—60	55—60	50	50	50	52—55	52—55	52—55	—
Deski czysto obrzynane budowl. do ⅝″ za 1 m³	—	—	—	—	—	50—55	50—55	50—55	—	—	—	50
„ ½″ czysto obrzyn. do 6″ za 1 m³	—	—	42—45	42—43	—	—	—	—	40—41	40—41	35—37	—
„ półczyste I gat. ¾″ i 1″ za 1 m³	—	—	42	40	35	35	35	38	38	38	38	—
„ „ I gat. ⅝″ i 1½″ za 1 m³	42—43	42—43	45	45	40	42	42	42	44—45	44—45	40—44	—
„ „ II gat. za 1 m³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ ½″ półczyste za 1 m³	35	35	35—38	35	—	30	30	30	30—31	30—31	30—31	—

[1]) Dla P. K. P. [2]) Tylko ½″ obrzynane.

(c. d.)

NAZWA TOWARU	Styczeń	Luty	Marzec	Kwiecień	Maj	Czerwiec	Lipiec	Sierpień	Wrzesień	Październik	Listopad	Grudzień
5. Materiały ciosane:												
Timbry za 1 stopę³ dług. 9 — 19 stóp.	—	—	—	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,4	—
Timbry za 1 stopę³ dług. 20 — 32 stóp.	—	—	—	2	2	2	2	2	2	2	1,8	—
Slipry redukc. 50/30/20 za 1 szt.	10,5	11	11,25	11,25	11,5	12	12	12	12	12	11,5	11
II. ŚWIERK.												
a) Surowiec i sortymenty okrągłe:												
1. Surowiec tartacz. w dłużycach i klocach od 20 cm. w cienk. końcu loco tartak za 1 m³	23—24	23—24	25	24	20—22	20—21	20—21	21—22	22	18—20	—	20—22
2. Papierówka okrągła okorowana za 1 m. p. (parytet Wilno) I kl.	15—17	15—17	17—18	17—18	16—17	15—16	15—16	15—16	15—16	14—16	14—16	14—16
II kl.	—	—	—	15—16	14—15	—	—	—	—	—	—	12—14
b) Półfabrykaty:												
1. Bale eksport. ang. (sägefallend) za 1 m³	49	49	50—52	50—51	50—51	47—48	47—48	48	48	—	45	—
2. Deski eksport. ang. 7/8″, 3/4″, 1″ i 5/4″ do 8″ za 1 m³	45	45	46—48	46—48	46—48	48—50	48—50	48—50	48—50	—	40—45	—
III. OLCHA.												
1. Kloce eksport. dyktowe I kl. za 1 m³	100	100	100	100	—	90—100	—	90—100	90—100	—	—	—
kloce dyktowe II kl. (krajowe) za 1 m³	60	60	60	60	40—45	40—45	40—45	40—45	40—45	—	—	—
kloce tartaczne (16—22 cm.) za 1 m³	25	25	22	22	20	20	20	—	—	—	—	—
2. Opał za 1 m. p. (parytet Wilno)	9,5	9,5	9,5	9,5	9,5	9,5	9,5	12	12	12	12	12
IV. OSIKA.												
1. Kloce eksport. zapał. I kl. za 1 m³	45—46	45—46	50—52	50—52	50—52	50—52	50—52	—	—	—	—	43—44
2. Kloce zapałcz. II kl. (krajowe) za 1 m³	30	30	30	30	30	28—30	28—30	—	—	—	—	28
3. Papierówka za 1 m. p. (parytet Wilno) I kl.	—	—	9	9	—	—	—	—	9	9	9	—
V. BRZOZA.												
1. Kloce eksport. I kl. za 1 m³	50—55	50—55	50—55	50—55	40—42	40—42	40—42	—	—	40—45	40—45	—
Kloce eksport II kl. za 1 m³	28	28	28	28	25—28	—	—	—	30	—	—	35—36
2. Opał za 1 m. p. (parytet Wilno)	10—10,5	10—10,5	10—10,5	—	—	10—10,5	13	13	13	13	13	13
VI. DĄB.												
1. Bloki dębowe 30—39 cm. grub. za 1 m³	75—80	80—85	90	75—80	65—70	65—70	65—70	—	80—90	80	65	65
Bloki dębowe 40 cm. i wyż. za 1m³	95—100	95—105	105	90—100	85—90	85—90	85—90	—	90—100	95	75—80	75—80
2. Kloce dębowe tartaczne za 1 m³	28—32	28—32	33	33—35	30—33	30—33	30—33	30—35	35	35	30—35	35—40
Podkłady belgijskie za 1 szt.	—	5,5—6	7	7—8	7—7,5	7—7,5	7—7,5	7—7,5	6,5	6,75	5,75—6	7,5—7,75
Podkłady holenderskie za 1 szt.	—	—	—	—	—	—	—	7—7,5	8	8	7,5—8	8

HANDEL ZBOŻEM I PRZEMYSŁ ROLNY.

HANDEL ZIEMIOPŁODAMI.

(OPRÓCZ WŁÓKNA LNIANEGO).

Rok 1937 rozpoczął się w branży zbożowej dalszą wzmożoną poprawą sytuacji rynkowej. Proces polepszania się koniunktury, zapoczątkowany w pierwszej połowie 1936 r., trwał do początku lipca roku sprawozdawczego. W czerwcu przeciętna cena 100 kg żyta I stand. wynosiła, według danych Giełdy Zbożowo-Towarowej i Lniarskiej w Wilnie, zł 25,59; najwyższe zaś notowania tego zboża w latach przed kryzysem osiągały poziom zł 27,50. Podobnych cen zresztą nie notowano w Wilnie od r. 1932.

Podaż zbóż w okręgu Izby była w ciągu pierwszego półrocza roku sprawozdawczego nadal umiarkowana. Również konsumcja, tak w mieście, jak i na wsi — nie doznawała zakłóceń, utrzymując się na wyższym poziomie, osiągniętym w ostatnich dwóch kwartałach poprzedniego roku. Jedynie w zakresie zapotrzebowania zagranicy dało się zauważyć pewne zahamowanie: już w pierwszym kwartale eksport zboża wykazał znaczny spadek, mimo iż nie doznawał jeszcze żadnych trudności formalnych. Wywóz ziemiopłodów zagranicę, który w poprzednim półroczu osiągnął na terenie Izby nienotowane od dawna rozmiary, ograniczył się w lutym do niewielkich ilości jęczmienia (przez Gdańsk) i łubinu (do Czechosłowacji). Ten spadek eksportu był pierwszym objawem formującej się depresji.

Jednakże w pierwszym kwartale okresu sprawozdawczego nie było jeszcze mowy o załamaniu się koniunktury. Sądzono powszechnie, że wzmożone zapotrzebowanie zagranicy, które umożliwiło zdjęcie z rynku światowego w ciągu ostatniego półrocza zapasów, ciążących na nim od kilku lat — jest zjawiskiem o tyle trwałym, iż przynajmniej

w ciągu najbliższej kampanii wpływać będzie stabilizująco na stosunki rynkowe. W tym czasie w Polsce np. panowały raczej obawy przed komplikacjami o dostateczne zaopatrzenie kraju w produkty zbożowe. Czynniki rządowe, pod sugestią stale wzrastających cen na ziemiopłody, wydały szereg zarządzeń ochronnych. Po zawieszeniu w dniu 15 marca 1937 roku zwrotu ceł przy eksporcie zbóż, został wprowadzony (rozporządzeniem z dn. 7 kwietnia) zakaz wywozu z polskiego obszaru celnego pszenicy, żyta i owsa oraz produktów ich przemiału. Ponadto ograniczono normy przemiału (rozp. z dnia 8 kwietnia).

Wprowadzenie zakazu wywozu zboża z Polski potwierdza tezę, że mający wówczas miejsce spadek eksportu nie został odpowiednio doceniony i był traktowany jako zjawisko przemijające.

Załamanie się cen zboża nastąpiło w pierwszych dniach lipca 1937 r. Nie było ono jednak wynikiem nadchodzącej kampanii zbożowej. Już wówczas bowiem wiadomym było, że ogólnoświatowe zbiory nie wiele tylko będą się różniły od zbiorów z roku poprzedniego, mimo przewidywanego spadku urodzajów w szeregu krajów, między innymi i w Polsce. Przyczyna natomiast załamania się cen tkwiła w spadku zapotrzebowania zagranicy, który rozpoczął się jeszcze w pierwszym kwartale okresu sprawozdawczego.

Powierzchnia zasiewu zbóż w r. 1937, zarówno w okręgu Izby, jak też na obszarze całego kraju, nie wykazała w stosunku do roku poprzedniego większych zmian. Jednak przy porównaniu obszaru zasiewów poszczególnych płodów rolnych w ostatnim pięcioleciu (vide zestawienie poniżej) dają się na terenie Izby zauważyć pewne tendencje rozszerzenia uprawy niektórych zbóż. Tak np. powierzchnia zasiewu pszenicy od r. 1933 ciągle rozszerza się, osiągając w ciągu pięciolecia wzrost z 135,4 na 151,5 tys. ha, czyli — o ca 12%. Również powierzchnia pod owsem wykazuje tendencje wzrostu z 526,3 tys. ha w roku 1933, do 563,7 tys. ha w r. 1937, czyli o ca 7%. Powierzchnia zasiewu pod pozostałymi zbożami utrzymała się w ostatnich latach przeciętnie na niezmienionym poziomie. Ogólny obszar zasiewu zbóż nie uległ większym zmianom, gdyż pszenica i owies zajmują łącznie w okręgu Izby zaledwie trzecią część ogółu powierzchni pod zbożami.

Jeżeli chodzi o stosunki ogólnopolskie, nie da się w ostatnich latach stwierdzić wyraźnych tendencyj w kierunku zmiany powierzchni zasiewu poszczególnych zbóż.

Powierzchnia zasiewów niektórych zbóż w okręgu Izby i w Polsce.

Dane G. U. S. *Tablica I.*

Rodzaj zboża	Rok	Okrąg Izby		Polska	
		Tys. ha	wskaźnik *)	Tys. ha	wskaźnik *)
Pszenica	1933	135,4	100	1.693,9	100
	1934	125,7	93	1.774,4	105
	1935	147,5	109	1.757,1	104
	1936	148,4	110	1.742,1	103
	1937	151,5	112	1.692,7	100
Żyto	1933	1.291,9	100	5.575,3	100
	1934	1.301,9	101	5.671,3	102
	1935	1.318,3	102	5.783,9	104
	1936	1.323,8	102	5.831,4	105
	1937	1.319,9	102	5.722,7	103
Owies	1933	526,3	100	2.204,4	100
	1934	526,7	100	2.210.6	100
	1935	540,9	103	2.234,2	101
	1936	555,6	106	2.254,8	102
	1937	563,7	107	2.295,2	104
Jęczmień	1933	231,9	100	1.166,5	100
	1934	222,2	96	1.191,9	102
	1935	225,3	97	1.218.7	104
	1936	220,5	95	1.186,7	102
	1937	223,0	96	1.232,7	106

*) Wszystkie wskaźniki w tej tablicy przy podstawie 1933 r. = 100.

Procentowy udział powierzchni zasiewu poszczególnych zbóż

Rok 1937. *Tablica II.*

	Okrąg Izby	Polska
Pszenica	6,7	15,5
Żyto	58,5	52,3
Jęczmień	9,9	11,2
Owies	24,9	21,0
Razem .	100,0	100,0

Powierzchnia zasiewów głównych zbóż w okręgu Izby P.-H. w Wilnie i w całej Polsce.

Dane G. U. S.

Tablica III.

Województwa	Pszenica			Żyto			Jęczmień			Owies		
	1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.	
	tys. ha	tys. ha	Wskaźnik 1936 r.=100	tys. ha	tys. ha	Wskaźnik 1936 r.=100	tys. ha	tys. ha	Wskaźnik 1936 r.=100	tys. ha	tys. ha	Wskaźnik 1936 r.=100
Wileńskie . . .	25,2	26,1	*104*	299,1	299,1	*100*	58,5	58,7	*100*	147,5	147,3	*100*
Białostockie .	73,7	75,4	*102*	464,1	457,5	*99*	62,2	64,1	*103*	189,3	192,8	*102*
Nowogródzkie .	24,3	25,1	*103*	276,0	276,7	*100*	62,4	63,1	*101*	125,4	127,4	*102*
Poleskie . . .	25,2	24,9	*99*	284,6	286,6	*101*	37,4	37,1	*99*	93,4	96,2	*103*
Okręg Izby .	**148,4**	**151,5**	*102*	**1.323,8**	**1.319,9**	*100*	**220,5**	**223,0**	*101*	**555,6**	**563,7**	*101*
Polska	1.742,1	1.692,7	*97*	5.831,4	5,722,7	*98*	1.186,7	1.232,7	*104*	2.254,8	2.295,2	*102*

Zbiory głównych zbóż w okręgu Izby P.-H. w Wilnie i w całej Polsce w latach 1936 i 1937.

Dane Gł. U. S.

Tablica IV.

Województwa	Pszenica			Żyto			Jęczmień			Owies			Ziemniaki		
	1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.	
	tys. kwintali	tys. kwintali	Wskaźnik 1936 r.=100	tys. kwintali	tys. kwintali	Wskaźnik 1936 r.=100	tys. kwintali	tys. kwintali	Wskaźnik 1936 r.=100	tys. kwintali	tys. kwintali	Wskaźnik 1936 r.=100	tys. kwintali	tys. kwintali	Wskaźnik 1936 r.=100
Wileńskie . . .	166	193	*116*	1.942	2.347	*121*	342	423	*124*	877	1.154	*132*	9.653	11.653	*121*
Białostockie .	709	448	*63*	4.525	3.101	*69*	606	455	*75*	1.814	1.347	*74*	21.730	29.431	*135*
Nowogródzkie	236	244	*103*	2.636	2.684	*102*	591	541	*92*	1.196	1.076	*90*	11.772	15.226	*129*
Poleskie . . .	235	197	*84*	2.931	2.474	*84*	287	238	*83*	867	691	*80*	15.482	16.987	*110*
Okręg Izby .	**1.346**	**1.082**	*80*	**12.034**	**10.606**	*88*	**1.826**	**1.657**	*91*	**4.754**	**4.268**	*90*	**58.637**	**73.327**	*125*
Polska	21.326	19.261	*90*	63.640	56.378	*89*	14.014	13.631	*97*	26.401	23.429	*89*	342.813	402.210	*117*

Jak już wspomniano wyżej, ogólnoświatowe *zbiory zbóż w kampanii* r. 1937/38 utrzymały się mniej więcej na poziomie ubiegłego roku. Wzrost urodzajów w niektórych państwach został wyrównany spadkiem zbiorów w innych krajach, przy czym Polska należy do tej drugiej grupy państw. *Zbiory w Polsce* zostały jednak początkowo zbyt pesymistycznie ocenione, gdyż według ostatecznych szacunków G.U.S. okazało się, iż spadek urodzajów w stosunku do roku poprzedniego wyniósł: dla jęczmienia — 3%, dla pszenicy — 10% oraz dla żyta i owsa po 11%. Zbiory ziemniaków natomiast wykazały wzrost 17-procentowy.

Wyniki zbiorów *na terenie Izby* wykazują dużą rozpiętość. W województwie wileńskim zbiory wszystkich zbóż są znacznie większe, aniżeli w roku ubiegłym. W województwie nowogródzkim wzrost, wprawdzie nieduży, wykazują zbiory pszenicy i żyta, natomiast zbiory owsa i jęczmienia kształtowały się tu na poziomie niższym. Pokaźny spadek urodzaju wystąpił w województwie poleskim, szczególnie zaś w woj. białostockim, gdzie miejscami nieurodzaj przybrał rozmiary klęski. Ogólne zbiory na terenie Izby są niższe, aniżeli w roku poprzednim, wykazując spadek: dla pszenicy — 20%, dla żyta — 12%, dla owsa — 10% i dla jęczmienia — 7%; jedynie ziemniaki wykazują wzrost o 25%.

Jak wynika z powyższych danych, spadek urodzaju w Polsce przybrał większe rozmiary na niektórych tylko terenach. Ogólne zbiory zbóż nie różnią się znacznie od urodzaju w r. 1936. Na podkreślenie zasługują wysokie zbiory ziemniaków w całym kraju, szczególnie w okręgu Izby; wyrównały one w pewnej mierze zmniejszenie się zbiorów zbóż ,a przede wszystkim pasz.

Ocena wyników urodzaju zbóż na terenie Izby w r. 1937 będzie jednak zupełnie inna, jeżeli rozmiary zbiorów w roku sprawozdawczym zestawimy z danymi za kilka ostatnich lat. Rezygnujemy przy tym z przeprowadzenia porównania z rokiem 1934, który był na terenie Izby specjalnie urodzajny. Biorąc więc za podstawę dane z r. 1935 stwierdzimy następujący spadek zbiorów:

dla żyta . . .	w r. 1936	— 4,8%
	„ „ 1937	— 16,6%
dla owsa . . .	„ „ 1936	— 12,0%
	„ „ 1937	— 21,0%
dla jęczmienia .	„ „ 1936	— 10,3%
	„ „ 1937	— 18,6%

Tendencja spadku ujawniła się także w zakresie ogólnych zbiorów w całym kraju, jednak w zamiarze łagodnieszym. Ogólny spadek zbiorów zbóż w r. 1937 wyniósł na terenie Izby — 17,6%, zaś na terenie całego kraju — 11,2%.

W trosce o zapewnienie krajowi dostatecznej ilości środków żywności, rząd utrzymał, a w pewnym zakresie nawet rozszerzył, dotychczasową *ochronną politykę aprowizacyjną*, przy równoczesnym jednakże wzmożeniu interwencji gospodarczej. Tak więc, rozporządzeniem z dnia 26 lipca 1937 r. został przedłużony do dnia 31 lipca 1938 roku zakaz eksportu pszenicy, żyta, produktów ich przemiału oraz owsa i otrąb. Na wypadek jednak zbyt dużej zniżki cen pozostawiono klapę bezpieczeństwa w postaci przewidzianych kontyngentów wywozowych, które miały być ustalane w zależności od sytuacji na rynku krajowym. Zupełnie wyjątkowo został potraktowany jęczmień, którego eksport nie tylko nie został zakazany, lecz nawet korzystał ze zwrotu cła (w wysokości 3 zł. od 100 kg).

Normy przemiałowe dla żyta zostały z dniem 1 sierpnia roku sprawozdawczego złagodzone, zaś dla pszenicy zupełnie zniesione.

Najdalej jednak idącym posunięciem czynników miarodajnych było przyznanie szeregu ułatwień, na szerszą skalę wykorzystywanych, na przywóz z zagranicy roślin pastewnych i pasz przemysłowych (otręby, makuchy).

Ze stosowanych w ostatnich latach środków polityki rolnej, mających na celu regulowanie i odpowiedni rozkład w ciągu roku podaży i popytu, utrzymano prawie bez zmian akcję finansowania nowych zbiorów w formie rejestrowego i zaliczkowego kredytu pod zastaw zboża. Przeznaczone na ten cel sumy utrzymane zostały w zeszłorocznej wysokości.

Wskazać też należy na uruchomienie przez Państwo specjalnych kredytów dla handlu zbożowego. Poza tym przyznano Państwowym Zakładom Przemysłowo-Zbożowym (które w okresie sprawozdawczym zostały przekształcone w Związek Gospodarczy Spółdzielni Rolniczo-Handlowych) kredyty na cele interwencji zbożowej.

Przedsięwzięte przez rząd środki w celu zapewnienia dostatecznej podaży roślinnych produktów żywności i pasz okazały się w ich łącznym działaniu posunięciami zbyt daleko idącymi i utrudniły pełne wykorzystanie istniejących jeszcze możliwości na rynku wewnętrznym. Wprawdzie sytuacja na rynku zbożowym w kraju była lepsza, aniżeli na rynkach światowych, jednak korzystne warunki koniunktu-

Obroty płodami rolnymi (prócz lnu i siemienia lnianego) na Giełdzie Zbożowo-Towarowej i Lniarskiej w Wilnie w latach 1936 i 1937.

Tablica VI.

Nazwa towaru	Ilość w tonach			Wartość w tys. złotych				
	1936 r.	1937 r.		1936 r.		1937 r.		
	Liczby absolutne		Wskaźnik 1936 r. = 100	Liczby absolutne	Udział %-owy	Liczby absolutne	Udział %-owy	Wskaźnik 1936 r. = 100
Żyto	35.067	29.455	*84*	4.967	29,9	6.657	31,7	*134*
Pszenica. . . .	4.363	2.927	*67*	865	5,2	832	4,0	*96*
Jęczmień . . .	14.303	7.051	*49*	2.414	14,6	1.616	7,7	*67*
Owies	31.265	41.273	*132*	4.379	26,4	8.789	41,9	*201*
Gryka	5.619	3.533	*63*	907	5,5	873	4,2	*96*
Groch	2.427	824	*34*	403	2,4	195	0,9	*48*
Ziemniaki . . .	395	1.403	*355*	13	0,1	103	0,5	*792*
Koniczyna . . .	125	197	*158*	125	0,8	164	0,8	*131*
Seradela . . .	551	131	*24*	117	0,7	37	0,2	*32*
Peluszka . . .	2.636	912	*35*	548	3,3	189	0,9	*34*
Łubin.	9.607	5.800	*60*	807	4,8	811	3,9	*100*
Wyka.	3.704	1.030	*28*	738	4,4	210	1,0	*28*
Rzepak	208	27	*13*	78	0,5	13	0,0	*17*
Inne	912	4.438	*487*	226	1,4	500	2,3	*221*
Razem . .	**111.182**	**99.001**	*89*	**16.587**	**100,0**	**20.989**	**100,0**	*127*

Przeciętne ceny zbóż.

Dane Giełdy Zboż.-Tow. i Lniar. w Wilnie, loco Wilno, w złotych za 100 kg.

Tablica V.

Miesiące	Żyto I standart		Żyto II standart		Pszenica I standart		Pszenica II standart		Jęczmień I standart (kaszany)		Jęczmień II standart (kaszany)		Owies I standart		Owies II standart	
	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.
Styczeń . . .	12,74	21,41	12,21	20,56	19,73	26,45	18,48	25,59	13,59	22,86	12,95	21,99	13,59	17,91	13,09	16,71
Luty	12,24	23,85	13,12	23,38	19,92	29,63	18,49	28,60	13,36	24,33	12,61	23,08	13,24	21,80	12,65	20,80
Marzec, . . .	12,82	24,41	12,49	23,87	20,39	30,60	19,66	29,06	13,99	24,25	13,69	23,25	13,95	23,04	13,58	22,09
Kwiecień . .	13,53	24,32	13,15	23,46	20,48	30,29	19,09	29,67	14,44	24,43	14,19	23,52	13,74	22,53	13,37	21,75
Maj.	13,62	24,65	13,13	24,05	20,84	31,90	19,48	31,15	14,47	23,75	14,07	22,75	14,20	22,45	13,61	21,49
Czerwiec . .	13,68	25,59	13,33	24,65	21,05	31,46	19,94	30,62	14,75	—	14,25	—	14,04	24,79	13.30	24,57
Lipiec	13,80	24,08	12,82	23,65	19,04	29,02	18,04	28,21	14,75	—	14,23	--	14,17	24,48	13,58	23,79
Sierpień . . .	14,50	23,19	13,98	22.35	20,68	30,02	20,09	28,46	16,53	—	15,78	—	13,98	21,82	13,45	20,12
Wrzesień . .	15,08	23,94	14,79	23,11	22,29	29,09	21,49	28,19	18,21	—	17,42	20,28	14,61	21,61	13,78	19,64
Październik .	18,44	23,55	18,28	22,60	25,20	29,23	24,38	28,00	21,11	—	20,61	22,62	16,83	22,69	15,75	20,53
Listopad . . .	18,12	23,32	17,58	22,78	24,55	28,86	22,97	28,17	20,60	—	20,12	20,54	16,62	22,72	15,52	20,48
Grudzień . .	19,67	23,40	19,00	22,40	24,46	27,85	23,40	26,67	21,77	—	21,26	18,95	16,36	22,38	15,58	20,41

ry wewnętrznej zostały osłabione przede wszystkim przez przywóz z zagranicy większych ilości roślin pastewnych i pasz (kukurydza z Węgier i krajów bałkańskich; kukurydza ,siano i otręby z Rumunii).

Ceny krajowe na zboże od początku kampanii zbożowej 1937/38 przewyższały parytet rynku światowego. Wskazać też należy, że spadek cen w kraju miał przebieg łagodniejszy, aniżeli na rynku międzynarodowym. Ten korzystny układ cen na początku kampanii zbożowej był wynikiem skoncentrowania odrazu po zbiorach zakupów wojskowych oraz — wielkiego zapotrzebowania w tym okresie ze strony młynów, które na skutek prowadzonej w poprzednich miesiącach przez władze administracyjne ostrej reglamentacji cen, wyzbyły się wszystkich swych zapasów. Pomimo załamania się cen zbóż, jednak stały one jeszcze pod koniec roku na dość wysokim poziomie. Według notowań giełdy wileńskiej przeciętna miesięczna cena w grudniu 1937 roku spadła w porównaniu ze średnią ceną w czerwcu tegoż roku — o 8,5%, przewyższając jednak poziom cen z grudnia poprzedniej kampanii o 19%. Ostrzejszy spadek cen nastąpił dopiero w r. 1938.

Wobec wyższych cen w kraju, aniżeli zagranicą, oraz przy braku premij wywozowych, *eksport* żyta, pszenicy, owsa i produktów ich przemiału w drugiej połowie roku 1937 ustał niemal zupełnie. Ze zbóż wywieziono zagranicę jedynie niewielkie ilości wysokogatunkowego jęczmienia, który korzystał z pomocy wywozowej. Eksport ziemiopłodów z okręgu Izby ograniczał się więc jedynie do niedużych ilości jęczmienia, kierowanego na Gdańsk oraz — łubinu, wywożonego do Czechosłowacji.

Wielką stratą dla polskiego eksportu zbożowego w r. 1937 była, między innymi, przerwa w wywozie żyta zagranicę. W r. 1936 Polska zajęła pierwsze miejsce, jako eksporter żyta na rynku międzynarodowym. Dla utrzymania więc prestiżu polskiego eksportu zbożowego i ze względu na praktyczne cele: utrzymania kontaktu z importerami zagranicznymi — wskazanym było unikanie przynajmniej zupełnych przerw w eksporcie żyta. To też sfery eksporterów zboża bardzo krytycznie oceniły uniemożliwienie wywozu żyta. Tak samo z krytyką spotkała się spóźniona decyzja rządu (z dn. 4 września 1937 r.), wprowadzająca premie przy eksporcie jęczmienia. Zanim bowiem Polska zaoferowała jęczmień na rynku światowym, niektórzy importerzy byli już zaopatrzeni w ten artykuł.

Obroty wewnętrzno - krajowe wykazują w stosunku do ubiegłego roku spadek ilościowy; daje się natomiast stwierdzić wzrost wartościowy tych obrotów.

Na giełdzie wileńskiej obroty ziemiopłodami spadły z 111.182 ton w r. 1936 do 99.901 ton w r. 1937, a więc o 11%; wzrosła natomiast ich wartość z 16.587 tys. zł do 20.919 tys. zł, czyli o 27%. Należy zaznaczyć, że od czasu istnienia giełdy wileńskiej (od r. 1933) jest to pierwszy wypadek ilościowego spadku dokonanych w tej instytucji ogólnych obrotów ziemiopłodami. Ponieważ spadek obrotów na giełdzie odpowiada zmniejszonym zbiorom w okręgu Izby, możemy stąd wnioskować, że pomimo zmniejszonego urodzaju, ogólny wynik gotówkowy zbytu ziemiopłodów był w okresie sprawozdawczym dla producenta lepszy, aniżeli w roku poprzednim. Jest to jeden z czynników stwierdzonego wzrostu siły nabywczej wsi kresowej w r. 1937.

Należy stwierdzić, że, jak dotąd, *możliwości eksportu zbóż* z terenu Izby nie są na ogół doceniane. Jak wynika bowiem z materiałów Polskiego Biura Eksportu Zboża w Gdańsku, z ogólnej ilości 199.185 ton żyta, wywiezionego zagranicę w kampanii 1936/37, z okręgu Izby pochodziło:

z województwa	białostockiego . . .	28.350 t. —	14,2%
„ „	poleskiego	5.700 t. —	2,9%
„ „	nowogródzkiego . .	1.020 t. —	0,5%
„ „	wileńskiego	340 t. —	0,2%
	Razem . . .	35.410 t. —	17,8%

Według cytowanych materiałów, woj. białostockie zajmuje, pod względem ilości eksportowanego żyta, drugie miejsce, po woj. poznańskim.

Z powyższych danych wynika, że udział okręgu Izby w eksporcie żyta jest dość pokaźny. Wywóz ten nie jest jednak dokonywany przez firmy miejscowe, lecz odbywa się za pośrednictwem firm z innych okręgów. Podobne stosunki istnieją także przy eksporcie innych zbóż i produktów przemiału. Biorąc zaś pod uwagę rozmiary wywozu zbóż z okręgu Izby, należy stwierdzić, że ubezpośrednienie eksportu ziemiopłodów posiada dla okręgu Izby doniosłe znaczenie nie tylko ściśle branżowe, ale i ogólnogospodarcze. Waga tego zagadnienia powinna być podkreślona w związku z tendencją ogólnej aktywizacji handlowej Ziem Północno - Wschodnich.

PRZEMYSŁ MŁYNARSKI.

W r. 1937 nastąpiło polepszenie ogólnej sytuacji gospodarczej okręgu Izby, a bezpośrednio za tym ujawnił się wzrost konsumcji. I chociaż chleb jest przedmiotem o najmniej elastycznym spożyciu, jednak w warunkach niskiej stopy życiowej na terenie województw północno-wschodnich wszelka zmiana koniunktury wpływa na rozmiary konsumcji nawet tego artykułu. To też w r. 1937 daje się stwierdzić dalszy wzrost spożycia mąki i wszelkich innych produktów przemiału zarówno na wsi, jak i w mieście. Należy jednak zaznaczyć, że wzrost ten, zapoczątkowany w połowie 1936 r., został na wsi od nowej kampanii zbożowej zahamowany. Załamanie to nastąpiło na skutek nieurodzaju, który w szeregu miejscowości przybrał rozmiary klęski, przy jednoczesnym silnym spadku cen ziemiopłodów.

Pomimo sprzyjających warunków, okres sprawozdawczy dla *młynarstwa handlowego* był w okręgu Izby bardzo niepomyślny.

W pierwszym kwartale trwała nadal gwałtowna walka konkurencyjna pomiędzy młynami handlowymi. Stały wzrost ceny zboża, mający miejsce w pierwszej połowie roku, przyczynił się, w warunkach ostrego współzawodnictwa między młynami, raczej do pogłębienia ich strat. Sytuacja stała się jeszcze bardziej trudna w drugim kwartale, gdy rząd w trosce o zapewnienie zaopatrzenia kraju wkroczył na drogę ostrych restrykcyj. Należy na tym miejscu wymienić kontrolę cen oraz ograniczenia przemiału.

Reglamentacja cen produktów przemiału przeprowadzona została na terenie Izby w ostrej formie. Władze nadzorcze, ustalając ceny na produkty przemiału, nie zawsze liczyły się w dostateczny sposób z miejscowymi warunkami oraz z realną, nieraz na księgach handlowych opartą, kalkulacją zainteresowanych sfer branżowych. Sytuacja stała się o tyle groźna, że miejscowe młynarstwo straciło wpływ na ceny w swoim naturalnym i stałym okręgu surowcowym. Wstrzymanie się bowiem miejscowego młynarstwa od zakupów nie powodowało zniżki cen zboża; przeciwnie, ceny te wciąż wzrastały, a ziarno uciekało do ośrodków, które mogły płacić ceny wyższe, aniżeli miejscowe młynarstwo (np. do Warszawy, Łodzi).

Drugim utrudnieniem sytuacji młynarstwa były ograniczenia przemiałowe. Młynarstwo okręgu Izby, będąc technicznie słabo wyposażone i nie mając odpowiedniego doświadczenia w produkcji obo-

wiązujących gatunków mąki, poniosło, wskutek wprowadzenia rygorystycznych norm, dotkliwe straty. Produkowana przez miejscowe młyny mąka była wyższego gatunku, lecz na rynku miała być sprzedawana jako gorsza. Ziarno z okręgu Izby wykazuje naogół niską wartość przemiałową i nie nadaje się do produkcji ustalonych gatunków mąki, przez co koszty produkcji młynarstwa doznały tym silniejszego obciążenia. Celem uchronienia się od katastrofy, poszczególne młyny przerywały produkcję, gdyż unieruchomienie zakładu wiązało się z mniejszymi stratami, aniżeli przemiał. W rezultacie, w ciągu czterech miesięcy, od początku drugiego kwartału do nowych zbiorów, młynarstwo w okręgu Izby poniosło duże straty, które wyczerpały tę gałęź przemysłu i przez długi zapewne czas na jej sytuacji zaciążą.

Z chwilą ukazania się na rynku nowego zboża, sytuacja młynarstwa handlowego uległa poprawie. Reglamentacja cen produktów przemiału została w poprzedniej swej postaci zaniechana, ograniczenia przemiału w stosunku do żyta doznały złagodzenia, zaś w stosunku do pszenicy — uległy zupełnemu zawieszeniu. W ten sposób młynarstwo okręgu Izby powróciło, jeśli chodzi o reglamentację cen i norm przemiału, do normalnych warunków pracy.

Nowa kampania przyniosła jednak młynarstwu inne trudności, związane ze zbytem otrąb. Dowóz z zagranicy pasz treściwych zmniejszył konsumcję otrąb krajowych, wskutek czego w młynach nagromadziły się duże zapasy tego produktu, co z kolei pociągnęło za sobą zniżkę cen. Młynarstwo również z tego powodu poniosło znaczne straty.

W przeciwstawieniu do młynarstwa handlowego, sytuacja *młynów gospodarczych* w okręgu Izby wykazała w roku sprawozdawczym znaczną poprawę. Z powodu wzrostu konsumcji na wsi zwiększył się odpowiednio stopień ich uruchomienia. Również wzrost ceny zboża był dla nich korzystny, gdyż opłaty za przemiał w młynach wiejskich wpływają przeważnie w naturze.

Sytuacja w *przetwórstwie kasz* wykazała w r. 1937 dalszą poprawę. Kaszarnie z tut. okręgu utrzymały się na zdobytych w ubiegłym roku rynkach zbytu, a nawet rozszerzyły swój zasięg sprzedaży.

Tablice I i II podają rozmiary przemiału zboża w młynach okręgu Izby, oparte na danych G. U. S. oraz na własnych materiałach izbowych.

Przemiał w młynach, objętych ankietą Izby P.-H. w Wilnie, w latach 1936 i 1937.

W tys. kwintali. *Tablica II.*

A) Młyny handlowe i handlowo-gospodarcze.

Wyszczególnienie	Województwa: wileńskie		białostockie		nowogródzkie		poleskie		Okrąg Izby	
	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.
Pszenica	92	84	120	112	17	24	26	22	**255**	**242**
Żyto	244	212	488	390	153	150	247	205	**1.132**	**957**
Jęczmień	23	22	24	33	18	21	20	11	**85**	**87**
Inne	37	38	15	24	20	17	8	9	**80**	**88**
Ogólna produkcja .	**396**	**356**	**647**	**559**	**208**	**212**	**301**	**247**	**1.552**	**1.374**
Wskaźnik dla 1937 r.: 1936 r. = 100	*90*		*86*		*102*		*82*		*86*	
W tym: na r-k własny .	269	249	418	312	67	80	172	121	**926**	**762**
Wskaźnik dla 1937 r.: 1936 r. = 100	*93*		*75*		*119*		*70*		*82*	
na rachunek osób trzecich	127	107	229	247	141	132	129	126	**626**	**612**
Wskaźnik dla 1937 r.: 1936 r. = 100	*84*		*108*		*94*		*98*		*98*	

B) Młyny gospodarcze.

Pszenica	11	15	47	43	7	8	10	8	**75**	**74**
Żyto	83	104	117	123	58	66	32	28	**290**	**321**
Jęczmień	28	27	24	23	19	19	5	5	**76**	**74**
Inne	29	31	19	26	12	18	9	6	**69**	**81**
Ogólna produkcja .	**151**	**177**	**207**	**215**	**96**	**111**	**56**	**47**	**510**	**550**
Wskaźnik dla 1937 r.: 1936 r. = 100	*117*		*104*		*116*		*85*		*108*	

Tabl. II i V nie obejmują młynów VII i VIII kat.

Jak wynika z tablicy I, ogólna *produkcja młynów* w okresie sprawozdawczym utrzymała się na poziomie roku poprzedniego; ale wielkość przemiału zakładów większych, wykupujących świadectwa przemysłowe I—V kategorii, wykazuje spadek o 12%. Stąd wniosek,

Przemiał zboża w młynach okręgu Izby P.-H w Wilnie w latach 1936 i 1937, według G. U. S.

W tys. kwintali. *Tablica I.*

Wyszczególnienie	Województwa: wileńskie		białostockie		nowogródzkie		poleskie		Okrąg Izby	
	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.
Pszenica zakł. I—VII kat.	135	131	308	252	62	75	47	53	**552**	**511**
w tym: zakł. I—V kat.	82	73	118	87	12	13	9	16	**221**	**189**
Żyto zakł. I—VII kat.	862	863	1.112	1.056	677	734	577	561	**3.228**	**3.214**
w tym. zakł. I—V kat.	184	162	419	330	63	67	123	117	**789**	**676**
Jęczmień zakł. I—VII kat.	177	178	101	112	154	155	46	57	**478**	**502**
w tym: zakł. I—V kat.	15	13	8	11	4	7	2	5	**29**	**36**
Inne zboża zakł. I—VII kat.	226	216	91	101	154	171	35	32	**506**	**520**
w tym: zakł. I—V kat.	30	32	9	11	1	6	—	1	**40**	**50**
Ogółem zakł. I—VII kat.	**1.400**	**1.388**	**1.612**	**1.521**	**1.047**	**1.135**	**705**	**703**	**4.764**	**4.747**
Wskaźnik *)	*99*		*94*		*108*		*100*		*100*	
w tym: zakł. I—V kat.	311	280	554	439	80	93	134	139	1.079	951
Wskaźnik *)	*90*		*79*		*116*		*104*		*88*	

Tablica nie obejmuje młynów VIII kategorii

*) Wskaźnik dla r. 1937: 1936 r. = 100.

że odpowiednio wzrosła produkcja młynów VI—VII kat. Ponieważ młyny I—V kat. są wyłącznie przedsiębiorstwami handlowymi lub handlowo-gospodarczymi, zaś do grupy młynów VI—VII kat. należą przeważnie zakłady gospodarcze, przeto dane tablicy I zgodne są na ogół z danymi tablicy II, z których wynika, że produkcja młynów handlowych i handlowo-gospodarczych spadła w r. 1937 w stosunku do roku poprzedniego o 14%, zaś przemiał młynów gospodarczych wzrósł o 8%.

Zaogniona konkurencja pomiędzy młynami handlowymi w pierwszym kwartale, ostra reglamentacja cen produktów mącznych oraz przymus przestrzegania niedostosowanych do warunków kresowych norm przemiału — zmusiło wiele młynów handlowych w okręgu Izby do zmniejszenia produkcji, zaś niektóre z nich — wręcz do unieruchomienia swych zakładów. Stąd też, mimo zwiększonej konsumcji w mieście, ogólna produkcja młynów handlowych i handlowo-gospodarczych, zaopatrujących w produkty przemiału ludność miejską, spadła. Wzmożony popyt na mąkę w miastach został pokryty dowozem z innych okręgów.

Obroty produktami młynarskimi na Giełdzie Zbożowo-Towarowej i Lniarskiej w Wilnie w latach 1936 i 1937.

Tablica III.

Nazwa towaru	Ilość w tonach			Wartość w tys. złotych				
	1936 r.	1937 r.		1936 r.		1937 r.		
	Liczby absolutne		Wskaźnik 1936 r.=100	Liczby absol.	Udział %-wy	Liczby absol.	Udział %-wy	Wskaźnik 1936 r.=100
Mąka żytnia . .	10.449	12.594	*121*	2.163	45,7	3.954	51,5	*183*
„ pszenna .	6.202	6.683	*108*	1.977	41,8	2.815	36,6	*142*
Otręby żytnie .	5.135	4.484	*87*	539	11,4	657	8,6	*122*
„ pszenne	467	1.601	*343*	56	1,1	254	3,3	*454*
Razem . .	**22.253**	**25.362**	*114*	**4.735**	**100,0**	**7.680**	**100,0**	*162*

Zwiększenie *obrotów produktami młynarskimi* ilustrują dane Giełdy Zbożowo-Towarowej i Lniarskiej w Wilnie. Chociaż ogólne obroty ziemiopłodami na Giełdzie Wileńskiej zmniejszyły się, obroty

Zatrudnienie w młynach I—VII kat. w okręgu Izby P.-H. w Wilnie w r. 1936 i 1937.

Dane G. U. S.

Tablica IV.

Wyszczególnienie	Liczba zakładów		Przeciętna liczba pracowników fizycznych w ciągu			Przepracowane dniówki przez robotników fizycznych w ciągu		
			1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.	
	1936 r.	1937 r.	Liczby absolutne		Wskaźnik 1936 r.=100	Liczby absolutne		Wskaźnik 1936 r.=100
Wileńskie	225	224	653	514	*79*	132.124	131.265	*99*
w tym: I—V kat. . .	6	6	98	91	*93*	26.838	22.991	*86*
Białostockie	383	370	1.006	656	*65*	158.880	163.321	*103*
w tym: I—V kat. . .	25	22	237	199	*84*	62.798	54.360	*87*
Nowogródzkie	285	268	704	520	*74*	119.090	139.033	*117*
w tym: I—V kat. . .	7	8	76	65	*86*	17.251	16.187	*94*
Poleskie	132	126	551	425	*77*	101.823	105.140	*103*
w tym: I—V kat. . .	5	7	85	89	*105*	16.670	22.568	*135*
Okrąg Izby	**1.025**	**988**	**2.914**	**2.115**	*73*	**511.917**	**538.759**	*105*
w tym: I—V kat. . .	**43**	**43**	**496**	**444**	*90*	**123.557**	**116.106**	*94*

Zatrudnienie w młynach objętych ankietą Izby w 1937 r.

Tablica V.

A) Młyny handlowe i handlowo-gospodarcze.

Województwa	Przedsiębiorstwa uwzględnione w opracowaniu	Pracownicy fizyczni w ostatnim tygodniu każdego miesiąca											
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Wileńskie	16	151	152	143	132	153	149	140	145	154	155	153	156
Białostockie	70	327	302	332	316	291	289	268	321	306	319	333	321
Nowogródzkie	29	121	132	140	138	136	135	141	142	146	146	150	147
Poleskie	31	215	229	245	234	211	222	198	228	213	205	204	201
Okrąg Izby	**146**	**814**	**815**	**860**	**820**	**791**	**795**	**747**	**836**	**819**	**825**	**840**	**825**

B) Młyny gospodarcze.

Wileńskie	30	115	113	115	112	111	116	111	113	114	113	111	118
Białostockie	73	130	132	134	140	132	131	131	127	133	139	139	136
Nowogródzkie	24	63	67	71	71	68	65	65	68	70	73	73	76
Poleskie	14	33	33	31	31	33	32	30	32	33	34	34	34
Okrąg Izby	**141**	**341**	**345**	**351**	**354**	**344**	**344**	**337**	**340**	**350**	**359**	**357**	**364**

Vide uwagę przy tabl. II.

produktami przemiału wykazują wzrost o 14%, z czego obroty mąką żytnią wzrosły o 21%, mąką zaś pszenną — o 8%. Spadek obrotów otrębami żytnimi tłumaczy się zmniejszonym zapotrzebowaniem produktu krajowego, wypieranego z rynku przez pasze importowane. Znaczny zaś wzrost obrotów otrębami pszennymi miał miejsce prawdopodobnie w pierwszej połowie roku, zanim nastąpił wzmożony przywóz pasz z zagranicy.

Odmiennie, aniżeli w mieście, ułożyły się stosunki na wsi. Tu zwiększone spożycie chleba zostało pokryte intensywniejszym przemiałem młynów wiejskich, które jako zakłady gospodarcze, produkujące najniższe gatunki mąki, nie doznały żadnych trudności z powodu stosowanej reglamentacji cen i norm przemiału. Dlatego też młyny gospodarcze wykazały w okresie sprawozdawczym wzrost przemiału. Wzrost ten w ciągu roku nie był równomierny. W pierwszym półroczu był on znacznie większy, aniżeli w drugiej połowie roku, kiedy na skutek zmniejszonych zbiorów i stałego spadku cen konsumcja na wsi uległa zmniejszeniu.

Podana poniżej tablica charakteryzuje strukturę młynarstwa na terenie miasta Wilna — największego ośrodka miejskiego na Ziemiach Północno-Wschodnich — według stanu z r. 1936.

Młyny wileńskie w r. 1936.

Handlowe					Gospodarcze				
Motorowe	Parowe		Wodne	Razem	Parowe	Motorowe		Razem	Ogólna ilość młynów
Przemiał żyta	Przemiał żyta	Wyrób kasz	Przemiał pszenicy		Przemiał żyta	Przemiał żyta	Wyrób kasz		
1	1	1	1	4	1	14	1	16	20
Zautomotyzowane					Niezautomotyzowane				

Źródło: S. Oguz — Przemysł młynarski w Wilnie.

PRZEMYSŁ GORZELNIANY.

Ogólna poprawa sytuacji gospodarczej oraz rozwój motoryzacji przyczyniły się w roku sprawozdawczym do dalszego zwiększenia się produkcji spirytusu w Polsce, które objęło zarówno spirytus konsumcyjny, jak też niekonsumcyjny.

Produkcja spirytusu i zużycie surowców przez gorzelnie rolnicze oraz podstawowe ceny nabycia spirytusu kontyngentowego w kampaniach 1935/36 i 1936/37.

Na podstawie danych Państwowego Monopolu Spirytusowego.

Wyszczególnienie	Województwo wileńskie		białostockie		nowogródzk.		poleskie		Okrąg Izby		Polska	
	1935/36	1936/37	1935/36	1936/37	1935/36	1936/37	1935/36	1936/37	1935/36	1936/37	1935/36	1936/37
Liczba czynnych gorzelni rolnicz.	18	21	31	31	24	26	16	15	**89**	**93**	**1.343**	**1.377**
Ogólna produkcja spirytusu w tys. litrów 100⁰	852	996	1.616	1.778	926	898	662	713	**4.056**	**4.385**	**62.994**	**68.051**
Wskaźnik dla kamp. 1936/37 (kamp. 1935/36 = 100)		*117*		*110*		*97*		*108*		*108*		*108*
Odbiór przez PMS z produkcji gorzelń rolniczych w tys. lt 100⁰:												
a) na cele konsumcyjne . . .	596	606	775	834	656	643	400	442	**2.427**	**2.525**	**33.392**	**32.201**
b) na cele niekonsumcyjne . .	199	342	821	897	201	174	244	247	**1.465**	**1.660**	**28.124**	**33.819**
Zużycie ziemniaków na wyrób spirytusu:												
a) w tys. kwintali	69	88	131	151	74	83	44	67	**318**	**389**	**4.653**	**6.121**
b) w % % ogólnego zbioru . .	0,8	0,9	0,7	0,7	0,6	0,7	0,3	0,4	**0,6**	**0,7**	**1,4**	**1,8**
c) w % % zbioru w majątkach gorzelnianych	67,6	64,7	55,0	58,5	43,0	44,9	57,1	62,0	**54,0**	**56,6**	**34,9**	**42,1**
Podstawowe ceny zakupu spirytusu kontyngentowego w zł. za 1 hl	74.53	72.21	65.50	65.26	69.69	68.08	68.58	66.40	**69.57**[1])	**67.99**[1])	**64.95**[1])	**64.43**[1])

[1]) Średnia arytmetyczna podstawowych cen wojewódzkich.

Spożycie spirytusu w kraju w r. 1937 wzrosło w porównaniu z rokiem poprzednim o 15%. W okręgu Izby zwiększenie się konsumcji było jeszcze silniejsze — o 22% (na Polesiu o 31%). Mimo to jednak teren Izby był w znaczniejszej jeszcze mierze, aniżeli w latach poprzednich, zaopatrywany w spirytus, pochodzący z innych terenów. Spożycie spirytusu w czterech województwach północno-wschodnich było o ca 70% wyższe aniżeli miejscowa produkcja.

W r. 1937 nastąpił spadek cen zakupu spirytusu, co tłumaczy się niskimi cenami ziemniaków z powodu wielkiego ich urodzaju. Jednakże rentowność produkcji spirytusu uległa poprawie.

W roku sprawozdawczym miał miejsce pewien zwrot w polityce gorzelnianej rządu. Stały wzrost od r. 1933/34 konsumcji spirytusu, przewidywania dalszego jeszcze bardziej wzmożonego jego zapotrzebowania oraz względy obrony Państwa — zwróciły uwagę czynników kompetentnych na potrzebę rozbudowy gorzelnictwa rolniczego w ogóle i na terenie Ziem Północno-Wschodnich w szczególności. Tendencjom tym dał wyraz Wicepremier E. Kwiatkowski, który na konferencji gospodarczej w Wilnie w grudniu 1937 r. zadeklarował poparcie i pomoc dla nowozakładanych gorzelni w okręgu Izby. Ponadto jeszcze przed tym Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych uruchomiło na cele budowy gorzelni i krochmalni spółdzielczych na terenie Ziem Północno-Wschodnich specjalny kredyt inwestycyjny, oprocentowany w wysokości 1,5% w stosunku rocznym, przy spłatach na 40 lat. W wyniku wspomnianych posunięć, w całym szeregu miejscowości zawiązały się komitety organizacyjne dla budowy gorzelni spółdzielczych. Wypada tu zauważyć, że w r. 1937 w okręgu Izby nie pracowała ani jedna gorzelnia spółdzielcza, zaś ilość ich na terenie całego kraju wynosiła 13.

PRZEMYSŁ ZIEMNIACZANY.

Przemysł ziemniaczany reprezentowany jest na terenie Izby niezwykle słabo: w roku 1937 istniało tu 12 krochmalni, 4 drobne wytwórnie syropu i glukozy oraz 3 również małe przedsiębiorstwa, produkujące karmel i kolor cukrowy.

Sytuacja krochmalu uległa na ogół, z odchyleniami regionalnymi, pewnej poprawie. Produkcja i sprzedaż krochmalu wzrosły, przy czym silniejszy wzrost sprzedaży, niż produkcji wskazuje na wyzbywanie

Produkcja i sprzedaż wytworów przemysłu ziemniaczanego w okręgu Izby P.-H. w Wilnie.

Dane G. U. S. dla zakładów I—VII kat. przem.

Wyszczególnienie	1936 r.	1937 r.	
	Liczby absolutne		Wskaźnik 1936 r. = 100
Mączka ziemniaczana:			
Produkcja w kwintalach	10.782	11.517	*107*
Sprzedaż: a) kwintale	10.087	11.009	*109*
b) tys. zł.	249	302	*121*
Glukoza:			
Produkcja w kwintalach	989	737	*75*
Sprzedaż: a) kwintale	983	894	*91*
b) tys. zł.	32	28	*88*

Uwaga: W tablicy uwzględniono: dla mączki ziemn. — 10 zakładów, dla glukozy — 2.

się przez krochmalnie zapasów. Wzrost wartościowy sprzedaży był większy, niż ilościowy, bowiem krochmal podrożał. Jednocześnie wzrosła jednak cena ziemniaków oraz podniosły się, bardzo nierównomiernie o 20%—100%, zależnie od okolicy, koszty robocizny. Udział okręgu Izby w ogólnopolskiej produkcji krochmalu był w dalszym ciągu niezwykle niski, sięgając zaledwie 3,8%, gdy tymczasem w produkcji ziemniaków okrąg ten reprezentuje 17—18%, w zależności od roku. Stąd też zużycie ziemniaków w krochmalnictwie wyraża się na terenie Ziem Północno-Wschodnich w 0,08% zbiorów. W roku gospodarczym 1936/37 zużyto mianowicie w krochmalniach okręgu Izby ca 61 tys. q ziemniaków, przy produkcji ziemniaków 73,3 milj. q.

Produkcja i sprzedaż glukozy oraz syropu doznała zmniejszenia, produkcja koloru cukrowego prawie nie uległa zmianie.

HANDEL WŁÓKNEM LNIANYM.

W r. 1937 obserwujemy dalszą *rozbudowę* lniarskiego aparatu handlowego w okręgu Izby: statystyka oparta na izbowym katastrze przemysłowym notuje 721 firm lniarskich w roku sprawozdawczym, w zestawieniu z 656 w r. 1936 i 618 w r. 1935. Z tej liczby 68 firm wykupiło na r. 1937 świadectwa I i II kategorii przemysłowej. Oprócz tego działały w 1937 roku dwie fabryki mechanicznej obróbki lnu w Wilnie i N. Wilejce (ta ostatnia — nowouruchomiona).

Zgodnie z obowiązującymi przepisami, do *eksportu lnu za zwrotem cła* uprawnione są jedynie firmy, odpowiadające pewnym określonym wymogom i zarejestrowane w Ministerstwie Przemysłu i Handlu. Należy tu zaznaczyć, że ze zwrotu cła w roku 1937 korzystał tylko len trzepany i czesany. W omawianym roku w rejestrze eksporterów lniarskich w Ministerstwie Przemysłu i Handlu figurowały z okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej w Wilnie dwie firmy przemysłowe IV kategorii przemysłowej oraz 10 firm handlowych I i II kategorii handlowych. Maksimum obrotów włóknem lnianym koncentrowało się w rękach tych firm, atoli w znaczniejszym stopniu, aniżeli w r. 1936, partycypowały w obrocie włóknem w okręgu Izby także firmy z poza rejestru. Dochodziły one bowiem nie tylko do transakcyj z przędzalniami krajowymi, lecz zajmowały się również wywozem niektórych rodzajów włókna, głównie do Czechosłowacji. Kontakty tych firm z innymi krajami należały wszakże do rzadkości.

Outsiderski charakter działalności firm niezarejestrowanych oraz niektórych zarejestrowanych, mających swe siedziby poza okręgiem Izby, lecz działających na tym terenie w omawianym czasie, zarysował się z jeszcze większą siłą niż w roku 1936, doprowadzając w konsekwencji do tego, że z włókien ręcznej obróbki standaryzacja ograniczała się

Eksport włókna lnianego z okręgu Izby P.-H. w Wilnie w sezonach 1935/36 i 1936/37.

Dane ankiety Izby. *Tablica I.*

Kraje przeznaczenia	Jednostki	Len trzepany i czesany		Len międlony		Pakuły		Razem włókno	
		1935/36	1936/37	1935/36	1936/37	1935/36	1936/37	1935/36	1936/37
Anglia . . .	tony	552,0	213,8	168,0	2,4	746,0	801,5	1.466,0	1.017,7
	tys. zł.	767,9	344,9	91,2	2,6	852,3	935,0	1.711,4	1.282,5
Austria. . .	tony	50,0	150,1	—	20,0	20,0	—	70,0	170,1
	tys. zł.	65,7	259,5	—	20,0	25,0	—	90,7	279,5
Belgia . . .	tony	404,0	170,3	40,5	32,5	559,5	384,7	1.004,0	587,5
	tys. zł.	621,4	271,9	53,5	39,0	554,0	438,3	1.228,9	749,2
Czechosłowacja . . .	tony	851,9	1.046,5	1.427,4	1.656,5	2.290,7	2.827,2	4.570,0	5.530,2
	tys. zł.	1.474,8	1.771,2	1.380,1	1.726,5	2.705,6	3.182,1	5.560,5	6.679,8
Finlandia . .	tony	—	—	5,0	—	275,5	184,0	280,5	184,0
	tys. zł.	—	—	3,5	—	221,5	216,0	225,0	216,0
Francja. . .	tony	1.452,7	1.519,0	138,0	38,2	1.228,4	918,4	2.819,1	2.475,6
	tys. zł.	2.047,9	2.401,9	118,1	29,5	1.118,1	1.147,7	3.284,1	3.579,1
Holandia . .	tony	—	—	—	—	30.0	20,0	30,0	20,0
	tys. zł.	—	—	—	—	30,9	19,7	30,9	19,7
Niemcy . .	tony	118,0	22,0	129,4	—	393,2	190,7	640,6	212,7
	tys. zł.	196,6	40,6	123,7	—	557 4	315,4	877,7	356,0
Stany Zjedn. A. P. . .	tony	—	648,5	—	—	51,0	3,3	51.0	651,8
	tys. zł.	—	1.145,0	—	—	74,0	5,5	74.0	1.150,5
Szwecja . .	tony	30,0	6,0	40,0	1,0	70,5	60,0	140,5	67,0
	tys. zł.	45,5	13,0	53,5	2,0	93,2	108,0	192,2	123,0
Węgry . . .	tony	—	35,0	—	10,0	21,0	30,0	21,0	75,0
	tys. zł.	—	74,5	—	14,0	25,9	32,0	25,9	120,5
Włochy . .	tony	—	42,9	—	—	—	—	—	42.9
	tys. zł.	—	105,4	—	—	—	—	—	105,4
Osobno niewymien. .	tony	—	10,5	—	—	102,0	41,9	102,0	52,4
	tys. zł.	—	26,0	—	—	92,2	58,6	92,2	84,6
Ogółem . .	tony	3.458,6	3.864,6	1.948,3	1.760,6	5.787,8	5.461,7	11.194,7	11.086,9
	tys. zł.	5.219,8	6.453,9	1.823,6	1.833,6	6.350,1	6.458,3	13.393,5	14.745,8

Uwaga: Sezon liczono od 1.X jednego roku do 31.IX następnego roku.

jedynie do włókna trzepanego. Standaryzowanie zaś, względnie normalizacja innych rodzajów towaru, niekorzystających z pomocy wywozowej, stały się w przedstawionych warunkach rzeczą nieopłacalną.

Poza tym obserwowana już w r. 1936 ożywiona działalność w zakresie obrotu włóknem lnianym spółdzielni rolniczo-handlowych i Bazarów Przemysłu Ludowego, w okresie sprawozdawczym przybrała na sile. Wymienione bowiem firmy wraz z jednym zakładem przemysłowym, po stworzeniu zrzeszenia branżowego, wystąpiły na rynku krajowym jako skonsolidowana grupa „rolnicza" dostawców, osiągając w ten sposób bardzo korzystne wyniki. Przyczyniło się do tego w niemałym stopniu także dość preferencyjne potraktowanie transakcyj z wzmiankowaną grupą przez jedną z przędzalń, będącą największym odbiorcą włókna lnianego w kraju. W ten sposób działalność tej grupy przedsiębiorstw wniosła pewne zmiany do struktury dotychczasowego aparatu wymiany. Raz występując jako odbiorca włókna od producenta rolnego, drugi raz w charakterze dostawcy dla przędzalni, firmy te stwarzały, jako nowe placówki, konkurencję dla firm dotąd działających w branży lniarskiej, dodając im zarazem bodźca do uaktywnienia i reorganizacji swych warsztatów handlowych i działalności. Ciekawym przy tym i zasługującym na podkreślenie jest moment, że nowe placówki handlu i przemysłu lniarskiego zaczęły przenikać do lniarstwa z młodym, przez siebie przygotowanym, personelem fachowym, wyszkolonym drogą kursów lniarskich i praktyki w przedsiębiorstwach tej grupy. W ten sposób zostały obsadzone nie tylko same centrale przedsiębiorstw, lecz i dość silnie zagęszczone punkty skupu włókna na rynkach lokalnych.

Sytuacja handlu lniarskiego *na odcinku eksportowym* przed nowymi zbiorami kształtowała się w ten sposób, że w I kwartale roku sprawozdawczego była na ogół pomyślną, albowiem niemal w ciągu całego tego okresu ceny włókna utrzymały się na wysokim poziomie, zaś obroty były dość ożywione. Złożyły się na to głównie nastroje panujące w owym czasie na rynkach światowych, gdzie właśnie notowano sprzedaż włókna naszych konkurentów po mocnych cenach, które wywarły swoje korzystne piętno na kształtowaniu się cen za towar polski przy eksporcie. Poza tym miała też znaczenie obserwowana w tym okresie poważnie zmniejszona podaż na rynku światowym włókna, dostarczonego przez kraje konkurencyjne. Nie była ona jednak w stanie zaspokoić potrzeb rynku odbiorczego, reagującego wzmożonym zapotrzebowaniem i zwyżką cen.

Eksport lnu za zwrotem cła z poszczególnych województw okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937.

Waga netto w tonach. Dane Izby. *Tablica II.*

Wyszczególnienie	Województwo						Okrąg Izby	
	wileńskie		białostockie		nowogródzkie			
	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.
Len czesany	—	125*)	8	—	72	40	80	165
Len trzepany	117	1.492	288	10	3.404	1.482	3.809	2.984
W tym: roszony . .	82	1.451	288	10	3.369	1.403	3.739	2.864
moczony . .	35	41	—	—	35	79	70	120
Razem . . .	**117**	**1.617**	**296**	**10**	**3.476**	**1.522**	**3.889**	**3.149**

*) Czesany maszynowo.

Eksport lnu za zwrotem cła z okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937 według krajów przeznaczenia.

Waga netto w tonach. Dane Izby. *Tablica III.*

Kraj przeznaczenia	Len							
	Czesany		trzepany					
			roszony		moczony		Razem	
	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.
Anglia	—	—	2	315	—	—	2	315
Argentyna	—	1	—	—	—	—	—	—
Austria	—	—	120	79	—	—	120	79
Belgia	—	0	69	224	—	—	69	224
Bułgaria	—	15	—	—	—	—	—	—
Czechosłowacja . .	69	119	666	436	15	86	681	522
Francja	9	—	476	642	0	—	476	642
Łotwa	1	1	2.268	598	30	19	2.298	617
Stany Zjednocz. A.P.	—	2	76	570	25	—	101	570
Szwecja	—	—	40	—	—	—	40	—
Węgry	1	—	22	—	0	15	22	15
Włochy	—	27	—	—	—	—	—	—

Eksport lnu za zwrotem cła z poszczególnych rejonów okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937.

Waga netto w tonach. Dane Izby. *Tablica IV.*

Rejon	Len czesany		Len trzepany						Ogółem	
			roszony		moczony		razem			
	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.
Grodno . .	8	—	288	10	—	—	288	10	**296**	**10**
Hoduciszki	—	—	82	153	—	—	81	153	**81**	**153**
Horodziej	32	40	705	816	—	—	705	816	**737**	**856**
Miory . . .	—	—	—	—	36	41	36	41	**36**	**41**
Traby . . .	—	—	—	—	34	79	35	79	**35**	**79**
Wołożyn .	40	—	2.664	1.885	—	—	2.664	1.885	**2.704**	**1.885**
Razem .	**80**	**40** [1])	**3.739**	**2.864**	**70**	**120**	**3.809**	**2.984**	**3.889**	**3.024**[1])

[1]) Oprócz tego wywieziono 125 ton lnu czesanego maszynowo (rejon pochodzenia nieustalony).

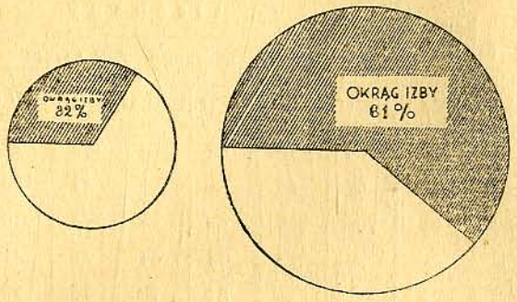
Eksport lnu za zwrotem cła z okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937 według miesięcy.

Waga netto w tonach. Dane Izby. *Tablica V.*

Miesiące	Len									
	czesany		trzepany						Ogółem	
			roszony		moczony		razem			
	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.
Styczeń . .	31	49	531	523	20	20	551	543	**582**	**592**
Luty	8	25	355	542	20	—	375	542	**383**	**567**
Marzec . .	—	2	352	382	15	45	367	427	**367**	**429**
Kwiecień .	—	—	405	287	—	15	405	302	**405**	**302**
Maj	—	30	210	163	15	—	225	163	**225**	**193**
Czerwiec .	—	1	220	59	0	—	220	59	**220**	**60**
Lipiec . . .	—	19	145	10	—	11	145	21	**145**	**40**
Sierpień . .	10	20	35	—	—	—	35	—	**45**	**20**
Wrzesień .	20	—	113	41	—	—	113	41	**133**	**41**
Październik	10	—	188	143	—	10	188	153	**198**	**153**
Listopad .	0	—	667	362	—	1	667	363	**667**	**363**
Grudzień .	1	19	518	352	—	18	518	370	**579**	**389**
Razem .	**80**	**165*)**	**3.739**	**2.864**	**70**	**120**	**3.809**	**2.984**	**3.889**	**3.149**

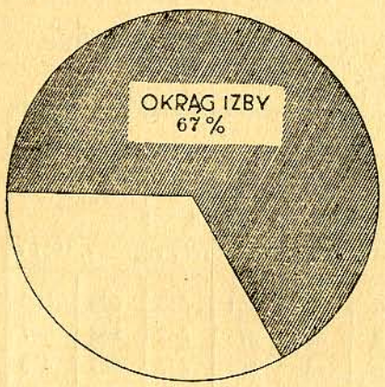
*) w tym 40 ton lnu czesanego ręcznie z rejonu „Horodziej".

Eksport włókna lnianego z Polski i z okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1933/34—1936/37.

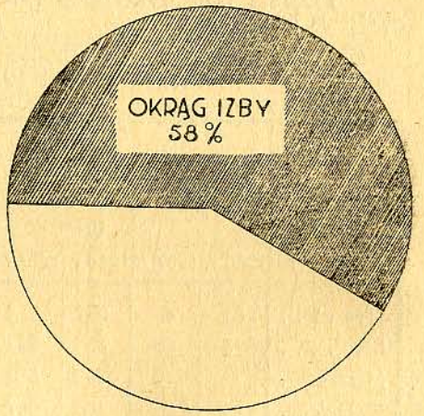

1933/34 r.
Polska — 3.292 ton
Okrąg Izby — 1.060 „

1934/35 r.
Polska — 10.599 ton
Okrąg Izby — 6.514 „

1935/36 r.
Polska — 16.611 ton
Okrąg Izby — 11.195 „

1936/37 r.
Polska — 19.277 ton
Okrąg Izby — 11.087 „

Vide uwagę przy tabl. I.

Zapoczątkowana w I kwartale 1937 r. mocna tendencja *cen*, nie tylko utrzymywała się, lecz nawet przybrała na sile, zwłaszcza w II kwartale. Dało się też równolegle zaobserwować dość nienormalne zjawisko zwyżki cen zakupu włókna na rynkach lokalnych, w stopniu nieproporcjonalnie wyższym w stosunku do cen, osiąganych w tym czasie przy eksporcie i przy sprzedaży w kraju. Na tak silną zwyżkę

lokalną wpłynął w znacznej mierze duży popyt na włókno ze strony hurtowników, którzy, mając do wykonania dawniejsze kontrakty, starali się o możliwie szybkie pokrycie swych zamówień.

Przedstawiona sytuacja zaznaczyła się najmocniej w połowie kwietnia. W końcu zaś II kwartału, gdy zapotrzebowanie handlu hurtowego uległo zmniejszeniu, w dziedzinie cen zakupu nastąpiło pewne odprężenie.

W trzecim kwartale 1937 r., wkrótce przed nowymi zbiorami, panował w handlu lniarskim międzysezonowy zastój, spowodowany kompletnym niemal wyczerpaniem się zapasów włókna ze zbiorów 1936/37 r.

Zasiewy lnu w sezonie 1937/38 r. w znacznej mierze ucierpiały z powodu zbyt małych opadów atmosferycznych, a poza tym w niektórych rejonach — skutkiem klęski rdzy.

Obszar zasiewu włóknem lnianym pod wpływem na ogół dobrej koniunktury z r. 1936 wykazał pewien wzrost. Największe odchylenia w rozmiarach upraw lnianych notowano w woj. wileńskim i nowogródzkim.

Powierzchnia zasiana lnem oraz zbiór włókna i siemienia lnianego w okręgu Izby P.-H. w Wilnie i w całej Polsce w latach 1936 i 1937.

Dane G. U. S. *Tablica VI.*

Województwa	Powierzchnia zasiana lnem (w tys. ha)		Ogólny zbiór (w tys. q)			
			włókna lnianego		siemienia lnianego	
	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.
Wileńskie	33,6	39,0	64,3	104,6	122,3	177,3
Białostockie	15,2	15,8	51,1	39,9	92,1	88,7
Nowogródzkie	17,6	20,7	51,9	53,9	96,2	102,2
Poleskie	14,1	14,8	42,2	41,1	84,2	87,9
Okrąg Izby	**80,5**	**90,3**	**209,5**	**239,5**	**394,8**	**456,1**
Wskaźnik dla r. 1937.	112		114		116	
Polska	133,4	145,6	372,4	381,1	46,3	752,8
Wskaźnik dla r. 1937.	109		102		105	
Udział %-wy okręgu .	60	62	56	62	55	61

UWAGA: Wskaźnik przy podstawie 1936 r. = 100.

Jeśli zaś chodzi o *zbiory*, to zgodnie z ujemną oceną warunków wegetacji lnu, plony z 1 ha były zasadniczo gorsze, aniżeli w roku przedsprawozdawczym, z wyjątkiem woj. wileńskiego, gdzie był obserwowany pewien nieznaczny wzrost plonu z ha.

Plon z 1 ha włókna lnianego w okręgu Izby P.-H. w Wilnie i w całej Polsce w latach 1936 i 1937.

W kwintalach. *Tablica VII.*

Województwa	1936 r.	1937 r.
Wileńskie	1,9	2,7
Białostockie	3,4	2,5
Nowogródzkie	2,9	2,6
Poleskie	3,0	2,8
Okrąg Izby	2,6	2,7
Polska	2,9	2,6

Na podstawie danych G. U. S.

Ogólnie można stwierdzić, że włókno lniane z plonu 1937/38 r. pod względem jakościowym ustępowało zbiorom z r. 1936/37. Jeżeli chodzi o lny z rejonów słańcowych, w szczególności pochodzące z rejonu wołożyńskiego, to z powodu panującej w okresie wegetacyjnym suszy lny przejrzały na pniu, a następnie zostały niedoroszone. Z tego powodu włókno lniane ze zbioru 1936/37 r. było zbyt suche, szorstkie i twarde, zawierało wiele przyschniętej paździerzy i tzw. twardej główki, o charakterze szpilkowatym, a ponadto było często koloru rudawego, nieraz przypalone i słabe.

Włókna lniane z rejonów moczeńcowych pod względem jakości były w omawianym okresie lepsze od lnów słańcowych, posiadały jednakże skutkiem niedomoczenia przyschniętą paździerz tzw. „prismal", były często porażone rdzą, nieco szorstkie i twarde, a także nieraz częściowo przypalone.

Analizując stosunki u naszych konkurentów w dziedzinie uprawy lnu, musimy stwierdzić, iż w znacznej części krajów, wchodzących tu w grę, uprawy lnu co do obszaru jak i zbiorów — zostały powiększone. Przy tym rzuca się w oczy bardzo charakterystyczny szczegół,

Powierzchnia zasiewu lnu i zbiór włókna lnianego w niektórych krajach europejskich w latach 1936 i 1937.

Źródło: Revue Internationale d'Agriculture.

Tablica VIII.

Kraje	Powierzchnia zasiewu			Zbiór włókna lnianego		
	1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.	
	tys. ha		Wskaźnik 1936 r.=100	tys. ha		Wskaźnik 1936 r.=100
Belgia	29	28	*97*	218	238	*109*
Czechosłowacja	16	19	*119*	95	110	*116*
Estonia	28	31	*111*	87	113	*130*
Francja	39	28	*72*	243	190	*78*
Holandia	13	17	*131*	123	137	*111*
Litwa	84	88	*105*	288	308	*107*
Łotwa	67	69	*103*	185	257	*139*
Niemcy	44	57	*130*	298	339	*114*
Polska	133	146	*110*	372	381	*102*
Z. S. R. R.	2.149	1.906	*89*	5.300	—	—

Kreska oznacza brak danych.

że w krajach, stanowiących nasz naturalny rynek zbytu w eksporcie, jak np. Belgia, Czechosłowacja, Francja i Niemcy, otrzymano w sezonie 1937/38 r. przyrost plonów. Ten rozwój uprawy lnu w krajach odbiorczych naszego włókna lnianego stwarza niepomyślne horoskopy dla naszego eksportu. Na tym tle właśnie zarysowuje się obawa, iż bazowanie polskiej polityki lniarskiej przede wszystkim na eksporcie może być posunięciem zbyt krótkowzrocznym, tym bardziej, że możliwości zbytu zagranicą ulegają stopniowemu zmniejszeniu.

Podobnie, jak w sezonie 1936/37 r., na skutek wcześniejszych zbiorów, nowy sezon lniarski w handlu rozpoczął się dość wcześnie i już pod koniec III kwartału pojawiły się pierwsze partie świeżego włókna. W nowej kampanii handlowej po zbiorach, obserwowano na ogół dość intensywne dowozy włókna, zwłaszcza w drugiej połowie października. Wzmożona podaż włókna utrzymała się w tym stopniu do połowy listopada, po czym jednakże zmalała, skutkiem zmniej-

szenia dowozów przez producenta, wyczekującego na stabilizację cen sprzedaży. W ciągu grudnia zaopatrzenie rynku lokalnego we włókno było znowu zadawalające, dzięki czemu handel lniarski mógł dość łatwo pokryć swe zapotrzebowanie.

Na początku nowego sezonu handlowego eksport włókna lnianego obejmował przede wszystkim targańce moczeńcowe i len międlony. Poza tym wywieziono pewne ilości pakuł, kądzieli i lnu trzepanego. Przy końcu zaś roku 1937-go wywożono także kądziel maszynową i lny trzepane, przeważnie standaryzowane.

Dostawy włókna dla przędzalń krajowych rozpoczęły się po zbiorach już od drugiej połowy października, jednakże początkowo nie były duże, z uwagi na stosunkowo jeszcze niewielką w tym czasie podaż na rynku lokalnym lnów trzepanych, którymi głównie interesował się przemysł. Oprócz tych rodzajów włókna, fabryki kupowały też pewne, nieduże ilości targańców moczeńcowych. Największe nasilenie zakupów ze strony przemysłu obserwowano wszakże w końcu 1937 roku.

Z uwagi na zaobserwowane w roku sprawozdawczym pewne przemiany w dziedzinie *zbytu włókna w kraju,* zaszła potrzeba specjalnego omówienia tego odcinka wymiany. Lansowana bowiem w zakresie obrotu wewnętrzno-krajowego w latach poprzednich tendencja oparcia sprzedaży włókna o konsumcję przemysłu krajowego, uplastyczniła się w coraz silniej zarysowującym się zbycie włókna na cele kotonizacyjne. Sprawa ta bowiem wyszła w roku sprawozdawczym poza ramy li tylko laboratoryjnych badań, a przechodząc poprzednio szereg faz próbnej produkcji, znalazła silne podstawy w powstałym w międzyczasie przemyśle kotoninowym, który z biegiem czasu stać się ma bazą surowcową dla pokrewnych gałęzi przemysłu przędzalniczego i tkackiego. W szczególności w r. 1937 zaczęto na większą skalę, po technicznej adaptacji maszyn w przemyśle bawełnianym, stosować kotoninę przede wszystkim jako domieszkę do surowca bawełnianego. Znamiennym stał się fakt żywego zainteresowania szeregu zakładów łódzkiego przemysłu bawełnianego kotoniną, a skolei wytwórni kotoniny — zakupem odpowiednich rodzajów włókna lnianego na kotoninę. W ten sposób obok stałego odbiorcy włókna lnianego — lniarskiego przemysłu przędzalniczo-tkackiego, wyłonił się nowy konsument, przyczyniając się do pogłębienia dotychczasowych możliwości zbytu włókna na rynku wewnętrznym.

Aczkolwiek produkcja kotoniny w r. 1937 nie była jeszcze dość wysoka i dlatego sprzedaż włókna dla tych celów nie mogła narazie zaważyć w sposób dostatecznie widoczny na rozmiarach zbytu włókna w kraju, tym niemniej, produkcja tego artykułu jest zjawiskiem, do którego w niedalekiej przyszłości można będzie zapewne przywiązywać niemałe znaczenie. Bazując bowiem na konsumcji rynku wewnętrznego, można stworzyć podstawy dla oparcia polityki lniarskiej zarówno w zakresie uprawy, jak i wymiany na czynniku być może bardziej stałym i pewnym, aniżeli zbyt zagraniczny, ulegającym, jak wiadomo, różnym nieprzewidzianym fluktuacjom i od nas najzupełniej niezależny.

W kampanii handlowej, przed i po zbiorach, w roku sprawozdawczym były ustalone dla lnu trzepanego oraz lnu czesanego ręcznie i maszynowe normy standaryzacyjne, wyszczególnione niżej w komunikacie Komisji Standaryzacji Lnu i Konopi z dnia 10-go czerwca 1937 roku.

STANDARTY

obowiązujące w obrocie handlowym włóknem lnianym w okresie gospodarczym 1936/37, zatwierdzone dnia 10. III. 1937 r. przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministerstwem Rolnictwa i Reform Rolnych na podstawie punktu 4-go § 1-go Obwieszczenia Ministra Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Skarbu oraz Ministrem Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 23-go grudnia 1936 r. (Monitor Polski Nr 23, poz. 36).

Len trzepany standaryzowany.

Niżej wyszczególnione rejony pochodzenia lnu trzepanego są objęte standaryzacją:

1) Rejon — Horodziej:
obejmuje lny słańce powiatów: nieświeskiego, części baranowickiego, nowogródzkiego i stołpeckiego.
2) Rejon — Wołożyn:
obejmuje lny słańce powiatów: wołożyńskiego, oszmiańskiego, części lidzkiego, nowogródzkiego, mołodeckiego i południowej części wilejskiego.
3) Rejon — Hoduciszki-Dokszyce:
obejmuje lny słańce powiatów: święciańskiego, postawskiego, południowej części brasławskiego

i dziśnieńskiego oraz północnej części wilejskiego z miastem Wilejką.

4) Rejon — Traby:
obejmuje lny moczeńce gmin: trabskiej, juraciskiej, baksztańskiej i ługomowickiej pow. wołożyńskiego oraz iwiejskiej i sąsiednich pow. lidzkiego.

5) Rejon — Miory:
obejmuje lny moczeńce powiatów: brasławskiego i dziśnieńskiego.

6) Rejon — Centralny:
obejmuje lny moczeńce województw centralnych.

Za len trzepany standaryzowany uważa się len pochodzący z tych sześciu rejonów, o ile odpowiada następującym warunkom:

a) wszystkie garście lnu trzepanego w wiązce winny być jednakowej jakości, koloru i długości;

b) sortowanie lnu trzepanego winno być dokonywane na podstawie skali składającej się z pięciu gatunków;

c) poszczególne gatunki winny być odpowiednio opakowane i znakowane;

d) w jednej beli może się znajdować tylko jeden rodzaj i gatunek włókna;

e) len trzepany powinien być czysty bez przyschniętej paździerzy. Obecność tak zwanej „twardej główki" w gatunkach „OO", „R", „O", „ZK", „I" i „SPK" — nie jest dopuszczalna. W gatunkach: „II", „PK", „III" i „K" — tylko w małej ilości.

Len ręcznie czesany standaryzowany.

Za len ręcznie czesany standaryzowany uważa się len ręcznie czesany, pochodzący z czesalni uznanej przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu za zdolną do produkowania lnu ręcznie czesanego standaryzowanego.

Poza tym len ręcznie czesany standaryzowany musi odpowiadać następującym warunkom:

a) powinien być przeczesany w całej masie. Dostateczność przeczesania charakteryzuje się tym, że po dokładnym rozprostowaniu końców i po jednorazowym przeciągnięciu przez grzebień angielski Nr 60-ty, nie pozostanie ponad 1% wyczesków;

b) nadaje się do bezpośredniego maszynowego przędzenia conajmniej numeru 20-go wątka, bez dodatkowego czesania;

c) nie powinien zawierać przyschniętej paździerzy. Zawartość luźnej paździerzy nie może przekraczać 0,25%;

d) przekrój garści w środku i w końcu winien być zbliżony;

e) długość garści nie może być mniejsza od 40 cm.;

f) powinien być odpowiednio opakowany i oznakowany.

Len czesany mechanicznie standaryzowany.

Len czesany mechanicznie, pochodzący z mechanicznych czesalni, zarejestrowanych w Ministerstwie Przemysłu i Handlu uważa się za standaryzowany, o ile odpowiada on wyżej podanym normom dla lnu ręcznie czesanego.

*

Ustala się następującą charakterystykę liczbową dla poszczególnych gatunków *lnu trzepanego standaryzowanego.*

Rejon	„00" oraz „R"		„0" oraz „ZK"		„I" oraz „SPK"		„II" oraz „PK"		„III" oraz „K"	
	Wydajność lnu czesanego	Strata przy czesaniu	Wydajność lnu czesanego	Strata przy czesaniu	Wydajność lnu czesanego	Strata przy czesaniu	Wydajność lnu czesanego	Strata przy czesaniu	Wydajność lnu czesanego	Strata przy czesaniu
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Horodziej	52	2	45	3	39	3,5	34	4	28	5
Wołożyn	—	—	39	3,5	32	4	27	4,5	22	5
Hoduciszki — Dokszyce	—	—	32	3,5	28	4	24	4,5	20	5
Traby	47	2,5	40	3,5	34	4	28	4,5	24	5
Miory	—	—	39	4	32	4,5	27	5	21	5
Centralny	—	—	44	4	40	4,5	36	5	32	5

UWAGA: Przy czesaniu użyto automatu „James Macke" o 14 prasach, maksymalne uiglenie ostatniej prasy 30 igieł na 1 calu angielskim; 7,5 podniesień na minutę 9 obrotów płacht na minutę, intersekcja wejściowa — 5 mm, intersekcja wyjściowa + 4 mm, waga podwójnej garści 220 gramów.

NORMY OPAKOWANIA WŁÓKNA LNIANEGO STANDARYZOWANEGO.

I. Len trzepany standaryzowany.

1. Len trzepany winien być wiązany w wiązki o przeciętnej wadze 5—8 kg, przy czym waga sznurka nie powinna przekraczać 0,7% wagi brutto wiązki, a sznurek winien być obwiązany w jednym miejscu dookoła wiązki.

2. Waga brutto bel eksportowych winna wynosić dla lnu trzepanego 200 kg. O ile eksporter wykaże się specjalnie żądaniem odbiorcy — bele lnu trzepanego nie mogą być mniejszej wagi.

3. Do opakowania bel eksportowych służą:

a) drut o średnicy 1,9—2,2 mm, przy czym każda bela po sprasowaniu winna być ściągnięta sześcioma drutami, rozdzielonymi równo po całej długości beli.

Dla bel lnu trzepanego, idącego drogą morską, ponadto:

b) tkanina lniana w identycznej jakości, jak przy workach cukrowych, pokrywająca wszystkie cztery boki szerokości beli, cała i przyszyta na krawędziach do bocznych ścian beli.

Zamiast tkaniny można używać lnianych worków cukrowych, odpowiadających powyższemu wymogowi, rozciętych wzdłuż bocznych szwów, przy czym strona zaopatrzona w cechy winna być zwrócona do wewnątrz beli.

4. Waga powyższego opakowania winna nie przekraczać 1% wagi brutto beli.

5. Każda bela winna być zaopatrzona w jedną elastyczną, tekturową zawieszkę z kółkiem, przez które przeciąga się drucik lub sznurek i przetwierdza zawieszkę do środkowych drutów szerokiej ściany beli, wsuwając ją ponadto za druty, którymi opasane są bele.

Zawieszka tekturowa winna być z nadpisami z obu stron, zawierającymi rejon, Nr beli, gatunek włókna oraz firmę, przy czym kolor tej zawieszki zależny jest od gatunku, a mianowicie: zielony dla gatunku „OO“ lub „R“, biały dla gatunku „O“ lub „ZK“, buraczkowy dla gatunku „I“ lub „SPK“, niebieski dla gatunku „II“ lub „PK“ i pomarańczowy dla gatunku „III“ lub „K“.

Wielkość zawieszki 11×6,2 cm.

6. Poza tym do każdej beli winna być włożona kartka biała z oznaczeniem cech towaru i firmy.

7. Na każdej beli opakowanej w tkaninę winna być umieszczona cecha umożliwiająca stwierdzenie portu przeznaczenia (dotyczy tylko transportów, wychodzących przez Gdynię i Gdańsk), nazwę i gatunek towaru oraz znak towarowy eksportera.

Powyższa cecha winna być wypisana przy pomocy szablonu, a nie ręcznie, oraz przy użyciu trwałego tuszu czarnego do cechowania.

Cecha winna być umieszczona na tkaninie ochronnej na dwóch bokach beli.

II. Len ręcznie czesany standaryzowany.

1. Garście w paczce lnu ręcznie czesanego powinny być ułożone na krzyż lub równolegle; a w tym wypadku przekręcone o pół obrotu.

2. Każda paczka w beli powinna posiadać cechy odpowiednie do znakowania beli, oraz musi być owinięta w papier opakunkowy i owiązana sznurkiem.

3. Bela powinna być opakowana i obszyta tkaniną lnianą lub konopną oraz obwiązana bandażem z podkładkami na rogach.

4. Waga opakowania nie powinna przekraczać 1% wagi brutto beli.

5. Każda bela powinna mieć oznaczenie firmy czesalni, numeru lnu czesanego oraz nadpis wątkowy i osnowowy.

6. Bela powinna ważyć około 100 kg i powinna zawierać paczki lnu o identycznych cechach (kolor, długość garści, numer przędzy itd.).

III. Len czesany mechanicznie standaryzowany.

Należy stosować identyczne normy opakowania, jak przy lnie ręcznie czesanym standaryzowanym.

Normy targańca.

W odniesieniu do pakuł targańca, z braku obowiązujących norm dla tego rodzaju włókna, Komitet Wykonawczy Komisji Standaryzacji Lnu i Konopi zalecił pismem swym z dnia 16 lutego 1937 r. sortować targaniec moczeńcowy i słańcowy z rejonu północnego Polski w ten sposób, aby pod nazwą:

Gatunku I-go — grupować włókno tak, by ogólny średni numer włókna nie był niższy od N-ru 9-go, przy wykluczeniu z gatunku I-go numerów 6 i 4-go.

Gatunku II-go — grupować włókno tak, by ogólny średni numer włókna nie był niższy od N-ru 7-go, przy wykluczeniu z gatunku II-go numeru 4-go.

Gatunku III-go — grupować włókno tak, by ogólny średni numer włókna nie był niższy od N-ru 5-go.

Gatunku IV-go — grupować włókno N-ru 4-go.

Podobnie, jak w roku przedsprawozdawczym, akcja standaryzacyjna opierała się przy eksporcie na zwrocie cła, który dotyczył standaryzowanych lnów — trzepanego i czesanego. Przy realizowaniu wzmiankowanej akcji w dalszym ciągu współpracował z Izbą Związek dla Handlu i Eksportu Lniarskiego w Wilnie na tych samych zasadach, co w r. 1936. Posiłkując się posiadanym aparatem fachowych brakarzy, Związek ten dążył do ujednolicenia włókna i podporządkowania towaru wymienionym normom standaryzacyjnym.

W latach 1935, 1936 i 1937 aparat brakarski Związku przesortował:

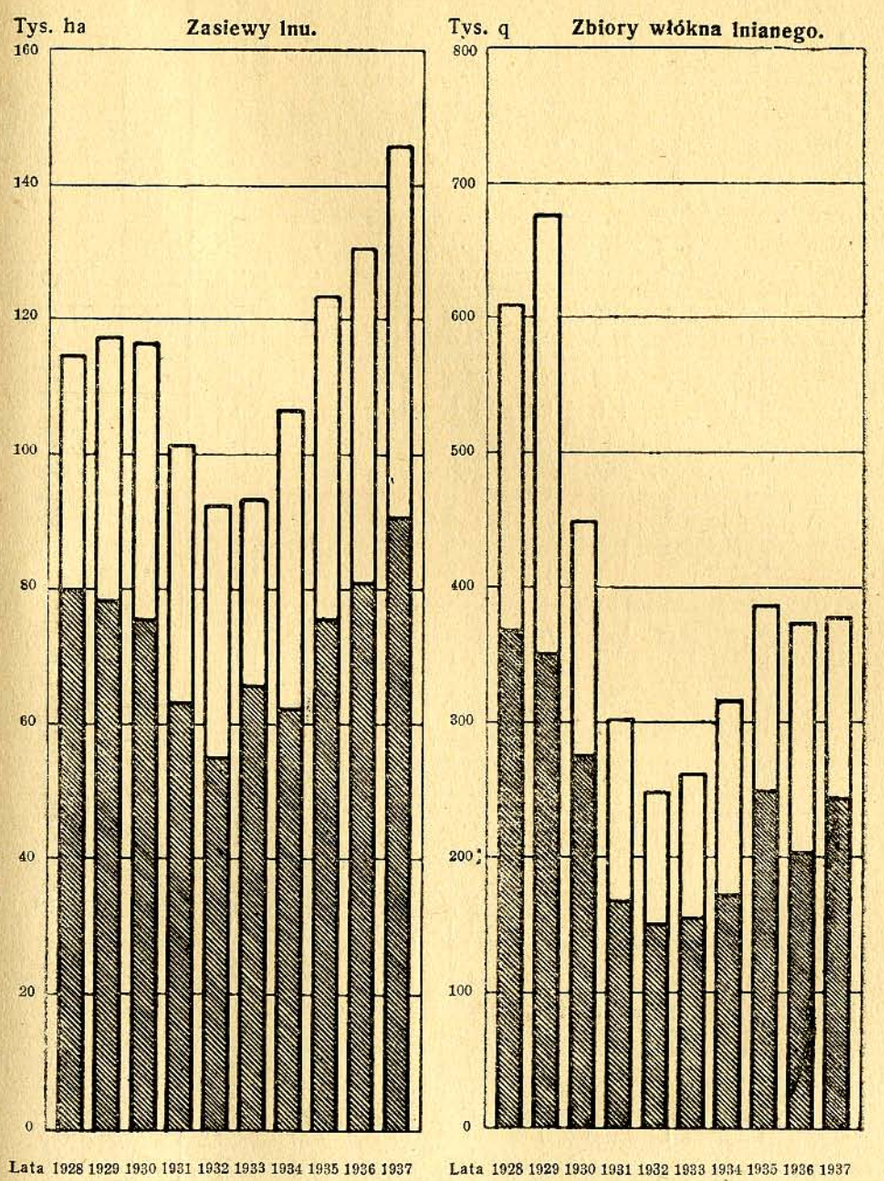
Rodzaj	1935 r.	1936 r.	1937 r.
Lnu czesanego w t. b-tto .	130	566	559
„ trzepanego „ .	3.650	5.992	5.104
w tym moczonego „ .	964	644	624
„ roszonego „ .	2.686	5.348	4.480
Pakuł kądzieli „ .	292	1.328	959
„ targańca „ .	1.743	4.927	1.623
Lnu międlonego „ .	1.851	2.098	954
Razem . . .	**7.666**	**14.911**	**9.199**

Dla dopełnienia całości obrazu dynamiki wymiany włóknem lnianym, wypada podnieść utrzymane w dalszym ciągu znaczenie Wileńskiej Giełdy Zbożowo-Towarowej i Lniarskiej w obrotach lniarskich. Zamieszczone poniżej zestawienie obrotów włóknem lnianym na Giełdzie Wileńskiej za ostatnie dwa lata w dostateczny sposób ilustruje rolę tej giełdy:

Tablica IX.

Rok	Ilość ton	Wartość w tys. zł
1936	25.738	26.704
1937	27.050	31.447
Wskaźnik dla 1937 r.: 1936 = 100.	*105*	*118*

Zasiewy i zbiory lnu w całej Polsce i okręgu Izby P.-H. w Wilnie.

Części pól zakreskowane — okrąg Izby.

Ceny włókna lnianego na Giełdzie Zbożowo-Towarowej i Lniarskiej w Wilnie.

(Przeciętne ceny miesięczne ustalone na podstawie not. giełd. transakcyjnych i orientacyjnych—franco wagon st. załad.).

Cena w zł. za 1000 kg.

Tablica XI.

Miesiące	Rok	Len trzepany standaryzowany				Targaniec asortyment 70/30 sk. 130	Len czesany Horodz. b. I. skala 303,10	Kądziel Horodziejska b. I. skala 216.50
		Włożyn	Horodziej	Miory	Traby			
		basis I		basis SPK				
		skala 216,50						
Styczeń	1936	1.508,75	1.660,00	1.290,50	1.550,00	1.029,00	2.089,25	1.433,00
	1937	1.624,25	1.771,50	1.462,75	—	930,50	2.012,00	1.517,25
Luty	1936	1.341,10	—	1.320,00	—	910,70	1.868,70	1.367,10
	1937	1.710,50	1.840,00	1.560,00	—	986,75	2.039,00	1.613,75
Marzec	1936	1.323,00	1.557,00	1.306,00	—	897,00	1.880,00	1.350,00
	1937	1.710,50	1.848,50	1.552,50	—	983,75	1.982,00	1.550,00
Kwiecień	1936	1.237,50	1.453,00	1.218,00	1.303,00	861,00	1.707,00	1.291,50
	1937	1.800,00	1.898,00	—	1.786,25[1])	1.148,00	2.036,25	1.680,50
Maj	1936	1.237,50	1.453,00	1.218,00	1.303,00	801,50	1.707,00	1.291,50
	1937	1.863,00	—	—	1.826,00[1])	1.148,00	2.090,50	—
Czerwiec	1936	1.328,00	1.526,00	1.286,00	—	797,00	1.862,00	1.337,00
	1937	—	—	—	—	1.120,00	2.070,00	—
Lipiec	1936	1.336,00	1.580,00	1.290,00	—	771,00	1.820,00	1.352,00
	1937	—	—	—	—	—	—	—
Sierpień	1936	1.406,00	1.580,00	1.316,00	—	908,00	1.893,30	1.380,00
	1937	—	—	—	—	—	—	—
Wrzesień	1936	1.424,50	1.467,00	1.351,00	—	944,50	1.940,00	—
	1937	—	1.846,25	—	—	871,00[3])	—	—
Październik	1936	1.354,00	1.570,00	1.325,00	—	838,00	1.911,00	—
	1937	1.528,85	1.758,25	1.397,70	1.490,00	888,85[2])	2.000,00	—
Listopad	1936	1.501,75	1.674,50	1.421,75	—	910,00	1.987,25	1.486,50
	1937	1.423,00	1.722,00	1.341,70	1.427,00	788,00[3])	1.970,00	1.457,00[4])
Grudzień	1936	1.495,25	1.665,25	1.395,25	—	888,00	1.958,50	1.458,00
	1937	1.494,00	1.792,50	1.362,00	1.486,75	790,00[3])	2.003,25	1.446,75[4])

[1]) basis I. [2]) Targaniec moczeńcowy, asortyment 50/50, skala 173,20. [3]) Targaniec moczeńcowy, asort. 50/50, skala 200.
[4]) basis I. skala 200.

Ceny eksportowe lnu i pakuł w latach 1936 i 1937.

W funtach szterlingów złotych za fob Ryga, względnie granica polsko-czeska lub polsko-niemiecka.

Notowania Izby

Tablica X.

Wyszczególnienie	Rok	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Len trzepany wołożyński. . Basis gat. I	1936	34,—	34,—	32,10	31,10	32,10	32,10	32,—	32,—	35,—	34,10	36,10	33,—
	1937	41,—	41,10	41,—	43,—	42,—	41,—	42,10	40,—	39,—	34,—	33,10	34,10
Len trzepany miorski . . . Basis gat. S. P. K.	1936	32,10	32,—	30,10	30,—	31,—	30,—	30,—	30,—	34,—	32,10	34,10	31,—
	1937	—	39,—	—	—	—	37,—	38,—	38,—	38,—	31,10	31,—	32,10
Len trzepany horodziejski . Basis gat. I	1936	39,—	39,—	39,—	37,10	38,10	37,—	37,—	37,—	40,—	41,—	42,10	37,—
	1937	45,—	45,—	45,—	47,—	45,—	47,—	47,—	45,—	45,—	40,—	40,—	42,—
Len czesany . . . . . Basis gat. I	1936	47,—	46,—	45,—	45,—	46,—	44,—	44,—	44,—	46,—	49,10	49,10	41,—
	1937	51,—	51,—	—	50,—	52,—	52,—	52,—	52,—	—	50,—	50,—	52,—
Kądziel horodziejska . . . Basis gat. I	1936	34,—	34,10	33,—	33,—	33,—	32,—	32,—	32,—	35,—	—	36,10	34,—
	1937	40,—	40,—	38,—	42,—	41,—	41,—	41,—	40,—	—	35,—	36,—	38,—
Kądziel grodzieńska . . . Basis gat. I	1936	31,—	31,10	30,—	30,—	30,—	29,—	29,—	29,—	31,—	—	32,10	29,—
	1937	36,—	35,—	34,—	36,—	35,—	35,—	37,—	36,—	—	30,10	31,—	34,—
Targaniec moczeńcowy . . Asort. 50/50	1936	26,—*)	26,—*)	26,—*)	—	—	—	—	—	22,—	22,—	25,—	22,—
	1937	25,—	25,—	28,—	31,—	29,—	29,—	24,—	24,—	24,—	21,—	19,—	21,—
Targaniec słańcowy hoduc. . Asort. 50/50.	1936	26,—*)	26,—*)	23,—*)	—	—	—	—	—	22,—	23,—	25,—	23,—
	1937	27,10	28,—	—	31,—	29,—	29,—	26,—	—	—	21,—	20,—	21,—

*) Asort. 70/30,

Ceny włókna lnianego, osiągane przy eksporcie, jak to wynika z przytoczonych zestawień, kształtowały się w r. 1937, w porównaniu z rokiem przedsprawozdawczym, na znacznie wyższym poziomie. Wyjątek stanowi IV kwartał omawianego roku, gdyż w tym okresie ceny na niektóre rodzaje włókna bądź to notowano na równym poziomie z IV kwartałem 1936 r., bądź też nawet nieco niżej. Lniarskie czynniki fachowe tłumaczą to zjawisko tym, iż normalnie pojawiające się później na rynku światowym włókno naszych konkurentów, skutkiem wzmożenia w tym czasie podaży, powoduje osłabienie tendencji cen.

W podobny mniej więcej sposób kształtowały się ceny, wymienione w notowaniach giełdy, chociaż trudno jest ustalić czy zestawione ceny odnosiły się do sprzedaży wewnętrznej, czy zagranicznej. Przy sprzedażach eksportowych były bowiem do tych cen doliczane koszty frachtu do granicy, bądź do portu (fob), oraz inne koszty z tym związane.

OLEJARSTWO.

Przemysł olejarski w okręgu Izby stał w roku sprawozdawczym pod znakiem wysokich cen surowca krajowego, szczególnie pod koniec pierwszego kwartału. Według notowań Giełdy Zbożowo-Towarowej i Lniarskiej w Wilnie, przeciętna miesięczna cena 100 kg poszczególnych nasion oleistych w marcu 1937 r. wynosiła: dla siemienia lnianego zł 49,31, dla rzepaku zł 58,91 i dla konopi zł 44,31. Ceny te w stosunku do cen w analogicznym okresie roku poprzedniego wykazują wzrost: 40,8% — dla rzepaku, 44,6% — dla siemienia lnianego i 43,6% — dla nasion konopi.

Ceny nasion oleistych załamały się na początku drugiego kwartału, a więc znacznie przed nowymi zbiorami. Jednak nowa kampania olejarska zaczęła się przy wysokim poziomie cen surowca krajowego, wynoszących zł 40,14 za 100 kg siemienia lnianego i zł 54,26 za 100 kg rzepaku, oraz przy tendencji dalszego ich wzrostu. Dopiero w grudniu ceny nasion oleistych znowu spadły (siemię lniane — zł 44,43, rzepak— zł 50,37, konopie — zł 36,43).

Rok 1937 wykazał, że warunki zaopatrzenia surowcowego przemysłu olejarskiego w okręgu Izby nie zostały dotychczas znormalizowane. Mniejsze zakłady, do których należy wybitna większość olejarni na terenie Izby, pracujące wyłącznie na surowcu krajowym, nie mając ani finansowych, ani technicznych możliwości gromadzenia zapasów surowców, już od wiosny zaczynają odczuwać ich brak, co niewątpliwie odbija się na rozmiarach produkcji, a często nawet powoduje czasowe unieruchomienie zakładów.

Brak krajowych nasion oleistych na rynku dał się odczuć w roku sprawozdawczym znacznie wcześniej niż zwykle. Już w pierwszym kwartale mniejsze olejarnie walczyły z trudnościami zaopatrzenia surowcowego swych zakładów. Również położenie surowcowe dużych olejarni w okręgu Izby wymaga uregulowania ze względu na niewłaś-

ciwy podział uruchomionych kontyngentów importowych na surowce oleiste. W ostatnim roku dla olejarstwa okręgu Izby stała się aktualną sprawa przydziałów na surowiec egzotyczny, którego przerób został na wymienionym terenie zapoczątkowany dopiero w r. 1936.

Zbyt małe przydziały, uzyskiwane przez olejarnie okręgu Izby, uniemożliwiają pełne wykorzystanie ich urządzeń.

Podobnie, jak przy produkcji zbożowej, niekorzystny przebieg wegetacji w r. 1937, wywołany posuchą, przyczynił się do wcześniejszego zbioru nasion oleistych. Nasiona te ukazały się na rynku wcześniej niż zwykle, wskutek czego również kampania olejarska została przyśpieszona.

Jak wynika z tabl. I, powierzchnia pod lnem w okręgu Izby w okresie sprawozdawczym wzrosła w porównaniu z r. 1936 z 80,5 tys. ha na 90,3 tys. ha. Obszar zasiewu rzepaku i rzepiku spadł z 2,9 tys. ha na 2,6 tys. ha.

Dane tablicy I, dotyczące zbiorów siemienia lnianego, nastręczają wątpliwości. Jak bowiem wynika z informacyj Izby, mimo, iż obszar zasiewu lnu został znacznie rozszerzony, jednak zbiory siemienia lnianego, wskutek zmniejszonej jego urodzajności, utrzymały się mniej więcej na poziomie z roku ubiegłego.

Zbiory słonecznika krajowego oraz nasion konopi były mniejsze, aniżeli w kampanii poprzedniej. Wprost katastrofalnie przedstawiały się zbiory rzepaku i rzepiku w okręgu Izby (spadek z 21,9 tys. q do 11,8 tys. q). W skali ogólnokrajowej zbiory tych ziemiopłodów wykazują jednak wzrost, a to z powodu rozszerzenią się powierzchni ich uprawy. Biorąc pod uwagę, że z pośród surowców krajowych jedynie słonecznik może zastąpić rzepak i rzepik w produkcji oleju jadalnego, zaś ilości krajowego słonecznika są bardzo ograniczone, powstała potrzeba powiększenia przydziałów na przywóz surowca z zagranicy. W stosunku do okręgu Izby postulat ten nie został dostatecznie uwzględniony.

Tak samo, jak w latach poprzednich, również w r. 1937 została we wrześniu podpisana umowa pomiędzy Centralą Obrotu Nasionami Oleistymi (C.O.N.O.), a Związkiem Polskich Olejarni o zakup i odbiór całej zbywanej przez rolnictwo ilości krajowych nasion oleistych produkcji 1937 r. Umowa ta nie odbiega od wzorów lat ubiegłych, wprowadzając ponadto zasadę odbioru przez przemysł całej zbywanej przez rolnictwo ilości nasion oleistych. Ponieważ ceny rynkowe krajowych nasion oleistych znacznie przekroczyły poziom minimalny ustalony

Powierzchnia zasiewów, zbiory oraz plon z ha siemienia lnianego oraz rzepaku i rzepiku w latach 1936 i 1937.

Dane G. U. S.

Tablica I.

Województwa	Powierzchnia zasiewu w tys. ha				Zbiory w 1000 q				Plon z ha w q			
	Len		Rzepak i rzepik		Siemię lniane		Rzepak i rzepik		Siemię lniane		Rzepak i rzepik	
	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.
Wileńskie	33,6	39,0	0,0	0,0	122,3	177,3	0,1	0,2	3,6	4,5	4,7	.
Białostockie	15,2	15,8	2,2	1,8	92,1	88,7	16,5	8,4	6,1	5,6	7,5	4,7
Nowogródzkie	17,6	20,7	0,2	0,3	96,2	102,2	1,1	0,9	5,5	4,9	6,0	3,0
Poleskie	14,1	14,8	0,5	0,5	84,2	87,9	4,2	2,3	6,0	5,9	8,2	4,6
Okręg Izby	**80,5**	**90,3**	**2,9**	**2,6**	**394,8**	**456,1**	**21,9**	**11,8**	**4,9**	**5,1**	**7,5**	**4,5**
P o l s k a	133,4	145,6	55,6	59,3	716,3	752,8	523,0	530,5	5,4	5,2	9,4	9,0
Udział %-wy okręgu Izby	60	62	5	4	55	61	4	2	91	98	80	50

U w a g a: W zestawieniach podanych w niniejszym rozdziale, a opracowanych na podstawie ankiet Izby, uwzględniono 19 przedsiębiorstw.

w umowie (cena wyjściowa za 100 kg wynosiła w październiku: dla siemienia lnianego — zł 41, dla rzepaku — zł 45, przy wzroście do stycznia w każdym następnym miesiącu o 1 zł) — przeto działalność interwencyjna C. O. N. O. była zupełnie nieaktualna.

Jak wynika z danych ankiety Izby (tabl. II) *), ogólne zużycie surowców w olejarniach okręgu Izby zmniejszyło się o 7%, przy czym zużycie nasion krajowych spadło o 3.345 ton, czyli o 13% (z 24.835 ton do 21.490 ton), natomiast przerób surowca zagranicznego wzrósł o 1.635 ton, a więc o 21% (z 1.593 ton do 3.228 ton). Widzimy zatem, że wzrost zużycia surowca zagranicznego tylko o połowę skompensował spadek przerobu nasion krajowych, i chociaż wydajność surowców zagranicznych jest stosunkowo większa, niż krajowych, to jednak nie o tyle, by pokryć całą tę różnicę.

Z pośród nasion krajowych najmniejszy spadek zużycia wykazało siemię lniane — o 4%, największe zaś — nasiona rzepaku— o 35%. Zużycie krajowego siemienia słonecznikowego spadło o 30%, natomiast przerób słonecznika zagranicznego, importowanego z Rumunii, zwiększył się o 58%. Rubryka „inne zagraniczne nasiona oleiste" obejmuje surowiec egzotyczny — nasiona palmowe i koprę, sprowadzane z Indyj Holenderskich i Afryki. Zużycie tych surowców wzrosło o 150%.

Produkcja poszczególnych artykułów przemysłu olejarskiego kształtowała się w roku sprawozdawczym na terenie Izby nierównomiernie.

Ogólna ilość wyprodukowanego oleju surowego utrzymała się na poziomie z roku ubiegłego, poszczególne jednak gatunki olejów surowych wykazują znaczne odchylenia. Tak więc produkcja oleju rzepakowego spadła o 33%, ukazał się natomiast na rynku nowy produkt wyrobu miejscowego — oleje z surowców egzotycznych. Rozmiar produkcji tych olejów nie daje się określić, gdyż jest ona ujęta w rubryce „inne oleje", a więc wraz z olejem konopnym. Poważny wzrost (27%) wykazuje produkcja olejów rafinowanych. Jest to związane z rozszerzaniem się konsumcji lepszych gatunków olejów. Na uwagę zasługuje spadek produkcji pokostu. Produkt ten bowiem jest wypierany przez pojawiające się ostatnio na rynku w wielkich ilościach wszelkiego rodzaju lakiery, sporządzane na spirytusie.

Ogólna wytwórczość makuchów wykazuje w okresie sprawozdawczym spadek o 6%, przy czym największy spadek nastąpił w zakre-

*) Ankieta nie obejmuje przedsiębiorstw VIII kat.

Zużycie surowców w olejarniach okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937.

(Dane ankiety Izby dla zakładów IV—VII kat. włącznie).

Tablica II.

Województwa	Rok	Siemię lniane kraj.		Siemię słonecznikowe				Siemię rzepak. kraj.		Inne nasiona oleiste				R a z e m			
				krajowe		zagraniczne				krajowe		zagraniczne		krajowe		zagraniczne	
		Tony	tys. zł	tony	tys. zł	tony	tys. zł	tony	tys. zł	tony	tys. zł	tony	tys. zł	tony	tys. zł	tony	tys. zł
Wileńskie . . .	1936	5.569	1.887	1.826	622	330	74	2.033	789	418	125	770	336	9.846	3.423	1.100	410
	1937	5.093	2.797	1.467	683	—	—	1.584	868	179	71	1.927	1.084	8.323	4.419	1.927	1.084
Białostockie .	1936	3.816	1.312	400	116	388	109	2.823	1.119	382	95	—	—	7.421	2.642	388	109
	1937	4.938	2.214	97	35	1.239	373	1.538	786	361	126	—	—	6.934	3.161	1.239	373
Nowogródzkie	1936	4.774	1.631	—	—	105	18	96	37	—	—	—	—	4.870	1.668	105	18
	1937	3.950	1.758	—	—	62	17	97	45	—	—	—	—	4.047	1.803	62	17
Poleskie . . .	1936	2.617	882	33	10	—	—	48	16	—	—	—	—	2.698	908	—	—
	1937	2.143	1.047	14	6	—	—	29	13	—	—	—	—	2.186	1.066	—	—
Okręg Izby P.-H. w Wilnie	Liczby absolutne 1936	16.776	5.712	2.259	748	823	201	5.000	1.961	800	220	770	336	24.835	8.641	1.593	537
	1937	16.124	7.816	1.578	724	1.301	390	3.248	1.712	540	197	1.927	1.084	21.490	10.449	3.228	1.474
	Wskaźnik dla 1937 r. (1936 r. = 100)	96	137	70	97	158	194	65	87	68	90	250	323	87	121	203	274

sie produkcji makuchów rzepakowych — o 37%. Wzrosła natomiast produkcja makuchów słonecznikowych o 14% i osobno niewymienionych, które obejmują makuchy konopne, palmowe i kokosowe — o 17%.

Zatrudnienie w olejarniach w roku sprawozdawczym utrzymało się mniej więcej na poziomie z roku ubiegłego.

Zatrudnienie w olejarniach okręgu Izby P.-H. w Wilnie w r. 1937.

Dane ankiety Izby dla zakładów IV—VII kat. włącznie. *Tablica IV.*

Miesiące	Województwa:				Okrąg Izby		
	wileńskie	białostockie	nowogródzkie	poleskie	1937 r.	1936 r.	Wskaźnik dla 1937 r. 1936 r.=100
Styczeń . . .	133	70	56	34	239	250	*117*
Luty	135	62	39	33	269	258	*104*
Marzec . . .	156	62	30	25	273	262	*104*
Kwiecień . .	148	48	38	11	245	260	*96*
Maj	126	52	45	11	234	255	*92*
Czerwiec . .	107	53	40	11	211	241	*88*
Lipiec. . . .	103	54	41	4	212	242	*88*
Sierpień . . .	148	81	56	27	312	309	*101*
Wrzesień . .	131	88	59	36	314	330	*95*
Październik .	139	90	56	36	321	335	*96*
Listopad . . .	157	94	56	26	333	331	*101*
Grudzień . .	141	86	47	23	297	309	*96*

Sprzedaż olejów w okresie sprawozdawczym wzrosła w porównaniu z okresem poprzednim: w zakresie olejów surowych o 12%, w odniesieniu zaś do olejów rafinowanych i półrafinowanych o 47%. Zbyt pokostów z powodu konkurencji lakierów spirytusowych uległ zahamowaniu (spadek o 28%).

W planie gospodarki tłuszczowej na rok 1937/38 ponownie przewidziane zostało przymusowe powiązanie przez przemysł mydlarski odbioru określonych ilości oleju lnianego z zakupem i odbiorem surowców tłuszczowych pochodzenia zagranicznego. W związku z uruchomieniem ostatnio kilku utwierdzalni olejów, obowiązująca w przemyśle mydlarskim norma zużycia oleju lnianego została początkowo

Produkcja olejarni okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937.

W tonach. Dane ankiety Izby dla zakładów IV.—VII kat. włącznie. *Tablica III.*

Wyszczególnienie	Województwa: wileńskie		białostockie		nowogródzkie		poleskie		Okrąg Izby		
	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	Wskaźnik 1936 r.=100
									Liczby absolutne		
Olej lniany	1.472	1.346	869	1.273	1.218	1.033	638	570	**4.197**	**4.222**	*101*
„ słonecznikowy. .	531	478	181	307	14	14	7	3	**733**	**802**	*109*
„ rzepakowy . . .	670	548	970	536	19	28	13	8	**1.672**	**1.121**	*67*
Inne oleje	477	979	82	79	—	—	—	—	**559**	**1.058**	*189*
Razem oleje	**3.150**	**3.352*)**	**2.102**	**2.195**	**1.251**	**1.075**	**658**	**581**	**7.161**	**7.203**	*101*
Makuchy lniane . . .	3.519	3.240	2.667	3.370	3.189	2.649	1.854	1.625	**11.229**	**10.884**	*97*
„ słonecznikowe	883	859	325	534	41	39	12	6	**1.261**	**1.438**	*114*
„ rzepakowe .	1.187	972	1.605	875	59	78	22	12	**2.873**	**1.937**	*67*
Inne makuchy	654	825	273	260	—	—	—	—	**927**	**1.085**	*117*
Razem makuchy . .	**6.243**	**5.896**	**4.870**	**5.039**	**3.289**	**2.766**	**1.888**	**1.643**	**16.290**	**15.344**	*94*
Oleje rafinowane . . .	739	721	1.305	1.884	—	—	—	—	**2.044**	**2.605**	*127*
Pokosty	477	359	4	7	105	73	—	—	**586**	**439**	*75*
Inne produkty. . . .	48	48	—	14	—	—	—	—	**48**	**62**	*129*

*) Oprócz tego wyprodukowano z oleju słonecznikowego i rzepakowego 459 ton oleju odbarwionego.

Sprzedaż wyrobów olejarni okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937.

Dane ankiety Izby dla zakładów IV—VII kat. włącznie. *Tablica V.*

Wyszczególnienie	Jednostka	W ojewództwa: wileńskie 1936 r.	wileńskie 1937 r.	białostockie 1936 r.	białostockie 1937 r.	nowogródzkie 1936 r.	nowogródzkie 1937 r.	poleskie 1936 r.	poleskie 1937 r.	Okrąg Izby Liczby absolutne 1936 r.	Okrąg Izby Liczby absolutne 1937 r.	Okrąg Izby Wskaźnik 1936 r.=100
Oleje	tony	1.526	2.351	606	434	1.171	1.067	679	600	**3.982**	**4.452**	*112*
	tys. zł	2.080	3.427	625	631	1.303	1.477	719	804	**4.727**	**6.339**	*134*
Makuchy	tony	6.221	6.096	7.299	4.734	3.491	2.562	1.909	1.496	**18.920**	**14.888**	*79*
	tys. zł	956	1.233	1.174	746	567	546	296	320	**2.993**	**2.845**	*45*
Oleje rafinowane i półrafinowane	tony	724	1.112	1.314	1.887	—	—	—	—	**2.038**	**2.999**	*147*
	tys. zł	1.108	1.211	2.004	3.256	—	—	—	—	**3.112**	**5.268**	*169*
Pokosty	tony	486	348	1	7	106	74	—	—	**593**	**429**	*72*
	tys. zł	667	535	1	10	129	108	—	—	**797**	**653**	*82*
Inne produkty . . .	tony	59	23	—	—	—	—	—	—	**59**	**23**	*39*
	tys. zł	47	22	—	—	—	—	—	—	**47**	**22**	*47*

podniesiona do 25% w stosunku do zużycia zagranicznych surowców tłuszczowych. Po stanowczym jednak sprzeciwie przemysłu mydlarskiego normę tę obniżono do 15%, a więc do poziomu z roku ubiegłego.

Wskazać na tym miejscu należy na wprowadzoną w okresie sprawozdawczym innowację w systemie zakupów władz kolejowych, które są poważnym odbiorcą olejów lnianych technicznych. Dotychczas poszczególne dyrekcje dokonywały zakupów we własnym zakresie. W drugiej połowie roku utworzone zostało przy Ministerstwie Komunikacji Centralne Biuro Zakupów, które koncentruje zakupy dla całego kolejnictwa. Na rok 1938 została zawarta umowa pomiędzy wymienionym Biurem, a Związkiem Olejarni Polskich. W dostawach tych biorą udział członkowie Związku według ustalonego klucza.

Ceny nasion oleistych w roku 1937.

w złotych za 100 kg. *Tablica VI.*

Miesiące	Siemię lniane krajowe [1] 1936 r.	Siemię lniane krajowe [1] 1937 r.	Nasiona słonecznikowe rumuńskie [2] 1936 r.	Nasiona słonecznikowe rumuńskie [3] 1937 r.	Nasiona rzepakowe [2] 1936 r.	Nasiona rzepakowe [4] 1937 r.	Nasiona konopne [2] 1936 r.	Nasiona konopne [4] 1937 r.
Styczeń . . .	31,58	39,50	—	—	—	48,81	28,70	26,16
Luty	32,45	49,31	31,00	—	40,72	53,71	27,78	38,67
Marzec	34,11	49,31	—	—	41,83	58,91	30,85	44,31
Kwiecień . . .	34,29	45,73	—	—	41,97	44,52	31,24	36,26
Maj	34,29	—	—	29,04	44,38	44,00	32,21	36,08
Czerwiec . . .	31,43	—	—	28,63	—	42,92	—	31,84
Lipiec	—	—	—	29,77	34,06	—	—	30,45
Sierpień . . .	29,46	40,14	—	—	36,40	54,26	—	—
Wrzesień . . .	30,98	—	—	28,74	39,80	55,56	—	—
Październik . .	34,25	43,95	27,10	—	44,33	—	33,43	37,39
Listopad . . .	37,52	45,06	—	—	46,75	57,09	33,01	36,37
Grudzień . . .	36,96	44,43	—	—	49,50	50,37	34,24	36,43

Notowania Giełdy Zbożowo-Towarowej i Lniarskiej w Wilnie oraz Izby.

[1]) Ceny przeciętne orientacyjne f-co wagon stacja załadowania. [2]) Ceny loco Wilno. [3]) Ceny loco granica (bez cła). [4]) Ceny f-co wagon stacja załadowania.

Ceny makuchów w roku 1937

w złotych za 100 kg loco skład.

Źródło: Tygodnik Rolniczy. *Tablica VII.*

Miesiące	Makuchy					
	lniarskie	słonecznikowe	rzepakowe	konopne	kokosowe	palmowe
I	23,50	25,—	18,50	18,25	18,50	—
II	27,75	27,—	20,—	20,—	20,—	—
III	27,75	27,25	19,25	19,25	18,50	19,25
IV	24,—	24,50	17,50	17,50	17,50	15,—
V	21,—	22,—	17,—	17,—	19,—	17,—
VI*)	21,—	22,—	17,—	17,—	19,—	17,—
VII	—	—	—	—	—	—
VIII	25,—	25,—	21,—	—	25,—	19,—
IX	24,—	24,—	20,—	—	20,—	18,—
X	24,—	24,—	20,—	—	20,—	18,—
XI	22,50	21,50	19,—	—	20,—	18,—
XII*)	21,—	20,—	18,50	—	19,—	17,50

*) Na podstawie notowań z pierwszej połowy miesiąca.

Duże trudności w czwartym kwartale miało olejarstwo w zakresie zbytu makuchów. W związku ze zmniejszonymi zbiorami ziemiopłodów oraz niższą urodzajnością łąk, rząd, w trosce o zapewnienie rolnictwu dostatecznej ilości pasz, wydał szereg zarządzeń, ułatwiających przywóz pasz z zagranicy, a niezależnie od tego zahamował eksport pasz z kraju. W rezultacie ukazały się na rynku krajowym duże ilości pasz zagranicznych, m. in. makuchy z Holandii i Rumunii. Pasze importowane utrudniały zbyt makuchów produkcji krajowej, tak, że w olejarniach nagromadziły się duże ich zapasy, co w konsekwencji pociągnęło za sobą spadek cen. Wysunięty przez Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów postulat, by cena makuchu lnianego wynosiła 50% ceny siemienia, zaś cena makuchu rzepakowego — 40%, nie został w IV kwartale zrealizowany.

Ceny olejów w ciągu roku wykazywały wahania, dostosowując się na ogół do cen surowca.

PRZEMYSŁ WŁÓKIENNICZY.

Białostocki przemysł włókienniczy znajdował się w roku sprawozdawczym w sytuacji niekorzystnej, która została wywołana przez: a) strajk robotników w okresie sezonowym, b) szybki wzrost cen surowców, c) zaostrzoną konkurencję przemysłu włoskiego na rynkach zagranicznych, d) zmniejszoną pojemność rynku krajowego w związku z jego nasyceniem w ciągu poprzednich dwu lat.

Dzięki jednak dużym wysiłkom białostockich przemysłowców oraz dość poważnemu dorywczemu eksportowi wyrobów białostockich do Afryki Północno-Zachodniej, zdołano utrzymać stan produkcji prawie na poziomie 1936 roku.

Stan uruchomienia maszyn w białostockim przemyśle włókienniczym uległ niewielkiej zniżce. Przeciętna roczna uruchomienia wynosiła 112%, podczas gdy w 1936 r. — 134%.

W kwartale I-szym, mimo okresu niesezonowego, stopień uruchomienia maszyn w stosunku do pracy na jedną zmianę utrzymywał się na stosunkowo wysokim poziomie i wynosił (cyfry w nawiasach dotyczą 1936 roku): w styczniu 100% (55%), lutym 115% (75%), marcu 130% (85%). Przyczyną stosunkowo wysokiego stopnia uruchomienia w okresie wybitnie niesezonowym było dążenie przemysłowców do nagromadzenia większych zapasów na zbliżający się sezon, wobec spodziewanego strajku robotników w okresie, kiedy popyt na towar ze strony kupców zagranicznych jest zwykle duży. W kwartale II-gim nastąpił spadek stopnia uruchomienia z powodu strajku robotników, który trwał od 12 kwietnia do 17 czerwca 1937 r. W porównaniu z rokiem 1936 stan uruchomienia w kwartale drugim roku sprawozdawczego przedstawiał się następująco: kwiecień przeciętnie 50% (105%), maj — 0 (135%), czerwiec przeciętnie 70% (155%).

Po zakończeniu strajku, skala uruchomienia w kwartale trzecim podnosi się w górę, osiągając w lipcu 185% (180%), sierpniu 190% (185%), a spada dopiero we wrześniu do 150% (185%).

Wzrost stopnia uruchomienia w pierwszych dwóch miesiącach trzeciego kwartału jest wynikiem wzmożenia produkcji po długotrwałej przerwie, wywołanej strajkiem. W kwartale czwartym stopień uruchomienia utrzymuje się we wszystkich miesiącach na poziomie niższym od zeszłorocznego i wynosi w październiku 1937 r. — 140% (185%), listopadzie 140% (160%), grudniu 75% (100%).

Zatrudnienie w przemyśle włókienniczym okręgu Izby P.-H. w Wilnie

Dane ankiety Izby dla zakładów I—VII kat. przem.

Tablica I.

Miesiące	Zakłady pracujące na rachunek własny			Zakłady zarobkowe			Ogółem		
	1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.	
		Liczby absolutne	Wskaźnik 1936 r.=100		Liczby absolutne	Wskaźnik 1936 r.=100		Liczby absolutne	Wskaźnik 1936 r.=100
I	2.187	2.908	*133*	371	840	*226*	2.558	3.748	*147*
II	2.638	3.311	*126*	420	1.014	*241*	3.058	4.325	*141*
III	3.166	4.166	*132*	540	1.437	*266*	3.706	5.603	*151*
IV	3.306	1.473	*45*	949	753	*79*	4.255	2.226	*52*
V	3.525	42	—	1.108	14	—	4.633	56	—
VI	4.066	4.226	*104*	1.348	1.335	*99*	5.414	5.561	*103*
VII	4.573	4.876	*107*	1.632	1.957	*120*	6.205	6.833	*110*
VIII	4.822	5.264	*109*	1.780	2.036	*114*	6.602	7.300	*111*
IX	4.930	4.876	*99*	1.795	1.882	*105*	6.725	6.758	*100*
X	4.950	4.960	*100*	1.791	1.695	*95*	6.741	6.655	*99*
XI	4.506	4,611	*102*	1.459	1.600	*110*	5.965	6.211	*104*
XII	3.536	2.595	*73*	1.252	1.138	*91*	4.788	3.733	*78*

Uwaga: W rubryce zakładów, pracujących na rachunek własny, uwzględniono w r. 1936 — 44 zakłady, w r. 1937 — 57 zakładów; w zakładach zarobkowych w r. 1936 — 42 zakłady, w r. 1937 — 51 zakładów.

Z wyjątkiem okresu trwania strajku, prawie we wszystkich miesiącach miał miejsce wzrost *zatrudnienia*. Szczególnie duży wzrost nastąpił w kwartale pierwszym. Zjawisko to nie było jednakże wynikiem tendencyj przemysłowców do usuwania szkodliwej przerwy międzysezonowej, lecz wynikło z dążności do podniesienia produkcji w przewidywaniu strajku w okresie sezonowym.

Najwyższy stan zatrudnienia wynosił w sierpniu 7.300 robotników, najniższy w czerwcu — 2.226 robotników, nie licząc miesiąca trwania strajku, to jest maja.

Płace robotnicze w 1937 r. uległy, na skutek strajku, zwyżce o 9—11%.

Zatrudnienie w przemyśle włókienniczym w latach 1936 i 1937.

Dane G. U. S. dla zakładów zatrudniających normalnie 20 i więcej robotników.

Tablica II.

Miesiące	Cała Polska			Okrąg Izby		
	1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.	
	Liczby absolutne		Wskaźnik 1936 r.= 100	Liczby absolutne		Wskaźnik 1936 r.= 100
Styczeń . . .	130.584	141.348	*108*	3.175	4.312	*136*
Luty	137.381	146.292	*106*	3.452	4.657	*140*
Marzec . . .	141.065	151.218	*107*	3.986	5.894	*148*
Kwiecień . . .	141.654	151.417	*107*	4.251	5.809	*137*
Maj	142.313	149.762	*105*	4.637	5.812	*125*
Czerwiec . . .	142.264	150.046	*105*	5.286	6.152	*116*
Lipiec	143.681	150.771	*105*	5.855	7.036	*120*
Sierpień . . .	148.585	155.451	*105*	6.165	7.278	*118*
Wrzesień . . .	152.124	155.586	*102*	6.412	6.811	*106*
Październik . .	149.869	152.408	*102*	6.546	6.939	*106*
Listopad . . .	146.315	150.963	*103*	5.887	6.647	*113*
Grudzień . . .	136.969	145.844	*106*	4.581	5.127	*112*

Uwaga: Dane o zatrudnieniu obejmują ogólną ilość robotników, znajdujących się w ewidencji zakładów, t. j. zarówno robotników, pracujących przy produkcji, i jak robotników dodatkowych (woźniców, dozorców itp.), tudzież robotników zatrudnionych przy nadzwyczajnym remoncie oraz urlopowanych i chorych.

Ogólne *zużycie surowców włókienniczych* w białostockim przemyśle spadło o 1.152 tony, przy jednoczesnym wzroście ich wartości o zł. 773.000. Spadek wagowy zużycia surowców wynikł ze zmniejszenia się produkcji, a wzrost pod względem wartości — z podrożenia surowców. Ceny surowców wzrosły bowiem w porównaniu ze stanem w roku 1936-ym przeciętnie o 50%.

Największy wagowo spadek zużycia przypada na szmaty wełniane pochodzenia zagranicznego. Nastąpił też niewielki spadek wagowy zużycia wełny, zwłaszcza wełny krajowej, co wynikło ze zmniejszenia produkcji tkanin z wełny t. zw. żywej dla dostaw rządowych.

Pomyślnym natomiast objawem był stosunkowo poważny wzrost zużycia szmat wełnianych pochodzenia krajowego, który świadczy o zwróceniu uwagi białostockich przemysłowców na możliwości zaopatrywania się w surowiec w kraju, co dotychczas nie było wykorzystywane w należytym stopniu. Wskutek zwiększenia się zużycia szmat krajowych, ich udział w ogólnej produkcji wełnianej wzrósł wagowo z 12,7% na 22,8%, wartościowo zaś z 6,7% na 12,9%.

Szmaty wełniane sprowadzano głównie z krajów Europy Zachodniej, a mianowicie: z Anglii (najlepsze gatunki), Francji, Belgii, Holandii, Szwajcarii, Danii oraz krajów nadbałtyckich (oprócz Litwy).

Wełnę sprowadzano z Anglii, bawełnę używano głównie indyjską. Warunki zakupu szmat nie uległy zmianie.

Produkcja tkanin w zakładach, objętych ankietą Izby P.-H. w Wilnie.

Tablica IV.

Wyszczególnienie	Zakłady pracujące na r-k własny			Tkalnie, nawijalnie przędzalnie i szarparnie zarobkowe			Wykończalnie		
	1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.	
	tony		Wskaźnik 1936 r.=100	tony		Wskaźnik 1936 r.=100	tony		Wskaźnik 1936 r.=100
1. Tkaniny wełniane i półwełniane . .	6.552	6.141	*93,7*	1.511	1.405	*93,0*	3.358	3.886	*115,7*
2. Plusze . . .	87	44	*50,6*	—	—		—	—	
3. Tkaniny jedwabne . . .	11	21	*190,9*	—	—		—	—	
4. Kołdry i koce	753	694	*92,2*	65	75	*115,4*	470	400	*85,1*
Razem . .	**7.403**	**6.900**	*93,2*	**1.576**	**1.480**	*93,9*	**3.828**	**4.286**	*112,0*

Uwaga: W rubryce zakładów, produkujących na lon, uwzględniono w r. 1936 — 7 zakładów, a w roku 1937 — 8 zakładów pracujących częściowo na rachunek własny. Poza tym vide uwagę przy tabl. I.

Zużycie surowców włókienniczych w zakładach okręgu Izby P.-H. w Wilnie, pracujących na rachunek własny.

Dane ankiety Izby. *Tablica III.*

Wyszczególnienie	Ilość				Wartość			
	1936 r.		1937 r.		1936 r.		1937 r.	
	tony	Udział %-wy	tony	Udział %-wy	tys. zł.	Udział %-wy	tys. zł.	Udział %-wy
1. Wełna i szmaty wełniane	**10.566**	**100,0**	**9.291**	**100,0**	**12.352**	**100,0**	**13.001**	**100,0**
w tym: wełna zagraniczna	257	2,4	252	2,7	1.256	10,2	1.433	11,0
„ wełna krajowa	216	2,0	158	1,7	1.006	8,1	669	5,2
szmaty wełniane zagraniczne . . .	8.758	82,9	6.760	72,8	9.258	75,0	9.222	70,9
„ „ krajowe	1.335	12,7	2.121	22,8	832	6,7	1.677	12,9
2. Bawełna, szmaty bawełniane i odpadki . .	**569**	**100,0**	**688**	**100,0**	**962**	**100,0**	**1.008**	**100,0**
w tym: bawełna nabyta zagranicą	26	10,4	9	1,3	60	6,2	36	3,6
„ „ „ w kraju	130	22,8	92	13,4	578	60,1	447	44,3
szmaty bawełn. i odp. bawełny zagran.	112	19,7	351	51,0	99	10,3	402	39,9
„ „ „ „ krajowe	268	47,1	236	34,3	225	23,4	123	12,2
3. Inne surowce lub oddzielnie niewymienione	**21**	**100,0**	**25**	**100,0**	**103**	**100,0**	**181**	**100,0**
w tym: zagraniczne	4	19,0	17	68,0	61	59,2	47	26,0
krajowe	17	81,0	8	32,0	42	40,8	134	74,0
Razem	**11.156**	—	**10.004**	—	**13.417**	—	**14.190**	—

Vide uwagę przy tabl. I.

Pomimo niesprzyjających warunków, spadek *produkcji* wyniósł zaledwie ca 7%. Zawdzięczać to należy niespodziewanemu wzmożeniu produkcji na dorywczy eksport do Afryki Północno-Zachodniej, która odebrała w roku sprawozdawczym ponad 780 ton wszelkich towarów włóknistych (blisko 35% całego białostockiego eksportu). W roku 1937 rozpoczęto produkcję kilku nowych artykułów, sprzedawanych głównie na rynku krajowym (przeważnie tkaniny na płaszcze damskie). Dla potrzeb rynków zagranicznych produkowano na ogół takie same gatunki, jak w 1936 roku.

Produkcja pledów poważnie spadła, wobec zahamowania ich eksportu z powodu zaostrzonej konkurencji przemysłu włoskiego.

Wytwórczość pluszów spadła o połowę na skutek zmniejszenia się popytu na ten artykuł w kraju. Wzrosła natomiast produkcja jedwabi, co jest wynikiem panującej mody na te wyroby, jak też ich stosunkowo niskiej ceny.

Zbyt wyrobów włókienniczych na rynku krajowym przez zakłady okręgu Izby P.-H. w Wilnie, pracujące na r-k własny.

Dane ankiety Izby. *Tablica V.*

Wyszczególnienie	Ilość			Wartość		
	1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.	
	tony		Wskaźnik 1936 r. =100	tony		Wskaźnik 1936 r. =100
Tkaniny wełniane i półwełniane	4.179	4.242	*101,5*	20.689	20.316	*101,8*
Plusze	97	58	*59,8*	1.220	630	*51,6*
Tkaniny jedwabne, półjedwabne i t. p. . .	15	17	*113,3*	287	353	*123,0*
Kołdry i koce	350	596	*170,3*	556	2.208	*397,1*
Przędza	278	322	*115,8*	840	1.075	*128,0*
Razem	**4.919**	**5.235**	*106,4*	**23.219**	**24.955**	*107,5*

Vide uwagę przy tabl. I.

Zbyt wyrobów włókienniczych *na rynku krajowym* wzrósł wagowo o 6,4%, wartościowo o 7,5%.

Pomimo więc pogorszenia się ogólnej sytuacji przemysłu i obniżki produkcji, wysokość sprzedaży w kraju wzrosła. Zjawisko to wy-

Eksport białostockich wyrobów włókienniczych według rodzajów w latach 1936 i 1937.

Dane Komisji Standaryzacyjnej Prod. Eksp. Przem. Włók. w Białymstoku. *Tablica VI.*

Rodzaj towaru	Ilość				Wartość					
	1936 r.	1937 r.			1936 r.		1937 r.			
	kg			Wskaźnik 1936 r. =100	zł	Udział %-wy	zł	Udział %-wy		Wskaźnik 1936 r. =100
1. Tkaniny wełniane i półwełniane	1.532.883	1.557.317		*102*	5.195.575	61,5	7.018.080	53,7		*135*
2. Tkaniny półjedwabne . .	32	1.329		*4.153*	753	0,0	21.269	0,2		*2.825*
3. Koce i pledy	635.282	174.806		*28*	1.910.200	22,6	509.315	3,9		*27*
4. Płaszcze	202.141	219.356		*109*	1.071.434	12,7	2.004.491	15,3		*187*
5. Ubrania kompletne . . .	838	316.571		*37.777*	3.505	0,0	3.124.057	23,8		*89.131*
6. Ubrania dziecinne . . .	4.323	35		*0,0*	15.082	0,2	296	0,0		2
7. Berety i stożki do kapeluszy *).	7.153	3.025		*42*	110.330	1,3	35.667	0,3		*32*
8. Przędza wełniana . . .	23.758	14.784		*62*	99.425	1,2	60.179	0,5		*61*
9. Inne oddz. niewymienione	7.505	35.552		*474*	41.981	0,5	294.294	2,3		*701*
Razem	**2.413.915**	**2.322.775**		*96*	**8.448.285**	**100,0**	**13.067.648**	**100,0**		*155*

*) W roku 1937 beretów nie eksportowano.

Eksport białostockich wyrobów włókienniczych według towarów i krajów przeznaczenia w 1937 r.

Dane Komisji Stand. Prod. Eskp. Przem. Włók. w Białymstoku.

Tablica VII.

Artykuł i kraj przeznaczenia	Kg	Tys. zł
Tkaniny wełniane i półwełniane	**1.557.317**	**7.018**
w tym do: Chin	458.988	1.938
Afryki Północno-Zachodniej	219.816	1.554
Mandżurii	321.362	1.436
Afryki Południowej	301.735	1.024
Boliwii	79.455	346
Iraku	81.511	318
Indii brytyjskich	46.663	173
Syrii	29.566	135
Afryki Północnej	3.239	21
Kolumbii	2.266	20
Egiptu	5.496	19
Persji	3.159	18
Innych krajów oddzielnie niewymienionych	4.061	16
Tkaniny półjedwabne	**1.329**	**22**
w tym do: Indi brytyjskich	840	14
Innych krajów oddzielnie niewymienionych	489	8
Koce, pledy i chustki	**174.806**	**509**
w tym do: Afryki Północno-Zachodniej	27.551	121
Indii brytyjskich	24.656	92
Palestyny	17.177	50
Kolumbii	8.610	41
Afryki Południowej	10.816	41
Chin	26.424	41
Syrii	6.866	37
Afryki Wschodniej	25.762	34
Afryki Zachodniej	10.403	16
Mandżurii	10.515	15
Egiptu	3.211	11
Innych krajów oddzielnie niewymienionych	2.815	10
Płaszcze	**219.356**	**2.005**
w tym do: Afryki Północno-Zachodniej	186.286	1.844
Afryki Południowej	30.876	149
Innych krajów oddzielnie niewymienionych	2.194	12
Ubrania kompletne	**316.571**	**3.124**
w tym do: Afryki Północno-Zachodniej	316.286	3.122
Innych krajów oddzielnie niewymienionych	285	2

(c. d.)

Artykuł i kraj przeznaczenia	Kg	Tys. zł
Ubrania dziecinne	**35**	**0**
Stożki do kapeluszy	**3.025**	**36**
w tym do: Anglii	1.777	20
Ameryki Północnej	1.208	15
Innych krajów oddzielnie niewymienionych	40	1
Przędza bawełniana	**14.784**	**60**
w tym do: Holandii	14.784	60
Inne wyroby oddzielnie niewymienione	**33.552**	**294**
w tym do: Afryki Północno-Zachodniej	33.446	281
Innych krajów oddzielnie niewymienionych	2.106	13
Razem	**2.322.775**	**13.068**

wołane zostało dążnością przemysłowców do zbycia za wszelką cenę nagromadzonych zapasów, wobec zapowiadającego się pogorszenia popytu na białostockie towary w kraju. Akcję tę przemysłowcy prowadzili drogą udzielania poważnych ułatwień kredytowych swoim odbiorcom, a następnie przez utrzymywanie cen wyrobów gotowych na stosunkowo niskim poziomie, pomimo hausse'y surowcowej. Również i kupcy szli owej akcji na rękę, gdyż obserwując stały wzrost cen surowców, pociągający za sobą wzrost cen gotowych fabrykatów, szukali w towarze rentownej lokaty kapitału.

Wobec tendencyj nadmiernego nasycania rynku białostockimi towarami, sezony sprzedaży były intensywne, ale trwały bardzo krótko. W stosunku do roku 1936-go rentowność sprzedaży na rynku wewnętrznym poważnie spadła.

Gromadzenie towarów białostockich ponad normę, jaką może wchłonąć konsumcja krajowa, miało dla przemysłowców szkodliwe następstwa, gdyż po sezonie kupcy zaczęli masowo zwracać fabrykom nierozsprzedane towary.

Największe utargi miały miejsce w dziale tkanin zimowych na płaszcze. Dużym popytem cieszyły się materiały na płaszcze damskie.

Poważny wzrost pozycji statystycznej wartości zbytu kołder i koców w 1937 r. był wynikiem wzrostu dostaw rządowych, które objęły w roku sprawozdawczym duże ilości koców.

Rejonami zbytu wyrobów białostockich były: województwa południowe, ziemie północno-wschodnie, a już w dalszej kolejności woj. łódzkie, warszawskie i poznańskie.

Ceny wyrobów białostockich w kraju były o 10—15% wyższe od poziomu z 1936 roku.

Eksport wyrobów włókienniczych z okręgu białostockiego według krajów przeznaczenia w latach 1936 i 1937.

Dane Komisji Stand. Prod. Eksp. Przemysłu Włók. w Białymstoku.

Tablica VIII.

L. p.	Kraj przeznaczenia	1936 r.		1937 r.		Wskaźnik dla r. 1937 1936 r.=100
		Ilość w kg	Udział %-wy	Ilość w kg	Udział %-wy	
1	Afryka Północno-Zach.	34.284	1,4	783.385	33,7	*2.285*
2	Chiny	576.602	23,9	485.452	20,9	*84*
3	Afryka Południowa .	641.139	26,6	345.378	14,9	*54*
4	Mandżuria	284.920	11,8	331.877	14,3	*116*
5	Irak	102.987	4,3	82.141	3,5	*80*
6	Boliwia	5.204	0,2	79.455	3,4	*1.527*
7	Indie Brytyjskie . .	438.819	18,2	73.281	3,2	*17*
8	Syria	51.567	2,1	36.432	1,6	*71*
9	Afryka Wschodnia . ,	38.425	1,6	26.492	1,1	*69*
10	Palestyna	5.258	0,2	17.357	0,7	*330*
11	Holandia	40.971	1,7	15.722	0,7	*38*
12	Afryka Zachodnia . .	3.902	0,2	11.940	0,5	*306*
13	Kolumbia	—	—	10.876	0,5	—
14	Egipt	43.868	1,8	8.707	0,4	*20*
15	Afryka Północna . .	8.185	0,3	3.479	0,1	*43*
16	Persja	52.473	2,2	3.159	0,1	*6*
17	Anglia	27.353	1,1	2.258	0,1	*8*
18	St. Zjedn. Am. Półn. .	23.904	1,0	1.595	0,1	*7*
19	Cypr	11.143	0,5	1.167	0,1	*10*
20	Inne osobno niewym.	22.911	1,0	2.622	0,1	*78*
	Ogółem .	**2.413.915**	**100,0**	**2.322.775**	**100,0**	*96*

Na odcinku *eksportu*, wywiezienie za granicę towarów na sumę o 50% wyższą, niż w 1936 r., nie stanowi należytego wskaźnika poprawy gospodarczej w tej dziedzinie, gdyż zjawisko to zostało wywołane dorywczym, przypadkowym eksportem do Afryki Północno-Zachodniej. Jeżeli wyeliminujemy cyfry tego eksportu z ogólnego wywozu białostockiego, to okaże się, że spadł on pod względem wartościowym o ca 23% w porównaniu z 1936 r.

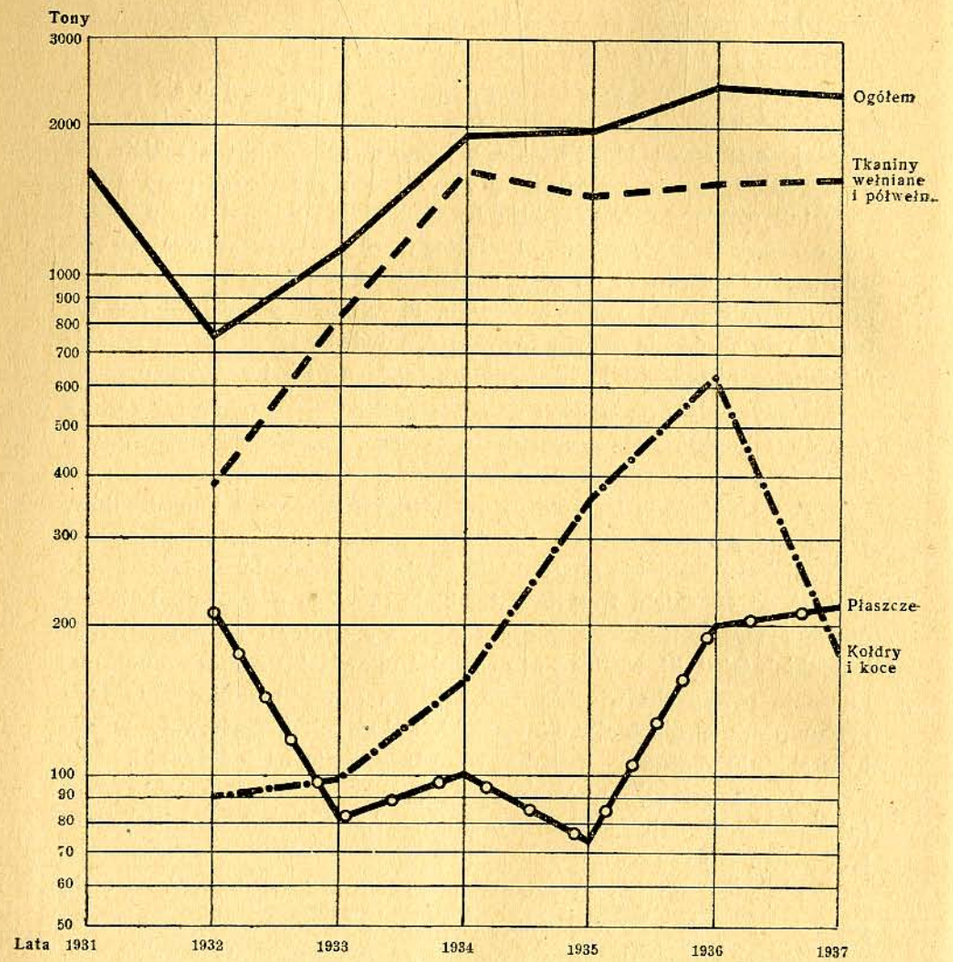
Do pogorszenia koniunktury eksportowej przyczyniła się przede wszystkim hausse'a na surowce włókiennicze, uniemożliwiająca stabilizację cen sprzedażnych. Importerzy wyrobów białostockich nie uwzględniali szybko postępującej zwyżki cen surowców, proponując ceny tak niskie, że do zawarcia transakcyj nie dochodziło, pomimo rozpoczynającego się sezonu. Białostoccy eksporterzy ze swej strony usiłowali nie dopuścić do opóźnienia się sezonu eksportowego, gdyż przewidywali szybki wybuch strajku. Rezultatem przedstawionej sytuacji było skrócenie okresu wpływu zamówień zagranicznych do minimum, co nie pozostało bez wpływu także na ilość zamówień.

Duży wpływ na eksport wywarła również szczególnie zaostrzona w r. 1937 konkurencja przemysłu włoskiego. Po zakończeniu wojny z Abisynią, przemysł włoski począł dążyć do ponownego opanowania rynków zbytu i do wyrugowania z nich za wszelką cenę konkurentów. Wskutek tego wyeliminowane zostały z rynków zagranicznych niemal całkowicie białostockie pledy, które — jak się okazało — są znacznie droższe od włoskich. Dotkliwą dla białostockiego przemysłu była też utrata rynku indyjskiego, który rokrocznie odbierał duże ilości białostockich tekstylii. Nastąpiło to również w związku z zaostrzoną konkurencją przemysłu włoskiego, a także z powodu zaniedbania tego rynku przez eksporterów białostockich, których absorbowały w silnym stopniu rentowne, lecz dorywcze transakcje na inne rynki.

Pogorszenie warunków pracy z zagranicą przyczyniło się do przyśpieszenia realizacji *koncepcyj organizacyjnych* w zakresie białostockiego eksportu.

Przystąpiono do tworzenia grup eksportowych pod postacią prawną spółek handlowych, których zadaniem było podejmowanie bezpośredniego eksportu i penetrowanie zagranicznych rynków zbytu. Grupa większych eksporterów, działająca pod firmą „Białoteks", spółka z ogr. odp., delegowała swego przedstawiciela na teren krajów południowo-amerykańskich (Kolumbia, Boliwia, Peru, Equador) dla zbadania możliwości zbytu białostockich towarów. Wynikiem tej impre-

Eksport wyrobów włókienniczych z okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1931—1937 *).

*) Bez ubrań; nagły skok wzwyż eksportu ubrań w r. 1937 miał charakter przypadkowy. Za rok 1931 brak danych bardziej szczegółowych.

Skala logarytmiczna.

zy było nawiązanie bezpośredniego kontaktu z tamtejszymi importerami tkanin i uzyskanie wielu próbnych zamówień.

Za przykładem fabrykantów, zorganizowanych w spółce „Białoteks", zaczęli się organizować pozostali przemysłowcy. Wkrótce więc powstała druga grupa, łącząca średnich przemysłowców, występująca pod nazwą „Białostockie Towarzystwo Eksportowe", Spółka z ogr. odp. Zadaniem tej spółki, podobnie jak poprzedniej, była wspólna penetracja rynków zagranicznych, przede wszystkim Indii Brytyjskich, i podejmowanie bezpośredniego eksportu. Przy końcu roku sprawozdawczego zaczęła się także tworzyć trzecia grupa drobnych eksporterów.

Istotną zaletą tych organizacyj było eliminowanie wzajemnej konkurencji białostockich eksporterów, która w okresie niepomyślnej koniunktury stawała się zjawiskiem niezmiernie szkodliwym.

Dążność przemysłowców do organizowania się na odcinku eksportowym uznać należy za objaw pozytywny, gdyż wskazuje ona na zrozumienie przez nich dodatniej roli zorganizowanego eksportu. Wobec powstania wspomnianych organizacyj, Zrzeszenie Eksporterów „Zetap", grupujące przed tym wszystkich przemysłowców białostockich, interesujących się eksportem do Unii Południowo-Afrykańskiej, powzięło myśl likwidacji.

Największą pozycję eksportową w r. 1937 stanowiły, jak zwykle, tkaniny wełniane. Na drugim miejscu uplasowała się odzież, której wywóz poważnie wzrósł w związku z dorywczym eksportem do Afryki Północno-Zachodniej.

Eksport koców spadł z powodu zaniku wywozu pledów.

Nastąpił także spadek wywozu beretów, stożków do kapeluszy i przędzy, co jest wynikiem pogorszenia się koniunktury eksportowej.

Poza Afryką Północno-Zachodnią, największym odbiorcą był rynek chiński, a następnie: Unia Południowej Afryki i Mandżukuo. Na kraje te rokrocznie przypada ponad 50% całego białostockiego eksportu.

Sytuacja gospodarcza na niektórych poważniejszych rynkach zbytu towarów białostockich przedstawiała się następująco:

Na *rynku chińskim* w pierwszym półroczu panowało duże ożywienie, gdyż zapasy tkanin białostockich z roku poprzedniego były całkowicie rozsprzedane. Dopiero w związku z rozpoczęciem wojny chińsko-japońskiej sytuacja uległa pogorszeniu. Transporty białostockiego

sukna z powodu działań wojennych zostały zatrzymane w innych portach i dopiero po upływie dłuższego czasu udało się je sprzedać bez większych strat.

W *Mandżukuo* wprowadzono reglamentację towarową, która zaczęła hamować białostocki eksport do tego kraju. Wprawdzie importerzy mandżurscy otrzymywali licencje na przywóz białostockiego sukna, ale liberalne traktowanie importu nie trwało zbyt długo i już w końcu 1937 r. uskarżano się na trudności, czynione przez władze mandżurskie w przydziale pozwoleń importowych.

W *Unii Południowej Afryki* koniunktura uległa pewnemu pogorszeniu z powodu zarysowującego się kryzysu ekonomicznego w tym kraju. W drugim półroczu roku sprawozdawczego zauważono poważne zmniejszenie zapotrzebowania na towary białostockie. Żadnych zamówień z tego kraju nie otrzymano, a wykonywano tylko zamówienia z 1936 r. Eksport pledów, który tak szybko rozwijał się podczas wojny włosko-abisyńskiej, prawie zupełnie ustał, wobec konkurencji produkcji włoskiej .

Rynek indyjski zakupił w roku 1937 zaledwie drobne ilości białostockich tkanin. Wzmożona konkurencja przemysłu włoskiego w Indiach Brytyjskich wyparła niemal całkowicie towary białostockie.

Kraje Bliskiego Wschodu, z wyjątkiem *Palestyny*, zmniejszyły zakupy wyrobów białostockich.

Ameryka Południowa jest jeszcze nowym rynkiem, dopiero od niedawna opracowywanym przez przemysłowców białostockich. W wyniku podróży wysłannika grupy białostockich eksporterów do tego kraju — uzyskano próbne zamówienia. Możliwości zbytu białostockich wyrobów na ten rynek są jednak dość ograniczone.

Prawie cały eksport kierowano przez Gdynię.

Ceny wyrobów białostockich na rynkach zagranicznych wzrosły o ca 10—15% w stosunku do roku 1936-go.

Sytuacja **fabryki pluszów i jedwabi** nie uległa większym zmianom. Skurczenie się produkcji pluszów o połowę jest wynikiem braku popytu na te artykuły. Nastąpił natomiast znaczny wzrost produkcji jedwabi. Poważnie spadł zbyt pluszów, przy niewielkiej zwyżce sprzedaży jedwabi. Ceny surowców wzrosły, co odbiło się także na cenach wyrobów gotowych. Największa zwyżka cen nastąpiła w odniesieniu do jedwabi. Cena pluszów pozostała prawie bez zmian.

Produkcja i sprzedaż w fabrykach waty i watoliny*) w okręgu Izby w latach 1936 i 1937.

Dane G. U. S.

Wyszczególnienie	Jednostka miary	Produkcja			Sprzedaż					
					Ilość			Wartość w tys. zł		
		1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.	
			Liczby absolutne	Wskaźnik 1936 r.=100		Liczby absolutne	Wskaźnik 1936 r.=100		Liczby absolutne	Wskaźnik 1936 r.=100
Wata . .	tona	684	730	*107*	684	695	*102*	1.072	1.117	*104*
Watolina .	mtr.	630	917	*146*	601	883	*147*	1.047	1.233	*118*

*) Uwzględniono 12 przedsiębiorstw, wytwarzających watę, i 8 — watolinę.

Sytuacja **fabryk waty i watoliny** na ogół nie zmieniła się w porównaniu z 1936 r. Wprawdzie rentowność produkcji poważnie spadła ze względu na zmniejszony popyt i podrożenie cen surowców, ale z drugiej strony nastąpił wzrost obrotów handlowych. Największy wzrost utargów miał miejsce w zakresie watoliny (wagowo o 47%). Podobnie jak w produkcji sukna, starano się wywołać sztucznie zapotrzebowanie na watę i watolinę, co jednak pociągało za sobą duże ofiary w postaci obniżki rentowności produkcji.

Watę sprzedawano głównie na terenie Kresów Wschodnich (Wołyń, Polesie, woj. nowogródzkie i wileńskie). Cena waty wzrosła o ca 10—15%. Warunki sprzedaży uległy dużemu pogorszeniu. Sprzedawano na weksle lub kredyt otwarty.

Watolina zbywana była w woj. południowych i centralnych. Cena wzrosła o ca 15%.

PRZEMYSŁ I HANDEL OPARTY NA PRODUKTACH HODOWLI.

HANDEL ŻYWCEM I MIĘSEM ORAZ PRZEMYSŁ MIĘSNY.

Wprowadzenie w życie ustawy o *uboju* zwierząt gospodarskich w rzeźniach, wraz z rozporządzeniami wykonawczymi do niej, stanowiło w r. 1937 wydarzenie o wielkiej doniosłości dla stosunków w handlu wewnętrznym bydłem i mięsem. Przepisy te, normując sposoby uboju, ograniczyły ubój na cele rytualne wyłącznie do potrzeb ludności zainteresowanej oraz uregulowały obrót mięsem, pochodzącym z tego uboju. Przepisy o uboju zwierząt gospodarskich weszły w życie z dniem 1 stycznia 1937 r.

W wyniku stanu prawnego wytworzonego na podstawie tych przepisów, ubój rytualny został ograniczony do faktycznych potrzeb ludności zainteresowanej, przy czym w pierwszych miesiącach, z powodu braku doświadczenia ze strony organów kontyngentujących ubój, dawał się w szeregu wypadkach odczuwać brak mięsa rytualnego Z biegiem jednak czasu usterki te zostały na ogół usunięte.

Jako miernik spadku uboju rytualnego na terenie Izby, mogą służyć następujące dane rzeźni wileńskiej: udział sztuk bitych sposobem rytualnym w ogólnych cyfrach uboju na rzeźni w Wilnie wynosił w latach 1934—1936: dla bydła rogatego 57,3%—50,3%, dla cieląt 28,8%—37.9%, dla owiec 23,5%—30,3%. W roku 1937 ubój rytualny został ograniczony: dla bydła do 15,1%, dla cieląt do 17,8%, dla owiec do 5,9%.

Z liczb powyższych widzimy, że udział zwierząt bitych sposobem rytualnym w ogólnych cyfrach uboju spadł do rozmiarów znacznie niższych, aniżeli wyniósł procent ludności żydowskiej (w Wilnie 28,2% według spisu z 1931 roku). Natomiast nieco się zwiększył tajny ubój rytualny.

Ubój zwierząt gospodarskich *) w okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937.
Tablica I.
Dane G. U. S.

Województwa	Bydło rogate						Trzoda chlewna			Owce i kozy		
	Ogółem			W tym cielęta								
	1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.	
	tys. sztuk	tys. sztuk	Wskaźnik 1936 r.=100	tys. sztuk	tys. sztuk	Wskaźnik 1936 r.=100	tys. sztuk	tys. sztuk	Wskaźnik 1936 r.=100	tys. sztuk	tys. sztuk	Wskaźnik 1936 r.=100
Wileńskie . . .	147	184	*125*	99	120	*121*	184	189	*103*	147	146	*99*
Białostockie . . .	240	262	*109*	169	168	*99*	218	232	*106*	111	103	*93*
Nowogródzkie . .	136	161	*118*	97	108	*111*	110	138	*125*	74	73	*99*
Poleskie	125	134	*107*	91	92	*101*	83	92	*111*	57	58	*102*
Okrąg Izby . . .	**648**	**741**	*114*	**456**	**488**	*107*	**595**	**651**	*109*	**389**	**390**	*100*
Polska	3.598	3.932	*109*	2.341	2.487	*106*	5.012	5.559	*111*	734	707	*96*

*) Pod nadzorem i poza nadzorem weterynaryjnym.

Ponieważ kontyngenty na ubój rytualny określane są według wagi żywca, zaczęto nabywać sztuki o możliwie większej wydajności mięsa (różnica w wydajności mięsa między bydłem chudym i opasionym wynosi do 8%).

Na terenie województw północno-wschodnich dobrze opasionego towaru nie ma i, ze względu na właściwości miejscowego bydła, być nie może; to też sprowadzano do okręgu Izby opasy z Poznańskiego. W ten sposób zbyt miejscowego rolnictwa został ograniczony na korzyść dostaw z innych terenów.

Wskutek wprowadzenia obowiązku koncesjonowania sprzedaży mięsa z uboju rytualnego, ilość firm w okręgu Izby, handlujących mięsem, znacznie się zmniejszyła. Ilość firm handlujących wyłącznie mięsem spadła w okręgu Izby z 3.734 w r. 1936 do 3.159 w roku 1937 (vide tablica II).

Przedsiębiorstwa handlujące mięsem w okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937.

Tablica II.

Województwa	Kategorie świadectw przemysłowych									
	II		III		IV		V		Razem	
	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.
Wileńskie . .	1	—	141	98	744	657	1	—	887	755
Białostockie .	5	1	175	155	1.427	1.147	1	1	1.608	1.304
Nowogródzkie	2	4	78	48	588	557	1	2	669	611
Poleskie . .	1	—	90	82	479	407	—	—	570	489
Okrąg Izby .	9	5	484	383	3.238	2.768	3	3	3.734	3.159

W myśl przepisów o uboju rytualnym, hurtowy handel mięsem rytualnym nie jest dopuszczalny. Formalnie więc hurt koszerny przestał istnieć, w praktyce jednak wzmiankowane ogniwo pośrednictwa nie uległo likwidacji.

W odróżnieniu od ewolucji w stanie liczebnym przedsiębiorstw handlu mięsem — ilość firm handlujących bydłem i trzodą wykazała w r. 1937 zwiększenie (vide tablica III).

Przedsiębiorstwa handlujące bydłem i trzodą w okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937.

Tablica III.

Województwa	Kategoria świadectw: Bydło								Kategoria świadectw: Trzoda							
	II		III		IV		Razem		I		II		III		IV		Razem	
	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.
Wileńskie . . .	—	—	3	8	41	61	44	69	—	—	1	2	8	7	37	44	46	53
Białostockie . .	—	—	2	3	24	18	26	21	—	—	—	1	—	5	27	21	27	27
Nowogródzkie .	—	1	2	1	15	9	17	11	1	1	—	2	17	8	34	39	52	50
Poleskie	—	4	12	10	29	31	41	45	—	—	2	6	2	3	9	10	13	19
Okrąg Izby . .	—	5	19	22	109	119	128	146	1	1	3	11	27	23	107	114	138	149

Uwaga: Tablice II i III, sporządzone na podstawie danych katastru Izby, obejmują: tablica II — przedsiębiorstwa, handlujące wyłącznie mięsem (bez handlu wędlinami i drobiem bitym), tablica III — przedsiębiorstwa, handlujące wyłącznie bydłem lub trzodą.

Poza wymienionymi na początku niniejszego rozdziału przepisami, weszły jeszcze w życie w r. 1937, między innymi, następujące *przepisy,* regulujące obrót żywcem i mięsem:

1) Zarządzenie Ministra Przemysłu i Handlu w sprawie opłat targowiskowych, obrotu targowego zwierzętami gospodarskimi i drobiem oraz obrotu hurtowego mięsem.

2) Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu o zmianie rozporządzenia o powołaniu Komisyj Nadzorczych nad obrotem zwierzętami gospodarskimi i drobiem oraz nad hurtowym obrotem mięsem, tudzież nad organizacją targowisk.

3) Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej o dozorze nad mięsem i przetworami mięsnymi.

W roku sprawozdawczym nastąpił w okręgu Izby wzrost *cen* żywca i mięsa. Jest on rezultatem ogólnej poprawy gospodarczej oraz zwiększonej konsumcji mięsa i jego przetworów. Najbardziej wzrosły ceny trzody chlewnej, w mniejszym już stopniu podniosły się ceny bydła. Ceny zaś cieląt nie uległy prawie zmianom.

Należy wspomnieć, że w listopadzie 1937 r. Komitet Ekonomiczny Ministrów uchwalił uruchomić kredyty na akcję opasową i hodowlaną bydła. Kredyt został ustalony jako zaliczkowy i rejestrowy pod zastaw bydła. Ma on duże znaczenie dla okręgu Izby, gdyż umożliwi wielu gospodarstwom rolnym oraz kupcom, trudniącym się opasem, dostarczanie na rynek bardziej wartościowego towaru, którego brak na terenie Ziem Północno-Wschodnich tak dotkliwie się odczuwa.

W zakresie *przetwórstwa i eksportu mięsnego* rok 1937 przyniósł nowe osiągnięcia. Produkcja i eksport przetwórni mięsnych w całym kraju, między innymi również w okręgu Izby, uległy dalszej rozbudowie. Przetwórnia mięsna w Nowej Wilejce, której budowę rozpoczęto w r. 1936, została w okresie sprawozdawczym uruchomiona. Ogółem na terenie Izby istniało w r. 1937 pięć eksportowych przetwórni mięsnych, które mieściły się w Wołkowysku, Baranowiczach, N. Wilejce, Białymstoku oraz Łomży. Ponadto należy wymienić założoną przez wędliniarzy wileńskich przetwórnię eksportową, przetwarzającą mięso przeważnie w ramach kontyngentów z uboju rytualnego. Przetwórnia ta została założona przede wszystkim celem zmniejszenia strat związanych ze strefnianiem; miała ona wyrabiać konserwy w puszkach dla wywozu zagranicę. Po dziewięciomiesięcznych próbach przetwórnia ta przestała istnieć.

Z istniejących w okręgu Izby przetwórni mięsnych trudniły się:

produkcją	bekonów i przetworów mięsnych peklowanych	— 1 zakł.
„	wędlin	— 1 zakł.
„	szynek w puszkach	— 2 zakł.
„	innych konserw wieprzowych	— 3 zakł.
„	konserw cielęcych	— 1 zakł.
„	konserw z drobiu	— 1 zakł.
„	szmalcu	— 2 zakł.
eksportem	świń żywych	— 2 zakł.
„	mięsa wieprzowego	— 2 zakł.
„	drobiu bitego	— 3 zakł.

Wyliczenia powyższego nie należy sumować, ale rozumieć w ten sposób, że poszczególne zakłady zaliczone zostały równocześnie do kilku rubryk, o ile prowadziły kilka działów produkcji lub eksportu.

Wywóz prawie wszystkich przetworów mięsnych wykazał w r. 1937 wzrost. Wzrósł nawet eksport bekonów, który od r. 1933 stale spadał. Tak samo wzrósł wywóz zwierząt żywych i mięsa. Bekony i konserwy cielęce były kierowane wyłącznie — zaś szmalec i przetwory peklowane przeważnie — do Anglii. Stany Zjednoczone Ameryki Północnej były największym odbiorcą szynek w puszkach i przetworów wędzonych. Konserwy mięsne znalazły zbyt w równej mierze w Anglii i w Stanach Zjednoczonych, zaś drób bity w Anglii i Niemczech. Trzoda chlewna była eksportowana do Austrii, Niemiec i Szwajcarii, mięso wieprzowe przeważnie do Niemiec. Poważnym odbiorcą na szynki w puszkach i szmalec stała się w okresie sprawozdawczym Hiszpania.

O ile chodzi o akcję modernizacji *rzeźni publicznych,* ze względu na brak kredytów, cały szereg koniecznych inwestycyj w zakresie budowy nowych rzeźni, lub też rozszerzenia i uzupełnienia rzeźni już istniejących na terenie Izby, nie mógł być zrealizowany. Konkretne wyniki w zakresie rozbudowy rzeźni zostały osiągnięte jedynie na terenie woj. nowogródzkiego: rozpoczęto tam budowę rzeźni w Klecku pow. nieświeskiego oraz są już na ukończeniu rzeźnie w Nowogródku, Zdzięciole pow. nowogródzkiego i Mirze pow. stołpeckiego. W woj. poleskim została zdecydowana budowa rzeźni miejskich w Brześciu n/B., w Pińsku i Kobryniu oraz rzeźni gminnych w Drohiczynie i Lubieszowie. Na terenie Wileńszczyzny daje się stwierdzić konieczność budowy, poza miastem Wilnem, co najmniej

28 rzeźni, przy czym koszt tych inwestycyj ma wynieść 600—700 tys. złotych. Sprawa budowy rzeźni w Wilnie nie ruszyła w okresie sprawozdawczym z miejsca. Na terenie woj. białostockiego projektuje się budowa 7 rzeźni, z tych jednej rzeźni miejskiej (w Wysokiem Mazowieckiem), 4 rzeźni gminnych, oraz 2 prywatnych rzeźni drobiu (w Suwałkach oraz w Kleszczelach pow. bielsko-podlaskiego).

Inwentarz żywy w okręgu Izby wykazuje w okresie sprawozdawczym dalszy wzrost. Jeśli chodzi o pogłowie koni, bydła rogatego i owiec — wzrost w okręgu Izby odpowiada wzrostowi dla całego kraju (konie — 2%; bydło rogate — 4%; owce: — dla okręgu Izby — 4%, dla całego kraju — 5%). Natomiast wzrost pogłowia trzody chlewnej w okręgu Izby, w porównaniu do całego kraju, daje w okresie sprawozdawczym obraz odmienny, aniżeli w roku ubiegłym, a mianowicie: tempo wzrostu ilości trzody chlewnej w całym kraju (9%) było znacznie większe, aniżeli w okręgu Izby (1%).

Na uwagę zasługuje znaczne zwiększenie się inwentarza w woj. poleskim (bydła rogatego — 11%, trzody chlewnej — 12%, owiec — 10%), oraz niezmienne prawie pogłowie w woj. wileńskim.

HANDEL I PRZEMYSŁ JELICIARSKI.

Od kilku już lat sytuacja branży jeliciarskiej w Polsce kształtuje się wybitnie niepomyślnie. Wiele placówek jeliciarskich stoi przed ruiną. Przyczyniły się do tego: wzrost produkcji krajowej, wzmożony przywóz z zagranicy oraz spadek eksportu. Zbiegły się zatem równocześnie trzy czynniki o jednostronnym działaniu w kierunku tworzenia się na rynku wewnętrznym nadwyżek, przyczyniających się do obniżki cen. Wzrost produkcji jelit w Polsce spowodowany został, z jednej strony wzmożonym eksportem różnego rodzaju przetworów mięsnych, przez co wzrosły nadwyżki jelit naturalnych, z drugiej zaś — rozpowszechnieniem się ostatnio użycia krajowych jelit sztucznych. Również import obejmuje sztuczne jelita.

Handel i przemysł jeliciarski w okręgu Izby odczuły przesilenie branżowe w stopniu większym, aniżeli inne okręgi. Eksport jelit z okręgu Izby zanikł prawie zupełnie. W większych nieco ilościach wywieziono żołądki cielęce. Naturalne jelita importowane oraz sztuczny produkt krajowy i zagraniczny zalały rynek miejscowy. Bez przesady można powiedzieć, że sytuacja branży jeliciarskiej w okręgu Izby była w okresie sprawozdawczym wręcz katastrofalna.

Inwentarz żywy w okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937.

(Rejestracja z dn. 30.VI).

Tablica IV.

Dane G. U. S.

Województwa	Konie			Bydło rogate			Trzoda chlewna			Owce			Kozy		
	1936 r.	1937 r.	Wskaźnik 1936 r.=100	1936 r.	1937 r.	Wskaźnik 1936 r.=100	1936 r.	1937 r.	Wskaźnik 1936 r.=100	1936 r.	1937 r.	Wskaźnik 1936 r.=100	1936 r.	1937 r.	Wskaźnik 1936 r.=100
	tys. sztuk			tys. sztuk			tys. sztuk			tys. sztuk			tys. sztuk		
Wileńskie	208	209	*100*	499	502	*101*	419	407	*97*	571	590	*103*	3	3	*100*
Białostockie . . .	311	316	*102*	681	689	*101*	552	550	*100*	395	386	*98*	1	1	*100*
Nowogródzkie . .	186	192	*103*	478	491	*103*	401	386	*96*	399	411	*103*	1	1	*100*
Poleskie	178	186	*104*	578	643	*111*	367	410	*112*	438	480	*110*	2	2	*100*
Okręg Izby . . .	**883**	**903**	*102*	**2.236**	**2.325**	*104*	**1.739**	**1.753**	*101*	**1.803**	**1.867**	*104*	**7**	**7**	*100*
P o l s k a . . .	3.824	3.888	*102*	10.198	10.569	*104*	7.059	7.691	*109*	3.024	3.181	*105*	383	405	*106*
Udział %-wy okręgu Izby	23,1	23,2	—	21,9	22,0	—	24,6	22,8	—	59,6	58,7	—	1,8	1,7	—

W r. 1937 pracowało na terenie Izby 54 szlamiarni tj. zakładów czyszczenia jelit. Z ilości tej tylko jeden zakład wykupił świadectwo przemysłowe VII kat. przemysłowej, pozostałe zaś nabywały świadectwa VIII kat.

Ilość firm handlowych w okręgu Izby, trudniących się wyłącznie lub też przeważnie skupem jelit, wynosiła w okresie sprawozdawczym — 27, z tych 5 wykupiło świadectwa przemysłowe III kat. handlowej, zaś 22 — IV kat. Ilość szlamiarni oraz handlowych firm jeliciarskich w okręgu Izby wykazała w roku 1937 znaczny spadek w zestawieniu z latami poprzednimi.

HANDEL KOŃMI.

Eksport koni z Polski w 1937 roku wykazał dalszy wzrost w porównaniu z latami ubiegłymi. Według danych Sekcji Eksporterów Koni przy Polskim Związku Eksporterów Bekonu i Artykułów Zwierzęcych — wywóz koni zagranicę w ostatnich latach wynosił:

W roku 1934 — 14,2 tys. sztuk
„ 1935 — 11,2 „ „
„ 1936 — 17,8 „ „
„ 1937 — 19,2 „ „

Z ogólnej ilości wywiezionych w r. 1937, na konie w stanie bitym przypada 5,5 tys. sztuk, co stanowi 1.972 tys. kg mięsa. Rozmiar eksportu koni żywych wynosił więc w roku sprawozdawczym 13,7 tys. sztuk. Wartość ogólnego eksportu koni (w stanie żywym i bitym) przekroczyła kwotę 5 milj. złotych.

Z okręgu Izby wywieziono w okresie sprawozdawczym 3.821 koni, przy czym eksport ten obejmował wyłącznie sztuki robocze. Udział zatem okręgu Izby w ogólnym eksporcie koni żywych z Polski jest dość znaczny, gdyż wynosi 27,7%. Eksport koni z okręgu Izby kierowany był do:

Holandii	2.003 sztuki
Szwecji	946 „
Anglii	307 „
Danii	288 „
Belgii	253 „
Francji	24 „

Na terenie Izby pracowało w roku 1937 osiem firm trudniących się eksportem koni (z 26 w całym kraju); sześć firm handlu końmi mieściło się w Kolnie powiatu łomżyńskiego, 1 w Suwałkach i 1 w Oszmianie. Eksport firm kolneńskich wynosił 2.538 koni, zaś firmy suwalskiej i oszmiańskiej łącznie — 1.283 koni.

Tendencja cen na konie w kraju była w r. 1937 zniżkowa, szczególnie w drugiej połowie roku. Zniżka ta była spowodowana przede wszystkim brakiem pasz. Najbardziej zniżkowały ceny na konie rzeźne. Wyjątek stanowiły wysokowartościowe konie użytkowe, których cena w ciągu roku była mocna.

HANDEL DROBIEM.

Eksport drobiu z okręgu Izby ograniczył się w r. 1937 prawie wyłącznie do wykonanego, w ramach polsko-niemieckiego układu handlowego, wywozu żywych gęsi do Niemiec. Wywóz ten wykazał w okresie sprawozdawczym, w porównaniu z rokiem 1936, poważny wzrost. W roku 1936 wynosił on 54,5 tys. sztuk żywych gęsi (z całej Polski w tym czasie wywieziono 794,8 tys. sztuk), w roku zaś sprawozdawczym — 80,9 tys. szt. (wobec 1.630,5 tys. sztuk z całego kraju) na sumę ca 550 tys. zł. Mimo jednak ilościowego wzrostu tego eksportu z terenu Izby, udział naszego okręgu w wywozie ogólnopolskim wykazał spadek z 6,9% w r. 1936 na 5,0% w r. 1937.

Ponadto wyeksportowano z okręgu Izby niewielkie ilości indyków bitych do Anglii, wartości ca 35 tys. zł.

Ilość przedsiębiorstw, trudniących się na terenie Izby eksportem drobiu, wynosiła w roku sprawozdawczym 10. W roku poprzednim liczba firm eksportowych była taka sama: jednakże 3 z pośród tych firm zaprzestały w r. 1937 wywozu, zaś na ich miejsce 3 inne przedsiębiorstwa, z których 2 są spółdzielniami rolniczo-handlowymi, uruchomiły eksport gęsi. Wszystkie eksportowe firmy drobiarskie mieściły się w okręgu białostockim.

HANDEL JAJAMI.

Ogólna sytuacja eksportowego handlu jajczarskiego w Polsce uległa w roku sprawozdawczym poprawie. Wywóz jaj z Polski wyniósł w r. 1936 — 241,2 tys. q o wartości 27,7 milj. zł; zaś w r. 1937 wzrósł do 263,8 tys. q o wartości 33,9 milj. zł. Również rentowność eksportu poprawiła się na skutek wzrostu na rynkach międzynarodo-

wych cen na jaja, znaczniejszego aniżeli w kraju. Wywóz kierowany był do Anglii, Włoch, Niemiec, Szwajcarii, Czechosłowacji, Austrii, Hiszpanii i Francji (kolejność krajów według rozmiarów eksportu).

Wręcz inaczej ułożyły się stosunki w okręgu Izby. Eksport z tut. terenu wykazał w roku sprawozdawczym znaczny spadek: wynosząc w r. 1936 — 2.350 q, zmniejszył się w r. 1937 o połowę, do 1.224 q. Rynkami zbytu były wyłącznie Anglia (683 q), Niemcy (396 q) oraz Austria (145 q). Rentowność eksportu jajczarskiego poprawiła się również w okręgu Izby, ale nie w takim stopniu, jak w całym kraju.

Ilość przedsiębiorstw, trudniących się w okręgu Izby eksportem jaj, pozostała w okresie sprawozdawczym bez zmian i wynosiła 3 firmy. Nastąpiła jedynie pewna zmiana w składzie czynnych na odcinku wywozu przedsiębiorstw. Firma jajczarska w Budsławiu nie eksportowała w r. 1937, natomiast została uruchomiona nowa firma eksportowa w Żołudku (pow. szczuczyński). Dwie pozostałe firmy mieściły się w Horodzieju i Głębokiem.

Hurtowe ceny jaj w Wilnie.

Dane Związku Spółdzielni Mleczarskich i Jajczarskich, ogłoszone w „Tygodniku Rolniczym" (Wilno).

Miesiące	Ceny w zł. za kopę		Miesiące	Ceny w zł. za kopę	
	1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.
Styczeń . .	4,20—5,40	6,60—7,20	Lipiec . .	3,50—4,80	3,60—4,50
Luty . . .	4,20—5,40	6,00—7,20	Sierpień . .	3,60—4,50	3,60—4,50
Marzec . .	3,90—4,80	4,80—6,60	Wrzesień .	4,20—5,40	3,60 - 5,40
Kwiecień .	2,70—3,30	2,60—3,90	Październik	5,40—7,20	4,50—6,00
Maj . . .	2,70—3,60	3,00—3,90	Listopad .	6,60—7,80	5,10—7,20
Czerwiec .	3,30—4,80	3,30—4,50	Grudzień .	6,60—7,80	6,90—7,80

Jakość towaru, wywożonego z terenu Izby, nie wykazała w roku sprawozdawczym poprawy. Nikłe rozmiary eksportowego handlu jajczarskiego w okręgu Izby wynikają w pierwszym rzędzie z trudności w kompletowaniu większych partii towaru, odpowiadającego normom standaryzacyjnym.

PRZEMYSŁ SKÓRZANY ORAZ HANDEL SKÓRAMI I WYROBAMI SKÓRZANYMI.

PRZEMYSŁ GARBARSKI.

Rok sprawozdawczy kształtował się dla garbarstwa okręgu Izby na ogół niepomyślnie, do czego w pierwszym rzędzie przyczyniły się trudności na odcinku surowcowym. W ciągu całego roku ceny skór surowcowych wykazywały wyjątkowo duże wahania, wprowadzając dezorientację w branży garbarskiej. W pierwszej połowie roku produkcja była dość intensywna, co należy przypisać wpływowi pomyślnej koniunktury z końca 1936 r., przy czym niepoślednią rolę odgrywała tu również silnie zwyżkowa tendencja cen *surowca*. Hausse'a surowcowa znajduje też swe odbicie w kształtowaniu się importu skór surowych, który w r. 1936 wyniósł, według danych G. U. S., 25 tys. t., zaś w r. 1937 spadł do 24 tys. t., przy jednoczesnym wzroście wartości sprowadzonych skór z 40 miln. zł w r. 1936 do 47 miln. zł w r. 1937. Zwyżkowa tendencja cen nie była ciągła, gdyż w kwietniu i maju zarysowała się lekka zniżka, następnie ceny znowu poważnie wzrosły, osiągając we wrześniu swój najwyższy poziom, ale w ostatnich miesiącach (listopad, grudzień) załamały się ponownie i spadły do poziomu niższego niż na początku roku. Ta gwałtowna zniżka była bardzo silnie odczuta przez szereg zakładów, które poniosły poważne straty wobec nagromadzenia w składach zapasów gotowego towaru z poprzednich miesięcy. Dowodem, jak ciężka była sytuacja przemysłu garbarskiego w tym okresie, może służyć fakt zawieszania wypłat i likwidacyj, ogłoszonych przez szereg fabryk okręgu radomskiego i śląskiego.

Garbarnie okręgu Izby również odczuły zmiany koniunkturalne, jednak dzięki wyjątkowo ostrożnej polityce uniknęły one cięższych strat, mogących podważyć ich podstawy finansowe.

Produkcja garbarska zwiększyła się na ogół w roku sprawozdawczym, co należy przypisać w głównej mierze uruchomieniu szeregu nowych drobnych zakładów w woj. białostockim i poleskim. Jeśli natomiast chodzi o wytwórczość poszczególnych zakładów, pozostała ona przeważnie na poziomie zeszłorocznym, w nielicznych tylko wypadkach wykazując minimalne zwiększenie. Obroty przeciętnie wzrosły o kilkanaście procent, co tłumaczy się zwyżką cen artykułów garbarskich.

Znaczne wahania cen surowca b. poważnie odbiły się na kształtowaniu się *sprzedaży* skór gotowych: wysokość utargów bowiem była zależna w roku sprawozdawczym nie od sezonów, lecz dominującym tu był wpływ koniunkury na rynku surowca. Nasilenie utargów w poszczególnych miesiącach było bardzo nierównomierne, a okresy ożywienia przychodziły zupełnie nieoczekiwanie i były niezwykle krótkie i gwałtowne. Na jesieni np. kiedy normalnie obroty wzmagają się, w roku sprawozdawczym ruch sprzedażny spadł niezmiernie, co należy tłumaczyć zniżkową tendencją cen na surowce i wstrzymywaniem się handlu od zakupów, w oczekiwaniu większego jeszcze spadku cen towaru gotowego.

Na odcinku zaopatrzenia w surowiec nie zaszły żadne zmiany. Nadal silnie odczuwany był brak skór surowych zamorskich (specjalnie kolumbijskich), co znacznie utrudniało pracę tut. garbarstwa, wyspecjalizowanego i nastawionego na wyrób tanich i grubych skór podeszwowych, najbardziej dostosowanych do wymagań ludności wiejskiej. Częste zmiany wysokości i kierunku kontyngentów importowych jeszcze bardziej komplikowały zaopatrywanie się w surowiec, zaś skóry krajowe, ze względu na nieodpowiednią jakość, używane były do produkcji w tutejszym garbarstwie tylko w bardzo małych ilościach, pokrywając zaledwie nieznaczny odsetek całości zapotrzebowania. Co prawda, dzięki specjalnym staraniom, udało się jednorazowo dokonać przesunięć niedogodnych kontyngentów europejskich lub argentyńskich na zamorskie, ale pozwoliło to rozwiązać kwestię surowcową jedynie na krótką metę.

Z innych bolączek należy wymienić również powszechnie odczuwany brak tanich kredytów inwestycyjnych, niezbędnych dla przeprowadzenia pilnych inwestycyj.

Niezależnie od wyżej wymienionych zagadnień, dotyczących całego przemysłu garbarskiego okręgu Izby, osobno wysuwają się kwestie odnoszące się specjalnie do zakładów przemysłowych, położonych

Produkcja i sprzedaż skór w garbarniach okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937.

Dane G. U. S. dla zakładów I—VII kat. przem.

Tablica I.

Artykuły	Jednostka miary	Liczba zakładów		Produkcja			Sprzedaż					
				ilość			ilość			wartość w tys. zł		
		1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	Wskaźnik 1936 r. =100	1936 r.	1937 r.	Wskaźnik 1936 r. = 100	1936 r.	1937 r.	Wskaźnik 1936 r. = 100
Skóry podeszwowe	kg	36	44	4.334.028	5.503.983	*127*	4.329.656	5.270.400	*122*	13.540	18.412	*136*
Blanki paskowe i rymarskie	„	2	3	17.661	67.729	*383*	21.911	64.345	*294*	131	487	*372*
Faledry i juchty	„	9	10	22.375	56.367	*252*	22.259	51.240	*230*	80	241	*301*
Skóry końskie	m²	17	17	136.401	137.017	*100*	132.427	139.387	*105*	997	1.130	*113*
Bukaty	„	15	20	120.146	192.999	*161*	124.072	144.088	*116*	1.244	1.559	*125*
Skóry cielęce	„	10	12	56.639	79.123	*140*	55.560	54.071	*97*	667	700	*105*
Skóry baranie	szt.	7	6	216.416	163.180	*75*	225.620	151.437	*67*	1.317	1.065	*81*

na terenie Wilna, które, w porównaniu z garbarniami np. okręgu białostockiego, znajdują się w jeszcze gorszej syuacji, a to głównie ze względu na swe niekorzystne położenie geograficzne. Mała pojemność rynku miejscowego, znaczna odległość od portów i większych ośrodków konsumcyjnych, powodując wyższe koszty przy przewozie surowców i materiałów pomocniczych oraz przy dowozie wyrobów gotowych do ośrodków konsumcyjnych — stwarzają dodatkowe trudności dla garbarstwa wileńskiego. Podstawowymi postulatami dla garbarstwa wileńskiego są: pogłębienie ulg taryfowych na przewóz skór do Wilna i rozszerzenie ich na inne artykuły, sprowadzane przez tut. garbarstwo, lecz dotychczas nie objęte tymi ulgami, zwiększenie ulg wywozowych na fabrykaty gotowe i zwolnienie garbarni wileńskich na pewien okres czasu od podatku od obrotu, podobnie jak to ma miejsce w Gdyni. Celem przyjścia z pomocą tej gałęzi przemysłu, w końcu roku sprawozdawczego Izba powołała do życia Niestałą Komisję dla Spraw Garbarskich, która zajęła się szczegółowym badaniem struktury i bolączek garbarstwa oraz opracowaniem środków zaradczych.

Zatrudnienie w garbarniach okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937.

Dane G. U. S. dla zakładów I—VII kat. przem. *Tablica II.*

Województwa	Liczba zakładów		Przeciętna liczba pracowników fizycznych w ciągu			Przepracowane dniówki pracowników fizycznych w ciągu		
	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.	
				Liczby absolutne	Wskaźnik 1936 r.=100		Liczby absolutne	Wskaźnik 1936 r.=100
Wileńskie . . .	19	18	369	377	*102*	102.399	99.980	*98*
Białostockie . .	61	72	704	983	*140*	165.471	253.597	*153*
Nowogródzkie i Poleskie . .	2	4	14	23	*164*	3.712	5.358	*144*
Okrąg Izby . .	82	94	1.087	1.383	*127*	271.582	358.935	*132*

Stan zatrudnienia w poszczególnych zakładach pozostał na ogół bez zmian, przy porównaniu jednak danych dla poszczególnych województw występują odchylenia od stanu z roku poprzedniego, co tłumaczy się uruchomieniem nowych zakładów (woj. białostockie), względnie likwidacją zakładów poprzednio istniejących.

Płace robocze utrzymywały się bez zmian do III kwartału. W sierpniu, na terenie Białegostoku, związek robotniczy wypowiedział umowę zbiorową, żądając podwyżki o 25%; ostatecznie jednak po dłuższych pertraktacjach zawarta została nowa umowa, przewidująca podwyżkę 8-procentową. W Wilnie, we wrześniu, robotnicy również wypowiedzieli umowę zbiorową, a umowa zawarta w październiku określiła zarobki na poziomie przeciętnie o 10% wyższym.

BIAŁOSKÓRNICTWO I RĘKAWICZNICTWO.

Białoskórnie wileńskie, pracujące prawie wyłącznie na potrzeby rękawicznictwa, są ściśle uzależnione od kształtowania się koniunktury w eksporcie rękawiczek i w zbycie tychże na rynku wewnętrznokrajowym. Dane, dotyczące produkcji w garbarstwie (vide tabl. I na str. 140), odnoszą się też częściowo do zakładów białoskórniczych, a mianowicie w części obejmującej sprzedaż i przerób skór baranich. Jak widzimy z tego zestawienia, produkcja i sprzedaż białoskórni uległa zmniejszeniu w stosunku do roku poprzedniego, co tłumaczy się przeniesieniem jednego wielkiego zakładu do Warszawy. Pozostałe białoskórnie zwiększyły produkcję głównie ze względu na wzrost eksportu rękawiczek, a częściowo wskutek pozyskania odbiorców spośród poprzednich klientów zlikwidowanego zakładu, z których część wolała oddawać skóry do wyprawienia, wzgl. farbowania, zakładom miejscowym, niż wysyłać je do Warszawy.

Zaopatrzenie w surowiec szwankowało w dalszym ciągu. Zakłady, nie mające możności pokrycia całego swego zapotrzebowania przez surowiec krajowy, który dostarczany jest w niewystarczających ilościach, i pozostawia wiele do życzenia pod względem jakości — zmuszone były ubiegać się o przydziały zagranicznych skór baranich. Sprowadzanie towaru z zagranicy po utracie możliwości zakupu skór hiszpańskich, było jednak trudne. Trudności nastręczało przede wszystkim wyszukanie dostawców surowca, odpowiadającego wymaganiom tut. rękawicznictwa, do tego zaś dołączyły się utrudnienia reglamentacyjne. Zmuszało to do starań o specjalne kontyngenty na przywóz skór dla celów eksportowych, co przejściowo usunęło braki w zakresie zaopatrzenia w surowce.

Import surowca odbywał się głównie z Francji i kolonij francuskich, z Afryki Południowej, w mniejszych ilościach z krajów bałkańskich, a ponadto zaś czynione były próby sprowadzenia skór z Łotwy i Ameryki Południowej.

Eksport rękawiczek z Polski w latach 1936 i 1937.

Według krajów przeznaczenia.

Dane G. U. S. *Tablica I.*

Kraj przeznaczenia	Ilość			Wartość		
	1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.	
	w kg		Wskaźnik 1936 r.=100	w zł.		Wskaźnik 1936 r.=100
Anglia	8.830	6.627	*75*	401.475	304.741	*76*
Zw. Południ. Afryki	2.190	5.763	*263*	67.305	235.290	*350*
Holandia	687	1.586	*231*	34.576	74.329	*215*
Szwecja	537	375	*70*	31.747	28.586	*90*
Palestyna	132	245	*186*	10.827	21.218	*196*
Szwajcaria	326	412	*126*	10.924	13.383	*123*
Australia	—	162	—	—	11.114	—
Niemcy	29	253	*872*	930	9.548	*1.027*
Egipt	68	140	*206*	4.332	8.307	*192*
Chiny	69	72	*104*	5.307	5.625	*106*
Mandżukuo	—	32	—	—	2.952	—
Syria	19	26	*137*	1.560	1.948	*125*
Osobno niewymienione	98	90	*92*	11.573	5.976	*52*
Razem	**12.985**	**15.789**	*122*	**580.556**	**723.017**	*125*

Ceny surowych skór baranich kształtowały się w podobny sposób jak pozostałe gatunki skór (bydlęce itd.), zwyżkując do września i załamując się gwałtownie w dalszych miesiącach.

Niektóre z zakładów częściowo zmodernizowały urządzenia i zaopatrzyły się w nowe maszyny.

Obawy niektórych eksporterów co do możności załamania się *eksportu rękawiczek* w związku z hausse'ą skór baranich na szczęście okazały się przedwczesne. Co prawda na początku roku odczuwane były pewne trudności z uzyskaniem wyższych cen na zakontraktowany towar, później jednak odbiorcy zagraniczni zgodzili się na częściowe pokrycie różnic z tytułu zwyżki cen, tak, że poniesione straty były stosunkowo niewielkie. Rozwijający się ciągle eksport rękawiczek wyraźnie wzrósł w roku sprawozdawczym. Osiągnięte wyniki są tym bar-

Eksport rękawiczek skórzanych z okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937.

Dane Izby. *Tabela II.*

Kraj przeznaczenia	Ilość par		Wartość w złotych		
	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	
			Liczby absolutne		Wskaźnik 1936 r. = 100
Zw. Południ. Afryki	20.230	67.846	84.715	250.921	*296*
Anglia	114.443	63.231	364.137	200.061	*55*
Holandia	1.555	19.166	5.932	69.733	*1.176*
Palestyna	1.614	2.300	7.776	14.037	*181*
Szwajcaria	3.332	3.350	10.724	12.136	*113*
Australia	122	3.191	400	11.018	*2.755*
Egipt	1.180	2.074	4.341	8.368	*193*
Chiny	1.250	1.662	5.446	5.537	*102*
Mandżukuo	—	764	—	2.985	—
Osobno niewymienione	861	685	3.121	3.746	*120*
Razem	**144.587**	**164.269**	**486.592**	**578.542**	*119*

dziej cenne i godne podkreślenia, że sytuacja na rynkach eksportowych nie zmieniła się i nadal polski eksport musiał walczyć z silnym, doskonale zorganizowanym i wydatnie popieranym przez państwo eksportem czeskim, czy też włoskim. Zresztą trudnym było nie tylko uzyskanie zamówień zagranicą, lecz pewne trudności nastręczało również zaopatrzenie się w odpowiednie skóry, nadające się do wyrobu towaru eksportowego (o czym wspomniano wyżej). Stałe zaś w roku sprawozdawczym wahania cen jeszcze bardziej hamowały pracę, często w ogóle uniemożliwiając wyprodukowanie towaru na poziomie kalkulacji z okresu przyjęcia zamówienia, i powodując straty dla eksporterów.

Mimo te wszystkie trudności, eksporterzy rozszerzyli zbyt swych wyrobów na wszystkich dotychczas znanych sobie rynkach.

Jak widać z powyższych zestawień, ogólnopolski wywóz rękawiczek wyniósł w r. 1937 — 15,8 tys. kg, na sumę 723 tys. zł., wykazując więc, w porównaniu z eksportem w r. 1936 (13,0 tys. kg i 581 tys. zł.), wzrost pod względem ilości o ca 22% i pod względem wartości o ca 25%. Na wszystkich rynkach, dokąd eksportowane były rękawiczki

z Polski, dominującą rolę odgrywali eksporterzy wileńscy, którzy reprezentowali ca 80% ogólnopolskiego eksportu rękawiczek. Jeśli wziąć pod uwagę poszczególne kraje, to porównanie tablic I i II łatwo wykaże ,iż niektóre z nich były wyłączną domeną wileńskich eksporterów, zwłaszcza bardziej odległe i mniej znane rynki, jak Mandżukuo, Chiny, Egipt, Australia. Dalsza zaś analiza obu zestawień wykazuje, że wileński eksport przeważał i na pozostałych rynkach. Jedynie tylko Szwecja i Niemcy nie były objęte zasięgiem tut. eksporterów na szerszą skalę, chociaż i na rynku szwedzkim zaczęto już penetrację i należy się spodziewać, że eksporterzy wileńscy również i tam zdobędą w bliskiej przyszłości właściwą pozycję.

Z analizy cyfr wywozu do Afryki Południowej i Anglii, podanych w tablicy I, można wywnioskować, iż G. U. S. doliczał prawdopodobnie do przesyłek, przeznaczonych do Anglii, części towaru, wysyłanego pod adresem brokerów londyńskich, a przeznaczonego dla Afryki Południowej.

Na terenie Wilna działa nadal spółdzielnia „Kazanwil", reprezentująca ca 75% tutejszego eksportu.

Zbyt *na rynku wewnętrznym* w całokształcie produkcji rękawiczniczej odgrywał mniejszą rolę niż eksport, i sytuacja jego nie uległa na ogół zmianie w porównaniu z latami poprzednimi, poza pewnymi drobnymi wahaniami, w związku ze zmianami mody, czy też z kształtowaniem się pogody.

Wypłacalność odbiorców krajowych była zadawalniająca.

HANDEL SKÓRAMI I OBUWIEM SKÓRZANYM.

Obroty w handlu skórami surowymi w roku sprawozdawczym stosunkowo niewiele odbiegały od stanu z roku poprzedniego, chociaż poszczególne miesiące nieraz b. znacznie różniły się od siebie. W pierwszej połowie roku panowało w branży duże ożywienie, co należy przypisać wpływom ogólnoświatowej hausse'y, która odbiła się również na poziomie cen skór krajowych. Szczególnie pierwszy kwartał zaznaczył się dużym wzmożeniem utargów, po czym obroty nieco osłabły. W drugiej połowie roku, po załamaniu się cen, utargi zmalały do minimum, gdyż garbarnie, które przy zwyżkowej tendencji cen zaopatrzyły się w znaczne ilości surowca, zaczęły stopniowo wstrzymywać się od zakupów, a w IV kwartale, wobec dalej postępującej zniżki, w ogóle zaprzestały zakupów skór.

Zwyżka cen na początku roku stworzyła korzystne warunki dla eksportu surowych skór cielęcych, to też wywóz tych skór w pierwszych miesiącach roku był bardzo znaczny. Największym rynkiem zbytu była Łotwa, skąd tamtejsze firmy reeksportowały sprowadzony towar do dalszych odbiorców. Według danych P. K. P., z terenu Dyrekcji Kolejowej Wileńskiej nadano w r. 1937, z przeznaczeniem do portów i zagranicę, 934 t. skór surowych, podczas gdy w r. 1936 nadanie wynosiło zaledwie 461 t. W stosunku do wywozu ogólnopolskiego stanowiło to ca 16%. Dominującą pozycję w tym eksporcie zajmowały skóry cielęce, a drobny zaledwie ułamek całości stanowiły skóry bydlęce. Zaznaczyć należy, że prawie cały eksport został dokonany w ciągu pierwszej połowy roku, kiedy na rynkach importowych był silny popyt na skóry, przy korzystnym poziomie cen; z nadejściem jednak baisse'y eksport został całkowicie zahamowany.

Liczba czynnych przedsiębiorstw handlu skórami surowymi zwiększyła się w roku sprawozdawczym do 127 (w r. 1936 — 105), przy czym przeważały nadal drobne firmy IV kat. (98 przedsiębiorstw).

Zakup skór dokonywany był prawie wyłącznie za gotówkę; w sprzedaży również przeważały transakcje gotówkowe, a jedynie silne finansowo firmy udzielały kredytów, atoli też w nieco mniejszych rozmiarach, niż w latach poprzednich.

Wypłacalność odbiorców była dobra, dzięki starannej ich selekcji.

Koniunktura w handlu *skórami gotowymi* pozostawała w ścisłym związku z układem stosunków w przemyśle garbarskim i na rynku surowcowym. Kształtowanie się cen skór surowych najsilniej oddziaływało na poziom obrotów w ciągu poszczególnych okresów roku sprawozdawczego. Ceny towaru gotowego prawie nie ulegały zmianom, zapotrzebowanie natomiast wykazywało znaczne wahania w zależności od zwyżki, czy też zniżki cen skór surowych. Na początku roku osiągane były dość znaczne utargi, zwłaszcza na skóry wierzchnie, na obuwie wiosenne i letnie, ponieważ drobni odbiorcy często nabywali towar na zapas, obawiając się większej zwyżki cen. W tym stanie rzeczy utargi w następnych miesiącach nieco spadły, utrzymując się jednak na poziomie nieco wyższym od zeszłorocznego. Największy spadek obrotów zanotowano w ostatnich miesiącach roku, kiedy zniżkowa tendencja na surowiec już właściwie minęła.

Zyskowność w branży nieco się zmniejszyła, gdyż wobec zniżkowej tendencji posiadane na składzie zapasy skór sprzedawane były

z konieczności z minimalnym zyskiem lub nawet po cenie kosztów własnych z obawy strat. Uzupełnianie składów odbywało się jeszcze bardziej oględnie, niż w latach poprzednich. Nabywano przeważnie tylko niewielkie ilości towaru dla koniecznych uzupełnień składu.

Spotykany w obrocie towar stanowiły nadal, jeśli chodzi o skóry grubsze (podeszwowe), wyroby garbarni miejscowych; natomiast chromy i giemzy, zwłaszcza lepszych gatunków, były sprowadzane z innych okręgów (głównie z Warszawy).

Wypłacalność odbiorców była średnia.

W zakresie *handlu obuwiem* obroty utrzymały się na poziomie z lat ubiegłych. Co prawda wyniki osiągnięte w poszczególnych sezonach wykazywały pewne różnice w stosunku do analogicznych okresów z lat poprzednich, a to wskutek odmiennego kształtowania się warunków atmosferycznych. W ogólnym jednak wyniku obroty pozostały prawie bez zmian, a fluktuacje cen skór miały tylko minimalny wpływ na utargi.

Ceny obuwia w ciągu omawianego roku lekko zwyżkowały.

FUTRZARSTWO.

Powszechnie niemal oczekiwano, że dla *zakładów przerabiających skórki futrzane* rok sprawozdawczy będzie okresem pomyślnego rozwoju. Powodem takich przypuszczeń było dość duże ożywienie, jakie zaznaczyło się w tej branży w końcu 1936 r. i na początku r. 1937; jednakże sprzyjająca koniunktura doznała załamania wobec silnego spadku cen surowca. Obroty bardzo znacznie skurczyły się, co oczywiście nie pozostało bez wpływu na stan uruchomienia fabryk.

Pewne częściowe polepszenie wniosły Targi Futrzarskie, które pośrednio ożywiły przemysł futrzarski przy przygotowaniu do wystawienia na Targach skór własnych i powierzonych do przerobu przez firmy handlowe. Później zaś odbywała się przeróbka skór surowych, nabytych na Targach.

Zapotrzebowanie na futra na rynku wewnętrznym znacznie zmalało, zwłaszcza jeśli chodzi o imitacje ze skór baranich, cieszących się przed tym dużym popytem. W roku sprawozdawczym dał się zauważyć pewien spadek zainteresowania imitacjami, a jedynie tylko nutriety nadal były artykułem, mającym stosunkowo łatwy zbyt.

Jednym z powodów, znacznie utrudniających sytuację branży futrzarskiej, było wzmożenie konkurencji ze strony fabryk położonych na terenie Gdańska i to zarówno fabryk, istniejących już dawniej, jak

i powstałych w ciągu roku sprawozdawczego. Fabryki te zaczęły rywalizować z przemysłem polskim nie tylko w zakresie artykułów, będących ich specjalnością, lecz i w innych działach tej produkcji, dotychczas nie prowadzonych na terenie Gdańska.

Płace robocze w fabrykach wileńskich zostały podwyższone o ca 13%.

Po roku 1936, będącym dla *handlu futrzarskiego* okresem stosunkowo pomyślnego rozwoju, obroty w roku 1937 wykazały spadek, wynoszący ca 15%. Oddziaływały tu m. inn. niesprzyjające warunki atmosferyczne (jesień była ciepła i pogodna), które sprawiły, iż obroty w sezonowych miesiącach zawiodły prawie całkowicie. Ożywienie sprzedaży było b. małe i opóźnione. Wahania cen surowca również w pewnym stopniu odbiły się na sytuacji rynkowej, zwiększając w handlu moment ryzyka, co oczywiście nie pozostało bez wpływu na obroty.

Odbyte w roku sprawozdawczym III Międzynarodowe Targi Futrzarskie wynikami swymi wykazały, jak duże znaczenie przedstawiają one dla całej branży futrzarskiej, a zwłaszcza dla kupiectwa detalicznego i kuśnierstwa, jeśli chodzi o zaopatrywanie się w towar. Dzięki staraniom Komitetu Targów, część skumulowanych kontyngentów przywozowych została rozdzielona jeszcze przed Targami, co umożliwiło firmom odpowiednie przygotowanie towaru do wystawienia na Targach. Zarejestrowane na Targach obroty wyniosły ca 5.126 tys. zł, podczas gdy w r. 1936 wyniosły tylko 3.571 tys. zł (vide w sprawozdaniu z działalności Izby za r. 1937 rozdziały: o Targach i Aukcjach Futrzarskich). Obrót futrami wyprawionymi i farbowanymi w roku 1937 wyniósł ca 4.458 tys. zł (w r. 1936 — ca 2.536 tys. zł). Ilość kupujących wynosiła 865 osób, wobec 711 w r. 1936. Charakterystycznym jest zwiększający się z roku na rok udział detalistów, którzy coraz bardziej doceniają znaczenie Targów, dających im możność najdogodniejszego zaopatrzenia się w towar przed sezonem.

Niezależnie od Targów, organizowane były w Wilnie Aukcje na krajowe skóry surowe, które również cieszyły się dużym zainteresowaniem kupiectwa. Dotyczyło to zwłaszcza odbytych w końcu roku Aukcyj na lisy srebrne, które objęły całą produkcję farm krajowych. Targi i Aukcje Futrzarskie prowadzone były w roku sprawozdawczym przez Izbę Przemysłowo-Handlową w Wilnie.

PRZEMYSŁ MINERALNY.

HUTNICTWO SZKLANE.

W roku 1937 na terenie okręgu Izby pracowało 7 hut szklanych: 6 hut butelkowych i 1 huta szkła galanteryjno-stołowego. Chociaż sytuacja tego przemysłu nie uległa zasadniczo większym przeobrażeniom w stosunku do roku poprzedniego, to jednak porównanie poszczególnych gałęzi tej branży wykazuje pewne odchylenia. Tak więc w hutnictwie galanteryjno-stołowym, t. zw. białoszklarskim, koniunktura była dość daleka od stanu zadawalniającego, podczas gdy w hutnictwie butelkowym zaznaczyła się wyraźna poprawa, zwłaszcza jeśli chodzi o huty pracujące dla Monopolu Spirytusowego.

Zatrudnienie w hutach szkła okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937 według miesięcy.

Dane ankiety Izby. *Tablica I.*

Rok	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Przeciętna roczna
1936	1.270	1.419	957	947	974	784	939	992	1.034	1.282	1.589	1.586	1.069
1937	1.546	1.508	1.458	1.428	1.121	1.240	1.100	1.215	1.260	1.525	1.727	1.759	1.407
Wskaźnik dla 1937 r. 1936 r.=100	*122*	*106*	*152*	*151*	*115*	*158*	*117*	*122*	*122*	*119*	*109*	*111*	*132*

W roku 1936 pracowało 6, a w roku 1937 — 7 przedsiębiorstw.

Stan zatrudnienia w porównaniu z rokiem poprzednim kształtował się na znacznie wyższym poziomie, to też przeciętny wskaźnik dla r. 1937 wynosi 132, przy podstawie r. 1936=100. Pewne wahania ilości zatrudnionych robotników w poszczególnych miesiącach tłumaczą się przerwami produkcji w związku z przeprowadzonymi w niektórych zakładach remontami. Należy tu zauważyć, iż w roku sprawozdawczym wszyscy robotnicy fachowi znaleźli zatrudnienie w hutach, zaś do specjalnych robót brak nawet było na rynku pracy sił odpowiednio wykwalifikowanych.

Szkło taflowe nadal nie było wyrabiane w okręgu Izby. Dopiero w końcu roku zostały podjęte prace nad remontem i przebudową oddawna nieczynnej huty szkła w Woropajewie, która przystąpiła już w r. 1938 do wyrobu szkła okiennego.

Huty szkła butelkowego. Jak już poprzednio wspomniano, na terenie okręgu Izby pracowało w r. 1937 sześć hut butelkowych, z których 5 opierało swoją produkcję wyłącznie na zamówieniach Polskiego Monopolu Spirytusowego, jedna zaś pracowała na potrzeby rynku prywatnego, wyrabiając szkło apteczne, słoje, butelki do piwa i wód mineralnych. Huta ta jednak odczuwała liczne trudności w związku z brakiem kapitałów obrotowych i w końcu roku zawiesiła produkcję. Huty, wyrabiające butelki monopolowe wytwarzały również niewielkie ilości szkła inn. rodzajów; jednak w porównaniu z całością produkcji stanowiło to zaledwie drobny ułamek ich wytwórczości. Cztery z tych hut pracowały przez cały rok z przerwami jedynie w okresie koniecznych reperacyj urządzeń i remontu pieców, jedna zaś huta, która nie zawarła umowy z Monopolem, długo pozostawała nieczynna i wznowiła produkcję dopiero w sierpniu, po uzyskaniu zamówienia.

Uruchomienie hut przedstawiało się wprawdzie lepiej niż w roku 1936, odbiegało jednak znacznie od stanu pełnego wykorzystania zdolności wytwórczej, wynosząc przeciętnie 40—60%.

Produkcja i sprzedaż w hutach szkła butelkowego okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937.

Dane ankiety Izby. *Tablica II.*

Województwa	Produkcja w tonach				Sprzedaż						
					Ilość w tonach				Wartość w tys. zł		
	1936 r.		1937 r.		1936 r.		1937 r.		1936 r.	1937 r.	
	Ogółem	w tym: butelki monopolowe i inne	Ogółem	w tym: butelki monopolowe i inne	Ogółem	w tym: butelki monopolowe i inne	Ogółem	w tym: butelki monopolowe i inne	Ogółem		
									Liczby absolutne		Wskaźnik 1936 r.=100
Wileńskie .	2.459	2.252	3.226	2.853	2.297	2.128	2.958	2.623	696	916	*132*
Białostockie	3.499	3.499	4.312	4.312	3.008	2.999	4.090	4.090	1.128	1.303	*116*
Okrąg Izby	**5.958**	**5.751**	**7.538**	**7.165**	**5.305**	**5.127**	**7.048**	**6.713**	**1.824**	**2.219**	*122*

W r. 1936 uwzględniono 5, a w r. 1937 — 6 przedsiębiorstw.

Produkcja i zbyt butelek były większe, niż w roku poprzednim, przy czym szczególnie duży wzrost wykazały zakłady w woj. wileńskim (32%) i to nie tylko w dziedzinie produkcji butelek dla Monopolu, lecz także w zakresie innych wyrobów.

Ceny butelek monopolowych w IV kwartale zostały nieco podwyższone, co wiąże się z podrożeniem kosztów robocizny, po zawarciu ogólnokrajowego zbiorowego układu pracy między związkami robotniczymi, a związkiem hut szklanych w Polsce. Przeciętny wzrost płac roboczych wyniósł 15—25%.

Ceny surowców nie uległy zmianie w porównaniu z rokiem 1936.

Huta szkła galanteryjno-stołowego. W hutnictwie szkła galanteryjno-stołowego rok sprawozdawczy nie przyniósł zasadniczych zmian, to też sytuacja huty, położonej w okręgu Izby, była nadal dość trudna. Największą bolączką w tej dziedzinie jest dezorganizacja zbytu, wywołana przez drobne huty, zarzucające rynek tanim i lichym towarem, obliczonym na niewybrednych konsumentów. Konkurencja ta istniała również w latach poprzednich, w roku jednak sprawozdawczym dała się odczuć w znacznie silniejszym stopniu. Po części należy to przypisać skutkom strajku w hucie w r. 1936, kiedy to nie mogąc podołać zamówieniom, huta dopuściła do odbiorców wyroby konkurencyjne. Wyparcie zaś konkurentów wymagało już znacznych ofiar w postaci obniżki cen, która niejednokrotnie dochodziła do 10%.

Na odcinku eksportu zanotowano poważny wzrost w stosunku do lat poprzednich, co należy zawdzięczać przede wszystkim nieustannej pracy i ogromnym wysiłkom kierownictwa huty w kierunku wyszukiwania nowych rynków zbytu i rozszerzania dotychczasowych stosunków z zagranicą. Zawieranie transakcyj eksportowych było nadal b. utrudnione ze względu na liczne ograniczenia kontyngentowe, dewizowe, wysokie bariery celne w krajach importowych, często w ogóle wykluczające możliwość wywozu szkła na dany rynek.

Uzyskane w roku sprawozdawczym zamówienia opiewały przeważnie na niewielkie partie towaru po bardzo niskich cenach. Mimo to zamówienia były przyjmowane i wykonywane — głównie dla utrzymania ciągłości produkcji huty.

Zyskowność zakładu uległa pogorszeniu wskutek obniżenia cen wyrobów gotowych i wzrostu kosztów własnych w związku z podrożeniem drzewa opałowego, używanego w większej ilości przez tut. hutę, co zmusiło w końcu do przebudowy pieców i przejścia na opalanie węglem. Płace robocze w r. 1937 nie uległy zmianom.

CEGIELNIE.

W cegielniach na terenie Izby rok sprawozdawczy upłynął pod znakiem ożywienia produkcji i sprzedaży. W ciągu sezonu budowlanego zdołano rozsprzedać zapasy cegieł, pozostałe z roku ubiegłego, i prawie całą produkcję z roku sprawozdawczego. Porównanie danych za rok 1936 i 1937 wykazuje dawno nienotowane zwiększenie, które w zakresie produkcji wynosi 84%, — zaś przy sprzedaży przekracza 70%. Dane te dotyczą wprawdzie tylko większych przedsiębiorstw, objętych statystyką G. U. S., jednak opracowane na ich podstawie wskaźniki dosyć wiernie odtwarzają sytuację całej branży.

Produkcja cegielni w okręgu Izby P.-H. w Wilnie, w latach 1936 i 1937.

W tys. sztuk. Dane G. U. S. *Tablica 1.*

Województwa	Cegły				Razem		
	maszynowe		ręczne		1936 r.	1937 r.	
	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	Liczby absolutne		Wskaźnik 1936 r.=100
Wileńskie	552	—	8.263	14.577	**8.815**	**14.577**	*165*
Białostockie	4.900	9.011	13.853	26.195	**18.753**	**35.206**	*188*
Nowogródzkie	3.247	3.585	3.145	7.193	**6.392**	**10.778**	*169*
Poleskie	—	—	3.959	9.029	**3.959**	**9.029**	*228*
Okrąg Izby	**8.699**	**12.596**	**29.220**	**56.994**	**37.919**	**69.590**	*184*

Tablica I, II i III obejmują dane dla 78 cegielni w r. 1937 i 68 w r. 1936; nie uwzględniono zakładów VIII kat.

Jak wykazuje powyższe zestawienie, największy stosunkowo w r. 1937 wzrost produkcji (o 128%) i sprzedaży (o 81%) miał miejsce w woj. poleskim. Jednakże wzrost ten, aczkolwiek procentowo b. wysoki, wynosił w cyfrach absolutnych niewiele, a to ze względu na skromne rozmiary tamt. produkcji. To też większe znaczenie posiada raczej zwiększenie się produkcji w cegielniach woj. białostockiego o blisko 16,5 mil. sztuk cegieł (o 88%) oraz sprzedaży — o 79%.

Ogółem większe cegielnie okręgu Izby w liczbie 78 wyprodukowały w roku sprawozdawczym ca 69,6 milj. cegieł (w r. 1936 ca 38 milj.), z czego ca 57 milj. sztuk przypada na cegłę ręczną (w roku 1936 — 29 milj.), a ca 12,6 milj. szt. na cegłę maszynową (w r. 1936 — 8,7 milj.). Nadal więc przeważał wyrób cegieł ręcznych, podczas gdy fabrykacja sposobem maszynowym miała niewielkie zastosowanie w niektórych większych cegielniach woj. białostockiego i nowogródzkiego. W województwie wileńskim wszystkie zakłady stosowały w r. 1937 ręczne formowanie cegły i dopiero w r. 1938 jedna z cegielń uruchomiła produkcję maszynową.

Ilość zakładów czynnych zwiększyła się zarówno na odcinku cegielni większych: z 68 w r. 1936 do 78 w roku sprawozdawczym, jak również i w zakresie cegielni małych tzw. połowych, wykupujących świad. przem. VIII kat.: z 376 w r. 1936 do 434 w r. 1937.

Sprzedaż w cegielniach okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937.

Dane G. U. S.

W tys. sztuk. *Tablica II.*

Województwa	Jednostki	Cegły				Razem		
		maszynowe		ręczne		1936 r.	1937 r.	
		1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	Liczby absolutne		Wskaźnik 1936 r.=100
Wileńskie . .	tys. szt.	315	—	8.287	13.071	8.602	13.071	*152*
	tys. zł	15	—	356	594	371	594	*160*
Białostockie .	tys. szt.	5.565	7.946	11.186	22.118	16.751	30.064	*179*
	tys. zł	215	320	425	834	640	1.154	*180*
Nowogródzkie	tys. szt.	3.342	3.982	3.166	6.742	6.508	10.724	*165*
	tys. zł	121	164	131	298	252	462	*183*
Poleskie . .	tys. szt.	—	—	4.183	7.554	4.183	7.554	*181*
	tys. zł	—	—	165	314	165	314	*190*
Okrąg Izby .	tys. szt.	**9.222**	**11.928**	**26.822**	**49.485**	**36.044**	**61.413**	*170*
	tys. zł	**351**	**484**	**1.077**	**2.040**	**1.428**	**2.524**	*177*

Vide uwagę przy tabl. I.

Oczywiście, uruchomienie nowych warsztatów pracy, przy równoczesnym zwiększeniu produkcji w zakładach poprzednio pracujących, musiało wpłynąć na zwiększenie się zatrudnienia w tej gałęzi przemysłu. Wskaźnik zatrudnienia w/g danych G. U. S. (przepracowane dniówki) wyniósł w r. 1937 — 192 (podstawa: r. 1936=100), przy czym największy wzrost zaznaczył się w woj. białostockim (205) i nowogródzkim (199).

Zatrudnienie w cegielniach okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937.

Dane G. U. S. *Tablica III.*

Województwa	Liczba zakładów		Przeciętna liczba robotników w ciągu roku			Liczba przepracowanych dniówek w ciągu roku		
			1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.	
	1936 r.	1937 r.	Liczby absolutne		Wskaźnik 1936 r.=100	Liczby absolutne		Wskaźnik 1936 r.=100
Wileńskie . . .	12	15	126	227	*180*	33.152	53.335	*161*
Białostockie .	30	29	368	704	*191*	82.803	170.060	*205*
Nowogródzkie	13	16	108	175	*162*	21.433	42.583	*199*
Poleskie . . .	13	18	81	145	*179*	19.475	34.644	*178*
Okrąg Izby .	**68**	**78**	**683**	**1.251**	*183*	**156.863**	**300.622**	*192*

Vide uwagę przy tablicy I.

Warunki pracy na ogół nie uległy znaczniejszym zmianom, a zyskowność większych przedsiębiorstw nadal była dość słaba. Było to wynikiem niskich cen cegły, redukowanych przez walkę konkurencyjną nieraz poniżej poziomu cen, ustalonego przez władze administracyjne.

Na zyskowności drobnych przedsiębiorców prowincjonalnych odbijało się niepomyślnie podrożenie drzewa, co osłabiało ich pozycję w stosunku do większych cegielni, używających węgla w piecach hofmanowskich.

Ceny wahały się od zł 40.— za 1000 szt. cegły loco plac budowy w woj. białostockim, do zł 50.— w woj. poleskim, w zależności od jakości gliny i odległości cegielni od miejsca budowy.

Płace robocze w niektórych rejonach (Białystok) uległy niewielkiej zwyżce.

W sprzedaży przeważały nadal transakcje gotówkowe, a kredyt był udzielany tylko w nielicznych wypadkach i jedynie bezwzględnie pewnym klientom, to też wypłacalność odbiorców doznała polepszenia.

KAFLARNIE.

Przemysł kaflarski rozwijał się w dalszym ciągu pomyślnie, czego dowodem jest powstanie nowych zakładów, które łatwo znalazły zbyt dla swych wyrobów. W zakładach dawnych również dało się zauważyć pewne polepszenie w stosunku do roku poprzedniego — tak pod względem produkcji, jak i sprzedaży kafli. Ta poprawa sytuacji wynikła niewątpliwie z rozwoju drobnego budownictwa na prowincji oraz ze zwiększającego się popytu na kafle ze strony rolników, którzy przy budowie nowych domów zaczynają stosować piece kaflowe.

Ośrodek białostocki, reprezentujący największą produkcję i skupiający pokaźną liczbę zakładów kaflarskich, z których kilka jest postawionych na wysokim poziomie technicznym, zaopatrywał w kafle nie tylko własny teren, lecz docierał ze swymi wyrobami także do województw centralnych, południowych i zachodnich. Zbyt kafli na dalszych rynkach był jednak trudny, ze względu na wysoki koszt przewozu kolejowego. Mimo to przemysłowcom białostockim udawało się nieraz dotrzeć do bardzo odległych miejscowości, gdzie konkurowali nawet z zakładami miejscowymi.

Zestawienie nadania kafli na terenie D. O. K. P. Wilno obrazuje ekspansję kaflarstwa białostockiego (inne okręgi nie wchodzą tu w rachubę ze względu na stosunkowo drobną produkcję, lokowaną prawie w całości na rynku miejscowym). Jak wynika z tego zestawienia, nadanie kafli na stacjach D. O. K. P. Wilno wzrosło w r. 1937 w zestawieniu z rokiem poprzednim, o 11%. Porównywując zaś omówione cyfry z cyfrą ogólnopolskiego nadania kafli, widzimy, jak duże jest znaczenie wzmiankowanego ośrodka w tej gałęzi produkcji, którego udział w ogólnopolskim nadaniu kafli dosięga prawie połowy nadania kafli na wszystkich stacjach P. K. P.

Według danych G. U. S., produkcja w rejonie białostockim w r. 1937 została zwiększona o ca 7% (przy kaflach niepolewanych wzrost ten dochodzi do 22%; jednak ze względu na stosunkowo drobną produkcję tego rodzaju kafli, odgrywa on minimalną rolę). W pozostałych województwach zwiększenie produkcji było procentowo znacznie większe, jednak wobec stosunkowo skromnych tam rozmiarów wytwórczości nie zaważyło ono silniej na wyniku ogólnym, który wskutek tego na ogół nieznacznie odbiegł od cyfr, podanych dla woj. białostockiego.

Produkcja i sprzedaż w kaflarniach okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937.

Tablica I.

Dane G. U. S.

Produkcja w tys. sztuk.

Wyszczególnienie	Woj. wileńskie			Woj. białostockie			Woj. now. i poleskie			Okrąg Izby		
	1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.	
	Liczby absolutne		Wskaźnik 1936 r.=100	Liczby absolutne		Wskaźnik 1936 r.=100	Liczby absolutne		Wskaźnik 1936 r.=100	Liczby absolutne		Wskaźnik 1936 r.=100
Kafle polewane . . .	534	634	*119*	10.622	11.404	*107*	1.061	1.119	*105*	**12.217**	**13.157**	*108*
„ niepolewane . .	—	—	—	203	248	*122*	77	67	*87*	**280**	**315**	*113*
Sprzedaż w tys. sztuk.												
Kafle polewane . . .	490	549	*112*	10.242	11.099	*108*	950	1.089	*115*	**11.682**	**12.737**	*109*
„ niepolewane . .	—	—	—	118	170	*144*	61	65	*107*	**179**	**235**	*131*
Sprzedaż w tys. zł												
Kafle polewane . . .	156	176	*113*	2.658	3.073	*116*	229	285	*124*	**3.043**	**3.534**	*116*
„ niepolewane . .	—	—	—	10	11	*110*	6	6	*100*	**16**	**17**	*106*

Tabl. I i III obejmują dane dla 45 zakładów w r. 1937 i 42 w r. 1936; nie uwzględniono kaflarni VIII kat.

Nadanie kafli w komunikacji wewnętrznej na stacjach D. O. K. P. Wilno i P. K. P. w latach 1936 i 1937.

Dane C. B. S. Przew. P. K. P. *Tablica II.*

Nadanie ze stacyj	1936 r.	1937 r.	
	t o n y		Wskaźnik 1936 r. = 100
D. O. K. P. Wilno	9.492	10.542	*111*
P. K. P.	21.521	23.367	*109*

Zatrudnienie w przemyśle kaflarskim wzrosło w porównaniu z rokiem poprzednim o ca 6%.

Przeciętnie w miesiącach sezonowych pracowało w tej gałęzi ca 1150 robotników.

Zatrudnienie w kaflarniach okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937.

Dane G. U. S. *Tablica III.*

Województwa	Liczba zakładów		Przeciętna liczba robotników w ciągu roku			Liczba przepracowanych dniówek w ciągu roku		
			1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.	
	1936 r.	1937 r.	Liczby absolutne		Wskaźnik 1936 r.=100	Liczby absolutne		Wskaźnik 1936 r.=100
Wileńskie . . .	7	9	81	99	*122*	22.624	27.961	*124*
Białostockie .	26	28	790	823	*104*	215.164	226.085	*105*
Nowogródzkie, Poleskie . . .	9	8	117	122	*104*	31.418	32.635	*104*
Okrąg Izby .	**42**	**45**	**988**	**1.044**	*106*	**269.206**	**286.681**	*106*

Vide uwaga przy tabl. I.

Płace robocze zostały podwyższone o ca 8—10%; inne koszty produkcji nie uległy zmianom.

Ceny kafli kwadratelowych polewanych wynosiły zł 0,72—0,25½ za szt. loco fabryka.

Wypłacalność odbiorców była dobra.

PRZEMYSŁ CEMENTOWY.

Produkcja cementu w Polsce w r. 1937 przekroczyła według danych G. U. S. poziom z roku poprzedniego, osiągając 1.285 tys. ton, wobec 1.048 tys. ton w r. 1936. Odpowiednio wzrosła również i sprzedaż, która wyniosła 1.281 tys. ton (w r. 1936 — 996 tys. ton).

Położona w okręgu Izby fabryka portland-cementu również silnie rozwinęła w roku sprawozdawczym swoją produkcję. Po przerwie zimowej, fabryka podjęła pracę w marcu i była czynna do końca listopada. Sprzedaż cementu kształtowała się pomyślnie, tak iż w końcu roku pozostały nierozsprzedane nieznaczne tylko zapasy. Niezależnie od zwiększenia się popytu na cement, wskutek wzmożonego w porównaniu z latami ubiegłymi ruchu budowlanego, odegrała tu rolę również niższa kalkulacja cementu, dostarczanego obecnie z miejscowej fabryki, zamiast z oddalonych od terenu Izby cementowni, wskutek czego odpadają wysokie koszty przewozu kolejowego.

W roku sprawozdawczym wyeksportowano z tut. fabryki pewne ilości cementu do Łotwy.

Cena cementu wynosiła zł 3,50—4,40 za 100 kg loco fabryka łącznie z opakowaniem workowym, zaś w handlu hurtowym w Wilnie notowano cement po zł 5,60—6,20 za 100 kg.

RUCH BUDOWLANY I PRZEMYSŁ BUDOWLANY.

Prywatny ruch budowlany w Polsce uległ w r. 1937 pewnemu osłabieniu w porównaniu z r. 1936. Tłumaczy się to częściowo naturalnym zahamowaniem budownictwa, po intensywnym jego wzmożeniu w r. 1936, kiedy to rozpoczęto wiele prac budowlanych w związku z pogłoskami o możliwym cofnięciu ulg budowlanych. W konsekwencji zaznaczył się w roku sprawozdawczym w budownictwie mieszkaniowym wzrost prac wykończeniowych, przy jednoczesnym spadku ilości rozpoczętych budowli. Natomiast budownictwo publiczne i przemysłowe rozwinęło się silnie, co w dużej mierze przyczyniło się do ożywienia produkcji w przemyśle mineralnym. Wybitną poprawę swej sytuacji zawdzięczają cementownie uruchomieniu budownictwa wielkich gmachów publicznych.

Rozdzielane przez B. G. K. kredyty na cele popierania ruchu budowlanego w Polsce wyniosły w roku sprawozdawczym 41 milj. zł. (w r. 1936 — 38,6 milj. zł), z czego na budownictwo mieszkaniowe blokowe i drobne oraz remonty przypadło 22,5 milj. zł (w r. 1936 — 25,5 milj. zł), a na budownictwo mieszkaniowe robotnicze (T. O. R.) 10 milj. zł.

Na fundusze powyższe złożyły się dotacje z Państwowego Funduszu Budowlanego w sumie 31 milj. zł i z Funduszu Pracy — 10 milj. zł.

Przy pomocy tych kredytów, rozprowadzonych przez B. G. K., w r. 1937 wybudowano ogółem 11.607 mieszkań o 32.367 izbach (w roku 1936 — 13.499 mieszkań o 37.942 izbach). Na drobne budownictwo mieszkaniowe przypadło z tego 7.365 mieszkań o 20.315 izbach (w roku 1936 — 6.805 mieszkań o 19.346 izbach).

Oprocentowanie kredytów budowlanych, udzielanych przez B. G. K. w r. 1937, było wyższe o 1% w porównaniu z rokiem poprzednim i wynosiło 5% z dodatkiem administracyjnym Banku. Stosunek

Zrealizowane pożyczki budowlane Banku Gospodarstwa Krajowego dla miast okręgu Izby P.-H. w Wilnie.

W tys. złotych. *Tablica I.*

Wyszczególnienie	1936 r.	1937 r.
Głębokie	22	14
N. Wilejka	—	10
Wilno	185	185
Razem woj. wileńskie	**207**	**209**
Augustów	10	—
Białystok	184	160
Bielsk-Podlaski	4	2
Druskieniki	17	—
Grajewo	—	15
Grodno	176	78
Hajnówka	100	48
Kolno	3	—
Łomża	37	29
Ostrołęka	12	—
Ostrów-Mazowiecka	10	—
Sokółka	2	—
Suwałki	7	4
Szczuczyn-Białostocki	5	—
Świsłocz	5	—
Wołkowysk	16	4
Wysokie-Mazowieckie	4	—
Zambrów	4	—
Razem woj. białostockie	**596**	**340**
Baranowicze	—	31
Kleck	—	6
Lida	18	34
Nowogródek	—	50
Razem woj. nowogródzkie	**18**	**121**
Okrąg Izby	**821**	**670**

Dane B. G. K.

udzielanych kredytów do sumy kosztorysowej uległ zmniejszeniu do 20% (w r. 1936 — 26%), wprowadzane jednak za ich pomocą do obrotu kapitały prywatne wyniosły w r. 1937 przeszło 93 milj. zł. Głównym więc źródłem finansowania ruchu budowlanego staje się kapitał prywatny, podczas gdy rola kredytów publicznych coraz bardziej ogranicza się jedynie do funkcji pobudzania inicjatywy prywatnej.

Jeśli chodzi o normy kredytowe, to w roku sprawozdawczym zostały one obniżone i np. przy budownictwie drobnym wysokość przyznanego kredytu nie mogła przekraczać 30% kosztów budowy, z jednoczesnym ograniczeniem sumy do zł 4.000.— przy budynku jednomieszkaniowym (w sześciu większych miastach granica ta wynosiła zł 5.000, zaś przy budowlach blokowych (kubatury ponad 2.500 metr.[3]) wysokość kredytów była ograniczona do 25% kosztów budowy.

W miastach okręgu Izby sytuacja na odcinku budownictwa kształtowała się mniej pomyślnie, niż w miastach na terenie pozostałej części kraju, to też osłabienie ruchu budowlanego było tu na ogół większe, niż w reszcie Państwa. Jedynie w województwie poleskim zanotowano zwiększenie ilości rozpoczętych i zakończonych budynków, w pozostałych zaś województwach zaznaczył się spadek nasilenia budownictwa mniej więcej do poziomu z r. 1935, który na tle lat poprzednich był na ogół okresem stosunkowo pomyślnym.

Zmiany te należy przypisać w pierwszym rzędzie przyczynom, które osłabiły prywatny ruch budowlany na terenie całego kraju, a mianowicie: wpływom pogłosek o zmianie systemu ulg podatkowych, a poza tym ograniczeniom kredytów B. G. K., które w roku sprawozdawczym wyniosły zaledwie 670 tys. zł dla całego okręgu Izby (w roku 1936 — 821 tys. zł), wskutek czego i ilość miast objętych akcją kredytową skurczyła się do 15 (w 1936 r. — 20 miast). Zaznaczyć tu należy, iż kredyty, nawet b. skromne, na tut. terenie, tak ubogim w zasoby kapitałowe, zawsze odgrywały stosunkowo poważną rolę.

Zebrane przez Izbę w zarządach miejskich dane statystyczne o ruchu budowlanym w miastach odtwarzają tylko fragment całości ruchu budowlanego, gdyż nie uwzględniają budownictwa wiejskiego, które w ostatnich latach jest dosyć ożywione w związku z coraz szerzej rozwijającą się na wsi akcją scaleniową. Nadmienić należy, iż w budownictwie wiejskim zaznacza się postęp, polegający na wzroście budownictwa ogniotrwałego (z cegły, pustaków betonowych).

Ruch budowlany w miastach okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937.

Dane Zarządów Miejskich. *Tablica II.*

Województwo, miasto i rok		NOWE BUDYNKI											Nadbudowy		Przebudowy		Wśród zakończonych budynk. było	
		Rozpoczęte					Zakończone						Budynki					
		Rodzaj budynków					Rodzaj budynków											
		Razem	Mieszkalne	Przemysłowe	Użyt. publ.	Inne	Razem	Mieszkalne	Przemysłowe	Użyt. publ.	Inne	Izb w budynkach mieszkalnych	Przeciętna ilość izb w zakończonych budynkach mieszk.	Rozpoczęte	Zakończone	Rozpoczęte	Zakończone	Murowanych	Drewnianych
Woj. wileńskie: (12 miast)	1936	**348**	**249**	**8**	**1**	**90**	**410**	**327**	**9**	**3**	**71**	**1822**	**5,6**	**14**	**14**	**14**	**18**	**67**	**337**
	1937	**261**	**199**	**4**	**2**	**56**	**179**	**127**	**4**	—	**48**	**686**	**5,4**	**13**	**5**	**9**	**11**	**28**	**151**
w tym: Wilno	1936	168	145	—	—	23	225	219	—	1	5	1449	6,6	3	4	4	7	42	183
	1937	91	90	—	—	1	39	37	1	—	1	339	8,7	8	2	3	3	14	25
Woj. białostockie: (36 miast)	1936	**1094**	**841**	**81**	**2**	**170**	**767**	**600**	**52**	**1**	**114**	**2952**	**4,9**	**30**	**25**	**44**	**40**	**127**	**640**
	1937	**992**	**655**	**126**	**12**	**199**	**692**	**497**	**81**	**3**	**111**	**2479**	**5,0**	**38**	**22**	**40**	**28**	**153**	**539**
w tym: Białystok	1936	193	166	27	—	—	97	83	14	—	—	497	5,9	7	4	3	4	13	84
	1937	205	149	56	—	—	88	68	20	—	—	401	5,8	6	3	8	6	20	68
Grodno	1936	209	190	—	—	19	239	222	—	—	17	1087	4,9	8	8	11	9	22	217
	1937	142	113	6	1	22	163	133	20	—	10	686	5,2	16	6	6	4	35	128
Suwałki	1936	72	49	2	—	21	33	23	2	—	8	151	6,6	—	—	—	—	10	23
	1937	64	38	1	—	25	19	13	1	—	5	77	5,9	—	—	—	—	5	14
Woj. nowogródzkie: (10 miast)	1936	**428**	**339**	**11**	**1**	**77**	**364**	**280**	**9**	**1**	**74**	**1178**	**4,2**	**3**	**2**	**8**	**7**	**59**	**305**
	1937	**404**	**350**	**5**	**1**	**48**	**314**	**284**	**7**	—	**23**	**1380**	**4,8**	**13**	**7**	**17**	**14**	**40**	**274**
w tym: Baranowicze	1936	84	84	—	—	—	56	56	—	—	—	203	3,6	1	1	2	2	5	51
	1937	109	109	—	—	—	76	76	—	—	—	335	4,4	3	3	6	6	3	73
Lida	1936	43	43	—	—	—	79	77	2	—	—	309	4,0	—	—	—	—	2	77
	1937	42	42	—	—	—	66	65	1	—	—	360	5,5	4	1	—	—	4	62
Woj. poleskie: (11 miast)	1936	**488**	**385**	**9**	**1**	**93**	**323**	**243**	**6**	—	**74**	**1350**	**5,5**	**8**	**9**	**23**	**18**	**44**	**279**
	1937	**503**	**421**	**12**	**2**	**68**	**373**	**303**	**11**	**2**	**57**	**1715**	**5,3**	**11**	**9**	**28**	**23**	**56**	**317**
w tym: Brześć n/B.	1936	129	125	3	—	1	88	85	3	—	—	481	5,6	4	7	1	1	11	77
	1937	149	145	3	1	—	113	106	4	2	1	678	6,4	5	5	4	3	33	80
Pińsk	1936	69	68	—	—	1	62	62	—	—	—	443	7,1	2	—	4	—	7	55
	1937	99	98	—	—	1	60	59	—	—	1	446	7,5	6	4	9	4	2	58
Okrąg Izby (69 miast)	1936	**2358**	**1814**	**109**	**5**	**430**	**1864**	**1450**	**76**	**5**	**333**	**7302**	**5,0**	**55**	**50**	**89**	**83**	**297**	**1561**
	1937	**2160**	**1625**	**147**	**17**	**371**	**1558**	**1211**	**103**	**5**	**239**	**6260**	**5,1**	**75**	**43**	**94**	**76**	**277**	**1281**
Wskaźnik dla 1937 r. 1936 r. = 100		*92*	*90*	*135*	*340*	*86*	*84*	*84*	*136*	*100*	*72*	*86*	*102*	*136*	*86*	*106*	*92*	*93*	*82*

Ogółem w miastach okręgu Izby rozpoczęto budowę 2.160 budynków (w r. 1936 — 2.358), z czego 1.625 mieszkalnych (w roku 1936 — 1.814). W zakresie budynków o charakterze przemysłowym zaznaczył się wzrost: ilość budowli rozpoczętych wynosiła w r. 1937 — 147 wobec 109 w r. 1936; zaś wykończonych — 103 w r. 1937 wobec 76 w roku 1936. Podobnie wzrosła też ilość rozpoczętych budowli publicznych: z 5 w r. 1936 do 17 w r. 1937. Ilość izb w wykończonych budynkach wynosiła w r. 1937 — 6.260, wobec 7.302 w r. 1936. Przeciętnie na jeden budynek wypada 5 izb, co mniej więcej odpowiada stanowi z lat ubiegłych.

Porównanie danych z poszczególnych województw wykazuje, iż jedynie w woj. poleskim ruch budowlany wzrósł b. znacznie w stosunku do roku poprzedniego; inne natomiast województwa wykazały spadek budownictwa, największy woj. wileńskie, a następnie woj. białostockie i nowogródzkie.

W budownictwie przeważał nadal typ domków drewnianych, jedno- lub dwumieszkaniowych. Cegła miała jeszcze stosunkowo ograniczone zastosowanie ze względu na wyższe koszty budowy. Wzrost ilości budowli z cegły zaznaczył się jedynie w woj. białostockim, co tłumaczy się w pewnym stopniu brakiem i wyższymi cenami drewna budulcowego na miejscu.

W **przemyśle budowlanym** rok sprawozdawczy oceniony został jako okres pomyślnego rozwoju. Poszczególne przedsiębiorstwa wykazały w tym czasie wysoki wzrost zarówno pod względem ilości i wartości wykonanych robót, jak i w zakresie zatrudnienia.

Na pomyślną sytuację przemysłu budowlanego złożyło się przede wszystkim prowadzenie w okręgu Izby budowy szeregu większych objektów publicznych i wojskowych; natomiast ilość robót remontowych była stosunkowo niewielka.

Nadmienić należy, iż na rynku wileńskim dał się nawet odczuć brak sił fachowych (techników ze średnim wykształceniem).

Płace robocze w ciągu całego okresu sprawozdawczego wykazywały ruch zwyżkowy.

RÓŻNE GAŁĘZIE PRZEMYSŁU I HANDLU.

A. PRZEMYSŁ.

PRZEMYSŁ METALOWY.

Przemysł metalowy i maszynowy jest na terenie Izby bardzo słabo rozbudowany. Liczba zakładów (nierzemieślniczych) tej branży na obszarze czterech województw północno-wschodnich wynosi zaledwie 27. Przemysł metalowy okręgu Izby skupia się przede wszystkim w wojew. białostockim i nowogródzkim.

Ogólne polepszenie sytuacji gospodarczej kraju, łącznie ze wzrostem siły nabywczej wsi, przyczyniło się do zwiększenia się obrotów w poszczególnych zakładach oraz do uruchomienia fabryk od kilku lat nieczynnych.

W *dziale wytwórczości gwoździ i drutu* istnieją na terenie Izby 4 zakłady, z których 2 należały do Syndykatu Gwoździarskiego. Dwie fabryki w Białymstoku czynne były przez cały rok 1937, fabryka w Lidzie została odbudowana po pożarze i uruchomiona w maju roku sprawozdawczego, po półrocznej przerwie, zaś fabryka w Landwarowie, wydzierżawiona Towarzystwu Akc. Przemysłu Metalurgicznego w Polsce, rozpoczęła produkcję dopiero we wrześniu.

W maju 1937 r. został niespodzianie rozwiązany, zarządzeniem Ministra Przemysłu i Handlu, Syndykat Gwoździarski, co pociągnęło dla branży znaczne koszty. Cena jednak gwoździ i drutu nie od razu spadła, dzięki temu, że większe fabryki rozpoczęły starania o przywrócenie kartelu, z uwagi na umowy eksportowe. Starania te wydawały się mieć szanse pozytywnego załatwienia i dlatego cena w kraju obniżyła się stosunkowo niewiele.

Mimo tej zniżki cen rentowność fabryk raczej się zwiększyła z uwagi na redukcję niektórych obciążeń, ponoszonych przed tym przez zakłady, zrzeszone w Syndykacie Gwoździarskim.

Produkcja gwoździ i drutu zwiększyła się w okresie sprawozdawczym w zestawieniu z rokiem poprzednim przeciętnie o 30%. Fabryki pracowały na ogół w ciągu 9 mies. na 2 zmiany, resztę zaś czasu na jedną zmianę. Zatrudnienie wzrosło o ca 15—20%. Zapotrzebowanie w okręgu Izby na gwoździe i drut zwiększyło się o ca 30%, przy czym udział fabryk tutejszych w zaopatrywaniu miejscowego rynku wydatnie wzrósł. Utargi więc lokalnych fabryk podniosły się w jeszcze znaczniejszym stopniu, niż produkcja, przy jednoczesnym zmniejszeniu się dostaw z innych części Polski.

Niepomyślnie natomiast kształtuje się sytuacja dla fabryk okręgu Izby na odcinku zaopatrywania się ich w surowiec. Syndykat bowiem Polskich Hut Żelaznych, stanowiący wyłączne źródło zakupu surówki, liczy tut. wytwórniom ceny sztywne; fabryki zaś gwoździ i drutu, będące własnością hut żelaznych, otrzymują własną walcówkę, kalkulowaną po inych cenach, co stwarza nierówne warunki kokurencyjne. Zapoczątkowana z chwilą rozwiązania Syndykatu ostra konkurencja między wytwórcami, która w r. 1937 do ujemnych skutków jeszcze nie doprowadziła, już w pierwszych miesiącach 1938 r. spowodowała gwałtowną zniżkę cen na gwoździe i drut do poziomu kosztów własnych.

Odlewni żelaza oraz wytwórni maszyn i narzędzi na terenie Izby było w r. 1937 — 17, a więc tyle samo, co w roku poprzednim.

Sytuacja *odlewni* uległa w r. 1937 pewnej poprawie, z powodu wzrostu zapotrzebowania na odlewy ze strony przemysłów. W okręgu białostockim duże zapotrzebowanie na odlewy wykazały przemysły młynarski i włókienniczy. Jako surowca używały odlewnie tutejsze w znacznej mierze starego żelastwa, zakupywanego w województwach północno-wschodnich. Cena odlewów wzrosła o kilka tylko procent, chociaż jednocześnie surowce metalowe (np. złom żeliwny) wykazały znaczne podrożenie, dochodzące w pewnych okresach do 100% w stosunku do roku poprzedniego.

Fabryki maszyn i narzędzi rolniczych w okręgu Izby produkują w zasadzie tylko najmniej skomplikowane i najbardziej poszukiwane przez tut. rolników typy maszyn i narzędzi. Wyraźna poprawa koniunktury na wsi i wzrost jej zdolności nabywczej, wywoływały w roku sprawozdawczym zwiększone zapotrzebowanie na omawiane artykuły i przez to również wzrost produkcji fabryk na terenie Izby. Dla zorientowania się co do rozmiarów wytwórczości rolniczego sprzętu technicznego w tut. zakładach, służyć mogą następujące cyfry produkcji

poszczególnych ważniejszych rodzajów maszyn i narzędzi w r. 1937: młocarni wyprodukowano przeszło 1.100 sztuk, kieratów — ca 3.000 szt., wialni — ca 200 szt., sieczkarni — ca 10.500 szt., pługów — ca 100 szt., bron — ca 4.000 sztuk.

Pomyślnie rozwija się na terenie Izby *fabryka rowerów i motocykli w Grodnie*. Zwiększyła ona przede wszystkim produkcję ram rowerowych i rowerów, które znajdują szeroki popyt wśród rolników, nabywających przeważnie wyroby tut. fabryki. Rozpoczęto też produkcję motocykli i motorowerów. Zdolność wytwórcza warsztatów została wykorzystana w 70%. Celem rozszerzenia zbytu swych wyrobów fabryka obniżyła nieco ich ceny.

PRZEMYSŁ RADIOWY.

Przemysł radiowy w Polsce rozwija się żywo z uwagi na szybką radiofonizację kraju. W przeciągu jednego tylko roku 1937 ilość radioabonentów zwiększyła się w kraju, według danych G. U. S., z 677 tys. do 861 tys., czyli o ca 27%. Ilość sprzedanych w tym czasie lampowych aparatów radiowych wyniosła przeszło 140 tys. sztuk. Mimo to rynek jest jeszcze daleki od nasycenia i możliwości przemysłu radiowego są nadal znaczne.

Produkcja lampowych odbiorników w kraju osiągnęła ilość 145.000 sztuk, czyli o 5 tys. więcej niż w roku poprzednim. Wytwórczość krajowa, prowadzona przez firmy Philips, Elektrit, Telefunken, Capello, Esbrock-Radio i inne, zaspakaja niemal w zupełności zapotrzebowanie krajowe; zza granicy sprowadzono radioaparatów niewiele, głównie z Austrii i Holandii (z powodu niskiego cła preferencyjnego).

W okręgu Izby czynne były w roku sprawozdawczym dwie większe fabryki radioodbiorników, jedna dopiero od roku 1936. Oba te zakłady, położone są w Wilnie, tworząc tu poważny ośrodek krajowej produkcji radiowej. Wytwórczość tych zakładów osiągnęła w roku sprawozdawczym ca 30.000 odbiorników na kwotę 6,7 milj. zł. stanowiąc przeszło 25% wartości produkcji ogólnopolskiej. Zatrudnienie w miesiącach sezonowych przekraczało w fabrykach cyfrę 1000 robotników przy pracy na jedną zmianę. Mimo to zdolność produkcyjna zakładów została wykorzystana tylko częściowo.

Większa spośród dwóch fabryk wileńskich dążyła do skupienia u siebie produkcji wszystkich części składowych aparatów radiowych, w drodze szerokiego rozbudowania swych gmachów i urządzeń. To też

już teraz niemal wszystkie części odbiorników wytwarzane są na miejscu, a fabryka zamierza także rozpocząć produkcję kondensatorów analitycznych i potencjomierzy.

Zaledwie drobna część wytworzonych radioodbiorników zbywana jest na terenie Ziem Północno-Wschodnich. Przeważna ilość aparatów wysyłana jest na Śląsk, do Poznańskiego, na Pomorze, a następnie do województw centralnych. Lepsza koniunktura w okręgu Izby spodziewana jest w związku z uruchomieniem ostatnio nowej stacji nadawczej w Baranowiczach.

Ceny odbiorników uległy niewielkiej obniżce, ale przy tym zaobserwowano pogorszenie się warunków płatności i przedłużanie terminów kredytu wekslowego. Jest to częściowo wynikiem współzawodnictwa poszczególnych fabryk radioodbiorników, które konkurują ze sobą nie tyle przez obniżanie cen, ile przez udzielanie dogodniejszych warunków przy sprzedaży.

W roku sprawozdawczym fabryka zainicjowała pionierski eksport odbiorników; wywóz nosił jeszcze jednak charakter próbny. Kierował się on przede wszystkim do Finlandii, Bułgarii i Palestyny. Ponadto badane były rynki w Grecji, Holandii, Jugosławi, Rumunii i Turcji. Restrykcje przywozowe w szeregu krajów wybitnie utrudniają pracę na tym odcinku.

Poza radioodbiornikami, fabryka eksportowała w roku sprawozdawczym pewną ilość skrzyń radiowych do Francji. Wywóz skrzyń został jednak zahamowany przez brak dostatecznego kontyngentu na import fornieru orzechowego z Francji.

PRZEMYSŁ GUMOWY.

Przemysł gumowy w okręgu Izby rozwija się pomyślnie, zdobywając sobie nowe rynki zbytu w kraju i zagranicą. Przemysł ten skupia się w Lidzie, gdzie istnieją 2 wytwórnie wyrobów gumowych.

Wielka *fabryka obuwia gumowego* w Lidzie wydzierżawiła i uruchomiła zakłady „Pepege" w Grudziądzu, uzyskując znaczny wzrost zamówień krajowych i zagranicznych. Dokonano ponadto szeregu podstawowych inwestycyj. Produkcja fabryki zwiększyła się w roku sprawozdawczym w zestawieniu z rokiem poprzednim o przeszło 10%. Zatrudnienie wzrosło o 15%, przy niezmienionym poziomie płac robotniczych. Pracowano przez cały rok na 2 zmiany. Zbyt wyrobów wzrósł w r. 1937 o ca 12%, co wynikło z systematycznej ekspansji

przedsiębiorstwa na nowe rynki; ostatnio np. fabryka uruchomiła oddział sprzedaży na terenie Zagłębia. Niepomyślnie natomiast ukształtował się — wyraźnie spóźniony sezon jesienno-zimowy.

W roku sprawozdawczym fabryka zainicjowała eksport swych wyrobów, w skromnych jeszcze narazie rozmiarach. Wywóz ten kierował się do Włoch i Holandii. Perspektywy na zwiększenie eksportu są pomyślniejsze ze względu na pewne osłabienie na rynkach światowych konkurencji japońskiej; na przeszkodzie jednak stoją nadal znaczne restrykcje i bariery celno-dewizowe. Ceny wyrobów uległy w omawianym okresie nieznacznej zwyżce. Natomiast wskutek trwającej początkowo na rynku światowym haussa'y na kauczuk w I połowie roku ceny na ten surowiec były bardzo wysokie. Dopiero na jesieni wspomniane ceny gwałtownie spadły i to prawie o połowę.

Na terenie Izby pracuje *fabryka taśm gumowych* (w Grajewie), której produkcja pozostała w roku sprawozdawczym na poziomie roku ubiegłego, przy wykorzystaniu zdolności wytwórczej zakładu w 70%. Na rynku odczuwana była silnie konkurencja Gdańska, który zalewał rynek swymi wyrobami po cenach dumpingowych. Skutkiem tego wspomniana fabryka ograniczyła swą produkcję, pracując po 3 dni w tygodniu. Ceny wytworów pozostały bez zmian.

PRZEMYSŁ POLIGRAFICZNY.

Sytuacja *w przemyśle drukarskim* uległa w przeciągu r. 1937 wyraźnej poprawie. Wpłynęło na to ogólne polepszenie się koniunktury, oraz w szczególności zlikwidowanie w drugiej połowie roku sprawozdawczego drukarni państwowych.

W ciągu szeregu lat urzędy i instytucje, mające budżet ściśnięty do minimum, ograniczały wybitnie swe prace drukarskie i wydawnicze, posługując się w szerokim zakresie powielaczami. Rok 1936, a zwłaszcza rok sprawozdawczy, przyniósł normalizację na tym odcinku, powodując wzrost obrotów w drukarniach o ca 15%. Niemniej pomyślnym dla branży drukarskiej był fakt zamknięcia na jesieni drukarni państwowej w Wilnie w ramach analogicznej akcji ogólnopolskiej. Ta bowiem drukarnia, monopolizując zamówienia instytucyj rządowych, zwłaszcza w zakresie najbardziej dochodowych robót nakładowych, przyjmowała również prace prywatne, konkurując z zakładami prywatnymi, przy czym konkurencja niezawsze odbywała się w warunkach równych dla obu kategoryj zakładów. To też likwi-

dacja drukarni państwowej wydatnie polepszyła sytuację drukarni prywatnych, powodując wzrost ich obrotów już w ostatnich miesiącach roku sprawozdawczego.

Zastrzeżenia sfer zainteresowanych wywołuje daleko posunięty system centralizacji państwowych zamówień drukarskich, wprowadzający między lokalny urząd zamawiający, a tamże położoną drukarnię wykonywującą — długą drogę wędrówki zamówienia (po przez odnośne urzędy centralne w Warszawie, w dalszej kolejności przez Centralę Druków przy P. A. T.).

Ujemny wpływ na rozwój przemysłu drukarskiego wywiera powstawanie w ośrodkach miejskich licznych drukarni chałupniczych, prowadzonych przez 1—2 osoby, a nabywających parę regałów i konkurujących z zakładami drukarskimi taniością pracy, wskutek braku obciążeń.

Ilość drukarni w okręgu Izby zwiększyła się ze 154 w r. 1936 do 173 w roku sprawozdawczym. Poprawa koniunktury umożliwiała egzystencję tym nowym zakładom.

Wobec niezmienionych cen surowców i półfabrykatów oraz płac za robociznę, ceny za prace drukarskie nie uległy również zmianie.

Charakterystyczną wreszcie dla drukarstwa okręgu Izby jest okoliczność, iż książki beletrystyczne drukowane są w minimalnej ilości, co wynika z braku tu firm wydawniczych.

W przemyśle litograficznym zaznaczyła się w roku sprawozdawczym dalsza poprawa sytuacji. Obroty zakładów wzrosły przeciętnie o 30% w zestawieniu z r. 1936. Zwiększenie się produkcji i eksportu konserw, nasion i innych artykułów, pakowanych w pudełka i woreczki z naklejkami, wzmagało stopień uruchomienia litografij. Zakłady lokalne uzyskiwały w niewielkiej ilości zamówienia z poza okręgu Izby, ale ciągłe obniżanie cen przez litografie warszawskie i łódzkie bardzo utrudniało sytuację na tym odcinku. Niepomyślnym również dla miejscowych litografij jest nieuzasadnione pomijanie ich przez lokalne urzędy państwowe, które udzielają zamówień za pośrednictwem swych warszawskich central tamtejszym prywatnym litografiom.

Ceny za prace litograficzne nie uległy zmianom.

Produkcja kart do gry w okręgu Izby wzrosła w roku sprawozdawczym o 10%.

RÓŻNE GAŁĘZIE PRZEMYSŁU CHEMICZNEGO.

W roku sprawozdawczym czynne były w okręgu Izby 44 *wytwórnie mydła* wobec 53 zakładów w roku poprzednim. Są to przeważnie drobne przedsiębiorstwa, wykupujące świadectwa przemysłowe wyłącznie VIII lub VII kategorii. Produkują one różne gatunki mydła do prania.

Produkcja mydła wzrosła w roku sprawozdawczym o przeszło 10%, w związku, między innymi, ze zwiększeniem się zdolności nabywczej wsi. W ciągu kilku pierwszych miesięcy 1937 r. ceny mydła uległy pewnej zwyżce. W wyniku administracyjnej akcji regulowania cen, którą objęte zostało również mydło, obniżono ceny o ca 5%, ustalając je na poziomie roku poprzedniego. Wytwórczość z okręgu Izby zaopatruje w pierwszym rzędzie prowincję i mniejsze ośrodki miejskie, napotykając jednak i tam na silną konkurencję wielkich fabryk warszawskich.

Szereg trudności napotykał przemysł mydlarski przy zaopatrywaniu się w surowce tłuszczowe pochodzenia zagranicznego, których import został skontyngentowany. Stan ten uległ poprawie w początkach 1938 r.

Niektóre przedsiębiorstwa zdecydowały się na poczynienie podstawowych inwestycyj w kierunku modernizacji swych zakładów.

Produkcja *atramentów, farb i kredek* w okręgu Izby wykazała w porównaniu z rokiem poprzednim ca 19% wzrost, wynikający w pierwszej mierze z podejmowanej przez fabrykę ekspansji na nowe krajowe rynki zbytu. Obrót farbami został częściowo zahamowany na odcinku farb do wyrobów włókienniczych, a to na skutek długotrwałego strajku i zmniejszonej produkcji białostockiego przemysłu włókienniczego. Fabryka rozwija się pomyślnie, wykorzystując jednak zdolność produkcyjną warsztatów zaledwie w 10%.

W zakresie surowców zagranicznych, sprowadzanych przeważnie z Niemiec i Francji, nastąpił znaczny wzrost cen, przeciętnie o 20%; przy czym fabryka przestawia stopniowo swoją produkcję na surowce krajowe.

Ceny fabrykatów uległy naogół zniżce, sięgającej do 10%.

PRZEMYSŁ DROŻDŻOWNICZY.

Sytuacja w przemyśle drożdżowniczym nie uległa w roku sprawozdawczym większym zmianom. Produkcja drożdży w Polsce wy-

niosła w omawianym okresie, według danych Zrzeszenia Producentów Drożdży, 7.401 tys. kg, wykazując spadek w porównaniu z rokiem poprzednim o 1,7%. Produkcja drożdży w okręgu Izby zmniejszyła się w słabszym stopniu niż w całej Polsce, a mianowicie: z 597 tys. ton w r. 1936 na 593 ton w r. 1937, czyli o 0,7%. Udział wytwórczości okręgu Izby w produkcji ogólnopolskiej wyniósł w okresie sprawozdawczym ca 8%.

W okręgu Izby czynne są dwie fabryki drożdży: w Nowej Wilejce i Oszmianie. Produkcja tych zakładów, normowana przez kartel drożdżowni pod nazwą „Zrzeszenie Producentów Drożdży" w Warszawie, zaspakajała niemal w całości zapotrzebowanie terenu Izby, aczkolwiek zdolność produkcyjna fabryk wykorzystywana była zaledwie w 30%.

Eksport drożdży z Polski, prowadzony przez wspomniane powyżej Zrzeszenie, wzrósł w roku sprawozdawczym o ca 50%, kierując się nadal do Palestyny, Syrii i Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej. Drożdżownie z okręgu Izby partycypują w tym eksporcie pro rata parte.

Zapasów towaru na koniec roku sprawozdawczego w zakładach okręgu Izby prawie nie było. Fabryczna cena drożdży wynosiła zł 3,94 za 1 kg loco kolejowa stacja odbiorcza; cena zaś otrzymywana przez fabryki, po potrąceniu podatku konsumcyjnego (zł 2,31¼ od 1 kg) i scalonego podatku obrotowego (ca 14 gr), wynosiła około zł 1,49 za 1 kg.

W r. 1938 zostało rozwiązane przez władze rządowe — Zrzeszenie Producentów Drożdży, które jednoczyło wszystkie drożdżownie w kraju w zakresie produkcji, sprzedaży i eksportu drożdży.

PRZEMYSŁ KONSERWOWY.

Struktura przemysłu konserwowego w Polsce uległa w ciągu roku sprawozdawczego pewnym przeobrażeniom w kierunku koncentracji produkcji w większych zakładach przetwórczych. Proces ten wywołany został: koniecznością przestawienia się wytwórni na surowiec rybny zagraniczny, ze względu na zanik połowów na polskim morzu, oraz niezbędnością podniesienia produkcji w zakresie artykułów eksportowanych do poziomu, wymaganego przez importerów zagranicznych. Oba te czynniki powodowały skupianie się produkcji w przedsiębiorstwach zasobniejszych w środki kapitałowe i techniczne, mogących zapewnić sobie odpowiednie przydziały surowców i będących w stanie podołać wymaganiom stawianym przy eksporcie.

Produkcja konserw rybnych i ogórkowych w okręgu Izby wzrosła w roku sprawozdawczym, w zestawieniu z rokiem poprzednim, o ca 25%; wzrost zaś obrotów zakładów na tym terenie pod względem wartościowym wyniósł ca 30% — mimo, że ogólnie biorąc, konsumcja konserw w Polsce zwiększeniu nie uległa. Udział bowiem tut. przemysłu konserwowego w wytwórczości ogólnopolskiej wzrósł.

Z ogólnej ilości wytworzonych konserw rybnych zaledwie 20% towaru sprzedano na terenie Ziem Północno-Wschodnich. Gros bowiem konserw kierowane jest do większych ośrodków miejskich i przemysłowych, jak Łódź, Zagłębie, Poznań.

Eksport konserw ogórkowych uległ w r. 1937 znacznemu wzrostowi, zgodnie z poniższym zestawieniem:

Eksport konserw ogórkowych.

W puszkach á 9 ltr.

Rok	Polska		Okrąg Izby		Udział okręgu Izby w eksporcie ogólnopolskim
	W tys. puszek	Wskaźnik	W tys. puszek	Wskaźnik	
1936	236	*100*	98	*100*	42%
1937	428	*181*	142	*145*	33%

Dane Inspektoratu Standaryzacyjnego Związku Izb Przemysłowo-Handlowych.

Wartość tego eksportu z okręgu Izby wyniosła w r. 1937 przeszło 300 tys. zł. W zestawieniu z r. 1935 wywóz ogórków wzrósł w roku sprawozdawczym prawie trzykrotnie. Wzrost eksportu z Polski i z terenu Izby wynikł przede wszystkim z należytego jego zorganizowania, a zwłaszcza przyczyniło się do tego ustalenie jednolitych cen i warunków sprzedaży zagranicę.

Omawiany eksport kierował się w pierwszej mierze do U .S. A. (94%) i Anglii (5%), przy czym rynek angielski był niemal w całości obsługiwany przez wytwórczość z terenu Izby. Jak wynika z przytoczonego zestawienia, udział okręgu Izby w ogólnopolskim eksporcie konserw ogórkowych zmniejszył się w roku sprawozdawczym z 42% do 33%; ten spadek udziału (przy wzroście cyfr absolutnych eksportu)

spowodowany został na skutek uruchomienia przez szereg fabryk mięsnych w innych częściach Państwa produkcji i eksportu konserw ogórkowych.

Znaczne wysyłki ogórków na rynek Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej spowodowały w r. 1937 nagromadzenie się tam poważnych zapasów towaru i przesycenie rynku. To też w r. 1938 wybitnie ograniczono eksport ogórków do U. S. A.

W r. 1936 omawiany wywóz prowadziły w okręgu Izby trzy fabryki; w r. 1937 liczba firm eksportowych zwiększyła się do pięciu.

PRZEMYSŁ BROWARNIANY.

Ogólna poprawa koniunktury gospodarczej w 1937 r. wpłynęła również na wzrost konsumcji piwa zarówno na terenie całego kraju, jak i w okręgu Izby. W porównaniu z r. 1936 wzrost spożycia w Polsce osiągnął ca 18%. Ilość browarów w kraju wyniosła na 31 grudnia 1937 r. — 145; w ciągu roku bowiem zlikwidowano dalszych 8 małych browarów. Zbyt piwa przekroczył w roku sprawozdawczym 1.315 tys. hl. Roczne więc spożycie piwa na jednego mieszkańca wyniosło 3,83 litra. Zgodnie z przewidywaniami, ogólna poprawa koniunktury od końca roku 1936 stopniowo tylko i to z pewnym opóźnieniem oddziaływała na analogiczne ożywienie w branży browarnianej. Poza tym jednak pomyślne warunki atmosferyczne przyczyniły się do wzmożenia sprzedaży piwa już od maja.

Największy wzrost produkcji i sprzedaży piwa wykazują, jak zwykle, województwa południowe i zachodnie. W miarę posuwania się na wschód i północ maleje ilość browarów i zmniejsza się produkcja piwa. Z województw, wchodzących w skład okręgu Izby, jedynie woj. białostockie zbliżone jest, pod względem rozbudowy przemysłu browarnianego i rozpowszechnienia się spożycia piwa, do przeciętnej ogólnopolskiej.

W zakresie produkcji w okręgu Izby nastąpiło w roku sprawozdawczym zwiększenie się o 17% (vide tabl. na str. nast.). Największy procentowo wzrost miał miejsce na terenie woj. nowogródzkiego; ale z uwagi na nikłe rozmiary tamt. wytwórczości, w cyfrach absolutnych wyniósł on niewiele. To samo da się również powiedzieć o gwałtownym zmniejszeniu się produkcji w woj. poleskim. Decydującym więc w tym zakresie był wzrost produkcji piwa w woj. białostockim — o 17%.

Ilość browarów czynnych na terenie Izby pozostała bez zmian, natomiast udział ich w ogólnopolskiej produkcji piwa nieco się obniżył.

Według danych izb skarbowych, sprzedaż piwa w okręgu Izby zwiększyła się w okresie sprawozdawczym o 9% w porównaniu z rokiem poprzednim, a więc w stopniu znacznie mniejszym niż w całym kraju (ca 18%). Dysproporcja ta wypływa z niezamożności województw północno-wschodnich.

Produkcja i sprzedaż piwa w browarach okręgu Izby Premysłowo-Handlowej w Wilnie w latach 1936 i 1937.

Dane Izb Skarbowych.

Województwa	Produkcja			Sprzedaż		
	1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.	
	hektolitry		Wskaźnik 1936 r.= 100	hektolitry		Wskaźnik 1936 r.=100
Wileńskie . . .	17.095	19.732	*115*	16.086	16.846	*105*
Białostockie . . .	42.099	49.394	*117*	41.007	48.176	*117*
Nowogródzkie . .	9.605	12.896	*134*	10.761	9.993	*93*
Poleskie	2.120	993	*47*	2.004	1.265	*63*
Okrąg Izby . .	**70.919**	**83.015**	*117*	**69.858**	**76.280**	*109*

Przeciętne ceny surowców wynosiły w roku sprawozdawczym:

dla jęczmienia zł. 20— 24 za 100 kg.

dla chmielu zł. 300—360 za 100 kg.

Prace nad wyczerpującą nowelizacją ustawy o opodatkowaniu piwa, rozpoczęte w r. 1936 w Ministerstwie Skarbu, zostały niestety w końcu roku sprawozdawczego zaniechane. Ograniczono się jedynie do zaprojektowania zmiany art. 3. Projekt tej noweli został wniesiony pod obrady Sejmu i Senatu i polega na upoważnieniu Ministra Skarbu do obniżania stawek podatkowych od piwa. Jednocześnie Sejmowa Komisja Skarbowa uchwaliła zniesienie od 1.VII. 1938 r. patentów akcyzowych dla handlu piwem na całym terenie Rzeczypospolitej dla wszystkich kategorii handlowych.

B. HANDEL

HANDEL OGÓLNO - SPOŻYWCZY.

Obserwowany od kilku lat proces rozrostu ilościowego, a jednocześnie rozdrabniania się przedsiębiorstw handlu spożywczego — trwał nadal w ciągu roku sprawozdawczego. Przyrost nowych placówek w branży spożywczej okręgu Izby wyniósł w r. 1937 ca 2500 firm, wobec ca 2000 nowych firm w roku poprzednim. Tempo więc powstawania nowych przedsiębiorstw wzmogło się w zestawieniu z rokiem przedsprawozdawczym; ale należy tu zwrócić uwagę na ten istotny moment, iż o ile w r. 1936 wspomniany przyrost przedsiębiorstw branży spożywczej pokrywał się niemal zupełnie z ogólnym przyrostem nowych firm handlowych, o tyle w r. 1937 stanowił on tylko 44% ogólnej liczby nowych placówek handlowych. Powstawały przy tym niemal wyłącznie drobne sklepy spożywcze, opierające się często na kredytach B. G. K. lub kas bezprocentowych. Ponadto zaobserwowano proces angażowania się kupców hurtowych również w handlu detalicznym, i z drugiej strony — próby detalistów zaopatrywania się w artykuły kolonialne pochodzenia zagranicznego bezpośrednio zagranicą.

Sprzedaż spirytusu w latach 1936 i 1937.

W tys. litrów 100°. Dane P. M. S. *Tablica I.*

Województwa	Ogółem			W tym na cele konsumcyjne			Na jednego mieszkańca przypada spirytusu ogółem w litrach	
	1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.			
	Liczby absolutne		Wskaźnik 1936 r.=100	Liczby absolutne		Wskaźnik 1936 r.=100	1936 r.	1937 r.
Wileńskie . . .	1.606	2.003	*125*	1.182	1.505	*127*	1,2	1,5
Białostockie .	2.141	2.471	*115*	1.626	1.884	*116*	1,2	1,4
Nowogródzkie	1.163	1.430	*123*	998	1.256	*126*	0,9	1,3
Poleskie. . . .	886	1.157	*131*	685	880	*128*	0,7	0,9
Okrąg Izby .	**5.796**	**7.061**	*122*	**4.491**	**5.525**	*123*	**1,1**	1,3
Polska . . .	57.768	66.540	*115*	34.555	38.886	*113*	1,7	1,9

Produkcja wina i miodu w okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937.

Dane ankiety Izby dla zakładów do VII kat. włącznie. *Tablica II.*

Wyszczególnienie	1936 r.	1937 r.	
	Liczby absolutne w hl		Wskaźnik 1936 r.=100
Wino rodzynkowe	36	15	*42*
„ owocowe.	183	188	*103*
„ gronowe	1	13	*1.300*
Miód	274	205	*75*
Moszcz owocowy	303	329	*109*
Inne	44	28	*64*

Aczkolwiek sytuacja handlu spożywczego ustabilizowała się już od kilku lat, to jednak pewne ożywienie obrotów, zwłaszcza w zakresie niektórych jego gałęzi, dało się w roku sprawozdawczym niewątpliwie odczuć. Poprawa ta wynikła z ogólnego polepszenia się koniunktury gospodarczej i w pierwszym rzędzie — ze wzrostu siły nabywczej i konsumcji wsi.

Pewne zwiększenie wykazało w okręgu Izby spożycie *wódek monopolowych,* przy jednoczesnym jednak dalszym kurczeniu się sprzedaży *win i wódek gatunkowych.* Zaznaczyć tu należy, że o ile wódki gatunkowe sprowadzane są do okręgu Izby z innych części kraju, o tyle wino i miód wytwarzane są również na terenie Izby, a produkcja ich koncentruje się głównie w woj. białostockim i nowogródzkim. Stosunkowo większe obroty dokonywane były jedynie w zakresie win owocowych, aczkolwiek znaczną konkurencję stanowił tu domowy ich wyrób, niepodlegający opodatkowaniu.

Wzrost spożycia *cukru* w Polsce zaznacza się już od kilku lat, przy czym wzrost ten w okręgu Izby jest nawet stosunkowo silniejszy, niż w całym kraju (vide tabl. III). Wpłynęła na to, zarządzona pod koniec r. 1935, obniżka cen na cukier, a w r. 1937 — ogólna poprawa sytuacji gospodarczej kraju. Jednak konsumcja cukru na jednego mieszkańca jest w okręgu Izby (6,5 kg) znacznie niższa niż w całej Polsce (10,7 kg).

Spożycie cukru w okręgu Izby P.-H. w Wilnie w kampaniach 1935/36 i 1936/37.

Tablica III.

Dane Zw. Zawod. Cukrowni b. Król. Polskiego, Wołynia, Małopolski i Śląska.

Województwa	1935/36	1936/37		Na jednego mieszkańca w kg	
	Tony		Wskaźnik 1935/36 r.=100	1935/36	1936/37
Wileńskie	8.725	9.758	*112*	6,3	7,0
Białostockie	13.363	14.819	*111*	7,7	8,3
Nowogródzkie . . .	4.456	5.355	*120*	3,9	4,7
Poleskie	5.406	6.310	*117*	4,4	5,2
Okrąg Izby	**31.950**	**36.242**	*113*	5,8	6,5
Polska	340.049	369.085	*109*	10,1	10,7

Uwaga: Kampania w przemyśle cukrowniczym trwa od 1.X jednego roku do 30.IX następnego.

Również konsumcja *soli* wzrasta systematycznie, zarówno w całej Polsce, jak i w okręgu Izby. W zestawieniu z rokiem 1936 konsumcja zwiększyła się w całej Polsce o 3%, a w okręgu Izby o 4%; w porównaniu z r. 1935 wzrost ten wyniósł dla całej Polski 10%, zaś dla terenu Izby — 13%. Spożycie więc soli wzmaga się w okręgu Izby silniej, niż w całym kraju. Na szczególną uwagę w okręgu Izby zasługuje wzrost w okresie sprawozdawczym użycia soli przemysłowej, wynoszący w zestawieniu z r. 1936 — 43%, a w porównaniu z r. 1935 — 75%, — na potrzeby w pierwszym rzędzie przemysłu garbarskiego i produkcji mydła. Ogólna konsumcja soli na głowę jednego mieszkańca jest mniejsza w okręgu Izby, niż w całej Polsce, będąc od ogólnopolskiej wyższą w zakresie tylko soli jadalnej.

Na odcinku towarów kolonialnych nastąpiła w roku sprawozdawczym pomyślna stabilizacja. Hurtownie, importujące korzenie, herbatę, owoce, wzmogły obroty o ca 20% w porównaniu z rokiem poprzednim. Zwłaszcza wzrosły transakcje pieprzem, gdy na skutek zniesienia cła na ten artykuł ustał jego przemyt, uprawiany poprzednio w szerokim zakresie. Firmy tut. zainteresowały się sprawą bezpośred-

Spożycie soli w okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej w Wilnie w latach 1936 i 1937.

Dane Państw. Mon. Solnego. Tablica IV.

Województwa	1936 r.	1937 r.		Na jednego mieszkańca przypada kg	
	Tys. ton		Wskaźnik 1936 r.=100	1936 r.	1937 r.
Wileńskie	13,7	15,3	*112*	9,9	10,9
Białostockie	18,2	18,0	*99*	10,4	10,1
Nowogródzkie	12,1	12,6	*104*	10,4	11,0
Poleskie	12,8	13,1	*103*	10,3	10,7
Okrąg Izby	**56,7**	**59,0**	*104*	**10,3**	**10,6**
w tym soli jadalnej .	50,6	51,8	*102*	9,2	9,3
Polska	**368,5**	**379,1**	*103*	**10,8**	**11,0**
w tym soli jadalnej .	285,4	289,1	*101*	8,4	8,4

niego importu z zagranicy kawy i herbaty, zwiększając przez to obrót tymi arykułami.

Znaczne trudności, hamujące rozwój branży kolonialno-spożywczej, wynikały z udzielania niedostatecznych kontyngentów przywozowych importerom z okręgu Izby. Przydziały były niekiedy tak małe, że nie opłacało się sprowadzanie towaru. Przeważnie zaś przyznawane kontyngenty nie wystarczały nawet w 50% na pokrycie miejscowego zapotrzebowania, skutkiem czego kupcy musieli się zaopatrywać w artykuły kolonialne pośrednio u importerów warszawskich i gdyńskich.

Zaobserwowano w roku sprawozdawczym wzrost obrotów śledziami, przy jednoczesnym zmniejszeniu się utargów na rybach.

Coraz częściej powstające spółdzielnie, korzystające ze specjalnych ulg i mogące wskutek tego sprzedawać po niższych cenach, utrudniają sytuację istniejącego handlu indywidualnego.

HANDEL WŁÓKIENNICZY.

Obroty w handlu włókienniczym w roku 1937 na ogół nieco przewyższyły poziom z lat poprzednich, chociaż równocześnie niektóre przedsiębiorstwa odczuły pewien spadek utargów. W handlu włókienniczym liczono w roku sprawozdawczym na silniejsze wzmożenie popytu na towary włókiennicze ze strony konsumentów. Z tego też powodu sezon wiosenno-letni w handlu hurtowym zaczął się dość wcześnie, a zarysowująca się zniżka cen surowców była czynnikiem, który spowodował, iż przygotowania do sezonu zaczęto wyjątkowo wcześnie. Hurtownicy, półhurtownicy i detaliści w stosunkowo krótkim czasie zaopatrzyli się w znaczne ilości towarów, które nie zostały później rozsprzedane w całości.

Przyczyn należy szukać przede wszystkim w niedostatecznych zakupach ze strony wsi. Konsument wiejski zawiódł oczekiwania pomimo, że ceny produktów rolnych zwyżkowały dość znacznie. Zawiodła również ludność miejska, która wobec wzrostu kosztów utrzymania ograniczyła nieco swoje wydatki odzieżowe.

Sytuacja handlu detalicznego uległa dalszemu pogorszeniu z chwilą, gdy hurtownicy, przystępujący do przygotowań do sezonu zimowego, rzucili na rynek nierozsprzedane zapasy letnich towarów. Oczywista, że w tych warunkach zyskowność handlu zmalała do minimum, a w niektórych wypadkach kupcy nie zawsze byli w stanie należycie wywiązać się ze swych zobowiązań, co pociągało za sobą zwroty towarowe i dość częste prolongaty weksli.

Powyższe uwagi dotyczą w pierwszym rzędzie handlu artykułami bawełnianymi, gdyż jeśli chodzi o towary wełniane — wahania obrotów były na ogół nieco mniejsze.

W sprzedaży największym popytem cieszyły się damskie materiały bawełniane i ze sztucznego jedwabiu. Zapotrzebowanie na męskie materiały wełniane (bielskie) było słabsze, niż w latach poprzednich. W miastach w miesiącach jesiennych obroty nieco się poprawiły w związku z rozpoczęciem roku szkolnego. Sezon zimowy wypadł dość niepomyślnie, zarówno na terenie większych miast, jak i w handlu prowincjonalnym. Zbyt cięższych zimowych materiałów wełnianych, płaszczowych itd., z powodu niesprzyjających warunków atmosferycznych (ciepło), był skromny i jedynie w listopadzie i na początku grudnia zaznaczyło się pewne zwiększenie utargów, co jednak nie wpłynęło na polepszenie sytuacji. W konsekwencji więc wielu kupców pozostało z zapasami, pomimo, iż asortymenty były uzupełniane z wielką ogłędnością.

Ceny materiałów włókienniczych w porównaniu z rokiem ubiegłym wykazały wzrost, który zaczął się zarysowywać już w roku 1936. Przeciętna różnica ceny między rokiem 1936 a 1937 wyniosła ca 3%.

Warunki zakupów w ciągu roku uległy zaostrzeniu, gdyż fabrykanci i hurtownicy, wobec fali zwrotów towarowych i prolongat wekslowych, zaczęli udzielać kredytu z wielką ostrożnością, przeprowadzając staranną selekcję odbiorców, zwłaszcza wśród drobnych kupców, od których domagali się przeważnie pokrycia gotówkowego, udzielając kredytu tylko w rzadkich wypadkach i to z krótszymi terminami płatności. Podczas gdy w hurcie dało się zauważyć przesunięcie na korzyść transakcyj gotówkowych, w warunkach sprzedaży detalicznej nie zaszły żadne zmiany, to też nadal sprzedaż kredytowa stanowiła znaczny odsetek całości obrotów.

Wypłacalność klienteli handlu detalicznego była dość dobra.

HANDEL GALANTERYJNY I KONFEKCYJNY.

Handel galanteryjny odczuł w roku sprawozdawczym pewną poprawę sytuacji, zwłaszcza w dziale artykułów wiosennych i letnich. Osiągnięte obroty niewiele wprawdzie odbiegają od zeszłorocznych (przeciętnie przewyższają je o kilka procent), o ile jednak wziąć pod uwagę wybitnie niekorzystne warunki atmosferyczne, jakie miały miejsce w ciągu najważniejszych okresów sezonowych, osiągnięta poprawa sytuacji uwydatni się wyraźniej.

Sezon wiosenny, wskutek gwałtownych zmian pogody i wcześnie przypadających świąt Wielkanocnych, wypadł niezbyt zadawalająco. Dopiero po świętach, już na początku sezonu letniego, nastąpiła wyraźna, lecz krótkotrwała, poprawa sytuacji. Obroty w dalszych miesiącach kształtowały się dość pomyślnie z pewnym osłabieniem we wrześniu i na początku października, po czym nastąpił okres ponownego wzmożenia utargów w związku z nastaniem chłodów i zbliżającym się okresem świąt Bożego Narodzenia.

Nadal niekorzystnie wpływały na sytuację tej gałęzi handlu jej silne rozdrobnienie oraz ostra konkurencja. Były one powodem częstych likwidacyj słabych i małych przedsiębiorstw. Na miejscu zaś zlikwidowanych powstawały nowe firmy, które dla utrzymania się na

rynku i celem zdobycia klienteli, prowadziły również walkę konkurencyjną. Oczywiście taka płynność stosunków na rynku znacznie komplikuje sytuację, zwłaszcza w hurcie, zmuszając do prowadzenia b. oględnej polityki sprzedaży, szczególnie jeśli chodzi o kwestię kredytowania odbiorcy-detalisty. W tych warunkach transakcje z detalistą zawierane były z reguły za gotówkę, co znowu wobec słabości finansowej, cechującej niemal ogół detalistów, znacznie utrudniało ich położenie.

Ceny galanterii na ogół nie zmieniły się.

Handel konfekcją odczuł pewne zahamowanie obrotów, zwłaszcza w dziale konfekcji ciepłej (płaszcze zimowe, konfekcja futrzana), na którą popyt był stosunkowo słaby ze względu na niesprzyjające warunki atmosferyczne. Stosunkowo najlepszym zbytem cieszyły się letnie płaszcze (kurzowce) i tańsze ubrania.

Ceny konfekcji zostały na ogół utrzymane bez zmian.

W warunkach płatności i wypłacalności klienteli również nie zaszły żadne zmiany.

HANDEL ŻELAZEM.

Zbyt hutniczych wytworów walcowych w Polsce osiągnął w roku sprawozdawczym cyfrę 684 tys. ton, wykazując w zestawieniu z rokiem ubiegłym wzrost o ca 33%; jeszcze zaś większy wzrost (40%) nastąpił w zakresie zbytu surówki na rynku wewnętrznym.

Na terenie Izby zbyt żelaza zwiększył się, zgodnie z podanym na str. 183 zestawieniem zleceń żelaza, opartym na danych Syndykatu Polskich Hut Żelaznych — o 50%. Wzrost ten nie był jednolity na całym terenie Izby i miał miejsce zwłaszcza w pierwszej połowie roku sprawozdawczego. Pomyślna koniunktura na rynku żelaza wynikła z utrzymania się na stosunkowo wyższym poziomie ruchu budowlanego, zwłaszcza publicznego i szerszego zastosowania w budownictwie żelaza. Ważną była decyzja Ministerstwa Komunikacji w sprawie niewypuszczania na rynek starych, zużytych szyn kolejowych.

Przez długi okres depresji gospodarczej wyczerpały się zapasy starego żelastwa, szeroko dotychczas używanego. Wyraźna wreszcie poprawa sytuacji ludności wiejskiej i podejmowanie przez nią licznych, choć poszczególnie biorąc niewielkich inwestycyj, dawało pokaźny wzrost konsumcji żelaza na wsi.

Zestawienie zleceń żelaza*), przeznaczonych dla okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937.

Województwo	1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.
	tony		Wskaźnik 1936 r.=100	Na 1 mieszkańca przypada kg	
Wileńskie	3.633	5.339	*147*	2,6	3,8
Białostockie	6.022	9.649	*160*	3,5	5,4
Nowogródzkie	4.805	6.080	*127*	4,2	5,3
Poleskie	3.646	6.027	*165*	2,9	4,9
Okrąg Izby	**18.106**	**27.095**	*150*	**3,3**	4,9
Polska	257.685	401.603	*156*	7,6	11,6
Udział %-wy okręgu .	7,0	6,7	—	—	—

*) W Syndykacie Polskich Hut Żelaznych.
Źródło: J. Ignaszewski „Polski rynek żelaza w r. 1937.

Wybitne ożywienie na rynku żelaza wystąpiło jaskrawo w pierwszych miesiącach roku sprawozdawczego, na skutek przewidywań zwyżki cen żelaza, co spowodowało masowe jego zakupy. Sytuację tę jednak kupiectwo nie zawsze mogło wykorzystać ze względu na brak towaru na składach, huty zaś ciągle opóźniały się z dostawą. W połowie roku rynek został przesycony, w lipcu zaś cena żelaza podwyższona została o 11%. Spowodowało to spadek obrotów i nagromadzenie na składach niesprzedanego żelaza, masowo w tym czasie nadsyłanego przez huty. Dalsze jednak miesiące przyniosły stabilizację na tym odcinku handlu.

Zakupy żelaza w Syndykacie Hut Żelaznych dokonywane były wyłącznie za gotówkę, sprzedaż zaś — w ca 70% na kredyt otwarty lub wekslowy.

HANDEL MASZYNAMI I NARZĘDZIAMI ROLNICZYMI.

W roku sprawozdawczym nastąpiła wyraźna poprawa na odcinku zbytu maszyn i narzędzi rolniczych, którą wywołało ogólne polepszenie się sytuacji w rolnictwie. Wzrost zdolności nabywczej wsi, w połączeniu z koniecznością odnowienia, zużytych w okresie kryzy-

su, niezbędnych maszyn i narzędzi — spowodowało zwiększenie się obrotów w omawianej branży o ca 25% w zestawieniu z rokiem poprzednim. Pomyślnie kształtowały się utargi w marcu, kwietniu i maju, osiągając połowę obrotu całorocznego. W okresie letnim i przez połowę jesieni cieszyły się popytem maszyny i narzędzia żniwne, szczególnie młocarnie i kieraty oraz narzędzia do uprawy roli. Dopiero ujawniające się w końcu roku wahania cen ziemiopłodów zahamowały zbyt maszyn i narzędzi.

Udział drobnych rolników wśród nabywców uległ wyraźnemu wzrostowi, osiągając połowę wartości obrotu omawianymi artykułami.

Z uwagi na brak w okręgu Izby większych wytwórni maszyn i narzędzi rolniczych, hurtownie jedynie w zakresie nielicznych i najmniej skomplikowanych sortymentów mogły się zaopatrywać w fabrykach na terenie Izby. Gros maszyn i narzędzi sprowadzano z zachodnich części państwa, szereg zaś największych i najbardziej nowoczesnych maszyn importowano z Niemiec, Czechosłowacji i Szwecji. Ceny maszyn podniosły się o ca 5%.

Kredytu przy sprzedaży udzielano w minimalnej ilości, obawiając się powtórzenia strat, poniesionych przez kupiectwo tej branży na rolnikach w latach załamania koniunktury. W nieco większym stopniu korzystali z kredytu, zresztą na bardzo krótkie terminy — hurtownicy.

Nieznaczny tylko wpływ na nabywanie maszyn rolniczych wywarł dekret o popieraniu ruchu inwestycyjnego na obszarze województw wschodnich z dnia 25 listopada 1936 r., a to z uwagi na niewielkie stosunkowo koszty przedsiębranych na wsi inwestycyj oraz ze względu na niechęć rolników do skomplikowanych formalności, związanych z korzystaniem z ulg.

HANDEL KSIĘGARSKI.

W handlu księgarskim rok sprawozdawczy był pierwszym od r. 1930, w którym nastąpiło w Polsce zahamowanie spadku obrotów, a nawet ujawnił się wzrost utargów w porównaniu z rokiem poprzednim — o ca 10%. Złożyło się na to w pierwszym rzędzie zwiększenie zbytu podręczników szkolnych, na skutek zmian programowych w szeregu oddziałach szkół powszechnych, w gimnazjach i dzięki powstaniu liceów. A ponadto ogólne polepszenie się sytuacji ekonomicznej spowodowało nieznaczny wzrost obrotu także innymi rodzajami książek, chociaż sezon gwiazdkowy szczególnie nie dopisał. Natomiast hamująco wpływały na rozwój obrotów księgarń sortymentowych: powstające licznie czytelnie i wypożyczalnie książek, rozpowszechniający się tryb sprzedaży wydawnictw na raty, dokonywany bezpośrednio przez agentów firm wydawniczych, i wreszcie centralizacja zakupów książek przez instytucje państwowe i społeczne, z pominięciem księgarń regionalnych.

Mimo zwiększenia się obrotów księgarskich, rentowność handlu książkami nie uległa poprawie. Zgórą połowę bowiem obrotu stanowią utargi podręcznikami szkolnymi, których sprzedaż, z uwagi na niski rabat udzielany przez wydawców, jest w zasadzie bardzo mało rentowna i którą traktuje się przeważnie jako środek utrzymania kontaktu z nauczycielstwem i młodzieżą szkolną. W innych działach natomiast rentowność podrywana jest przez szereg niepomyślnych dla księgarń sortymentowych praktyk. Udzielanie rabatów od cen katalogowych przy sprzedaży wydawnictw, zwłaszcza instytucjom państwowym i bibliotekom, dalej dokonywanie wysprzedaży po zniżonych cenach, i wreszcie utrata na wartości książek na składzie — wszystkie te czynniki zmniejszają zyski księgarń sortymentowych. Zmusza to je do wprowadzania sprzedaży bardziej rentownych artykułów dodatkowych, najczęściej artykułów piśmiennych, a ponadto większość księgarń zaczęła prowadzić wypożyczalnie książek.

Z okręgu Izby dokonany był w roku sprawozdawczym niewielki eksport książek hebrajskich przeważnie do Palestyny, Czechosłowacji, Rumunii i Anglii.

C. SYTUACJA GOSPODARCZA W DZIALE ARTYKUŁÓW DRUGORZĘDNYCH.

HANDEL I PRZEMYSŁ GRZYBOWY.

Rok 1937 był dla branży grzybowej w okręgu Izby niepomyślny. Przyczynił się do tego przede wszystkim niski urodzaj borowików i lisiczek na terenie województw północno-wschodnich. Urodzaj smardzów był przeciętny. Spadek zbiorów spowodował wzrost cen, który jednak nie został przez miejscowe kupiectwo wykorzystany, ze względu na konkurencję rejonu południowego, odznaczającego się w okresie sprawozdawczym niezłym zbiorem grzybów. Należy na tym miejscu zaznaczyć, że ceny grzybów wykazały w okresie sprawozdawczym

wzrost na całym świecie, również i w Polsce; szczególnie zaś silnie wzrosły w okręgu Izby.

Wysokie ceny grzybów w roku sprawozdawczym przyczyniły się do spadku konsumcji tego produktu w krajach importujących oraz do wzmożenia tendencji do samowystarczalności na tym odcinku. Rozpowszechniająca się od kilku już lat w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej, Szwajcarii, Francji i Niemczech sztuczna hodowla pieczarek zrobiła w roku sprawozdawczym wielkie postępy.

Bardzo niekorzystnie wpłynęła na handel zagraniczny grzybami przeprowadzona w okresie sprawozdawczym dalsza dewaluacja waluty we Francji, największego w ostatnich latach odbiorcy grzybów z Polski.

W rezultacie łącznego działania wymienionych wyżej czynników nastąpił w roku sprawozdawczym spadek eksportu grzybów z Polski.

Poniższe liczby określają wartość eksportu grzybów z okręgu Izby w ostatnich latach (z materiałów Izby):

1935 r. — 543.164 zł
1936 r. — 540.721 zł
1937 r. — 463.442 zł

Należy zaznaczyć, że jeśli chodzi o spadek ilości grzybów wywiezionych zagranicę, to jest on większy, aniżeli wynika z przytoczonych danych wartości wywozu. Ceny bowiem grzybów były w okresie sprawozdawczym znacznie wyższe, aniżeli w roku poprzednim. Z ogólnej wartości wywiezionych z okręgu Izby w roku sprawozdawczym grzybów przypada na: grzyby suszone — zł 252.787, na grzyby solone i marynowane — zł 91.120, na grzyby świeże — zł 11.515.

Grzyby suszone były kierowane do Niemiec, Francji, U. S. A., Szwecji, Szwajcarii, Anglii, Włoch, Belgii i Kanady.

Odbiorcami grzybów suszonych były: Niemcy, Francja i Szwajcaria. Grzyby solone szły do Szwajcarii, Niemiec, Francji i Anglii, zaś grzyby marynowane — do Szwajcarii, Szwecji, Niemiec, Francji, Argentyny, Palestyny, Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej i Norwegii.

W latach o normalnym urodzaju grzybów 80% zbiorów z okręgu Izby, które dostają się do handlu, są kierowane na eksport; zaś tylko 20% służy dla konsumcji krajowej. W okresie sprawozdawczym tylko 50% zbioru zostało wywiezione zagranicę. Z ilości grzybów wyeksportowanych w r. 1937 przez firmy okręgu Izby, część pochodziła z zakupu w rejonie południowym oraz z zapasów z poprzedniego roku.

Istniejąca w Wilnie fabryka konserw grzybowych miała w roku sprawozdawczym pewne trudności w zakresie zaopatrzenia się w surowce.

W r. 1937 powstały na terenie Izby dwie nowe suszarnie grzybów (koło Narocza i koło Iwieńca). Razem z istniejącymi już suszarniami (k. Marcinkańc i k. Wołkowyska) działały w okresie sprawozdawczym w okręgu Izby 4 suszarnie grzybów. Rok 1937 ze względu na nieurodzaj był dla suszarnictwa grzybów niepomyślny.

W r. 1937 zostało wprowadzone cło wywozowe o charakterze organizacyjnym na grzyby: suszone, solone i marynowane (Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 30 czerwca 1937 r.). Warunkiem zwolnienia od cła jest, aby firma wysyłająca towar była wpisana do prowadzonego przez Państwowy Instytut Eksportowy rejestru eksporterów oraz, aby transport kontrolowany przez inspektora standaryzacyjnego odpowiadał przepisom standaryzacyjno-technicznym. W połowie 1938 r. w rejestrze eksporterów grzybów figurowało 39 firm, z których 17 mieściło się na terenie Izby.

ZIOŁA LECZNICZE.

Handel roślinami leczniczymi w Polsce składa się z dwóch zasadniczych gałęzi: handlu ziołami krajowymi oraz importu produktu zagranicznego. Handel ten wykazuje w ostatnich latach stały postęp w kierunku rozwoju własnej produkcji oraz — możliwie jak największego uniezależnienia się od zagranicy.

Według danych G. U. S. handel zagraniczny Polski ziołami leczniczymi w ostatnim dziesięcioleciu wynosił:

	Import ziół leczniczych do Polski.		Eksport ziół leczniczych z Polski.	
	q	tys. zł	q	tys. zł
1928 —	5.940	1.657	3.675	438
1929 —	6.468	1.822	3.775	441
1930 —	5.822	1.401	2.334	274
1931 —	5 042	1.678	3.513	339
1932 —	3.729	680	5.174	425
1933 —	7.140	1.045	7.569	478
1934 —	1.846	307	3.586	311
1935 —	4.854	764	3.275	395
1936 —	3.933	494	5.160	782
1937 —	4.155	499	9.366	1.032

Z przytoczonych danych widzimy, że szczególnie w ostatnich latach nastąpił duży wzrost eksportu oraz silny spadek przywozu z zagranicy. Również w kierunkach handlu zagranicznego ziołami leczniczymi zaszły ostatnio duże zmiany. W pierwszych latach podanego wyżej okresu gros importu ziół leczniczych do Polski pochodziło z Niemiec, Węgier, Z. S. R. R. i Włoch; ostatnio udział państw europejskich spadł do niewielkich tylko kwot, zaś coraz większe pozycje zajmują kraje zamorskie i egzotyczne, jak Brazylia, Indie Brytyjskie, Chile, Japonia, Kanada i inne, o zupełnie odmiennym, aniżeli u nas, klimacie oraz warunkach produkcji rolniczej.

Jeżeli chodzi o eksport ziół leczniczych, tak samo w tym wypadku nastąpiło znaczne rozszerzenie wachlarza rynków, z którymi Polska utrzymuje kontakt handlowy. W r. 1928 odbiorcami ziół leczniczych z Polski były Niemcy, Łotwa, Anglia; natomiast w r. 1937 polskie zioła były kierowane, oprócz do krajów wyżej wymienionych, także do: Belgii, U. S. A., Czechosłowacji, Francji, Danii, Jugosławii, Szwajcarii i Włoch.

Spadek importu oraz wzrost eksportu ziół leczniczych z Polski jest wynikiem rozrastających się w ostatnich latach w kraju produkcji i handlu tym artykułem. Rozwój produkcji krajowej idzie w dwóch kierunkach: wzmożenia zbioru roślin dziko rosnących oraz rozpowszechnienia plantacyj ziół nadających się do uprawy.

W rozwoju produkcji i handlu ziół leczniczych w Polsce, okrąg Izby zajmuje czołowe stanowisko.

Eksport ziół z okręgu Izby w ostatnich latach wynosił (wg. materiałów Izby):

W r. 1935 — zł. 185.467
„ 1936 — zł. 258.790
„ 1937 — zł. 522.054

Liczby powyższe obejmują eksport dokonany wyłącznie przez firmy, mieszczące się na terenie Izby. Eksportem ziół leczniczych z województw wschodnich zajmują się jednak również firmy z innych okręgów. Łączny eksport ziół z okręgu Izby w r. 1937, dokonany zarówno przez firmy miejscowe ,jak też pochodzące z innych terenów, wynosił

67% *) wartości ogólnego wywozu z Polski, a wagowo 81% całego eksportu.

W okresie sprawozdawczym na terenie Izby istniało 46 firm, trudniących się wyłącznie lub przeważnie handlem roślinami leczniczymi. Ilość firm, które ubocznie trudnią się skupem roślin leczniczych, była znacznie większa.

Z firm zielarskich — 10 zajmowało się eksportem, pozostałe zaś pracowały na rynku wewnętrznym; między innymi były one dostawcami większych firm eksportowych nie tylko z terenu województw wschodnich, lecz również z innych dzielnic kraju.

Wspomnieć też należy, że ilości ziół leczniczych, dostarczone przez okrąg Izby na potrzeby rynku wewnętrznego, wielokrotnie przewyższają eksport z tego terenu.

HANDEL SIERŚCIĄ I SZCZECINĄ.

Sytuacja w branży sierści zwierzęcej układała się w roku sprawozdawczym nierównomiernie. Pierwszy kwartał roku kalendarzowego jest zwykle okresem martwego sezonu. Również w roku sprawozdawczym obroty sierścią w tym okresie były niewielkie. Jednak już na początku następnego kwartału nastąpiło ożywienie obrotów oraz wybitna poprawa sytuacji, która wykazywała do października stały rozwój. Według relacji kupców, trudniących się handlem sierścią zwierzęcą, koniunktura w drugim i trzecim kwartale roku sprawozdawczego osiągnęła w omawianej branży najwyższy poziom od czasu uzyskania niepodległości.

Poprawa sytuacji wyraziła się we wzroście eksportu, oraz przede wszystkim w zwyżce cen.

Bezcłowy eksport sierści oczyszczonej z okręgu Izby w tonach brutto wynosił:

w r. 1931	— 156,6	w r. 1935	— 334,5
„ 1932	— 285,4	„ 1936	— 348,3
„ 1933	— 329,3	„ 1937	— 398,6
„ 1934	— 323,2		

*) Inż. H. Stalewska. Produkcja i zbyt roślin leczniczo-przemysłowych na terenie województwa wileńskiego, nowogródzkiego, poleskiego i białostockiego (maszynopis 1938). Z prac Zakładu Ekonomii Rolniczej U. S. B. w Wilnie.

Eksport sierści z okręgu Izby wzrósł z 348,3 ton w r. 1936 do 398,6 ton w okresie sprawozdawczym, czyli o 50,3 ton, co stanowi 14,4%. Wartość tego eksportu w r. 1937 wyniosła ca 550 tys. zł. Należy zaznaczyć, że wzrost eksportu sierści w r. 1937 nie jest zjawiskiem dorywczym. Mamy tu do czynienia ze stałą tendencją, zapoczątkowaną w r. 1931, a więc odrazu po wprowadzeniu reglamentacji wywozu sierści zagranicę. W r. 1931 eksport sierści z okręgu Izby wynosił 156,6 ton, czyli zaledwie 39% wywozu z r. 1937.

Wywóz sierści z całego kraju wynosił w ostatnich latach (według wtórników zaświadczeń na bezcłowy wywóz sierści; w procentach podany udział okręgu Izby w ogólnym eksporcie sierści):

w r. 1935 — 546,1 ton — 61,2%
w r. 1936 — 604,8 ton — 57,6%
w r. 1937 — 793,3 ton — 50,2%

Z powyższych danych wynika, że eksport sierści z całego kraju wzrastał w ostatnich latach w szybszym tempie, aniżeli w okręgu Izby, przez co udział Izby w ogólnym wywozie sierści spadł z 61,2% w r. 1935 do 50,2% w roku sprawozdawczym.

Eksport sierści z okręgu Izby był w r. 1937 kierowany do Anglii, Niemiec, Holandii i Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej.

Bezcłowy eksport sierści z okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937.

Dane Izby.

Kraj przeznaczenia	1936 r.	1937 r.	
	kg		Wskaźnik 1936 r.= 100
Anglia	286.896	326.355	*114*
Holandia	28.310	10.950	*39*
Niemcy	33.565	51.253	*153*
Stany Zjednoczone A. P.	—	10.000	—
Razem	**348.771**	**398.558**	*114*

Na początku czwartego kwartału koniunktura w branży sierści zwierzęcej doznała raptownego załamania. Zagraniczne rynki zbytu wstrzymały się od zakupów sierści, co pociągnęło za sobą spadek cen. Sprzedaż sierści odbiorcom zagranicznym zmniejszyła się w czwartym kwartale do minimalnych rozmiarów.

Cena sierści brunatnej fob Gdynia, która w pierwszym kwartale wahała się (za 100 kg) od 60 do 80 zł, w następnych dwóch kwartałach podskoczyła do 100—120 zł. W czwartym kwartale cena sierści zaczęła spadać, zaś pod koniec roku wynosiła ponownie 60—80 zł. Cena sierści białej fob Gdynia (za 100 kg) wahała się w ciągu roku od 100—150 zł.

W przewidywaniu wzrostu cen eksporterzy sierści w ciągu sezonu prania sierści (kwiecień — październik) poczynili duże zapasy. Należy zaznaczyć, że w okresie sprawozdawczym do obrotu handlowego trafiły duże ilości sierści. Ilość sierści na rynku zależy zazwyczaj od wysokości ceny. Przy odpowiednio wysokich cenach bowiem odbywa się staranniejsza zbiórka tego produktu odpadkowego w garbarniach.

Z powodu minimalnego eksportu sierści, w czwartym kwartale pozostały na rynku wielkie zapasy towaru, a na skutek spadku cen eksporterzy ponieśli znaczne straty.

Eksportem sierści w okręgu Izby trudniły się w r. 1937 — 4 firmy, z których 3 mieszczą się w Białymstoku i 1 w Wilnie. Jeden z eksporterów posiada w Białymstoku jedyną na terenie Izby, a jedną z dwóch w kraju, mechaniczną oczyszczalnię i parową suszarnię sierści. Towar pochodzący z tego zakładu cieszył się zagranicą specjalnym popytem, pomimo wyższych jego cen.

Handel szczeciną. — Eksport szczeciny z okręgu Izby wykazał w okresie sprawozdawczym w stosunku do roku poprzedniego wzrost z 10.482 kg do 11.809 kg; wartość jego w r. 1937 wyniosła ca 115 tys zł. Eksport ten był kierowany do Anglii, Niemiec, Szwecji i Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej. Eksportem szczeciny z okręgu Izby trudniło się 10 firm.

Eksport szczeciny w ostatnich latach wynosił (według wtórników zaświadczeń na bezcłowy wywóz szczeciny):

Bezcłowy eksport szczeciny z Polski i z okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1935—1937.

W tonach brutto.

Rok	Z Polski	Z okręgu Izby	Udział okręgu Izby w eksporcie z Polski
1935	311,6	7,6	2,4%
1936	366,0	10,5	3,0%
1937	327,3	11,8	3,6%

HANDEL ODDZIERKAMI ZE SKÓR.

Oddzierki ze skór znajdują się na rynku w postaci mokrej i suchej.

Mokre oddzierki znajdują przeważnie zbyt w krajowych wytwórniach kleju. Jedynym odbiorcą zagranicznym na mokre oddzierki, pochodzące z okręgu Izby, jest rynek niemiecki. Dalszy przewóz mokrych oddzierek nie kalkuluje się, ze względu na zbyt duże obciążenie kosztami transportu. W roku sprawozdawczym eksport oddzierek mokrych z okręgu Izby do Niemiec był bardzo mały (wywieziono na sumę 3,500 zł).

Oddzierki suche są artykułem eksportowym. W roku 1937 wartość eksportu oddzierek suchych z okręgu Izby wynosiła ca 48 tys. zł. Eksport był kierowany do Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej i trwał tylko do końca sierpnia. W tym czasie bowiem nastąpił silny spadek cen, wskutek czego wywóz oddzierek suchych z okręgu Izby zagranicę przestał być rentowny. W czasie trwania eksportu w okresie sprawozdawczym, ceny suchych oddzierek fob Gdynia wahały się od 20 — 29 zł za 100 kg. W czwartym kwartale ceny oferowane przez odbiorców zagranicznych spadły do 15 zł. Należy na tym miejscu wskazać, że przeciętny koszt przewozu oddzierek suchych ze stacji załadowczej na terenie Izby do Gdyni wynosi 8 — 9 zł od 100 kg. Przy takich warunkach eksporterzy okręgu Izby zmuszeni byli całkowicie wstrzymać ten eksport. Ponowne uruchomienie z okręgu Izby wywozu oddzierek suchych jest obecnie uzależnione od obniżenia taryfy kolejowej.

HANDEL RAKAMI.

Wartość eksportu raków z okręgu Izby w r. 1937 wyniosła 233.207 zł. Z wartości tej przypada na wywóz do Francji zł 145.217, zaś na wywóz do Niemiec — zł 87.990. Dewaluacja franka francuskiego przyczyniła się do pogorszenia się sytuacji w branży rakowej.

TURYSTYKA.

Niewątpliwy postęp w rozwoju ruchu turystycznego wykazują podane zestawienia, oparte na danych Ligi Popierania Turystyki o ruchu masowym (tabl. I), jak również dane o frekwencji w hotelach (tabl. IV) i schroniskach szkolnych (tabl. II). Turystyka na terenie Ziem Północno-Wschodnich rozwija się szybko. Poza ruchem turystycznym masowym, coraz bardziej wzrasta również ruch letniskowy na północnym-wschodzie Polski i mnożą się letniska we dworach, zaściankach i wsiach. Pewne zmniejszenie ilości uczestników imprezy turystyczno-letniskowej pod hasłem „Lato na Ziemiach Wschodnich" wynikło ze zmniejszenia ulgi kolejowej (75% w drodze powrotnej zamiast 50% zniżki w obie strony), późnego terminu rozpoczęcia działania ulgi (od 1 lipca) i późnego opublikowania o imprezie (vide także sprawozdanie z działalności Izby za rok 1937).

W dalszym ciągu na pierwszym miejscu jako centrum turystyczne figuruje Wilno (vide tabl. I), bowiem niezależnie od krótkoterminowych podróży, specjalnie skierowanych do tego ośrodka, przeważna część osób, biorących udział w imprezie „Lato na Ziemiach Wschodnich" — zajeżdża tu przynajmniej na jeden lub parę dni.

Bardzo poważne tendencje wzrostu wykazuje również ruch pielgrzymkowy do Wilna. Brak statystyki, komasującej turystykę masową, indywidualną i pielgrzymki, uniemożliwia podanie cyfr dokładnych; w każdym razie całość ruchu turystycznego i pielgrzymkowego do Wilna — przekracza już niewątpliwie cyfrę 100 tysięcy osób rocznie.

Obok ośrodka wileńskiego, do którego należą punkty wypadowe Troki, Werki, Zułów, gdzie turyści jadą spędzić po kilka godzin (niestety miejscowość tak atrakcyjna jak Troki, nie daje jeszcze odpowiednich możności zalokowania się na dłużej!)—na drugim zaraz miejscu znajduje się okrąg turystyczny augustowsko-suwalski (jeziora Au-

gustowskie oraz jez. Wigry w pow. suwalskim), który coraz bardziej staje się letnim salonem stolicy. W pozycji turystów masowych rejon ten zajmuje miejsce trzeciorzędne. Jest to ośrodek letniskowy, weekendowy, sportowy, kieruje się tam zarówno turystyka indywidualna jak i grupowa tak koleją, jak też w stosunkowo znacznym stopniu również autami; szczególnie liczny jest napływ do tego ośrodka kajakowców.

Ruch turystyczny masowy do miejscowości położonych w okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1935, 1936 i 1937.

Dane Ligi Popierania Turystyki. *Tablica I.*

Punkty docelowe	1935 r.	1936 r.	1937 r.
Ogółem [1]	**6.998**	**63.225**	**85.420**
w tym do:			
Wilna	6.406	58.620	65.653
Pińska	—	751	6.854
Białegostoku . .	—	220	3.077
Zułowa	—	—	2.476
Brześcia n/B . .	—	158	1.364
Nowogródka . .	150	—	800
Białowieży . . .	—	1.132	800
Niemna	267	532	768
Baranowicz . . .	—	400	761
Prypeci	—	600	713
Przejazdy w ramach imprezy „Lato na Ziem. Wschodnich“ [2]	—	13.126	11.734

[1]) Pociągami popularnymi i na zjazdy masowe za kartami uczestnictwa.

[2]) „Ziemie Wschodnie“ w rozumieniu tej pozycji obejmują terytorium w większej swej części, ale niezupełnie, pokrywające się z okręgiem Izby (bez niektórych jego terenów zachodnich, natomiast łącznie z Wołyniem).

Okolice jez. Narocz i sąsiedniej grupy jezior w środkowej Wileńszczyźnie ściągają rosnącą kilkakrotnie z roku na rok falę letników, a także już obecnie niemałe rzesze turystów jednodniowych. Niedostateczna ilość lokat jest jednak dotąd hamulcem rozwoju ruchu turystycznego na ten teren. Brasławszczyzna, najbardziej oddalona

od centrum kraju okolica Wileńszczyzny, stosunkowo bardzo słabo zaopatrzona w odpowiednie dla turystów urządzenia lokalowe i wyżywieniowe, w roku 1937 wykazuje ilości letników i sportowców wodnych znacznie większe, niż w roku poprzednim. Wzmożenia doznaje też stale ruch na Polesiu — zarówno sportowy (zwłaszcza sporty wodne, w mniejszym stopniu myślistwo, rybołówstwo) i letniskowy, jak i turystyczny — krótkoterminowy, w postaci zwłaszcza zjazdów na „Jarmark Poleski“ do Pińska i okolicy. W wyniku powodzenia tej imprezy, jako atrakcji dla turystów, wystąpił poważny wzrost ruchu masowego do Pińska, mianowicie z 751 osób w 1936 r. do 6.854 w r. 1937 (tabl. I).

Mniejszy przyrost turystów od wyżej wskazanych ośrodków wykazuje t. zw. „Nowogródczyzna mickiewiczowska“, to jest Nowogródek z okolicą, gdzie ilość przybyłych turystów sięga kilku tysięcy rocznie.

Specjalne miejsce w turystyce na wschód Polski zajmuje Białowieża, ściągająca, jak na nasze warunki, ogromne ilości zwiedzających, bo ca 25—30 tys. rocznie — oraz jedyne na Ziemiach Wschodnich uzdrowisko — Druskieniki, gdzie frekwencja systematycznie wzrasta, po pewnych załamaniach się w okresie kryzysu.

Rozwój frekwencji w Druskienikach ilustruje poniższe zestawienie:

Rok	osób	Rok	osób
1930	7.955	1934	8.006
1931	7.235	1935	8.887
1932	8.483	1936	10.216
1933	8.211	1937	11.047

Wypadnie też wspomnieć o okolicach Ostrołęki i Myszyńca oraz o letniskach w powiecie ostrowsko-mazowieckim, zwłaszcza o letnisku w Broku nad Bugiem, które, jako bliskie Warszawy, a położone w dogodnych warunkach komunikacyjnych, zajmują pokaźne miejsce w ruchu letniskowym. Prócz tego Myszyniec zaczyna przyciągać turystów krótkoterminowych na uroczystość Bożego Ciała (piękne stroje ludowe). Względnie korzystniejsze, aniżeli innych terenów na wschodzie — usytuowanie geograficzne woj. białostockiego wobec Warszawy i wielkich skupień miejskich oraz przemysłowych, w połączeniu z licznymi i różnorodnymi walorami, w jakie obfitują poszczególne okolice wspomnianego województwa, powoduje stosunkowo najsilniejszą frekwencję leniskową na tym terenie, sięgającą ca stu dwudziestu tysięcy osób rocznie.

Turystyka szkolna na terenie objętym działalnością Kuratorium Okręgu Szkolnego Wileńskiego w latach 1932 — 1937

Tablica II.

Wyszczególnienie	1932 r.	1933 r.	1934 r.	1935 r.	1936 r.	1937 r.
Liczba osób, które korzystały ze schronisk szkolnych .	4.588	8.577	11.411	10.760	18.961	21.932
Liczba noclegów w tys. . . .	14,1	15,2	26,2	33,1	53,2	69,8

Jak już wspomniano w sprawozdaniu z działalności Izby, sprawa organizacji ruchu letniskowego stała się przedmiotem żywego zainteresowania zarówno czynników rządowych, jak i samorządowych oraz społecznych. W szczególności do akcji organizacji i przystosowania terenów letniskowych do potrzeb ruchu letniskowego przystąpił Związek Powiatów R. P.

Prace w dziedzinie organizacji turystyki i ruchu letniskowego, zabiegi około propagandy turystyki, ulepszenia warunków turystyki na terenie Izby oraz osiągnięcia w tej dziedzinie — omawia obszerniej sprawozdanie z działalności Izby. Stwierdzić wypada na tym miejscu, że w roku sprawozdawczym uwydatniać się zaczęło silniej, niż w okresach minionych — niedostateczne uzbrojenie turystyczne terenu — zwłaszcza w dziedzinie lokalowej. To też starania Izby i innych czynników kompetentnych w omawianej dziedzinie, obracały się w pierwszym rzędzie około stworzenia odpowiednich inwestycyj typu hotelowego i schroniskowego, czy to drogą wzniesienia domów turystycznych przez Ligę Popierania Turystyki lub inne organizacje turystyczne (w toku budowa takiego domu w Augustowie, dokonana już budowa przez Polskie Tow. Krajoznawcze drugiego schroniska nad Wigrami w Suwalszczyźnie, zakup gruntu i postanowienie budowy domu turystycznego przez L. P. T. nad Naroczem, który to dom ma być wzniesiony w r. 1939, względnie przez samorządy miejskie: postanowiona przez Zarząd Miejski budowa domu turystycznego w Wilnie kosztem 400 tys. zł), czy też drogą stworzenia odpowiedniej zachęty do prywatnych inwestycji hotelarskich. W tym ostatnim zakresie w ustawie o ulgach inwestycyjnych, która została wydana już w roku 1938 — objęte zostały, w wyniku starań Izby, ulgami podatkowymi inwestycje hotelarskie na Ziemiach Wschodnich.

Poza tym, również kierując się głównie względami na potrzeby turystyki — wspomniana ustawa objęła także inwestycje w dziale zakładów gastronomicznych.

Brak dostatecznej ilości pensjonatów i domków letniskowych szczególnie dotkliwie dawał się odczuwać nad Naroczem, dokąd zanotowano bardzo intensywny pęd turystów z całej Polski. Zbyt mała pojemność hoteli powodowała poważne trudności z lokatą turystów w czasie większych zjazdów w Wilnie, które organizuje tu Związek Propagandy Turystycznej, lub też które chętnie zwołują do tego miasta różne organizacje.

Niektóre dane o hotelach w okręgu Izby P.-H. w Wilnie w 1937 r.

Dane ankiety Izby. *Tablica III.*

Województwo	Ilość hoteli uwzględnionych	Ilość pokoi ogółem				Ilość łóżek	Pojemność hoteli *)	Ilość łazienek
		Razem	w tym					
			jedno osob.	dwu osob.	inn ych			
Wileńskie	64	681	459	211	11	944	1.143	25
w tym Wilno . .	26	487	342	139	6	669	836	23
Białostockie . . .	46	462	277	157	28	654	756	14
Nowogródzkie . .	65	335	197	138	—	466	534	10
Poleskie	63	388	281	104	3	488	546	9
Okrąg Izby . . .	**238**	**1.866**	**1.214**	**610**	**42**	**2.552**	**2.979**	**58**

*) Pojemność hotelu oznacza maksymalną ilość osób, jaka może być w hotelu zalokowana na noc.

W sposób bardziej szczegółowy, aniżeli w sprawozdaniu za rok 1936, ilustruje pojemność hoteli okręgu Izby tablica III, która obejmuje dane dla 238 przedsiębiorstw hotelarskich (objęte są i „pokoje umeblowane") na ogólną ilość 356 (ta ostatnia cyfra łącznie z zajazdami, nie objętymi ankietą Izby). Maksymalna pojemność lokali hotelowych w Wilnie wykazuje, jak widać z tabl. III, 487 pokoi; odliczywszy jednak ca 30—40% na zaspokojenie stałego ruchu, niezależnego od turystyki—pozostaje dla turystów ca 300—600 miejsc. Jest to cyfra niezwykle niska, zważywszy na to, że zjazdy do Wilna liczą nieraz po kilka, a nawet kilkanaście tysięcy osób przyjezdnych na raz (w r. 1937 Zjazd

P. O. W. — ca 16 tys. osób, Kiermasz Św. Kazimierza ponad 9 tys. osób, Kongres Mariański — 8,5 tys. osób, Zaduszki na Rossie — 3 tys. osób itd.). Zwrócić należy uwagę na figurującą w tabl. III cyfrę 58 łazienek w objętych zestawieniem 238 zakładach hotelarskich, co daje przeciętnie, w zestawieniu z pojemnością hoteli, po 1 łazience na 50 miejsc i oznacza, że znaczna większość hoteli jest w ogóle łazienek pozbawiona. Licząc się właśnie z owym niskim poziomem kulturalnego wyposażenia przemysłu gospodniego, które znajduje swój wyraz między innymi w podanej cyfrze łazienek, jak też mając na uwadze podobnie niedostateczny ze względu na wymogi turystyki — poziom urządzenia i prowadzenia znacznej większości zakładów gastronomicznych, ustawa o ulgach inwestycyjnych ma na celu przysporzenie na Ziemiach Wschodnich nowych zakładów tych gałęzi gospodarczych, odpowiadających pewnym określonym wymogom kulturalnym oraz w niemniejszej mierze — modernizację zakładów istniejących.

Niezależnie od sprawy inwestycyj lokalowych, oczywiście nadal niezwykle aktualne z punktu widzenia potrzeb turystyki były kwestie inwestycyj komunikacyjnych. O akcji prowadzonej w tej dziedzinie była już mowa w sprawozdaniu z działalności Izby. Postępująca rozbudowa sieci drogowej oraz renowacja taboru autobusowego przyczyniły się do poprawy stosunków na tym odcinku. Natomiast sprawa rozbudowy linii kolejowych, mających znaczenie dla turystyki — odwlekła się w dalszą przyszłość (np. sprawa kolei do Trok, kolei normalnotorowej do Nowogródka). W dziedzinie pasażerskiej komunikacji wodnej, która przede wszystkim dzięki turystyce wykazuje duży wzrost frekwencji (w r. 1937 — 248 tys. pasażerów przewiezionych na drogach wodnych w okręgu Izby, gdy w r. 1934 — 100 tys., w r. 1935 — 126 tys. i w r. 1936 — 187 tys.), możemy odnotować uruchomienie dużego nowego statku w Wilnie. Natomiast nie ruszyła z miejsca od lat już omawiana kwestia uruchomienia statków na Naroczu i w Trokach.

Wzmożone tempo ruchu letniskowego i turystyki odbiło się korzystnie na sytuacji gospodarczej ludności okolic, dokąd omawiany ruch się kierował, zwłaszcza takich, jak Wilno, jak Pojezierze Augustowskie, ośrodek naroczański. Zaczął się uszlachetniać typ produkcji gospodarstw włościańskich w okolicach letniskowych (np. zaczęto uprawiać więcej warzyw), a nawet niektórzy z włościan przystąpili do rozbudowy lub budowy pomieszczeń na użytek letników. W Wilnie zwiększyła się wytwórczość i zbyt różnych pamiątek regionalnych, jak wyrobów z czeczotki, „palm wileńskich" i innych. Wyroby regionalne

Frekwencja w hotelach w okręgu Izby P.-H. w Wilnie.

Tablica IV.

Dane ankiety Izby.

Wyszczególnienie	Woj. wileńskie			Woj. białostockie			Woj. nowogródzkie			Woj. poleskie			Okrąg Izby		
	Liczby absolutne		Wskaźnik 1936 r.=100	Liczby absolutne		Wskaźnik 1936 r.=100	Liczby absolutne		Wskaźnik 1936 r.=100	Liczby absolutne		Wskaźnik 1936 r.=100	Liczby absolutne		Wskaźnik 1936 r.=100
	1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.	
Styczeń . . .	4.191	4.717	112	2.231	2.530	113	1.776	2.156	121	2.720	2.930	108	10.918	12.333	113
Luty	4.084	4.298	105	2.299	2.387	104	1.854	2.222	120	2.745	3.016	110	10.982	11.923	109
Marzec . . .	4.976	5.146	103	2.475	2.654	107	2.040	2.272	111	3.202	3.222	101	12.693	13.294	105
Kwiecień . . .	4.081	5.068	124	2.077	2.711	130	1.912	2.306	121	2.660	3.276	123	10.730	13.361	124
Maj	5.338	5.758	108	2.474	2.610	105	1.807	2.134	118	2.881	3.118	108	12.500	13.620	109
Czerwiec . . .	5.332	5.914	111	2.196	2.634	120	1.823	2.135	117	2.926	3.284	112	12.277	13 967	114
Lipiec	5.262	5.927	113	2.272	2.626	115	1.796	1.159	120	2.642	3.043	115	11.972	13.755	115
Sierpień . . .	5.498	6.161	112	2.413	2.763	114	2.202	2.279	103	3.405	3.609	106	13.518	14.812	109
Wrzesień . . .	5.554	5.855	105	2.586	2.561	99	2.440	2.247	92	3.500	3.372	96	14.080	14.035	100
Październik . .	5.882	6.414	109	3.072	3.200	104	2.752	2.595	94	3.567	3.649	102	15.273	15.858	104
Listopad . . .	5.369	6.278	117	3.075	3.032	99	2.702	2.607	96	3.427	3.497	102	14.573	15.414	106
Grudzień . . .	4.715	5.490	116	2.685	2.738	102	2.488	2.317	93	3.302	3.500	106	13.190	14.045	106
Razem . .	**60.282**	**67.026**	*111*	**29.855**	**32.446**	*109*	**25.592**	**27.449**	*107*	**36.977**	**39.216**	*107*	**152.706**	**166.437**	*109*

wileńskie znajdowały również zbyt w dalszych stronach. Da się to szczególnie powiedzieć o miejscowych tkaninach lnianych, które cieszyły się specjalnym powodzeniem i stanowiły pewnego rodzaju atut propagandowy Wileńszczyzny. Turyści korzystali ze swego pobytu w Wilnie dla zakupu tutaj futer, bowiem Wilno znane jest szeroko w Polsce jako ośrodek futrzarski; również wędliny litewskie, miód i inne regionalne specjały były chętnie przez przyjezdnych zakupywane. Na ogół turystyka coraz bardziej wysuwa się na poczesne miejsce wśród źródeł dochodu ludności Ziem Wschodnich; najbardziej oczywiście dotyczy to miejscowości przez turystów obficie odwiedzanych, jak Wilno z okolicą, Pojezierze Augustowskie, Narocz i szereg ośrodków letniskowych.

Załącznik I.

STATYSTYKA PRZEDSIĘBIORSTW WEDŁUG KATASTRU IZBY W ROKU 1937.

Uwaga: Dane katastru Izby oparte są na nadsyłanych Izbie przez urzędy skarbowe indywidualnych zawiadomieniach o wykupieniu świadectw przemysłowych; dane te wykazują pewne rozbieżności z sumarycznymi zestawieniami izb skarbowych.

W tablicach niniejszego załącznika kursywą podano ilości przedsiębiorstw w r. 1936.

A. Przedsiębiorstwa, które wykupiły świadectwa kategorii przemysłowych (bez rzemiosła).

Tablica I.

BRANŻE	Woj. wileńskie				Woj. białostockie				Woj. nowogródzkie				Woj. poleskie				Okrąg Izby				Nr branży
	KATEGORIE			Razem	KATEGORIE			Razem	KATEGORIE			Razem	KATEGORIE			Razem	KATEGORIE			Razem	
	II—IV	V—VI	VII—VIII		II—IV	V—VI	VII—VIII		II—IV	V—VI	VII—VIII		II—IV	V—VI	VII—VIII		II—IV	V—VI	VII—VIII		
I. Płody rolne i hodowlane	—	8	102	110	—	3	52	55	—	—	16	16	—	3	157	160	—	14	327	341	**I.**
	—	*10*	*128*	*138*	—	*3*	*48*	*51*	—	—	*13*	*13*	—	*3*	*116*	*119*	—	*16*	*305*	*321*	
1. Ogrodnictwo	—	3	56	59	—	—	18	18	—	—	13	13	—	—	6	6	—	3	93	96	1
2. Sieczkarnie i młocarnie	—	—	—	—	—	—	11	11	—	—	1	1	—	—	123	123	—	—	135	135	2
3. Rybołówstwo	—	5	46	51	—	3	23	26	—	—	2	2	—	3	28	31	—	11	99	110	3
II. Przemysł metalowy i maszynowy	1	1	2	4	—	9	7	16	1	3	3	7	—	—	—	—	2	13	12	27	**II.**
		2	*2*	*4*	—	*8*	*8*	*16*	*1*	*2*	*2*	*5*	—	—	*1*	*1*	*1*	*12*	*13*	*26*	
1. Odlewnie żelaza oraz wytwórnie maszyn i narzędzi	—	1	2	3	—	4	5	9	—	2	3	5	—	—	—	—	—	7	10	17	1
2. Fabryki drutu i gwoździ	1	—	—	1	—	2	—	2	1	—	—	1	—	—	—	—	2	2	—	4	2
3. Inne	—	—	—	—	—	3	2	5	—	1	—	1	—	—	—	—	—	4	2	6	3
III. Przemysł metalowo-precyzyjny	—	—	26	26	—	—	5	5	—	—	5	5	—	—	8	8	—	—	44	44	**III.**
			16	*16*	—	—	*2*	*2*	—	—	*1*	*1*	—	—	*2*	*2*	—	—	*21*	*21*	
IV. Przemysł elektro- i radiotechniczny	1	1	35	37	—	—	52	52	—	—	20	20	—	—	20	20	1	1	127	129	**IV.**
	1	*1*	*38*	*40*	—	—	*48*	*48*	—	—	*12*	*12*	—	—	*18*	*18*	*1*	*1*	*116*	*118*	
V. Elektrownie, gazownie i wodociągi[1])	2	3	25	30	2	2	49	53	2	3	20	25	2	1	17	20	8	9	111	128	**V.**
VI. Przemysł drzewny	3	63	356	422[2])	15	56	156	227	4	73	181	258	18	108	246	372[2])	40	300	939	1.279	**VI.**
	4	*49*	*257*	*310[2])*	*19*	*58*	*127*	*204*	*4*	*59*	*131*	*194*	*11*	*86*	*174*	*271[2])*	*38*	*252*	*689*	*979*	
1. Eksploatacje leśne	—	25	247	272	1	11	66	78	—	27	127	154	3	57	167	227	4	120	607	731	1
2. Impregnacja drzewa	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	2
3. Tartaki	—	34	77	111[2])	10	43	66	119	4	43	44	91	10	46	47	103[2])	24	166	234	424	3
4. Fabryki dykt	2	—	—	2	3	2	—	5	—	2	—	2	5	—	—	5	10	4	—	14	4
5. Wyrób wełny, drutu, ćwieków i kopyt drewnianych	—	1	1	2	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	2	4	5
6. Wytwórnie mebli	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	2	2	6
7. Inne	—	3	31	34	—	—	23	23	—	1	9	10	—	5	31	36	—	9	94	103	7
VII. Przemysł budowlany	1	4	19	24	—	6	19	25	—	—	—	—	1	3	11	15	2	13	49	64	**VII.**
		2	*18*	*20*	—	*7*	*16*	*23*	—	*1*	*3*	*4*	—	*1*	*9*	*10*	—	*11*	*46*	*57*	
VIII. Przemysł papierniczy	7	4	30	41	—	4	22	26	1	—	7	8	—	—	15	15	8	8	74	90	**VIII.**
	5	*5*	*29*	*39*	—	*4*	*14*	*18*	*1*	—	*5*	*6*	—	—	*12*	*12*	*6*	*9*	*60*	*75*	
1. Papiernie, tekturownie i wytwórnie masy drzewnej	7	2	—	9	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	8	2	—	10	1
2. Wytwórnie papy dachowej	—	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—	—	—	—	2	2	—	2	2	4	2
3. Inne	—	2	30	32	—	2	22	24	—	—	7	7	—	—	13	13	—	4	72	76	3
IX. Przemysł poligraficzny	—	9	67	76	—	3	59	62	—	—	25	25	—	—	35	35	—	12	186	198	**IX.**
		8	*58*	*66*	—	*3*	*54*	*57*	—	—	*17*	*17*	—	—	*28*	*28*	—	*11*	*157*	*168*	
1. Drukarnie	—	8	54	62	—	2	56	58	—	—	22	22	—	—	31	31	—	10	163	173	1
2. Litografie	—	1	3	4	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	2	4	6	2
3. Inne	—	—	10	10	—	—	3	3	—	—	3	3	—	—	3	3	—	—	19	19	3
X. Kopalnie kredy	—	—	2	2	—	3	10	13	—	—	2	2	—	1	18	19	—	4	32	36	**X.**
		1	*3*	*4*	—	*2*	*9*	*11*	—	—	*1*	*1*	—	*1*	*9*	*10*	—	*4*	*22*	*26*	

[1]) Elektrownie i wodociągi komunalne, jako niewykupujące świadectw, nie figurują w tablicy. [2]) W tym jeden tartak I kat.

BRANŻE	Woj. wileńskie				Woj. białostockie				Woj. nowogródzkie				Woj. poleskie				Okrąg Izby				Nr branży
	KATEGORIE			Razem	KATEGORIE			Razem	KATEGORIE			Razem	KATEGORIE			Razem	KATEGORIE			Razem	
	II—IV	V—VI	VII—VIII		II—IV	V—VI	VII—VIII		II—IV	V—VI	VII—VIII		II—IV	V—VI	VII—VIII		II—IV	V—VI	VII—VIII		
XI. Przemysł mineralny	**2**	**12**	**157**	**171**	**8**	**32**	**257**	**297**	**2**	**11**	**159**	**172**	**—**	**7**	**213**	**220**	**12**	**62**	**786**	**860**	**XI.**
	2	*6*	*162*	*170*	*7*	*32*	*216*	*255*	*2*	*11*	*137*	*150*	*—*	*6*	*140*	*146*	*11*	*55*	*655*	*721*	
1. Huty szkła	2	1	—	3	2	1	—	3	1	—	—	1	—	—	—	—	5	2	—	7	1
2. Cegielnie i dachówkarnie	—	7	101	108	2	14	167	183	1	7	78	86	—	6	127	133	3	34	473	510	2
3. Cementownie i betoniarnie	—	—	18	18	1	—	64	65	—	—	64	64	—	—	80	80	1	—	226	227	3
4. Kaflarnie	—	4	9	13	3	16	19	38	—	4	8	12	—	1	3	4	3	25	39	67	4
5. Wytwórnie polewy do kafli	—	—	—	—	—	1	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	3	5
6. Wapniarnie	—	—	29	29	—	—	5	5	—	—	9	9	—	—	3	3	—	—	46	46	6
XII. Przemysł spożywczy	**9**	**91**	**785**	**885**	**11**	**205**	**1.355**	**1.571**	**1**	**108**	**1.283**	**1.392**	**2**	**69**	**872**	**943**	**23**	**473**	**4.295**	**4.791**	**XII.**
	9	*82*	*707*	*798*	*10*	*187*	*1.241*	*1.438*	*3*	*90*	*1.014*	*1.107*	*3*	*66*	*746*	*815*	*25*	*425*	*3.709*	*4.158*	
1. Młyny	4	52	434	490	6	160	611	777	—	61	797	858	2	50	631	683	12	323	2.473	2.808	1
2. Przetwory mleczne	—	3	214	217	—	—	522	522	—	—	386	386	—	—	162	162	—	3	1.284	1.287	2
3. Fabryki wód gazowych	—	—	87	87	—	—	171	171	—	—	81	81	—	—	52	52	—	—	391	391	3
4. Wytwórnie wina i miodu sztucznego	—	—	8	8	—	7	—	7	—	3	1	4	—	—	4	4	—	10	13	23	4
5. Przetwórnie owoców, jarzyn, jagód i grzybów	—	8	5	13	—	1	4	5	—	10	4	14	—	—	2	2	—	19	15	34	5
6. Gorzelnie, rektyfikacje i wytwórnie denaturatu	1	20	1	22	1	31	—	32	—	28	—	28	—	16	—	16	2	95	1	98	6
7. Browary i słodownie	1	2	—	3	3	2	—	5	—	2	—	2	—	1	1	2	4	7	1	12	7
8. Octownie	—	—	9	9	—	—	11	11	—	—	7	7	—	—	6	6	—	—	33	33	8
9. Drożdżownie	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	9
10. Palarnie zboża, pestek i kawy	—	1	2	3	—	1	3	4	—	—	1	1	—	—	3	3	—	2	9	11	10
11. Fabryki musztardy	—	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	4	4	11
12. Fabryki makaronu	—	—	1	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	12
13. Fabryki konserw	1	1	5	7	1	1	—	2	1	—	—	1	—	—	—	—	3	2	5	10	13
14. Fabryki cukrów i słodyczy	—	3	3	6	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	3	7	14
15. Przemysł ziemniaczany	—	1	1	2	—	1	7	8	—	3	2	5	—	1	—	1	—	6	10	16	15
16. Wędzarnie śledzi	—	—	10	10	—	—	14	14	—	—	4	4	—	—	3	3	—	—	31	31	16
17. Piekarnie mechaniczne	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	1	—	1	17
18. Inne	—	—	2	2	—	—	11	11	—	—	—	—	—	1	7	8	—	1	20	21	18
XIII. Przemysł chemiczny	**2**	**3**	**148**	**153**	**3**	**4**	**236**	**243**	**—**	**3**	**159**	**153**	**—**	**1**	**141**	**142**	**5**	**11**	**675**	**691**	**XIII.**
	2	*4*	*143*	*149*	*3*	*1*	*241*	*245*	*—*	*3*	*135*	*138*	*—*	*1*	*122*	*123*	*5*	*9*	*641*	*655*	
1. Olejarnie	2	1	16	19	1	—	99	100	—	2	23	25	—	—	47	47	3	3	185	191	1
2. Smolarnie i terpentyniarnie	—	—	64	64	2	2	73	77	—	—	97	97	—	—	53	53	2	2	287	291	2
3. Mydlarnie	—	—	14	14	—	—	14	14	—	—	11	11	—	—	5	5	—	—	44	44	3
4. Wytwórnie świec	—	—	10	10	—	—	5	5	—	—	2	2	—	—	5	5	—	—	22	22	4
5. Zakłady perfumeryjno - kosmetyczne	—	—	6	6	—	—	4	4	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	11	11	5
6. Wytwórnie lakieru, pokostu i farb	—	2	6	8	—	—	3	3	—	1	—	1	—	1	—	1	—	4	9	13	6
7. Inne	—	—	32	32	—	2	38	40	—	—	16	16	—	—	31	31	—	2	117	119	7
XIV. Przemysł gumowy	**—**	**—**	**—**	**—**	**1**	**—**	**—**	**1**	**1**	**1**	**—**	**2**	**—**	**—**	**—**	**—**	**2**	**1**	**—**	**3**	**XIV.**
	—	*—*	*—*	*—*	*1*	*—*	*—*	*1*	*1*	*1*	*—*	*2*	*—*	*—*	*—*	*—*	*2*	*1*	*—*	*3*	

Przemysł.

Tablica I (c. d.)

BRANŻE	Woj. wileńskie				Woj. białostockie				Woj. nowogródzkie				Woj. poleskie				Okrąg Izby				Nr branży
	KATEGORIE			Razem	KATEGORIE			Razem	KATEGORIE			Razem	KATEGORIE			Razem	KATEGORIE			Razem	
	II—IV	V—VI	VII—VIII		II—IV	V—VI	VII—VIII		II—IV	V—VI	VII—VIII		II—IV	V—VI	VII—VIII		II—IV	V—VI	VII—VIII		
XV. Przemysł galanteryjno-odzieżowy	**1**	**3**	**29**	**33**	—	**5**	**53**	**58**	—	**1**	**9**	**10**	—	—	**17**	**17**	**1**	**9**	**108**	**118**	**XV.**
	1	*3*	*28*	*32*	—	*2*	*53*	*55*	—	*2*	*10*	*12*	—	—	*13*	*13*	*1*	*6*	*99*	*106*	
1. Fabryki trykotaży i pończoch	—	2	18	20	—	—	36	36	—	—	4	4	—	—	10	10	—	2	68	70	1
2. Fabryki wstążek i haftów	—	—	1	1	—	3	1	4	—	1	—	1	—	—	—	—	—	4	2	6	2
3. Wytwórnie kołder	—	—	4	4	—	—	10	10	—	—	5	5	—	—	5	5	—	—	24	24	3
4. Fabryki obuwia	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	4
5. Inne	1	—	6	7	—	2	6	8	—	—	—	—	—	—	2	2	1	2	14	17	5
XVI. Przemysł włókienniczy	—	**11**	**95**	**106**	**39**	**65**	**788**	**892**	—	**2**	**57**	**59**	—	**4**	**67**	**71**	**39**	**82**	**1.007**	**1.128**	**XVI.**
	—	*9*	*103*	*112*	*32*	*58*	*574*	*664*	—	*3*	*41*	*44*	—	*4*	*56*	*60*	*32*	*74*	*774*	*880*	
1. Zakłady wielodziałowe	—	—	—	—	31	25	23	79	—	1	—	1	—	—	—	—	31	26	23	80	1
2. Zakłady jednodziałowe	—	—	4	4	7	32	722	761	—	—	12	12	—	1	9	10	7	33	747	787	2
3. Fabryki waty i watoliny oraz pakownie waty	—	—	4	4	1	4	14	19	—	—	1	1	—	1	1	2	1	5	20	26	3
4. Wytwórnie wojłoków	—	8	33	41	—	1	13	14	—	1	17	18	—	1	15	16	—	11	78	89	4
5. Międlarnie lnu	—	3	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	3	1	4	5
6. Inne	—	—	54	54	—	3	16	19	—	—	27	27	—	1	41	42	—	4	138	142	6
XVII. Przemysł skórzany [3]	**4**	**5**	**2**	**11**	**3**	**47**	**9**	**59**	—	—	—	—	—	**1**	—	**1**	**7**	**53**	**11**	**71**	**XVII.**
	4	*3*	*4*	*11*	*3*	*17*	*9*	*29*	—	—	—	—	—	—	—	—	*7*	*20*	*13*	*40*	
1. Garbarnie [3]	3	2	—	5	2	47	—	49	—	—	—	—	—	—	—	—	5	49	—	54	1
2. Białoskórnie	—	3	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	3	2
3. Wyprawianie futer	1	—	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	3	3
4. Sortownie szczeciny	—	—	—	—	—	—	9	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	9	4
5. Inne	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	1	1	1	—	2	5
XVIII. Pralnie	—	—	**55**	**55**	—	—	**46**	**46**	—	—	**15**	**15**	—	—	**17**	**17**	—	—	**133**	**133**	**XVIII.**
	—	—	*50*	*50*	—	—	*43*	*43*	—	—	*14*	*14*	—	—	*17*	*17*	—	—	*124*	*124*	
XIX. Różne przedsiębiorstwa przemysłowe i usługowe, wykupujące świadectwa kategorii przemysłowych	—	—	**53**	**53**	—	**2**	**423**	**425**	—	—	**109**	**109**	—	—	**96**	**96**	—	**2**	**681**	**683**	**XIX.**
	—	—	*46*	*46*	—	—	*306*	*306*	—	—	*77*	*77*	—	—	*95*	*95*	—	—	*524*	*524*	
OGÓŁEM	**33**	**218**	**1.988**	**2.239**	**82**[2])	**446**	**3.598**	**4.126**	**12**	**205**	**2.061**	**2.278**	**23**	**198**	**1.950**	**2.171**	**150**	**1.067**	**9.597**	**10.814**	
	31	*187*	*1.816*	*2.034*	*77*[2])	*383*	*3.040*	*3.500*	*14*	*175*	*1.630*	*1.819*	*16*	*169*	*1.573*	*1.758*	*138*	*914*	*8.059*	*9.111*	

[3]) Ze względu na wątpliwości co do charakteru rzemieślniczego czy też wolno-przemysłowego szeregu garbarni kat. V — VI w woj. białostockim tablicą niniejszą objęte zostały dla r. 1937 wszystkie garbarnie tych kategorii.

B. Przedsiębiorstwa o charakterze przemysłowym, które wykupiły świadectwa kategorii handlowych.

Tablica II.

	II	III	IV	Razem	II	III	IV	Razem	II	III	IV	Razem	II	III	IV	Razem	II	III	IV	Razem
Czesalnie wełny i folusze	—	—	142	142	—	—	103	103	—	—	59	59	—	—	112	112	—	—	416	416
Roboty budowlane	8	28	86	122	2	16	68	86	2	8	33	43	1	16	35	52	13	68	222	303
Razem	**8**	**28**	**228**	**264**	**2**	**16**	**171**	**189**	**2**	**8**	**92**	**102**	**1**	**16**	**147**	**164**	**13**	**68**	**638**	**719**
	5	*16*	*203*	*224*	—	*9*	*173*	*182*	—	*6*	*92*	*98*	*4*	*7*	*123*	*134*	*9*	*38*	*591*	*638*

C. Przedsiębiorstwa, które wykupiły świadectwa kategorii handlowych.

BRANŻE	Woj. wileńskie						Woj. białostockie						Woj. nowogródzkie						Woj. poleskie						Okrąg Izby						Nr branży
	KATEGORIE					Razem	KATEGORIE					Razem	KATEGORIE					Razem	KATEGORIE					Razem	KATEGORIE					Razem	
	I	II	III	IV	V		I	II	III	IV	V		I	II	III	IV	V		I	II	III	IV	V		I	II	III	IV	V		
a) Handel towarowy:																															
I. Płody rolne i hodowlane	**6**	**62**	**87**	**477**	**—**	**632**	**1**	**53**	**110**	**968**	**2**	**1.134**	**1**	**26**	**68**	**549**	**—**	**644**	**—**	**24**	**77**	**431**	**—**	**532**	**8**	**165**	**342**	**2.425**	**2**	**2.942**	**I.**
	6	*58*	*75*	*467*	*—*	*606*	*1*	*38*	*102*	*929*	*—*	*1.070*	*2*	*24*	*65*	*490*	*—*	*581*	*—*	*12*	*44*	*331*	*—*	*387*	*9*	*132*	*286*	*2.217*	*—*	*2.644*	
1. Płody rolne	6	59	57	286	—	408	1	37	92	772	—	902	—	21	58	401	—	480	—	13	56	264	—	333	7	130	263	1.723	—	2.123	1
2. Kwiaty i nasiona	—	—	7	17	—	24	—	—	1	36	—	37	—	—	—	39	—	39	—	—	1	81	—	82	—	—	9	173	—	182	2
3. Bydło, konie, trzoda i drób	—	3	18	148	—	169	—	12	14	129	2	157	1	3	8	78	—	90	—	10	16	74	—	100	1	28	56	429	2	516	3
4. Jelita, odpadki, kości	—	—	4	8	—	12	—	1	2	14	—	17	—	—	—	7	—	7	—	—	2	2	—	4	—	1	8	31	—	40	4
5. Pierze, puch, włosie, szczecina i sierść	—	—	—	3	—	3	—	—	1	12	—	13	—	—	1	5	—	6	—	1	1	9	—	11	—	1	3	29	—	33	5
6. Inne i mieszane	—	—	1	15	—	16	—	3	—	5	—	8	—	2	1	19	—	22	—	—	1	1	—	2	—	5	3	40	—	48	6
II. Skup różnych surowców (bez bliższego określenia rodzaju)	**—**	**6**	**4**	**69**	**—**	**79**	**—**	**2**	**—**	**2**	**—**	**4**	**—**	**—**	**2**	**21**	**—**	**23**	**—**	**—**	**—**	**—**	**—**	**—**	**—**	**8**	**6**	**92**	**—**	**106**	**II.**
	—	*11*	*7*	*76*	*—*	*94*	*—*	*3*	*1*	*1*	*—*	*5*	*—*	*—*	*—*	*7*	*—*	*7*	*—*	*—*	*—*	*—*	*—*	*—*	*—*	*14*	*8*	*84*	*—*	*106*	
III. Artykuły spożywcze	**—**	**193**	**1.413**	**5.797**	**12**	**7.415**	**—**	**211**	**1.847**	**9.491**	**54**	**11.603**	**—**	**104**	**767**	**5.266**	**9**	**6.146**	**—**	**110**	**893**	**5.455**	**7**	**6.465**	**—**	**618**	**4.920**	**26.009**	**82**	**31.629**	**III.**
	1	*186*	*1.534*	*5.657*	*14*	*7.392*	*—*	*205*	*1.872*	*8.523*	*47*	*10.647*	*—*	*95*	*712*	*4.694*	*12*	*5.513*	*—*	*98*	*817*	*4.701*	*18*	*5.634*	*1*	*584*	*4.935*	*23.575*	*91*	*29.186*	
1. Ogólno-spożywcze,spożywczo-mieszane i wódczano-tytoniowe	—	145	1.126	3.905	7	5.183	—	162	1.432	6.240	32	7.866	—	78	609	3.839	5	4.531	—	82	683	4.086	6	4.857	—	467	3.850	18.070	50	22.437	1
2. Mięso, wędliny i drób bity	—	2	136	810	—	948	—	2	228	1.547	1	1.778	—	6	77	675	3	761	—	3	124	572	—	699	—	13	565	3.604	4	4.186	2
3. Mąka i kasza	—	13	14	21	—	48	—	18	18	16	—	52	—	3	18	22	—	43	—	2	6	1	—	9	—	36	56	60	—	152	3
4. Pieczywo	—	—	3	126	—	129	—	—	25	230	2	257	—	—	7	87	—	94	—	—	6	106	1	113	—	—	41	549	3	593	4
5. Nabiał i jaja	—	1	19	98	—	118	—	—	12	135	10	157	—	1	13	37	—	51	—	—	8	27	—	35	—	2	52	297	10	361	5
6. Napoje, słodycze, owoce i jarzyny	—	5	52	702	5	764	—	2	48	1.117	7	1.174	—	—	8	523	1	532	—	—	22	518	—	540	—	7	130	2.860	13	3.010	6
7. Grzyby i jagody	—	1	1	3	—	5	—	—	7	10	—	17	—	—	1	4	—	5	—	—	—	9	—	9	—	1	9	26	—	36	7
8. Śledzie	—	2	2	39	—	43	—	3	9	36	1	49	—	1	2	25	—	28	—	2	—	25	—	27	—	8	13	125	1	147	8
9. Ryby i raki	—	3	10	60	—	73	—	—	11	131	1	143	—	—	—	23	—	23	—	—	3	82	—	85	—	3	24	296	1	324	9
10. Drożdże	—	1	5	30	—	36	—	1	12	25	—	38	—	—	4	27	—	31	—	1	8	27	—	36	—	3	29	109	—	141	10
11. Cukier	—	1	—	—	—	1	—	5	—	—	—	5	—	3	—	—	—	3	—	2	—	—	—	2	—	11	—	—	—	11	11
12. Sól	—	12	14	—	—	26	—	13	2	1	—	16	—	8	8	—	—	16	—	16	8	1	—	25	—	49	32	2	—	83	12
13. Hurtowe składy piwa	—	7	31	3	—	41	—	5	43	3	—	51	—	4	20	4	—	28	—	2	25	1	—	28	—	18	119	11	—	148	13
IV. Towary włókiennicze	**—**	**64**	**193**	**330**	**3**	**590**	**—**	**128**	**297**	**553**	**18**	**996**	**—**	**24**	**166**	**307**	**2**	**499**	**—**	**36**	**107**	**291**	**5**	**439**	**—**	**252**	**763**	**1.481**	**28**	**2.524**	**IV.**
	—	*58*	*183*	*293*	*3*	*537*	*—*	*75*	*249*	*402*	*29*	*755*	*—*	*18*	*140*	*288*	*2*	*448*	*—*	*34*	*84*	*238*	*3*	*359*	*—*	*185*	*656*	*1.221*	*37*	*2.099*	
1. Towary bławatne	—	53	181	269	3	506	—	111	271	424	18	824	—	24	165	247	2	438	—	36	100	222	5	363	—	224	717	1.162	28	2.131	1
2. Wełna, bawełna, przędza wata i watolina	—	7	1	—	—	8	—	2	8	6	—	16	—	—	—	4	—	4	—	—	2	3	—	5	—	9	11	13	—	33	2
3. Szmaty	—	—	—	60	—	60	—	10	9	110	—	129	—	—	1	54	—	55	—	—	2	60	—	62	—	10	12	284	—	306	3
4. Worki, sieci, sznury i taśmy	—	3	8	1	—	12	—	3	5	9	—	17	—	—	—	—	—	—	—	—	3	5	—	8	—	6	16	15	—	37	4
5. Inne i mieszane	—	1	3	—	—	4	—	2	4	4	—	10	—	—	—	2	—	2	—	—	—	1	—	1	—	3	7	7	—	17	5

BRANŻE	Woj. wileńskie						Woj. białostockie						Woj. nowogródzkie.						Woj. poleskie						Okrąg Izby						Nr branży
	KATEGORIE					Razem	KATEGORIE					Razem	KATEGORIE					Razem	KATEGORIE					Razem	KATEGORIE					Razem	
	I	II	III	IV	V		I	II	III	IV	V		I	II	III	IV	V		I	II	III	IV	V		I	II	III	IV	V		
V. Odzież, konfekcja i galanteria	—	52	230	574	5	861	—	34	281	1.007	17	1.339	—	10	106	400	2	518	—	10	122	461	22	615	—	106	739	2.442	46	3.333	V.
	—	*47*	*211*	*525*	*3*	*786*	—	*35*	*255*	*866*	*13*	*1.169*	—	*9*	*91*	*362*	*2*	*464*	—	*10*	*111*	*369*	*15*	*505*	—	*101*	*668*	*2.122*	*33*	*2.924*	
1. Ubrania i palta	—	10	33	42	—	85	—	6	34	96	—	136	—	—	21	35	—	56	—	—	18	51	—	69	—	16	106	224	—	346	1
2. Kapelusze i czapki	—	1	3	39	—	43	—	—	3	18	—	21	—	—	2	26	—	28	—	—	1	14	—	15	—	1	9	97	—	107	2
3. Obuwie (bez sklepów art. gum.)	—	12	67	51	—	130	—	9	60	111	—	180	—	4	20	50	—	74	—	2	29	53	—	84	—	27	176	265	—	468	3
4. Różna galanteria i konfekcja	—	23	95	376	5	499	—	15	145	713	17	890	—	4	41	241	2	288	—	7	61	321	22	411	—	49	342	1.651	46	2.088	4
5. Artykuły podróżne i sportowe	—	2	1	3	—	6	—	—	4	2	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	5	5	—	12	5
6. Inne i mieszane	—	4	31	63	—	98	—	4	35	67	—	106	—	2	22	48	—	72	—	1	13	22	—	36	—	11	101	200	—	312	6
VI. Skóry, futra i wyroby z nich oraz dodatki szewskie	—	29	58	190	—	277	—	26	92	275	—	393	—	4	33	190	—	227	—	5	55	103	—	163	—	64	238	758	—	1.060	VI.
	—	*26*	*56*	*203*	—	*285*	*1*	*20*	*80*	*230*	*1*	*332*	—	*2*	*29*	*187*	—	*218*	—	*6*	*49*	*69*	*1*	*125*	*1*	*54*	*214*	*689*	*2*	*960*	
1. Skóry wyprawione	—	13	31	150	—	194	—	12	45	141	—	198	—	—	19	126	—	145	—	3	22	46	—	71	—	28	117	463	—	608	1
2. Skóry surowe	—	2	3	7	—	12	—	6	7	49	—	62	—	—	5	15	—	20	—	—	5	27	—	32	—	8	20	98	—	126	2
3. Wyroby skórzane	—	—	2	11	—	13	—	—	5	10	—	15	—	—	3	10	—	13	—	—	1	4	—	5	—	—	11	35	—	46	3
4. Futra i kożuchy	—	11	7	2	—	20	—	5	7	9	—	21	—	3	3	4	—	10	—	1	10	9	—	20	—	20	27	24	—	71	4
5. Dodatki szewskie	—	1	8	10	—	19	—	—	4	11	—	15	—	—	2	4	—	6	—	—	2	8	—	10	—	1	16	33	—	50	5
6. Inne i mieszane	—	2	7	10	—	19	—	3	24	55	—	82	—	1	1	31	—	33	—	1	15	9	—	25	—	7	47	105	—	159	6
VII. Metale, wyroby metalowe oraz maszyny i środki przewozowe	—	25	69	85	—	179	—	23	132	173	1	329	—	6	54	97	—	157	—	10	77	93	1	181	—	64	332	448	2	846	VII.
	—	*19*	*57*	*91*	—	*167*	—	*17*	*120*	*157*	*1*	*295*	—	*5*	*50*	*86*	—	*141*	—	*10*	*52*	*75*	—	*137*	—	*51*	*279*	*409*	*1*	*740*	
1. Metale i wyroby metalowe	—	14	45	84	—	143	—	12	81	160	1	254	—	3	37	87	—	127	—	6	47	87	—	140	—	35	210	418	1	664	1
2. Maszyny i narzędzia	—	5	11	—	—	16	—	6	24	5	—	35	—	2	4	4	—	10	—	3	8	1	1	13	—	16	47	10	1	74	2
3. Środki przewozowe i części do nich	—	4	5	1	—	10	—	1	14	8	—	23	—	1	9	1	—	11	—	1	14	4	—	19	—	7	42	14	—	63	3
4. Inne i mieszane	—	2	8	—	—	10	—	4	13	—	—	17	—	—	4	5	—	9	—	—	8	1	—	9	—	6	33	6	—	45	4
VIII. Elektrotechnika i radio	—	12	23	6	—	41	1	2	22	5	—	30	—	—	10	1	—	11	—	—	9	2	—	11	1	14	64	14	—	93	VIII.
	—	*11*	*10*	*3*	—	*24*	*1*	*2*	*21*	*4*	—	*28*	—	—	*4*	*4*	—	*8*	—	*1*	*6*	*3*	—	*10*	*1*	*14*	*41*	*14*	—	*70*	
IX. Precyzyjne, fotograficzne i złotnicze	—	5	36	30	—	71	—	2	33	26	2	63	—	—	8	21	—	29	—	—	16	21	—	37	—	7	93	98	2	200	IX.
	—	*5*	*38*	*29*	—	*72*	—	—	*39*	*17*	*1*	*57*	—	—	*8*	*16*	—	*24*	—	—	*13*	*19*	—	*32*	—	*5*	*98*	*81*	*1*	*185*	
X. Szkło, wyroby szklane i naczynia	—	10	16	102	1	129	—	8	34	137	1	180	—	2	11	77	—	90	—	2	21	57	—	80	—	22	82	373	2	479	X.
	—	*10*	*15*	*102*	—	*127*	—	*8*	*36*	*134*	*1*	*179*	—	—	*10*	*61*	*1*	*72*	—	*2*	*17*	*56*	—	*75*	—	*20*	*78*	*353*	*2*	*453*	
XI. Chemikalia	—	46	184	124	—	354	—	50	238	113	2	403	—	16	103	98	—	217	—	21	96	103	—	220	—	133	621	438	2	1.194	XI.
	—	*41*	*188*	*111*	—	*340*	*1*	*45*	*230*	*108*	*2*	*386*	—	*15*	*100*	*105*	—	*220*	—	*19*	*89*	*79*	—	*187*	*1*	*120*	*607*	*407*	*2*	*1.133*	
1. Apteki	—	12	90	1	—	103	—	16	109	3	—	128	—	8	52	3	—	63	—	5	42	2	—	49	—	41	293	9	—	343	1
2. Składy apteczne i drogeryjne	—	13	49	51	—	113	—	4	46	56	—	106	—	1	25	63	—	89	—	3	20	61	—	84	—	21	140	231	—	392	2
3. Produkty naftowe, smary, smoła i terpentyna	—	9	20	19	—	48	—	17	49	13	1	80	—	6	20	13	—	39	—	11	22	3	—	36	—	43	111	48	1	203	3
4. Farby, barwniki oraz kreda	—	1	13	18	—	32	—	3	8	17	—	28	—	—	1	11	—	12	—	1	6	11	—	18	—	5	28	57	—	90	4
5. Inne i mieszane	—	11	12	35	—	58	—	10	26	24	1	61	—	1	5	8	—	14	—	1	6	26	—	33	—	23	49	93	1	166	5
XII. Gumowe i pokrewne	—	4	6	7	—	17	—	6	1	3	—	10	—	1	—	11	—	12	—	1	1	3	—	5	—	12	8	24	—	44	XII.
	—	*5*	*1*	*9*	—	*15*	—	*6*	*1*	*1*	—	*8*	—	*2*	*1*	*9*	—	*12*	—	*1*	—	*3*	—	*4*	—	*14*	*3*	*22*	—	*39*	

BRANŻE	Woj. wileńskie						Woj. białostockie						Woj. nowogródzkie						Woj. poleskie						Okrąg Izby						Nr branży
	KATEGORIE					Razem	KATEGORIE					Razem	KATEGORIE					Razem	KATEGORIE					Razem	KATEGORIE					Razem	
	I	II	III	IV	V		I	II	III	IV	V		I	II	III	IV	V		I	II	III	IV	V		I	II	III	IV	V		
XIII. Papier, księgarnie, wydawnictwa i dzieła sztuki	—	18	84	179	1	282	—	9	67	133	7	216	—	2	25	31	1	59	—	4	28	96	1	129	—	33	204	439	10	686	**XIII.**
	—	*15*	*81*	*107*	*1*	*204*	—	*10*	*59*	*116*	*3*	*188*	—	*2*	*23*	*31*	*1*	*57*	—	*3*	*25*	*59*	—	*87*	—	*30*	*188*	*313*	*5*	*536*	
1. Papier, tektura i materiały piśmienne	—	13	28	43	—	84	—	5	21	43	—	69	—	2	10	8	—	20	—	3	15	33	—	51	—	23	74	127	—	224	1
2. Obicia papierowe	—	—	1	—	—	1	—	2	1	—	—	3	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	2	1	—	5	2
3. Księgarnie	—	3	23	33	—	59	—	2	29	35	—	66	—	—	15	16	—	31	—	1	12	23	—	36	—	6	79	107	—	192	3
4. Wydawnictwa	—	1	27	8	—	36	—	—	8	8	—	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	1	35	18	—	54	4
5. Sprzedaż gazet (także łącznie z papierosami)	—	1	4	91	1	97	—	—	5	37	5	47	—	—	—	3	1	4	—	—	—	36	1	37	—	1	9	167	8	185	5
6. Handel dziełami sztuki, obrazami, figurkami oraz antykwarnie	—	—	1	2	—	3	—	—	—	7	2	9	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	1	11	2	14	6
7. Inne i mieszane	—	—	—	2	—	2	—	—	3	3	—	6	—	—	—	2	—	2	—	—	1	1	—	2	—	—	4	8	—	12	7
XIV. Drzewo i wyroby drzewne	**2**	**30**	**91**	**225**	—	**348**	**1**	**15**	**102**	**250**	**2**	**370**	—	**8**	**50**	**166**	—	**224**	—	**39**	**80**	**179**	—	**298**	**3**	**92**	**323**	**820**	**2**	**1.240**	**XIV.**
	2	*27*	*72*	*187*	—	*288*	—	*10*	*86*	*225*	—	*321*	—	*4*	*34*	*146*	—	*184*	—	*21*	*51*	*144*	—	*216*	*2*	*62*	*243*	*702*	—	*1.009*	
1. Drzewo	2	22	69	200	—	293	1	12	79	201	—	293	—	7	39	137	—	183	—	38	70	164	—	272	3	79	257	702	—	1.041	1
2. Meble	—	8	14	12	—	34	—	1	17	15	—	33	—	1	9	2	—	12	—	1	8	4	—	13	—	11	48	33	—	92	2
3. Wyroby drzewne	—	—	6	5	—	11	—	2	6	29	2	39	—	—	2	22	—	24	—	—	2	9	—	11	—	2	16	65	2	85	3
4. Wyroby koszykarskie	—	—	—	6	—	6	—	—	—	2	—	2	—	—	—	2	—	2	—	—	—	1	—	1	—	—	—	11	—	11	4
5. Inne i mieszane	—	—	2	2	—	4	—	—	—	3	—	3	—	—	—	3	—	3	—	—	—	1	—	1	—	—	2	9	—	11	5
XV. Artykuły techniczne, budowlane i opałowe	—	**13**	**16**	**26**	—	**55**	—	**6**	**44**	**83**	—	**133**	—	—	**7**	**36**	—	**43**	—	**6**	**23**	**53**	—	**82**	—	**25**	**90**	**198**	—	**313**	**XV.**
	—	*9*	*22*	*24*	—	*55*	—	*8*	*38*	*75*	—	*121*	—	*1*	*7*	*24*	—	*32*	—	*4*	*11*	*23*	—	*38*	—	*22*	*78*	*146*	—	*246*	
1. Artykuły techniczne i budowlane	—	9	11	20	—	40	—	4	29	51	—	84	—	—	7	32	—	39	—	6	19	43	—	68	—	19	66	146	—	231	1
2. Węgiel i koks	—	3	5	5	—	13	—	2	2	19	—	23	—	—	—	4	—	4	—	—	3	9	—	12	—	5	10	37	—	52	2
3. Inne i mieszane	—	1	—	1	—	2	—	—	13	13	—	26	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	2	—	1	14	15	—	30	3
XVI. Inne gałęzie handlu towarowego	—	**1**	**2**	**5**	—	**8**	—	**1**	**1**	**5**	—	**7**	—	—	—	**1**	—	**1**	—	**1**	**1**	**10**	—	**12**	—	**3**	**4**	**21**	—	**28**	**XVI.**
	—	—	*2*	*1*	—	*3*	—	—	*3*	*4*	—	*7*	—	—	*1*	*1*	—	*2*	—	—	—	—	—	—	—	*7*	*10*	—	*17*	
XVII. Handel towarowo-mieszany, prócz spożywczego	—	**69**	**274**	**437**	**5**	**785**	**1**	**64**	**344**	**558**	**8**	**975**	—	**26**	**165**	**383**	**1**	**575**	—	**24**	**160**	**354**	**5**	**543**	**1**	**183**	**943**	**1.732**	**19**	**2.878**	**XVII.**
	—	*67*	*218*	*384*	*7*	*676*	*2*	*56*	*319*	*439*	*7*	*823*	—	*31*	*106*	*351*	—	*488*	—	*25*	*133*	*274*	*3*	*435*	*2*	*180*	*776*	*1.448*	*17*	*2.423*	
Razem handel towarowy	8	639	2.786	8.663	27	12.123	4	640	3.645	13.782	114	18.185	1	229	1.575	7.655	15	9.475	—	293	1.766	7.712	41	9.812	13	1.801	9.772	37.812	197	49 595	
	9	*595*	*2.770*	*8.269*	*28*	*11.671*	*6*	*538*	*3.511*	*12.231*	*105*	*16.391*	*2*	*208*	*1.381*	*6.858*	*18*	*8.467*	—	*246*	*1.503*	*6.447*	*40*	*8.236*	*17*	*1.587*	*9.165*	*33.805*	*191*	*44.765*	
b) Przedsiębiorstwa gastronomiczno-hotelarskie oraz usługi i zajęcia pomocnicze:																															
I. Branża gastronomiczno-hotelarska	—	**32**	**190**	**1.007**	—	**1.229**	—	**45**	**323**	**1.307**	—	**1.675**	—	**6**	**183**	**689**	—	**878**	—	**8**	**181**	**509**	—	**698**	—	**91**	**877**	**3.512**	—	**4.480**	**I.**
	2	*28*	*193*	*833*	—	*1.056*	—	*41*	*314*	*1.158*	—	*1.513*	—	*2*	*138*	*588*	—	*728*	—	*5*	*143*	*429*	—	*577*	*2*	*76*	*788*	*3.008*	—	*3.874*	
1. Gastronomiczna	—	25	185	891	—	1.101	—	38	309	1.246	—	1.593	—	6	181	616	—	803	—	8	179	439	—	626	—	77	854	3.192	—	4.123	1
2. Hotelarska	—	7	5	116	—	128	—	7	14	61	—	82	—	—	2	73	—	75	—	—	2	70	—	72	—	14	23	320	—	357	2
II. Widowiska, rozrywki i pokrewne	—	**7**	**7**	**20**	**4**	**38**	—	**15**	**9**	**28**	**3**	**55**	—	**5**	**4**	**24**	—	**33**	—	**3**	**1**	**19**	—	**23**	—	**30**	**21**	**91**	**7**	**149**	**II.**
	—	*5*	*7*	*12*	—	*24*	—	*15*	*5*	*24*	*1*	*45*	—	*5*	*7*	*11*	*4*	*27*	—	*3*	*3*	*12*	*1*	*19*	—	*28*	*22*	*59*	*6*	*115*	

BRANŻE	Woj. wileńskie						Woj. białostockie						Woj. nowogródzkie						Woj. poleskie						Okrąg Izby						Nr branży
	KATEGORIE					Razem	KATEGORIE					Razem	KATEGORIE					Razem	KATEGORIE					Razem	KATEGORIE					Razem	
	I	II	III	IV	V		I	II	III	IV	V		I	II	III	IV	V		I	II	III	IV	V		I	II	III	IV	V		
III. Branża sanitarno-higieniczna	—	**2**	**23**	**11**	—	**36**	—	**3**	**7**	**39**	—	**49**	—	—	**3**	**22**	—	**25**	—	**1**	**6**	**9**	—	**16**	—	**6**	**39**	**81**	—	**126**	**III.**
	—	*1*	*19*	*16*	—	*36*	—	*2*	*5*	*28*	—	*35*	—	—	*4*	*14*	—	*18*	—	—	*7*	*6*	—	*13*	—	*3*	*35*	*64*	—	*102*	
1. Lecznice, przychodnie i laboratoria	—	2	3	3	—	8	—	3	3	8	—	14	—	—	—	6	—	6	—	1	3	1	—	5	—	6	9	18	—	33	1
2. Zakłady kąpielowe	—	—	19	4	—	23	—	—	1	7	—	8	—	—	3	7	—	10	—	—	2	4	—	6	—	—	25	22	—	47	2
3. Zakłady pogrzebowe	—	—	1	3	—	4	—	—	1	1	—	2	—	—	—	1	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	3	5	—	8	3
4. Zakłady asenizacyjne	—	—	—	1	—	1	—	—	2	23	—	25	—	—	—	8	—	8	—	—	—	4	—	4	—	—	2	36	—	38	4
IV. Komunikacja oraz przedsiębiorstwa ekspedycyjno-transportowe	—	**31**	**39**	**14**	—	**84**	**1**	**23**	**66**	**26**	—	**116**	—	**12**	**36**	**15**	—	**63**	—	**14**	**42**	**22**	—	**78**	**1**	**80**	**183**	**77**	—	**341**	**IV.**
	—	*22*	*24*	*11*	—	*57*	*1*	*27*	*44*	*16*	—	*88*	—	*6*	*18*	*10*	—	*34*	—	*8*	*28*	*22*	—	*58*	*1*	*63*	*114*	*59*	—	*237*	
1. Przewóz samochodami	—	9	13	—	—	22	—	5	29	—	—	34	—	5	23	—	—	28	—	2	15	1	—	18	—	21	80	1	—	102	1
2. Inne komunikacyjne	—	—	3	4	—	7	—	—	2	4	—	6	—	—	—	1	—	1	—	8	16	11	—	35	—	8	21	20	—	49	2
3. Przedsiębiorstwa eksped.-transport.	—	21	18	—	—	39	1	18	31	1	—	51	—	6	13	4	—	23	—	4	8	1	—	13	1	49	70	6	—	126	3
4. Biura okrętowe i kolejowe	—	1	3	—	—	4	—	—	4	—	—	4	—	1	—	—	—	1	—	—	3	1	—	4	—	2	10	1	—	13	4
5. Inne (przewóz poczty i t. p.)	—	—	2	10	—	12	—	—	—	21	—	21	—	—	—	10	—	10	—	—	—	8	—	8	—	—	2	49	—	51	5
V. Biura zleceń i usług	—	**5**	**28**	**104**	—	**137**	—	**1**	**22**	**190**	—	**213**	—	—	**11**	**37**	—	**48**	—	—	**6**	**80**	—	**86**	—	**6**	**67**	**411**	—	**484**	**V.**
	—	*8*	*41*	*116*	—	*165*	—	—	*53*	*189*	—	*242*	—	—	*13*	*31*	—	*44*	—	—	*29*	*72*	—	*101*	—	*8*	*136*	*408*	—	*552*	
1. Biura próśb, tłumaczeń, porad prawnych, informacyj i t. p.	—	1	18	32	—	51	—	—	15	13	—	28	—	—	4	12	—	16	—	—	5	18	—	23	—	1	42	75	—	118	1
2. Biura ogłoszeń	—	1	1	1	—	3	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	3	1	—	5	2
3. Biura melioracyjno-parcelacyjne	—	3	1	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	—	—	4	3
4. Szkoły muzyczne, samochodowe, kroju, tańca i t. p.	—	—	1	1	—	2	—	—	2	7	—	9	—	—	1	1	—	2	—	—	—	5	—	5	—	—	4	14	—	18	4
5. Wypożyczalnie książek	—	—	—	8	—	8	—	—	1	4	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	3	—	—	1	15	—	16	5
6. Inne	—	—	7	62	—	69	—	1	3	166	—	170	—	—	5	24	—	29	—	—	1	54	—	55	—	1	16	306	—	323	6
Razem przedsiębiorstwa gastronomiczne, hotelarskie oraz usługi i zajęcia pomocnicze	—	**77**	**287**	**1.156**	**4**	**1.524**	**1**	**87**	**427**	**1.590**	**3**	**2.108**	—	**23**	**237**	**787**	—	**1.047**	—	**26**	**236**	**639**	—	**901**	**1**	**213**	**1.187**	**4.172**	**7**	**5.580**	
	2	*64*	*284*	*988*	—	*1.338*	*1*	*85*	*421*	*1.415*	*1*	*1.923*	—	*13*	*180*	*654*	*4*	*851*	—	*16*	*210*	*541*	*1*	*768*	*3*	*178*	*1.095*	*3.598*	*6*	*4.880*	
c) Instytucje ubezpieczeniowe (bez agentów ubezpieczeniowych)	—	**14**	**1**	—	—	**15**	—	**3**	**2**	—	—	**5**	—	—	—	—	—	—	—	—	**3**	**1**	—	**4**	—	**17**	**6**	**1**	—	**24**	
	—	*13*	*1*	—	—	*14*	—	—	*3*	—	—	*3*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*13*	*4*	—	—	*17*	
d) Instytucje kredytowe (wykupujące świadectwa przemysłowe) *)	**8**	**4**	**4**	**13**	—	**29**	**1**	**4**	**7**	**39**	—	**51**	**1**	**2**	**3**	**16**	—	**22**	—	**1**	**3**	**24**	—	**28**	**10**	**11**	**17**	**92**	—	**130**	
	8	*5*	*5*	*14*	—	*32*	*1*	*5*	*4*	*25*	—	*35*	*1*	*2*	*2*	*9*	—	*14*	—	*1*	*4*	*18*	—	*23*	*10*	*13*	*15*	*66*	—	*103*	
OGÓŁEM	**16**	**734**	**3.078**	**9.832**	**31**	**13.691**	**6**	**734**	**4.081**	**15.411**	**117**	**20.349**	**2**	**254**	**1.815**	**8.458**	**15**	**10.544**	—	**320**	**2.008**	**8.376**	**41**	**10.745**	**24**	**2.042**	**10.982**	**42.077**	**204**	**55 329**	
	19	*677*	*3.060*	*9,271*	*28*	*13.055*	*8*	*628*	*3.939*	*13.671*	*106*	*18.352*	*3*	*223*	*1.563*	*7.521*	*22*	*9.332*	—	*263*	*1.717*	*7.006*	*41*	*9.027*	*29*	*1.792*	*10.279*	*37.469*	*197*	*49.766*	
D. Przedsiębiorstwa, które wykupiły świadectwa dla zajęć przemysłowych.																															
Zajęcia przemysłowe	—	**129**	**24**	**22**	—	**175**	—	**104**	**68**	**38**	—	**210**	—	**68**	**30**	**6**	—	**104**	—	**70**	**25**	**22**	—	**117**	—	**371**	**147**	**88**	—	**606**	
	—	*82*	*26*	*26*	—	*134*	—	*54*	*65*	*25*	—	*144*	—	*54*	*30*	*2*	—	*86*	—	*46*	*23*	*9*	—	*78*	—	*236*	*144*	*62*	—	*442*	

*) Znaczna część instytucyj kredytowych (K. K. O., Kasy Stefczyka) nie wykupuje świadectw przemysłowych i w niniejszym zestawieniu nie figuruje.

Uwaga: We wszystkich rubrykach „Inne i mieszane" podane są przedsiębiorstwa, handlujące towarami mieszanymi w obrębie odnośnej branży, oznaczonej cyfrą rzymską.

Załącznik II

STATYSTYKA URUCHOMIENIA ZAKŁADÓW PRZEMYSŁOWYCH ORAZ ZATRUDNIENIA

W PRZEMYŚLE PRZETWÓRCZYM W OKRĘGU IZBY P.-H. W WILNIE

W ROKU 1937.

Uwagi:

1. Podane w niniejszym załączniku zestawienia oparte są na danych, nadesłanych Izbie przez Główny Urząd Statystyczny. Dotyczą one zakładów, zatrudniających normalnie 20 i więcej robotników.
2. Dane o zatrudnieniu w tablicach II, III i IV obejmują ogólną liczbę robotników, znajdujących się w ewidencji zakładów, t. j. zarówno robotników, pracujących przy produkcji, jak i robotników dodatkowych (woźniców, dozorców itp.), tudzież robotników zatrudnionych przy nadzwyczajnym remoncie oraz urlopowanych i chorych, zaś w tablicach V, VI i VII — tylko robotników pracujących przy produkcji.
3. Dane porównawcze o zatrudnieniu w latach 1928 i 1931—1936, opracowane przez G. U. S. na nowych podstawach, ogłoszone były w sprawozdaniu o stanie gospodarczym okręgu Izby P.-H. w Wilnie w r. 1936.

Zakłady czynne i nieczynne w r. 1937 w przemyśle przetwórczym okręgu Izby P.-H. w Wilnie według gałęzi przemysłu i województw.

(Stan w końcu miesiąca). *Tablica I.*

Miesiące	Zakłady	Gałęzie przemysłu									Województwa				Okrąg Izby	
		Mineralny i budowlany	Metalowy i elektrotechniczny	Chemiczny	Włókienniczy i odzieżowy	Papierniczy	Skórzany	Drzewny	Spożywczy	Poligraficzny	Wileńskie	Białostockie	Nowogródzkie	Poleskie	1937 r.	1936 r.
I	czynne	32	29	11	49	8	12	100	35	9	68	128	48	41	285	272
	nieczynne	29	3	3	24	3	—	39	10	1	28	46	21	17	112	115
II	czynne	32	29	13	58	9	12	110	36	10	74	138	51	46	309	283
	nieczynne	28	3	2	16	2	—	32	7	1	24	35	19	13	91	106
III	czynne	32	29	14	62	9	12	122	35	10	75	146	57	47	325	298
	nieczynne	29	3	2	13	2	—	22	8	1	24	29	15	12	80	91
IV	czynne	37	30	14	61	10	11	124	31	10	74	150	56	48	328	319
	nieczynne	24	2	2	14	1	1	21	11	1	25	26	15	11	77	71
V	czynne	41	30	15	9	10	11	124	36	10	80	99	60	47	286	333
	nieczynne	21	2	1	66	1	1	22	7	1	19	79	12	12	122	59
VI	czynne	48	31	15	63	10	11	126	33	10	82	154	61	50	347	333
	nieczynne	12	2	1	12	1	1	20	9	1	16	22	11	10	59	58
VII	czynne	48	33	14	65	8	11	122	23	10	79	159	58	48	344	330
	nieczynne	13	2	2	10	3	1	24	9	1	20	19	14	12	65	62
VIII	czynne	50	33	14	67	9	11	124	38	10	81	164	62	49	356	323
	nieczynne	13	2	2	8	2	1	22	6	1	18	15	13	11	57	69
IX	czynne	52	34	14	69	9	11	118	41	10	82	167	61	47	357	326
	nieczynne	11	2	2	7	2	1	27	5	1	16	14	14	14	58	67
X	czynne	52	34	15	68	10	10	114	43	10	81	167	60	49	357	325
	nieczynne	11	2	1	7	1	1	31	3	1	17	15	15	12	58	71
XI	czynne	48	34	14	69	10	10	111	42	9	81	163	57	46	347	324
	nieczynne	15	2	2	7	1	1	34	5	2	18	18	18	15	69	72
XII	czynne	44	34	14	67	10	10	106	38	9	77	159	52	44	332	307
	nieczynne	19	2	2	7	1	1	39	9	2	22	20	23	17	82	90

Zatrudnienie (ogółem) w przemyśle przetwórczym w okręgu Izby P.-H. w Wilnie w 1937 r.

(Stan w końcu miesiąca).

Tablica II.

Gałęzie przemysłu	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Przeciętna roczna
Mineralny . . .	2.229	2.228	2.471	2.734	3.186	3.289	3.399	3.549	3.609	3.399	3.190	2.789	3.006
Metalowy i elektrotechniczny . . .	4.387	4.442	3.872	4.009	3.852	3.946	4.412	4.753	5.127	5.266	5.342	5.272	4.557
Chemiczny . . .	1.039	998	1.115	1.281	1.465	1.510	1.512	1.608	1.583	1.529	1.495	1.106	1.353
Włókienniczy . .	4.312	4.657	5.894	5.809	5.812	6.152	7.036	7.278	6.811	6.939	6.647	5.127	6.040
Papierniczy . . .	1.018	1.042	1.056	1.196	1.202	1.167	1.149	1.231	1.242	1.217	1.156	1.205	1.157
Skórzany	574	620	605	497	558	629	665	664	679	658	648	651	621
Drzewny	10.306	12.134	13.424	13.521	13.827	13.939	13.507	12.323	11.789	10.491	9.847	10.572	12.140
Spożywczy . . .	2.223	1.966	1.926	1.866	1.954	1.883	2.036	2.314	2.373	2.585	2.547	2.346	2.168
Odzieżowy . . .	596	638	661	698	750	624	662	802	853	693	672	619	689
Budowlany . . .	193	149	528	628	546	564	288	810	686	666	510	250	485
Poligraficzny . .	257	312	309	320	311	305	337	253	324	297	310	305	303
Ogółem . . .	**27.134**	**29.186**	**31.861**	**32.559**	**33.463**	**34.008**	**35.003**	**35.585**	**35.076**	**33.740**	**32.364**	**30.242**	**32.518** *)

*) Przeciętna ogółem jest przeciętną sum „ogółem" z poszczególnych miesięcy.

Zatrudnienie (ogółem) w przemyśle przetwórczym w r. 1937 w poszczególnych województwach.

(Stan w końcu miesiąca).

Tablica III.

	Gałęzie przemysłu	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Przeciętna roczna
Woj. wileńskie	Mineralny	218	223	219	195	291	276	291	262	418	571	493	419	323
	Metalowy i elektrot.	1.456	1.464	885	845	782	783	878	1.191	1.408	1.511	1.514	1.505	1.185
	Chemiczny . . .	139	133	173	187	249	252	252	275	259	275	254	167	218
	Włókienniczy. . .	98	100	92	87	58	53	48	51	59	206	280	349	123
	Papierniczy . . .	781	801	813	954	938	906	889	968	978	953	947	941	906
	Skórzany	292	342	313	332	376	437	423	428	438	420	416	418	386
	Drzewny	1.072	1.250	1.325	1.452	1.577	1.517	1.406	1.288	1.110	1.032	1.105	1.050	1.265
	Spożywczy . . .	706	686	659	648	732	660	751	744	721	790	778	691	714
	Odzieżowy . . .	53	51	53	54	90	42	98	162	163	18	15	10	67
	Budowlany . . .	78	48	431	510	424	353	127	465	381	336	158	117	286
	Poligraficzny . .	84	116	116	121	114	117	114	123	121	103	101	98	111
	Ogółem . .	**4.977**	**5.214**	**5.079**	**5.385**	**5.631**	**5.396**	**5.277**	**5.967**	**6.056**	**6.215**	**6.061**	**5.765**	**5.584** *)
Woj. białostockie	Mineralny	1.238	1.274	1.580	1.843	2.086	2.087	2.077	2.242	2.198	1.910	1.826	1.587	1.829
	Metalowy i elektrot.	1.775	1.820	1.778	1.876	1.780	1.811	2.149	2.144	2.248	2.255	2.329	2.309	2.023
	Chemiczny . . .	375	477	506	540	663	680	667	694	697	691	686	445	593
	Włókienniczy. . .	4.171	4 504	5.751	5.671	5.743	6.041	6.935	7.167	6.697	6.674	6.304	4.715	5.865
	Papierniczy . . .	20	24	26	25	29	26	25	28	29	29	33	29	27
	Skórzany	282	278	292	165	182	192	242	236	241	238	232	233	234
	Drzewny	4.762	5.257	6.015	5.851	6.289	6.620	6.651	5.650	5.564	4.554	4.263	5.215	5.558
	Spożywczy . . .	1.281	1.034	984	986	979	976	995	1.042	1.110	1.282	1.309	1.225	1.100
	Odzieżowy . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Budowlany . . .	—	7	—	21	35	60	86	49	46	53	81	6	37
	Poligraficzny. . .	173	196	193	199	197	188	223	130	203	194	209	207	193
	Ogółem . .	**14.077**	**14.871**	**17.125**	**17.177**	**17.983**	**18.707**	**20.024**	**19.382**	**19.033**	**17.880**	**17.272**	**15.971**	**17.459** *)

*) Vide uwagę przy tablicy II.

Ilość robotników zatrudnionych przy produkcji w r. 1937 w okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej w Wilnie według gałęzi przemysłu.

Tablica V.

Gałęzie przemysłu	I.	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Przeciętna roczna
Mineralny . . .	2.092	2.069	2.371	2.549	2.991	3.290	3.211	3.146	3.181	3.120	2.676	2.622	2.777
Metalowy i elektrot.	4.261	4.297	3.715	3.848	3.671	3.715	4.183	4.564	4.828	5.133	5.145	4.487	4.321
Chemiczny . . .	740	884	967	855	1.322	1.369	1.337	1.214	1.210	1.393	1.357	915	1.130
Włókienniczy . .	4.257	4.560	5.711	5.225	216	5.908	6.774	7.072	6.758	6.804	6.593	3.681	5.297
Papierniczy . .	928	936	963	1.124	1.127	1.142	1.005	1.080	1.116	1.156	1.082	1.064	1.060
Skórzany . . .	559	589	608	510	510	616	634	632	624	625	613	622	595
Drzewny . . .	10.059	11.843	13.173	13.284	13.378	13.449	12.935	12.057	11.657	10.013	9.928	9.767	11.795
Spożywczy . . .	2.058	1.803	1.734	1.708	1.733	1.743	1.759	2.089	2.124	2.410	2.326	2.101	1.966
Odzieżowy . . .	589	632	643	686	733	608	651	790	838	684	656	613	677
Budowlany . . .	202	135	531	626	519	519	282	774	700	642	517	331	482
Poligraficzny . .	255	305	301	303	290	301	317	232	306	301	304	283	292
Ogółem . . .	**26.000**	**28.053**	**30.717**	**30.718**	**26.490**	**32.660**	**33.088**	**33.650**	**33.342**	**32.281**	**31.197**	**26.486**	**30.390***)

*) Vide uwagę przy tablicy II.

Zatrudnienie (ogółem) w przemyśle przetwórczym w r. 1937 w poszczególnych województwach.

(Stan w końcu miesiąca)

Tablica IV.

	Gałęzie przemysłu	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Przeciętna roczna
woj. nowogródzkie	Mineralny	730	693	636	658	712	815	917	929	876	825	776	729	775
	Metalowy i elektr.	399	396	418	495	513	506	521	550	560	564	576	526	502
	Chemiczny	58	81	80	87	89	89	97	106	114	107	97	41	87
	Włókienniczy . . .	43	53	51	51	11	58	53	60	55	59	63	63	52
	Papierniczy . . .	217	217	217	217	235	235	235	235	235	235	176	235	224
	Skórzany	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Drzewny	1.173	1.567	1.807	1.699	1.530	1.425	1.294	1.310	1.221	1.068	861	804	1.313
	Spożywczy	91	109	141	95	111	118	155	408	332	320	323	297	208
	Odzieżowy	543	587	608	644	660	582	564	640	690	675	657	609	622
	Budowlany	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Poligraficzny . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Ogółem . .	**3.254**	**3.703**	**3.958**	**3.946**	**3.861**	**3.828**	**3.836**	**4.238**	**4.083**	**3.853**	**3.529**	**3.304**	**3.783***)
woj. poleskie	Mineralny	43	38	36	38	97	111	114	116	117	93	95	54	79
	Metalowy i elektr.	757	762	791	793	777	846	864	868	911	936	923	932	847
	Chemiczny	467	307	356	467	464	489	496	533	513	456	458	453	455
	Włókienniczy . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Papierniczy . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Skórzany	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Drzewny	3.299	4.060	4.277	4.519	4.431	4.377	4.156	4.075	3.894	3.837	3.618	3.503	4.004
	Spożywczy	145	137	142	137	132	129	135	120	210	193	137	133	146
	Odzieżowy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Budowlany	115	94	97	97	87	125	101	296	259	277	271	127	162
	Poligraficzny . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Ogółem . .	**4.826**	**5.398**	**5.699**	**6.051**	**5.988**	**6.077**	**5.866**	**6.008**	**5.904**	**5.792**	**5.502**	**5.202**	**5.693***)

*) Vide uwagę przy tablicy II.

Ilość robotników zatrudnionych przy produkcji w poszczególnych województwach okręgu Izby P.-H. w Wilnie w roku 1937 według gałęzi przemysłu.

Tablica VII.

Gałęzie przemysłu	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Przeciętna roczna
Woj. nowogródzkie													
Mineralny	699	661	604	621	671	784	885	891	848	796	744	722	744
Metalowy i elektrot.	399	383	391	466	480	452	462	501	490	508	521	467	460
Chemiczny	54	65	58	83	86	66	96	105	108	102	91	62	81
Włókienniczy	43	51	51	52	7	61	53	60	55	58	59	53	50
Papierniczy	210	202	205	213	219	221	221	174	211	231	176	222	209
Skórzany	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Drzewny	1.205	1.589	1.782	1.746	1.554	1.455	1.296	1.321	1.231	1.018	911	884	1.333
Spożywczy	91	97	127	86	101	100	144	390	317	346	305	280	199
Odzieżowy	536	574	592	634	647	570	557	632	681	671	645	603	612
Budowlany	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Poligraficzny	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ogółem	**3.237**	**3.622**	**3.810**	**3.901**	**3.765**	**3.709**	**3.714**	**4.074**	**3.941**	**3.730**	**3.452**	**3.293**	**3.687*)**
Woj. poleskie													
Mineralny	42	37	35	38	97	111	113	116	117	93	95	52	79
Metalowy i elektrot.	743	745	735	738	710	768	786	791	826	860	855	861	785
Chemiczny	216	244	272	349	381	411	399	182	165	369	369	245	300
Włókienniczy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Papierniczy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skórzany	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Drzewny	3.265	3.930	4.162	4.376	4.333	4.282	4.012	3.951	3.755	3.629	3.409	3.347	3.871
Spożywczy	141	132	138	133	117	116	118	116	202	185	123	122	137
Odzieżowy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Budowlany	127	91	122	122	82	121	97	286	293	267	285	212	175
Poligraficzny	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ogółem	**4.534**	**5.179**	**5.464**	**5.756**	**5.720**	**5.809**	**5.525**	**5.442**	**5.368**	**5.403**	**5.136**	**4.839**	**5.347*)**

*) Vide uwagę przy tablicy II.

Ilość robotników zatrudnionych przy produkcji w poszczególnych województwach okręgu Izby P.-H. w Wilnie w roku 1937 według gałęzi przemysłu.

Tablica VI.

Gałęzie przemysłu	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Przeciętna roczna
Woj. wileńskie													
Mineralny	200	220	217	193	250	389	257	222	392	516	466	397	310
Metalowy i elektrot.	1.449	1.457	878	838	775	775	871	1.184	1.401	1.502	1.505	935	1.131
Chemiczny	122	118	156	176	217	236	200	259	269	261	239	151	200
Włókienniczy	93	95	92	58	59	52	17	51	59	206	253	319	113
Papierniczy	698	710	732	886	879	895	761	878	876	896	873	813	825
Skórzany	300	333	340	329	350	411	416	415	403	409	401	410	376
Drzewny	1.002	1.205	1.265	1.377	1.526	1.484	1.361	1.292	1.078	996	1.078	953	1.220
Spożywczy	611	604	568	562	632	556	613	642	629	704	696	614	619
Odzieżowy	53	58	51	52	86	38	94	158	157	13	11	10	65
Budowlany	75	42	409	483	402	329	125	439	361	324	148	113	271
Poligraficzny	82	113	111	111	104	112	98	112	110	114	100	88	105
Ogółem	**4.685**	**4.955**	**4.839**	**5.065**	**5.280**	**5.277**	**4.813**	**5.652**	**5.735**	**5.941**	**5.770**	**4.803**	**5.235*)**
Woj. białostockie													
Mineralny	1.151	1.151	1.515	1.697	1.973	2.006	1.956	1.917	1.824	1.715	1.371	1.451	1.644
Metalowy i elektrot.	1.670	1.712	1.711	1.806	1.706	1.720	2.064	2.088	2.111	2.263	2.264	2.224	1.945
Chemiczny	348	457	481	247	638	656	642	668	668	661	658	457	548
Włókienniczy	4.121	4.414	5.568	5.115	150	5.795	6.704	6.961	6.641	6.540	6.281	3.309	5.134
Papierniczy	20	23	26	25	29	26	23	28	29	29	33	29	27
Skórzany	259	256	268	181	160	205	218	217	221	216	212	212	219
Drzewny	4.587	5.119	5.944	5.785	5.965	6.228	6.266	5.493	5.593	4.370	4.530	4.583	5.372
Spożywczy	1.215	970	901	927	883	971	884	941	976	1.175	1.202	1.085	1.011
Odzieżowy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Budowlany	—	2	—	21	35	69	60	49	46	51	84	6	35
Poligraficzny	173	192	190	192	186	189	219	120	196	187	204	195	187
Ogółem	**13.544**	**14.297**	**16.604**	**15.996**	**11.725**	**17.865**	**19.036**	**18.482**	**18.308**	**17.207**	**16.839**	**13.551**	**16.121*)**

*) Vide uwagę przy tablicy II.

Załącznik III.

NADANIE TOWARÓW

NA STACJACH DYREKCJI OKRĘGOWEJ KOLEI PAŃSTWOWYCH W WILNIE ORAZ NA WSZYSTKICH STACJACH POLSKICH KOLEI PAŃSTWOWYCH W LATACH 1936 i 1937.

(Przewozy zwyczajne i pośpieszne).

Na podstawie danych tymczasowych Centr. Biura Stat. Przewozów P. K. P.

W tonach.

Rodzaje nadania	Stacje na terenie	Rok	Pszenica	Żyto	Owies	Jęczmień	Inne zboża	Strączkowe
Ogółem	D.O.K.P. Wilno	1936	3.891	78.127	30.014	27.696	4.520	24.295
		1937	2.392	38.054	13.484	8.029	1.377	16.602
		Wskaźnik	*61*	*49*	*45*	*29*	*30*	*68*
	P. K. P.	1936	309.635	502.801	143.022	380.640	23.351	107.414
		1937	310.537	377.911	94.379	233.353	16.782	89.154
		Wskaźnik	*100*	*75*	*66*	*61*	*72*	*83*
W komunikacji wewnętrznej	D.O.K.P. Wilno	1936	3.816	34.196	7.728	2.058	1.799	19.595
		1937	2.392	35.156	11.168	3.305	849	10.046
		Wskaźnik	*63*	*103*	*145*	*161*	*47*	*51*
	P. K. P.	1936	258.750	272.207	60.699	90.977	9.850	52.632
		1937	304.016	350.641	85.008	123.389	12.479	54.011
		Wskaźnik	*117*	*129*	*140*	*136*	*127*	*103*
Do portów (Gdyni i Gdańska)	D.O.K.P. Wilno	1936	75	43.931	22.286	25.638	2.721	4.470
		1937	—	2.898	2.316	4.724	503	1.047
		Wskaźnik	*0*	*7*	*10*	*18*	*18*	*23*
	P. K. P.	1936	48.439	197.735	75.745	287.009	11.438	41.822
		1937	3.991	17.740	6.540	105.106	2.899	19.380
		Wskaźnik	*8*	*9*	*9*	*37*	*25*	*46*
Zagranicę	D.O.K.P. Wilno	1936	—	—	—	—	—	230
		1937	—	—	—	—	25	5.509
		Wskaźnik	—	—	—	—	—	*2.395*
	P. K. P.	1936	2.446	32.859	6.578	2.654	2.063	12.960
		1937	2.530	9.530	2.831	4.858	1.404	15.763
		Wskaźnik	*103*	*29*	*43*	*183*	*68*	*122*
Do portów i zagranicę	D.O.K.P. Wilno	1936	75	43.931	22.286	25.638	2.721	4.700
		1937	—	2.898	2.316	4.724	528	6.556
		Wskaźnik	*0*	*7*	*10*	*18*	*19*	*139*
	P. K. P.	1936	50.885	230.594	82.323	289.663	13.501	54.782
		1937	6.521	27.270	9.371	109.964	4.303	35.143
		Wskaźnik	*13*	*12*	*11*	*38*	*32*	*64*

Wskaźnik dla 1937 r.: 1936 r. = 100.

Nasiona oleiste	Nasiona pastewne	Nasiona warzywne i ogrodowe	Mąka zbożowa	Kasze wszelkie	Krochmal	Ziemniaki świeże	Owoce pospolite świeże	Siano
23.140	245	184	14.692	1.077	591	12.657	6.358	4.420
25.597	372	308	10.821	1.027	441	14.823	23.509	7.413
111	*152*	*167*	*74*	*95*	*75*	*117*	*370*	*168*
70.828	17.754	8.053	700.063	48.241	25.841	380.642	64.054	38.340
77.526	13.358	7.728	677.411	39.500	22.769	487.395	93.389	68.989
109	*87*	*96*	*97*	*82*	*88*	*128*	*146*	*180*
11.514	199	184	12.039	827	591	12.641	6.192	4.420
25.458	325	308	10.496	1.027	441	14.778	23.172	7.413
221	*163*	*167*	*87*	*124*	*75*	*117*	*374*	*168*
44.235	8.903	5.685	584.095	37.561	19.504	321.914	57.255	37.836
68.718	10.933	6.552	651.573	37.973	16.680	442.573	85.717	68.704
155	*123*	*115*	*112*	*101*	*86*	*137*	*150*	*182*
11.444	34	—	2.653	250	—	16	134	—
139	47	—	325	—	—	45	174	—
1	*138*	—	*12*	*0*	—	*281*	*130*	—
23.781	7.122	682	96.786	8.151	6.287	38.415	2.273	9
6.628	3.458	164	23.512	1.324	6.075	20.547	1.344	—
28	*6*	*24*	*24*	*16*	*97*	*53*	*59*	*0*
182	12	—	—	—	—	—	32	—
—	—	—	—	—	—	—	163	—
0	*0*	—	—	—	—	—	*509*	—
2.812	1.729	1.686	19.192	2.529	50	20.313	4.526	495
2.180	967	1.012	2.326	203	14	24.375	6.328	285
78	*49*	*60*	*12*	*8*	*28*	*120*	*140*	*58*
11.626	46	—	2.653	250	—	16	166	—
139	47	—	325	—	—	45	337	—
1	*102*	—	*816*	*0*	—	*281*	*203*	—
26.593	8.851	2.368	115.978	10.680	6.337	58.728	6.799	504
8.808	4.425	1.176	25.838	1.527	6.089	44.922	7.672	285
33	*50*	*50*	*22*	*14*	*96*	*76*	*113*	*57*

W tonach.

Rodzaje nadania	Stacje na terenie	Rok	Słoma	Garbniki	Konie, źrebięta i osły	Bydło rogate	Cielęta	Owce, kozy, barany
Ogółem	D.O.K.P. Wilno	1936	4.532	1.955	2.209	12.966	2.202	21
		1937	8.853	3.257	2.597	21.510	3.068	70
		Wskaźnik	*195*	*167*	*118*	*166*	*139*	*333*
	P. K. P.	1936	30.354	11.296	13.256	128.388	8.945	1.956
		1937	75.020	14.077	20.307	155.777	11.441	2.302
		Wskaźnik	*247*	*125*	*153*	*121*	*128*	*117*
W komunikacji wewnętrznej	D.O.K.P. Wilno	1936	4.532	1.935	1.020	12.966	2.202	21
		1937	8.853	3.220	1.309	21.498	3.068	70
		Wskaźnik	*195*	*166*	*128*	*166*	*139*	*333*
	P. K. P.	1936	29.628	11.266	7.804	126.084	8.894	1.651
		1937	74.919	13.920	12.182	146.904	11.338	2.055
		Wskaźnik	*253*	*124*	*156*	*117*	*127*	*124*
Do portów (Gdyni i Gdańska)	D.O.K.P. Wilno	1936	—	20	681	—	—	—
		1937	—	37	265	—	—	—
		Wskaźnik	—	*185*	*39*	—	—	—
	P. K. P.	1936	716	30	1.933	481	48	92
		1937	101	156	760	154	15	46
		Wskaźnik	*14*	*520*	*39*	*32*	*31*	*50*
Zagranicę	D.O.K.P. Wilno	1936	—	—	508	—	—	—
		1937	—	—	1.023	12	—	—
		Wskaźnik	—	—	*201*	—	—	—
	P. K. P.	1936	10	—	3.519	1.823	3	213
		1937	—	1	7.365	8.719	88	201
		Wskaźnik	*0*	—	*209*	*478*	*2.933*	*94*
Do portów i zagranicę	D.O.K.P. Wilno	1936	—	20	1.189	—	—	—
		1937	—	37	1.288	12	—	—
		Wskaźnik	—	*185*	*108*	—	—	—
	P. K. P.	1936	726	30	5.452	2.304	51	305
		1937	101	157	8.125	8.873	103	247
		Wskaźnik	*14*	*523*	*149*	*385*	*202*	*81*

Wskaźnik dla 1937 r.: 1936 r. = 100.

Trzoda chlewna	Drób żywy i bity	Ryby żywe i świeże	Śledzie, oprócz wędzonych i marynowanych	Mięso wszelkie	Tłuszcze zwierzęce jadalne	Jaja	Mleko świeże	Wszelkie inne produkty mleczne
37.923	1.410	4.069	153	6.351	895	557	6	2.405
29.233	1.458	3.255	215	5.966	1.074	489	2	2.043
77	*103*	*80*	*141*	*94*	*120*	*88*	*33*	*85*
173.544	18.274	13.319	6.374	35.009	13.923	46 280	14.504	9.074
197.976	19.718	13.725	14.720	29.140	11.267	48.560	14.574	9.175
114	*108*	*103*	*231*	*83*	*81*	*105*	*100*	*101*
37.163	1.195	3.807	152	6.342	739	326	6	2.403
28.273	966	3.087	215	4.707	982	368	2	2.041
76	*81*	*81*	*141*	*74*	*133*	*113*	*33*	*85*
150.664	13.616	12.788	3.494	21.187	7.820	13.648	14.504	9.002
167.583	11.727	12.951	13.860	20.241	7.641	13.887	14.574	9.143
111	*86*	*101*	*397*	*96*	*98*	*102*	*100*	*102*
36	102	—	—	—	156	221	—	2
—	82	—	—	—	92	73	—	1
0	*80*	—	—	—	*59*	*33*	—	*50*
7.351	1.498	1	1.935	12.457	5.973	24.909	—	47
4.945	1.048	5	583	872	3.183	20.099	—	11
67	*70*	*500*	*30*	*7*	*53*	*81*	—	*23*
724	113	262	1	9	—	10	—	—
960	410	168	—	1.259	—	48	—	1
133	*363*	*64*	*0*	*1.399*	—	*480*	—	—
15.529	3.160	530	945	1.365	130	7.723	—	25
25.448	6.943	769	277	8.027	443	14.574	—	21
164	*220*	*145*	*29*	*588*	*341*	*189*	—	*84*
760	215	262	1	9	156	231	—	2
960	492	168	—	1.259	92	121	—	2
126	*229*	*64*	*0*	*13.989*	*59*	*52*	—	*100*
22.880	4.658	531	2.880	13.822	6.103	32.632	—	72
30.393	7.991	774	860	8.899	3.626	34.673	—	32
133	*172*	*146*	*30*	*64*	*59*	*106*	—	*44*

W tonach.

Rodzaje nadania	Stacje na terenie	Rok	Masło	Cement mielony	Torf	Oleje mineralne napędowe	Oleje mineralne smarowe	Oleje roślinne
Ogółem	D.O.K.P. Wilno	1936	2.679	26.163	1.415	130	624	4.900
		1937	2.516	67.222	1.957	218	641	3.894
		Wskaźnik	*94*	*257*	*138*	*168*	*103*	*79*
	P. K. P.	1936	38.491	951.619	6.442	96.778	71.918	20.028
		1937	42.484	1.270.887	7.062	86.449	62.339	15.319
		Wskaźnik	*110*	*134*	*110*	*89*	*87*	*76*
W komunikacji wewnętrznej	D.O.K.P. Wilno	1936	2.679	26.163	1.415	130	624	4.701
		1937	2.268	66.541	1.957	218	641	3.864
		Wskaźnik	*85*	*254*	*138*	*168*	*103*	*82*
	P. K. P.	1936	36.270	930.371	6.394	67.614	39.229	13.531
		1937	33.894	1.255.390	7.018	69.646	43.162	13.897
		Wskaźnik	*93*	*135*	*110*	*103*	*110*	*103*
Do portów (Gdyni i Gdańska)	D.O.K.P. Wilno	1936	—	—	—	—	—	199
		1937	248	—	—	—	—	30
		Wskaźnik	—	—	—	—	—	*15*
	P. K. P.	1936	1.302	21.248	48	13.788	29.670	6.495
		1937	5.963	14.816	12	6.516	16.198	1.332
		Wskaźnik	*158*	*70*	*25*	*47*	*55*	*21*
Zagranicę	D.O.K.P. Wilno	1936	—	—	—	—	—	—
		1937	—	681	—	—	—	—
		Wskaźnik	—	—	—	—	—	—
	P. K. P.	1936	919	—	—	15.376	3.019	2
		1937	2.627	681	32	10.287	2.979	90
		Wskaźnik	*286*	—	—	*67*	*99*	*4.500*
Do portów i zagranicę	D.O.K.P. Wilno	1936	—	—	—	—	—	199
		1937	248	681	—	—	—	30
		Wskaźnik	—	—	—	—	—	*15*
	P. K. P.	1936	2.221	21.248	48	29.164	32.689	6.497
		1937	8.590	15.497	44	16.803	19.177	1.422
		Wskaźnik	*387*	*73*	*92*	*78*	*59*	*22*

Wskaźnik dla 1937 r.: 1936 r. = 100.

Jarzyny suszone	Przetwory owocowe	Konserwy rybne	Piwo i porter	Spirytus	Spirytus skażony	Wódki wszelkie	Wina gronowe	Drożdże wszelkie
3.636	20	664	2.556	2.376	253	6.824	149	651
4.762	87	632	2.400	2.247	171	8.116	168	647
131	*435*	*95*	*94*	*95*	*68*	*119*	*113*	*99*
15.197	2.482	13.285	47.563	57.706	16.878	35.081	4.218	7.971
19.419	3.041	7.293	57.402	61.588	18.353	42.299	4.439	7.730
128	*123*	*55*	*121*	*107*	*109*	*121*	*105*	*97*
2.993	20	661	2.556	2.376	253	6 824	147	651
3.706	72	632	2.400	2.247	171	8.116	167	647
124	*360*	*96*	*94*	*95*	*68*	*119*	*114*	*99*
12.617	2.430	12.809	47.324	57.298	16.863	34.959	4.182	7.927
15.991	2.954	7.171	57.295	58.437	17.779	42.216	4.424	7.688
127	*122*	*56*	*121*	*102*	*105*	*121*	*106*	*97*
632	—	3	—	—	—	—	—	—
1.031	—	—	—	—	—	—	—	—
163	—	*0*	—	—	—	—	—	—
2.569	51	420	184	408	15	113	33	11
3.366	46	1	74	27	—	71	14	32
131	*90*	*0*	*40*	*7*	*0*	*63*	*42*	*291*
11	—	—	—	—	—	—	2	—
25	15	—	—	—	—	—	1	—
227	—	—	—	—	—	—	*50*	—
11	1	56	55	—	—	9	3	33
62	41	121	33	3.124	574	12	1	10
564	*4.100*	*216*	*60*	—	—	*133*	*33*	*30*
643	—	3	—	—	—	—	2	—
1.056	15	—	—	—	—	—	1	—
164	—	*0*	—	—	—	—	*50*	—
2.580	52	476	239	408	15	122	36	44
3.428	87	122	107	3.151	574	83	15	42
133	*167*	*26*	*45*	*772*	*3.827*	*68*	*42*	*95*

W tonach.

Rodzaje nadania	Stacje na terenie	Rok	Otręby	Makuchy	Tytoń i wyroby tytoniowe	Skóry surowe	Skóry garbowane	Konopie
Ogółem	D.O.K.P. Wilno	1936	11.101	18.974	9.740	2.718	5.290	114
		1937	6.998	16.449	9.856	3.264	4.547	182
		Wskaźnik	*63*	*87*	*101*	*120*	*86*	*160*
	P. K. P.	1936	280.855	48.580	52.888	25.358	21.680	5.893
		1937	230.493	53.521	55.298	26.845	17.664	6.946
		Wskaźnik	*82*	*110*	*105*	*106*	*81*	*118*
W komunikacji wewnętrznej	D.O.K.P. Wilno	1936	8.877	18.419	9.740	2.257	4.902	104
		1937	6.669	16.149	9.856	2.330	4.150	156
		Wskaźnik	*75*	*88*	*101*	*103*	*85*	*150*
	P. K. P.	1936	222.097	46.274	52.791	21.650	19.295	5.253
		1937	221.915	51.489	55.218	20.929	14.859	6.375
		Wskaźnik	*100*	*111*	*105*	*97*	*77*	*121*
Do portów (Gdyni i Gdańska)	D.O.K.P. Wilno	1936	2.224	555	—	154	209	—
		1937	329	300	—	306	34	—
		Wskaźnik	*15*	*54*	—	*199*	*16*	—
	P. K. P.	1936	58.502	2.226	84	1.583	662	134
		1937	8.538	1.987	28	2.375	166	79
		Wskaźnik	*15*	*89*	*33*	*150*	*25*	*59*
Zagranicę	D.O.K.P. Wilno	1936	—	—	—	307	179	10
		1937	—	—	—	628	363	26
		Wskaźnik	—	—	—	*205*	*203*	*260*
	P. K. P.	1936	256	80	13	2.125	1.723	506
		1937	40	45	52	3.541	2.639	492
		Wskaźnik	*16*	*56*	*400*	*167*	*153*	*97*
Do portów i zagranicę	D.O.K.P. Wilno	1936	2.224	555	—	461	388	10
		1937	329	300	—	934	397	26
		Wskaźnik	*15*	*54*	—	*203*	*102*	*260*
	P. K. P.	1936	58.758	2.306	97	3.708	2.385	640
		1937	8.578	2.032	80	5.916	2.805	571
		Wskaźnik	*15*	*88*	*82*	*160*	*118*	*89*

Wskaźnik dla 1937 r.: 1936 r. = 100.

Len	Włosień, szczecina czyszczona	Przędza i nici	Tkaniny wszelkie oprócz jutowych	Szmaty	Drzewo opałowe	Drzewo nieobrobione z drzew liściastych	Drzewo nieobrobione z drzew iglastych	Drzewo kopalniane
22.032	224	347	8.948	9.530	316.024	103.465	110.904	65.578
25.930	237	493	6.343	10.050	302.843	118.741	130.169	129.134
118	*106*	*142*	*71*	*105*	*96*	*115*	*117*	*197*
33.599	1.125	18.954	74.361	43.188	1.164.060	476.657	591.522	341.036
41.092	1.245	17.268	51.532	49.125	1.153.676	555.658	776.540	602.371
122	*111*	*91*	*69*	*114*	*99*	*117*	*131*	*177*
12.026	218	339	6.233	8.783	315.047	84.710	76.626	65.323
14.658	231	475	4.242	7.616	293.576	94.376	110.652	102.585
122	*106*	*141*	*68*	*87*	*93*	*111*	*144*	*157*
19.287	758	16.562	69.862	36.590	1.149.307	359.809	486.568	323.495
24.124	846	14.401	48.041	38.300	1.130.064	458.343	684.630	493.815
125	*112*	*87*	*69*	*105*	*98*	*127*	*141*	*153*
1.243	—	—	2.715	94	703	11.045	3.169	255
880	—	8	2.081	334	33	12.065	5.142	26.182
71	—	—	*77*	*355*	*5*	*109*	*162*	*10.267*
2.237	223	1.029	4.385	1.889	6.803	97.629	14.027	13.657
1.163	143	1.147	3.172	1.002	845	68.534	11.784	101.444
52	*64*	*111*	*72*	*53*	*12*	*70*	*84*	*743*
8.763	6	9	—	653	274	7.710	31.109	—
10.392	6	10	20	2.100	9.234	12.300	14.375	367
119	*100*	*111*	—	*322*	*3.370*	*160*	*46*	—
12.075	144	1.363	114	4.709	7.950	19.219	90.927	3.884
15.805	256	1.720	319	9.823	22.767	28.781	80.126	7.112
131	*178*	*126*	*280*	*209*	*286*	*150*	*88*	*183*
10.006	6	9	2.715	747	977	18.755	34.278	255
11.272	6	18	2.101	2.434	9.267	24.365	19.517	26.549
113	*100*	*200*	*77*	*326*	*949*	*130*	*57*	*10.411*
14.312	367	2.392	4.499	6.598	14.753	116.848	104.954	17.541
16.968	399	2.867	3.491	10.825	23.612	97.315	91.910	108.556
119	*109*	*120*	*78*	*164*	*160*	*83*	*88*	*619*

W tonach.

Rodzaje nadania	Stacje na terenie	Rok	Słupy telegraficzne	Drzewo celulozowe	Drzewo zapałczane	Drzewo obrobione z drzew liściastych	Drzewo obrobione z drzew iglastych	Drzewo olszowe
Ogółem	D.O.K.P. Wilno	1936	19.776	167.972	14.243	43.625	378.664	65.316
		1937	19.795	236.553	17.022	41.875	338.514	105.357
		Wskaźnik	*100*	*141*	*120*	*96*	*89*	*161*
	P. K. P.	1936	51.109	428.742	22.330	313.560	1.625.756	147.695
		1937	61.920	532.362	24.850	313.912	1.585.002	185.882
		Wskaźnik	*121*	*124*	*111*	*100*	*97*	*126*
W komunikacji wewnętrznej	D.O.K.P. Wilno	1936	8.561	132.077	7.685	21.755	189.254	61.402
		1937	12.617	169.353	12.682	20.801	169.313	105.297
		Wskaźnik	*147*	*128*	*165*	*96*	*89*	*171*
	P. K. P.	1936	40.505	302.516	13.081	137.762	852.641	142.182
		1937	51.940	383.542	19.465	150.488	866.908	184.572
		Wskaźnik	*128*	*127*	*149*	*109*	*102*	*130*
Do portów (Gdyni i Gdańska)	D.O.K.P. Wilno	1936	11.212	—	4.083	18.160	182.680	16
		1937	7.178	8.831	1.185	17.944	161.165	—
		Wskaźnik	*64*	—	*29*	*99*	*88*	*0*
	P. K. P.	1936	14.111	—	5.563	161.217	695.799	399
		1937	9.505	8.848	1.481	145.859	624.927	557
		Wskaźnik	*67*	—	*27*	*90*	*90*	*140*
Zagranicę	D.O.K.P. Wilno	1936	—	35.895	2.475	3.710	6.730	3.898
		1937	—	58.369	3.155	3.130	8.036	60
		Wskaźnik	—	*163*	*127*	*84*	*119*	*2*
	P. K. P.	1936	493	126.226	3.686	14.581	77.316	5.114
		1937	475	139.972	3.904	17.565	93.167	753
		Wskaźnik	*96*	*111*	*106*	*120*	*121*	*15*
Do portów i zagranicę	D.O.K.P. Wilno	1936	11.212	35.895	6.558	21.870	189.410	3.914
		1937	7.178	67.200	4.340	21.074	169.201	60
		Wskaźnik	*64*	*187*	*66*	*96*	*89*	*2*
	P. K. P.	1936	14.604	126.226	9.249	175.798	773.115	5.513
		1937	9.980	148.820	5.385	163.424	718.094	1.310
		Wskaźnik	*68*	*118*	*58*	*93*	*93*	*24*

Wskaźnik dla 1937 r.: 1936 r. = 100.

Klepki i dna beczkowe	Forniery i dykty	Podkłady kolejowe	Żywice z destylacji drewna	Węgiel drzewny	Wyroby z drzewa	Meble gięte	Papier i tektura
3.610	60.996	31.039	15.222	9.389	2.877	13	13.963
3.906	64.504	58.392	17.965	8.868	2.874	16	13.832
108	*106*	*188*	*118*	*94*	*100*	*123*	*99*
28.558	94.063	137.041	29.304	15.909	30.042	9.377	180.315
36.893	109.224	187.322	34.996	17.889	35.867	10.409	194.948
129	*116*	*137*	*119*	*112*	*119*	*109*	*108*
708	17.376	5.098	6.908	6.893	2.685	13	12.326
733	16.558	8.396	7.586	6.516	2.819	16	12.157
104	*95*	*165*	*110*	*95*	*105*	*123*	*99*
14.151	31.902	37.314	17.102	13.189	26.914	2.747	167.907
14.771	34.305	59.033	20.374	14.874	33.061	2.951	185.489
104	*108*	*158*	*119*	*113*	*123*	*107*	*110*
2.642	42.904	25.941	7.113	1.095	192	—	1.637
3.113	46.076	49.516	9.392	1.352	23	—	1.675
118	*107*	*191*	*132*	*123*	*12*	—	*102*
12.244	61.259	96.836	10.898	1.257	2.774	6.375	10.971
19.996	72.210	125.671	12.946	1.760	1.631	7.233	8.336
163	*118*	*130*	*119*	*140*	*59*	*113*	*76*
260	716	—	1 201	1.431	—	—	—
60	1.870	480	975	1.000	32	—	—
23	*261*	—	*81*	*70*	—	—	—
2.163	902	2.891	1.304	1.463	354	255	1.437
2.126	2.709	2.618	1.676	1.255	1.175	225	1.123
98	*300*	*91*	*129*	*86*	*333*	*88*	*78*
2.902	43.620	25.941	8 314	2.526	192	—	1.637
3.173	47.946	49.996	10 367	2.352	55	—	1.675
109	*110*	*193*	*125*	*93*	*29*	—	*102*
14.407	62.161	99.727	12.202	2.720	3.128	6.630	12.408
22.122	74.919	128.289	14.622	3 015	2.806	7.458	9.459
154	*121*	*129*	*120*	*111*	*90*	*112*	*76*

W tonach.

Rodzaje nadania	Stacje na terenie	Rok	Tektura dachowa	Cegły wszelkie	Dachówki i dreny	Kafle i płyty	Wyroby ze szkła	Butelki i butle
Ogółem	D.O.K.P. Wilno	1936	1.626	21.549	252	9.497	1.521	6.576
		1937	1 874	54.600	336	10.542	1.906	7.852
		Wskaźnik	*115*	*253*	*133*	*111*	*125*	*119*
	P. K. P.	1936	40.384	1.138.715	64.621	21.799	44.907	41.104
		1937	45.553	1.366.561	72.862	23.4 0	47.373	52.018
		Wskaźnik	*113*	*120*	*113*	*108*	*105*	*127*
W komunikacji wewnętrznej	D.O.K.P. Wilno	1936	1.626	21.549	252	9.492	1.226	6.565
		1937	1.874	54.600	336	10.542	1.501	7.845
		Wskaźnik	*15*	*253*	*133*	*111*	*122*	*119*
	P. K. P.	1936	37.355	1.129.803	59.666	21.521	43.605	40.325
		1937	43.632	1.366.392	67.910	23.367	46 228	51.743
		Wskaźnik	*117*	*121*	*114*	*109*	*106*	*128*
Do portów (Gdyni i Gdańska)	D.O.K.P. Wilno	1936	—	—	—	5	295	11
		1937	—	—	—	—	339	7
		Wskaźnik	—	—	—	*0*	*115*	*64*
	P. K. P.	1936	2.136	8,912	802	277	1.196	645
		1937	1.287	143	83	35	901	64
		Wskaźnik	*60*	*2*	*10*	*13*	*75*	*10*
Zagranicę	D.O.K.P. Wilno	1936	—	—	—	—	—	—
		1937	—	—	—	—	66	—
		Wskaźnik	—	—	—	—	—	—
	P. K. P.	1936	893	—	4.153	1	106	134
		1937	634	26	4.869	38	244	211
		Wskaźnik	*71*	—	*117*	*3.800*	*230*	*157*
Do portów i zagranicę	D.O.K.P. Wilno	1936	—	—	—	5	295	11
		1937	—	—	—	—	405	7
		Wskaźnik	—	—	—	*0*	*137*	*64*
	P. K. P.	1936	3.029	8.912	4.955	278	1.302	779
		1937	1.921	169	4.952	73	1.145	275
		Wskaźnik	*63*	*2*	*100*	*26*	*88*	*35*

*) Bez ładunków gospodarczych i wojskowych.

Wskaźnik dla 1937 r.: 1936 r. = 100.

Żelazo stare	Narzędzia rzemieślnicze	Wszelkie maszyny osobno niewymien.	Maszyny rolnicze	Bielizna, odzież, konfekcja	Ogólne nadanie **wyszczególnionych** towarów	Ogólne nadanie **wszystkich** towarów *)
9.531	567	950	1.242	254	**1.927.857**	**2.078.404**
11.834	587	940	1.650	289	**2.130.125**	**2.323.588**
124	*104*	*99*	*133*	*114*	*110*	*112*
268.587	17.809	34.258	25.106	8.328	**12.734.017**	**44.260.113**
303.658	20.320	46.492	34.166	8.984	**13.948.341**	**52.819.741**
113	*114*	*136*	*136*	*108*	*110*	*119*
9.527	565	945	1.242	250	**1.384.354**	**1.519.816**
11.834	587	938	1.650	217	**1.623.130**	**1.815.268**
124	*104*	*99*	*133*	*87*	*117*	*119*
267.665	17.489	30.101	24.491	7.269	**9.892.772**	**31.589.017**
302.067	20.026	42.577	33.031	8.075	**11.779.024**	**38.438.033**
113	*115*	*141*	*135*	*111*	*119*	*122*
4	—	—	—	3	**436.063**	**444.558**
—	—	—	—	70	**369.637**	**371.369**
0	—	—	—	*2.333*	*85*	*84*
815	194	3.147	458	954	**2.283.829**	**10.795.206**
1.384	81	1.971	930	732	**1.550.132**	**12.043.307**
170	*42*	*63*	*203*	*77*	*68*	*112*
—	2	5	—	1	**107.440**	**114.030**
—	—	2	—	2	**137.358**	**136.951**
—	*0*	*40*	—	*200*	*128*	*120*
107	126	1.010	157	105	**557.416**	**1.875.890**
207	213	1.944	205	177	**619.185**	**2.338.401**
193	*169*	*192*	*131*	*169*	*111*	*125*
4	2	5	—	4	**543.503**	**558.588**
—	—	2	—	72	**506.995**	**508.320**
0	*0*	*40*	—	*1.800*	*93*	*91*
922	320	4.157	615	1.059	**2.841.245**	**12.671.096**
1.591	294	3.915	1.135	909	**2.169.317**	**14.381.708**
173	*92*	*94*	*185*	*86*	*76*	*114*

DZIEDZINA SOCJALNA.

Zatrudnienie na robotach finansowanych przez Fundusz Pracy w r. 1936/37.

Liczba zatrudnionych robotników i pracowników umysłowych. *Tablica I.*

Województwo	1936 r.									1937 r.			1935/36	1936/37
	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	Przeciętnie	
Wileńskie . .	2.561	4.370	4.890	6.355	6.331	7.065	6.705	6.046	2.145	85	90	79	5.295	3.894
Białostockie .	4.065	6.041	6.707	7.152	6.884	5.846	5.095	4.079	2.005	543	765	371	4.031	4.129
Nowogródzkie	953	2.346	3.632	3.562	5.339	5.008	6.048	3.335	173	48	12	15	2.905	2.539
Poleskie . .	1.499	3.527	4.970	5.158	5.451	5.426	5.224	3.865	1.048	426	433	354	4.016	3.115
Okrąg Izby .	**9.078**	**16.284**	**20.199**	**22.227**	**24.005**	**23.345**	**23.072**	**17.325**	**5.371**	**1.102**	**1.300**	**819**	**16.247**	**13.677**
Polska . . .	72.895	155.288	178.731	187.462	185.465	181.945	165.912	141.278	66.281	24.432	14.770	20.005	100.915	116.205
Stosunek %-wy Okręgu Izby do Polski	*12,5*	*10,5*	*11,3*	*11,9*	*12,9*	*12,8*	*14,0*	*12,3*	*8,1*	*4,5*	*8,8*	*4,1*	*16,1*	*11,8*

Emigracja z okręgu Izby P.-H. w Wilnie w 1937 r.

Dane G. U. S. *Tablica II.*

Wyszczególnienie	Województwa				Okrąg Izby	Polska	Stosunek %-wy okręgu Izby do całej Polski
	wileńskie	białostock.	nowogródz.	poleskie			
I. Emigracja do krajów europejskich:							
Francja	261	481	88	22	**852**	33.026	2,6
Łotwa	14.337	348	2.012	—	**16.697**	22.831	73,1
Inne kraje oddzielnie niewymienione	489	67	240	12	**808**	22.770	3,5
Razem do krajów europejskich:							
w 1937 r. . . .	15.087	896	2.340	34	**18.357**	78.627	23,3
w 1936 r. . . .	15.477	133	1.124	18	**16.752**	29.770	56,3
Wskaźnik dla 1937 r. . . (1936 r. = 100)	*97*	*674*	*208*	*189*	*110*	*264*	—
II. Emigracja do krajów pozaeuropejskich:							
Argentyna	147	469	159	712	**1.487**	8.470	17,6
Brazylia	9	186	5	12	**212**	660	32,1
Kanada	10	52	15	159	**236**	2.001	11,8
Palestyna	103	351	80	169	**703**	2.856	24,6
Stany Zjedn. Amer. Półn.	58	248	35	60	**401**	1.568	25,6
Inne kraje oddzielnie niewymienione	87	432	587	1.207	**2.313**	8.281	27,9
Razem do krajów pozaeuropejskich:							
w 1937 r. . . .	414	1.738	881	2.319	**5.352**	23.836	22,5
w 1936 r. . . .	696	2.274	779	1.805	**5.554**	24.877	22,3
Wskaźnik dla 1937 r. . . (1936 r. = 100)	*59*	*76*	*113*	*128*	*96*	*96*	—
III. Emigracja ogółem:							
w 1937 r. . . .	15.501	2.634	3.221	2.353	**23.709**	102.463	23,1
w 1936 r. . . .	16.173	2.407	1.903	1.823	**22.306**	54.647	40,8
Wskaźnik dla 1937 r. . . (1936 r. = 100)	*96*	*109*	*169*	*129*	*106*	*187*	—

Zakłady pracy i obowiązkowo ubezpieczeni w Ubezpieczalniach Społecznych w latach 1936 i 1937 według rodzajów ubezpieczenia.

Dane Z. U. S. Przeciętna roczna. *Tablica III.*

Wyszczególnienie	Województwa								Okrąg Izby		Polska		Udział %-wy okręgu Izby	
	Wileńskie		Białostockie		Nowogródzkie		Poleskie							
	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.
Ilość zakładów pracy	11.553	11.723	12.699	13.399	4.966	5.602	4.739	5.281	33.957	36.005	410.753	453.968	*8,3*	*7,9*
Ogólna ilość ubezpieczonych . .	46.036	46.950	57.517	63.290	22.145	27.085	24.526	29.318	150.224	166.643	1.813.074	2.188.510	*8,3*	*7,6*
Pracownicy podlegający ubezpieczeniu:														
a) na wypadek choroby.	45.563	46.330	55.747	61.349	21.621	26.484	24.248	29.000	147.179	163.163	1.767.832	1.954.362	*8,3*	*8,3*
b) emeryt. robotników	35.002	35.766	47.707	52.907	17.072	21.383	19.551	23.649	119.332	133.705	1.470.632	1.638.053	*8,1*	*8,2*
c) emeryt. pracow. umysłowych . .	8.736	9.086	7.719	8.164	4.109	4.673	4.106	4.714	24.670	26.637	268.422	316.736	*9,2*	*8,4*
d) od wypadków w zatrudnieniu. .	45.683	46.569	57.249	62.974	21.657	26.520	24.290	29.052	148.879	165.115	1.800.190	2.175.228	*8,3*	*7,6*

Uwaga: Ponieważ ubezpieczeni podlegają równocześnie kilku rodzajom ubezpieczenia, przeto „ogólna ilość ubezpieczonych“ nie równa się sumie ubezpieczonych według poszczególnych rodzajów ubezpieczenia.

Przypis i wpływy z tytułu składek i odsetek za zwłokę na poszczególne rodzaje ubezpieczeń w okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937.

Tablica V.

W tys. zł

Dane Z. U. S.

Wyszczególnienie	Województwa						Okrąg Izby		Polska	
	wileńskie		białostockie		nowogródz.	poleskie				
	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.
A. Przypis [1]) składek i odsetek	**5.215**	**5.251**	**6.584**	**6.684**	**2.225**	**2.496**	**2.999**	**3.534**	**17.023**	**17.965**	**274.431**	**314.677**
w tym:												
1) na ubezp. na wypadek choroby	2.094	2.188	2.686	2.739	848	1.000	1.192	1.451	6.820	7.378	106.967	119.143
2) „ emeryt. robotników	1.045	1.041	1.529	1.698	403	481	608	784	3.585	4.004	63.091	69.867
3) „ „ prac. umysł.[2])	1.456	1.483	1.410	1.367	654	724	771	828	4.291	4.402	66.504	78.167
4) „ od wypadków . . .	620	539	959	880	320	291	428	471	2.327	2.181	37.869	47.500
B. Wpływy składek i odsetek .	**5.089**	**5.234**	**6.214**	**6.419**	**2.017**	**2.334**	**2.719**	**3.329**	**16.039**	**17.316**	**267.092**	**318.311**
w tym:												
1) na ubezp. na wypadek choroby	2.091	2.195	2.519	2.694	780	939	1.088	1.368	6.478	7.196	105.354	121.301
2) „ emeryt. robotników	1.019	1.034	1.491	1.643	373	448	550	734	3.433	3.859	62.075	69.746
3) „ „ prac. umysł.[2])	1.439	1.479	1.312	1.238	605	680	705	787	4.061	4.184	65.089	79.462
4) „ od wypadków . . .	540	526	892	844	259	267	376	440	2.067	2.077	34.574	47.802

[1]) Przypis obejmuje czasokres od 1.XII jednego roku do 30.XI roku następnego.
[2]) Łącznie z ubezpieczeniem pracowników umysłowych na wypadek braku pracy.

Bezrobotni zarejestrowani oraz pobierający zasiłki na terenie Izby P.-H. w Wilnie w r. 1937.

Tablica IV.

Dane Funduszu Pracy.

Miesiące	Woj. wileńskie		Woj. białostockie		Woj. nowogródzkie		Woj. poleskie		Okrąg Izby			Polska		
	Bezrobotni robotnicy zarejestrowani w F. P.	Bezrobotni robotnicy pobierający zasiłki ustawowe	Bezrobotni robotnicy zarejestrowani w F. P.	Bezrobotni robotnicy pobierający zasiłki ustawowe	Bezrobotni robotnicy zarejestrowani w F. P.	Bezrobotni robotnicy pobierający zasiłki ustawowe	Bezrobotni robotnicy zarejestrowani w F. P.	Bezrobotni robotnicy pobierający zasiłki ustawowe	Bezrobotni robotnicy zarejestrowani w F. P.	Bezrobotni robotnicy pobierający zasiłki ustawowe	% pobierających zasiłki ustawowe	Bezrobotni robotnicy zarejestrowani w F. P.	Bezrobotni robotnicy pobierający zasiłki ustawowe	% pobierających zasiłki ustawowe
I	7.836	2.059	11.629	6.913	2.940	1.256	4.012	1.409	26.417	11.637	44	420.161	144.625	34
II	7.861	2.388	11.191	7.763	3.275	1.279	3.932	1.483	26.259	12.913	49	434.280	166.927	38
III	7.719	2.453	10.374	6.412	2.821	895	3.382	1.096	24.296	10.856	45	412.767	120.920	29
IV	5.560	1.283	7.196	4.495	1.298	418	2.130	410	16.184	6.606	41	313.338	62.978	20
V	4.997	652	7.180	3.120	553	283	1.235	162	13.965	4.217	30	296.874	38.614	13
VI	4.697	576	5.875	2.776	556	161	954	97	12.082	3.610	30	261.068	34.465	13
VII	4.585	718	4.364	2.741	389	111	981	114	10.319	3.684	36	245.945	36.582	15
VIII	3.627	488	4.660	1.359	374	135	861	219	9.522	2.201	23	229.529	30.730	13
IX	3.850	444	4.987	1.865	366	110	1.013	80	10.216	2.499	24	222.272	26.818	13
X	4.358	379	5.986	2.136	491	260	1.025	124	11.860	2.899	24	233.849	34.003	15
XI	6.424	676	9.455	3.393	1.210	431	2.156	277	19.245	4.777	25	305.806	49.939	16
XII	7.762	1.664	14.606	5.525	2.323	1.038	4.306	666	28.997	8.893	31	438.703	100.488	23

Ubezpieczenie na wypadek choroby w okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937.

W tys. zł. Dane Z. U. S. *Tablica VI.*

Województwa	Przeciętna liczba ubezpieczonych		Przypis składek		Koszty świadczeń					
					Koszty leczenia		Świadczenia pieniężne		Razem	
	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.
Wileńskie	45.563	46.330	2.094	2.188	1.385	1.493	165	229	**1.550**	**1.722**
Białostockie	55.747	61.349	2.686	2.739	1.511	1.895	221	315	**1.732**	**2.210**
Nowogródzkie . . .	21.621	26.484	848	1.000	523	712	47	73	**570**	**785**
Poleskie	24.248	29.000	1.192	1.451	655	928	90	134	**745**	**1.062**
Okrąg Izby	**147.179**	**163.163**	**6.820**	**7.378**	**4.074**	**5.028**	**523**	**751**	**4.597**	**5.779**
Polska	1.767.832	1.954.362	109.967	119.143	65.891	79.726	11.190	16.278	77.081	96.004
Stosunek %-wy okręgu Izby do Polski . .	8,3	8,3	6,4	6,2	6,2	6,3	4,7	4,6	6,0	6,0

Świadczenia w dziale ubezpieczeń na wypadek choroby w okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937 r.

Dane Z. U. S. *Tablica VII.*

Województwa	Wyszczególnienie	Zasiłki pieniężne		Opieka lekarska		Środki lecznicze i pomocnicze		Szpitale i zakłady leczn.		Inne		Razem	
		1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.
Wileńskie . . .	Suma w tys. zł.	165	229	568	580	268	289	467	511	82	112	**1.550**	**1.721**
	Stos. %-wy do przypisu	7,9	10,4	27,1	26,5	12,8	13,2	22,3	23,3	3,9	5,1	**74,0**	**78,6**
	Na jednego ubezp. w zł	3,6	4,9	12,5	12,5	5,9	6,2	10,2	11,0	1,8	2,4	**34,0**	**37,1**
Białostockie .	Suma w tys. zł.	221	315	680	719	357	405	377	519	98	252	**1.733**	**2.210**
	Stos. %-wy do przypisu	8,2	11,5	25,3	26,2	13,3	14,7	14,0	18,9	3,6	9,2	**64,5**	**80,6**
	Na jednego ubezp. w zł	4,9	5,1	12,2	11,7	6,4	6,6	6,8	8,4	1,8	4,1	**31,2**	**36,0**
Nowogródzkie	Suma w tys. zł.	47	73	215	247	129	189	119	175	60	100	**570**	**784**
	Stos. %-wy do przypisu	5,5	7,3	25,4	24,7	15,2	18,9	14,0	17,5	7,1	10,0	**67,2**	**78,4**
	Na jednego ubezp. w zł	2,2	2,7	9,3	9,9	6,0	7,1	5,5	6,6	2,8	3,8	**26,4**	**29,6**
Poleskie . . .	Suma w tys. zł.	90	134	279	352	137	178	184	289	55	108	**745**	**1.061**
	Stos. %-wy do przypisu	7,6	9,2	23,4	24,2	11,5	12,2	15,4	19,9	4,6	7,4	**62,5**	**73,1**
	Na jednego ubezp. w zł	3,7	4,6	11,5	12,1	5,6	6,1	7,6	9,9	2,3	3,7	**30,7**	**36,6**
Okrąg Izby .	Suma w tys. zł.	**523**	**751**	**1.742**	**1.898**	**891**	**1.061**	**1.147**	**1.494**	**295**	**572**	**4.598**	**5.776**
	Stos. %-wy do przypisu	**7,7**	**10,1**	**25,5**	**25,7**	**13,1**	**14,4**	**16,8**	**20,2**	**4,3**	**7,7**	**67,4**	**78,3**
	Na jednego ubezp. w zł	**3,6**	**4,6**	**11,8**	**11,6**	**6,1**	**6,5**	**7,8**	**9,1**	**2,0**	**3,5**	**31,3**	**35,4**
Polska . . .	Suma w tys. zł.	11.190	16.278	28.074	31.570	12.921	15.833	20.936	25.656	3.959	6.667	**77.080**	**96.004**
	Stos. %-wy do przypisu	10,5	13,6	26,2	26,5	12,1	13,3	19,6	21,5	3,7	5,6	**72,1**	**80,6**
	Na jednego ubezp. w zł	6,3	8,3	15,9	16,1	7,3	8,1	11,8	13,1	2,2	3,4	**43,5**	**49,1**
Udział %-wy okręgu Izby .	Suma świadczeń . . .	4,7	4,6	6,2	6,0	6,9	6,7	5,5	5,8	7,5	8,5	6,0	6,0

Świadczenia na wypadek braku pracy pracowników umysłowych w okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937.

Dane Z. U. S. *Tablica VIII.*

Województwa	Liczba bezrobotnych, którym wypłacono zasiłki		Liczba wypłaconych zasiłków miesięcznych			Kwota wypłaconych zasiłków		
			1936 r.	1937 r.		1936 r.	1937 r.	
	1936 r.	1937 r.	Liczby absolutne		Wskaźnik 1936 r.=100	tys. zł.		Wskaźnik 1936 r.=100
Wileńskie . . .	2.870	2.656	3.582	3.202	*89,4*	238	188	*79,0*
Białostockie .	2.630	2.614	3.482	3.003	*86,2*	220	186	*84,6*
Nowogródzkie	1.338	1.281	1.802	1 573	*87,3*	108	89	*82,4*
Poleskie	1.658	1.467	2.090	1.751	*83,7*	138	113	*82,0*
Okrąg Izby .	**8.496**	**8.018**	**10.956**	**9.529**	*86,9*	**704**	**576**	*81,8*
Polska . . .	112.538	100.363	138.528	117.039	*84,5*	10.523	8.338	*79,2*
Udział %-wy okręgu Izby	7,5	8,0	7,9	8,1	—	6,7	6,9	—

STATYSTYKA PODATKOWA.

Uwaga: Ze względu na zmiany w podstawach statystyki podatkowej, a w szczególności na różne przegrupowania w poszczególnych pozycjach — w szeregu wypadków nie są one współmierne z zestawieniami za poprzedni rok. Jeśli chodzi o tablice wymiarów podatkowych, dane za ostatni rok są niekompletne i nieporównywalne z równocześnie ogłaszanymi danymi za rok poprzedni.

Wyniki wymiaru podatku dochodowego według źródeł dochodu na terenie Izby P.-H. w Wilnie w latach 1936 i 1937.

W tys. zł. Dane Izb Skarbowych. *Tablica I.*

WYSZCZEGÓLNIENIE	IZBY SKARBOWE								Okrąg Izby P.-H. w Wilnie	
	Wileńska		Białostocka		Nowogródzka		Poleska			
	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.	1936 r.	1937 r.
Ogólna ilość pozycyj	**11.670**	**11.563**	**19.396**	**18.487**	**7.181**	**7.761**	**6.980**	**6.661**	**45.227**	**44.472**
Wymierzony dochód podatkowy:										
a) z gruntów	6.624	5.583	6.218	5.753	6.370	6.324	3.070	2.858	**22.282**	**20.518**
b) z budynków	8.285	6.524	8.196	6.989	3.205	2.936	3.486	3.144	**23.172**	**19.593**
c) z przedsiębiorstw	31.641	30.542	43.826	42.165	12.454	16.488	13.845	14.936	**101.765**	**104.131**
d) z zajęć zawodowych	3.584	3.390	4.230	4.049	1.832	2.158	2.305	2.470	**11.951**	**12.067**
e) z kapitałów i praw majątkowych	1.423	829	1.062	389	333	333	383	327	**3.201**	**1.878**
f) z innych źródeł	224	244	831	852	238	310	85	1.429	**1.378**	**2.835**
g) z art. 98 Ord. Pod.	287	677	1.030	536	153	90	15	60	**1.485**	**1.363**
Razem	**52.068**	**47.789**	**65.393**	**60.733**	**24.584**	**28.639**	**23.189**	**25.224**	**165.234**	**162.385**
Kwota wymierzonego podatku dochodowego	4.757	3.485	3.854	3.294	1.569	1.809	1.152	456	**11.332**	**9.043**

Wyniki akcji wymiarowej podatku przemysłowego od obrotu w okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1935 i 1936.

W tys. zł. Na podstawie danych Izb Skarbowych. *Tablica II.*

Wyszczególnienie	IZBA SKARBOWA								Okręg Izby P.-H. w Wilnie	
	Wileńska		Białostocka		Nowogródzka		Poleska			
	1935 r.	1936 r.	1935 r.	1936 r.	1935 r.	1936 r.	1935 r.	1936 r.	1935 r.	1936 r.
Ilość pozycyj wymiarowych — ogółem	13.670	12.012	21.989	20.243	9.001	8.967	9.344	8.591	**54.004**	**49.813**
w tym: wolne zawody	1.059	1.055	979	1.031	471	527	534	515	**3.043**	**3.128**
Suma ustalonego obrotu — ogółem . .	277.628	241.478	313.084	243.802	116.242	126.927	111.928	111.194	**818.882**	**723.401**
Ogólna suma wymierzonego podatku[1])	2.833	4.038	3.555	4.446	1.239	2.153	1.289	1.917	**8.916**	**12.554**
Suma obrotu zwolnionego od podatku z art. 3 ustawy o państw. pod. przem.	26.919	16.413[2])	39.791	15.154[2])	8.131	10.804	12.517	19.426	**87.358**	**61.797**[2])
w tym: a) p. 14[3])	16.232	13.338	14.442	4.480	5.044	7.698	9.415	12.984	**45.133**	**38.500**
b) p. 15[3])	10.314	2.808	24.918	10.296	2.701	2.713	2.895	6.131	**40.828**	**21.948**
c) ustęp ostatni[3]) . . .	373	267	431	378	386	393	207	311	**1.397**	**1.349**
Wymiar w formie ryczałtu:										
a) Ilość pozycyj wymiarowych	4.852	7.664	8.368	11.947	5.537	5.220	3.841	6.295	**22.598**	**31.126**
b) Suma podatku	440	1.147	775	1.475	653	633	346	714	**2.214**	**3.969**

[1]) Wzrost spowodowany przez zastosowanie w r. 1936 nowych stawek podatkowych: obejmuje nie tylko podatki na rzecz Skarbu Państwa, lecz również 25% na rzecz Związków Komunalnych, 15% dodatek nadzwyczajny, daninę majątkową itp.

[2]) Spadek spowodowany brakiem wymiarów za r. 1936 dla szeregu mniejszych przedsiębiorstw.

[3]) p. 14 art. 3 ord. pod. dotyczy transakcyj giełdowych wszelkiego rodzaju zbożami i innymi ziemiopłodami; p. 15 — obrotów z eksportu węgla oraz wszelkiego rodzaju półfabrykatów i wyrobów gotowych; ustęp ostatni — zwolnionych od podatku ubogich płatników, których podatek nie przekracza kwoty rocznej 100 zł.

Wpływy z tytułu państwowych podatków bezpośrednich w okręgu Izby P.-H. w Wilnie w okresach budżetowych 1935/36 i 1936/37.

Dla okręgu Izby P.-H. w Wilnie — dane Izb Skarbowych, dla całej Polski — dane G. U. S.

W tys. zł. *Tablica III.*

WYSZCZEGÓLNIENIE	IZBA SKARBOWA								Okręg Izby P.-H. w Wilnie		Polska	
	Wileńska		Białostocka		Nowogródzka		Poleska					
	1935/36	1936/37	1935/36	1936/37	1935/36	1936/37	1935/36	1936/37	1935/36	1936/37	1935/36	1936/37
Podatki bezpośrednie — ogółem	**15.465**	**22.115**	**16.020**	**21.037**	**6.334**	**8.626**	**6.996**	**9.733**	**44.815**	**61.511**	**680.877**	**854.637**
W tym:												
Podatek gruntowy	1.913	1.869	2.577	2.898	1.525	1.618	1.427	1.468	**7.442**	**7.853**	57.085	60.148
„ dochodowy i od tantiem .	3.387	4.526	3.206	4.113	1.205	1.561	1.366	1.516	**9.164**	**11.716**	201.178	246.250
„ od nieruchomości	2.180	2.244	2.112	2.121	329	367	483	491	**5.104**	**5.223**	74.352	81.762
„ przemysłowy	3.681	4.499	5.476	6.933	1.810	2.391	1.978	2.604	**12.945**	**16.427**	180.230	225.246
„ specjalny od wynagrodzeń	2.437	7.750	1.283	3.777	748	2.234	1.117	3.305	**5.585**	**17.066**	52.489	174.849

Akcja egzekucyjna na terenie Izby P.-H. w Wilnie w latach budżetowych 1935/36 i 1936/37.

Dane Izb Skarbowych.

Tablica V.

Wyszczególnienie	Izba Skarbowa								Okrąg Izby P.-H. w Wilnie	
	Wileńska		Białostocka		Nowogródzka		Poleska			
	1935/36	1936/37	1935/36	1936/37	1935/36	1936/37	1935/36	1936/37	1935/36	1936/37
Ilość uskutecznionych zajęć . . .	143.842	103.187	326.996	218.676	266.467	125.733	115.417	68.053	852.722	515.649
Ilość dokonanych licytacyj . . .	2.695	1.809	4.549	4.268	3.478	887	2.764	210	13.486	7.174
Ilość przymusowo ściągniętych poczycyj	104.739	74.963	371.836	274.173	191.437	98.292	130.506	73.068	798.518	520.496
Ogólne wpływy z tytułu kosztów egzekucyjnych w tys. zł. .	576	446	1.017	786	466	275	403	232	2.462	1.739
Pobrane przez sekwestratorów podatki bezpośrednie, odsetki i kary za zwłokę, koszty egzekucyjne i inne należności w tys. złotych	2.004	2.002	4.249	—	1.890	1.881	1.438	1.186	9.581	5.069
Suma kosztów utrzymania sekwestratorów wraz z dietami i kosztami podróży służbowych w tys. zł.	344	192	456	385	271	118	204	149	1.275	844
Stosunek %-wy kosztów utrzymania sekwestratorów do sumy kosztów egzekucyjnych . . .	59,7	43,0	44,8	49,0	58,2	42,9	50,6	64,2	51,8	48,5

Zaległości z tytułu państwowych podatków bezpośrednich na terenie Izby P.-H. w Wilnie na 1.IV 1936 r. i 1.IV 1937 r.

W tys. zł.

Dane Izb Skarbowych.

Tablica IV.

Wyszczególnienie	Izba Skarbowa								Okrąg Izby P.-H. w Wilnie	
	Wileńska		Białostocka		Nowogródzka		Poleska			
	na 1.IV 1936 r.	na 1.IV 1937 r.	na 1.IV 1936 r.	na 1.IV 1937 r.	na 1.IV 1936 r.	na 1.IV 1937 r.	na 1.IV 1936 r.	na 1.IV 1937 r.	na 1.IV 1936 r.	na 1.IV 1937 r.
Podatek gruntowy	1.661	1.729	3.305	3.504	1.508	1.639	1.969	2.078	**8.443**	**8.950**
Podatek od nieruchomości miejskich i niektórych wiejskich . . .	3.240	2.928	1.676	1.685	240	246	533	575	**5.689**	**5.434**
Podatek przemysłowy:										
a) za świadectwa i karty rejestracyjne	105	130	238	303	40	55	71	81	**454**	**569**
b) od obrotu	5.076	4.880	7.795	7.841	1.894	1.910	1.949	1.964	**16.714**	**16.595**
Podatek dochodowy	7.315	7.110	7.153	6.871	3.190	3.190	2.504	2.472	**20.162**	**19.643**
Podatek od kapitałów i rent . .	4	4	1	1	—	—	1	1	**6**	**6**
Podatek wojskowy	4	4	4	7	2	2	4	4	**14**	**24**
Inne podatki [1])	24	153	37	32	487	488	4	210	**552**	**883**
Razem podatki bezpośrednie zwyczajne	**17.429**	**16.945**	**20.209**	**20.244**	**7.361**	**7.530**	**7.035**	**7.385**	**52.034**	**52.104**
Grzywny	121	154	1.632	2.088	71	89	224	227	**2.048**	**2.558**
Daniny majątkowe	1.026	942	1.410	1.386	579	538	444	431	**3.459**	**3.297**
Razem podatki bezpośrednie zwyczajne i nadzwyczajne . . .	**18.576**	**18.041**	**23.251**	**23.718**	**8.011**	**8.157**	**7.703**	**8.043**	**57.541**	**57.959**

[1]) W tym również zaległości podatków zniesionych; wzrost spowodowany włączeniem w r. 1937 daniny lasowej.

Dochody związków samorządu terytorialnego w okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach budżetowych 1935/36 i 1936/37.

Tablica VII.

Dane Urzędów Wojewódzkich.

Okręg Izby	Wyszczególnienie	Udział w podatkach państwowych			Dodatki do podatków państwowych			Podatki samoistne			R a z e m		
		1935/36	1936/37	Wskaźnik 1935/36 r.=100	1935/36	1936/37	Wskaźnik 1935/36 r.=100	1935/36	1936/37	Wskaźnik 1935/36 r.=100	1935/36	1936/37	Wskaźnik 1935/36 r.=100
		Tys. zł			Tys. zł			Tys. zł			Tys. zł		
Woj. wileńskie	Gminy wiejskie	—	139	—	670	589	*88*	2.610	2.611	*100*	3.280	3.339	*102*
	Miasta	932	1.821	*195*	2.050	1.369	*67*	335	406	*121*	3.317	3.596	*108*
	Powiaty . . .	77	316	*410*	951	788	*83*	783	722	*92*	1.811	1.826	*101*
	Razem . . .	**1.009**	**2.276**	*226*	**3.671**	**2.746**	*75*	**3.728**	**3.739**	*100*	**8.408**	**8.761**	*104*
Woj. białostockie	Gminy wiejskie	—	—	—	929	1.047	*113*	4.615	4.176	*91*	5.544	5.223	*94*
	Miasta	1.067	870	*82*	2.051	1.181	*58*	379	360	*95*	3.497	2.411	*69*
	Powiaty . . .	85	78	*92*	1.458	1.444	*99*	2.379	2.214	*93*	3.922	3.736	*95*
	Razem . . .	**1.152**	**948**	*82*	**4.438**	**3.672**	*83*	**7.373**	**6.750**	*92*	**12.963**	**11.370**	*88*
Woj. nowogródzkie	Gminy wiejskie	—	53	—	683	707	*104*	2.460	2.665	*108*	3.143	3.425	*109*
	Miasta	170	267	*157*	476	377	*79*	160	102	*64*	806	746	*92*
	Powiaty . . .	75	204	*272*	1.036	826	*80*	1.141	1.066	*93*	2.252	2.096	*93*
	Razem . . .	**245**	**524**	*214*	**2.195**	**1.910**	*87*	**3.761**	**3.833**	*102*	**6.201**	**6.267**	*101*
Woj. poleskie	Gminy wiejskie	—	90	—	626	518	*83*	2.926	3.083	*105*	3.552	3.691	*104*
	Miasta	260	510	*196*	799	414	*52*	115	101	*88*	1.172	1.025	*87*
	Powiaty . . .	66	186	*281*	903	765	*85*	941	991	*105*	1.910	1.942	*102*
	Razem . . .	**326**	**786**	*241*	**2.328**	**1.697**	*73*	**3.980**	**4.175**	*105*	**6.634**	**6.658**	*100*
Okręg Izby	Gminy wiejskie	—	282	—	2.908	2.861	*98*	12.611	12.535	*99*	15.519	15.678	*101*
	Miasta	2.429	3.468	*143*	5.376	3.341	*62*	987	969	*98*	8.792	7.778	*89*
	Powiaty . . .	303	784	*259*	4.348	3.823	*88*	5.244	4.993	*95*	9.895	9.660	*97*
	Razem . . .	**2.732**	**4.534**	*166*	**12.632**	**10.025**	*79*	**18.842**	**18.497**	*98*	**34.206**	**33.056**	*97*

Księgi handlowe zaofiarowane, zbadane, uznane i odrzucone w związku z wymiarem podatku przemysłowego na terenie Izby P.-H. w Wilnie.

Tablica VI.

Dane Izb Skarbowych.

Wyszczególnienie	I z b a S k a r b o w a								Okręg Izby P.-H. w Wilnie	
	Wileńska		Białostocka		Nowogródzka		Poleska			
	1935 r.	1936 r.	1935 r.	1936 r.	1935 r.	1936 r.	1935 r.	1936 r.	1935 r.	1936 r.
Ilość ksiąg zaofiarowanych . . .	1.618	1.735	1.300	1.305	802	893	958	1.036	**4.678**	**4.969**
Ilość ksiąg zbadanych	1.615	1.673	1.278	827	800	805	954	1.033	**4.647**	**4.338**
Ilość ksiąg uznanych.	1.233	1.317	970	601	627	673	777	910	**3.607**	**3.501**
Stosunek %-wy ilości ksiąg uznanych do zbadanych	76,3	78,7	75,9	72,7	78,4	83,6	81,4	88,1	**77,6**	**80,7**
Ilość ksiąg odrzuconych	381	247	291	157	167	166	169	110	**1.008**	**680**
Stosunek %-wy ilości ksiąg odrzuconych do zbadanych. . . .	23,6	14,8	22,8	19,0	20,9	20,6	17,7	10,6	**21,7**	**15,7**

Uniwersytet Warszawski - Biblioteka - Wydz. Hist. - Filia w Białymstoku
63301

ERRATA.

Strona	*Wiersz*	*Jest*	*Powinno być*
22	5 od góry	udzielony	udzielonej
52	4 od dołu	prawie żadnym	większym
71	5 od góry	99.901 ton	99.001 ton
71	6 „ „	20.919 tys. zł	20.989 tys. zł
91	14 od dołu	Czechosłowacja, Francja i Niemcy	Czechosłowacja i Niemcy
128	3 „ „	wyniósł	wynosił
162	12 od góry	zł 5.000,	zł 5.000),

Dodatek do Sprawozdania Izby Przemysłowo-Handlowej w Wilnie za r. 1937.

63301

STATYSTYKA PRZEDSIĘBIORSTW PRZEMYSŁOWYCH I HANDLOWYCH W OKRĘGU IZBY P.-H. W WILNIE WEDŁUG WYZNAŃ WŁAŚCICIELI.

UWAGI WSTĘPNE.

Wobec dużego zainteresowania statystyką przedsiębiorstw przemysłowych i handlowych według wyznań i narodowości właścicieli, Izba ogłasza niniejsze zestawienia za r. 1937, jako dodatek do rocznego swego sprawozdania. Jak wiadomo, dane o wyznaniu właścicieli przedsiębiorstw gromadzi obecnie Główny Urząd Statystyczny. Jednakże pierwsza publikacja G. U. S., dotycząca roku 1938, nie ukaże się, jak słychać, wcześniej niż w połowie 1939 r.

Statystyka Izby wypełnia więc istniejącą dotąd lukę na tym odcinku. Należy zaznaczyć, że podobne dane od szeregu lat publikują również Izby Rzemieślnicze. Badania tego rodzaju były też prowadzone przez „Cekabe" (o ile chodzi o element żydowski).

Obliczenia niniejsze zostały przeprowadzone w oparciu o jedyny sprawdzian, jaki istniał w tym względzie w materiałach katastralnych Izby, (zawiadomienia władz skarbowych o wykupieniu świadectwa przemysłowego i dane ankietowe Izby), mianowicie o brzmienie imion i nazwisk właścicieli przedsiębiorstw.

W związku z tym dał się jedynie zastosować podział na przedsiębiorstwa należące do chrześcijan, względnie do osób wyznania mojżeszowego — z wyeliminowaniem w rubryce osobnej pozycyj wątpliwych, lub też mieszanych (chrześcijańsko-żydowskich). Do tej trzeciej rubryki zaliczono też wszystkie przedsiębiorstwa prowadzone przez spółki akcyjne i korporacje publiczne. Zastosowanie podziału według poszczególnych wyznań chrześcijańskich nie było możliwe, z uwagi na te same w znacznej mierze imiona, używane przez owe wyznania, i tym bardziej na skutek niemożności odróżnienia przynależności wyznaniowej według brzmienia nazwisk.

Ogłoszona statystyka wyznaniowa zastępuje zgrubsza narodowościową: element bowiem chrześcijański — niekatolicki, czyli na terenie Ziem Wschodnich przeważnie niepolski, jest w przemyśle i handlu

okręgu Izby bardzo nieliczny i sięga według danych spisu ludności z 1931 r.: w handlu ca 6% i w przemyśle ca 8%. Natomiast przedsiębiorcy katolicy niepolacy na terenie Izby mogą, z uwagi na ich znikomą ilość, wręcz nie być brani w rachubę przy tych rozważaniach.

Procent przedsiębiorców chrześcijan niepolaków jest na terenie Izby z różnych względów niewątpliwie jeszcze nieco niższy, aniżeli dopiero co przytoczone procenty przedsiębiorców niekatolików. Wpływa na to istnienie tu elementów, uważających się za Polaków, a nie będących katolikami.

Izba publikuje porównawcze dane sumaryczne dla całego okręgu za r. 1933. Z cyfr przedsiębiorstw, zaliczonych do rubryki wątpliwych i o różnej przynależności wyznaniowej właścicieli w l. 1933 i 1937, wynika, że przy obliczeniach za rok 1937 ostrożność personelu obliczającego — w zaliczaniu do tego lub innego wyznania — była dalej posunięta, niż w r. 1933.

Obraz ogólny jest następujący: przy ogólnym wzroście industrializacji i skomercjalizowania terenu, element chrześcijański w przemyśle i handlu, a więc jak wyżej stwierdzono, element przeważnie polski, który dotąd niechętnie garnął się do tych dziedzin gospodarczych, wykazuję w ciągu ostatnich lat na ogół szybszy wzrost ilościowy, niż element żydowski.

W tablicach zastosowano podział na przedsiębiorstwa: a) większe, to jest I—VI kat. przemysłowej oraz I i II kat. handlowej i b) mniejsze: VII i VIII kat. przem. oraz III, IV i V kat. handlowej.

A. Przedsiębiorstwa, które wykupiły świadectwa kategorii przemysłowych (bez rzemiosła). *Tablica I.*

Wyszczególnienie		WOJEWÓDZTWO Wileńskie: Większe	Wileńskie: Mniejsze	Wileńskie: Razem	Białostockie: Większe	Białostockie: Mniejsze	Białostockie: Razem	Nowogródzkie: Większe	Nowogródzkie: Mniejsze	Nowogródzkie: Razem
I. Płody rolne i hodowlane (ogrodnictwo, rybołówstwo itd.)	a	6	51	**57**	2	23	**25**	—	10	**10**
	b	2	44	**46**	—	28	**28**	—	6	**6**
	c	—	7	**7**	1	1	**2**	—	—	**—**
	d	8	102	**110**	3	52	**55**	—	16	**16**
II. Przemysł metalowy i maszynowy	a	—	2	**2**	3	1	**4**	—	1	**1**
	b	1	—	**1**	3	5	**8**	4	2	**6**
	c	1	—	**1**	3	1	**4**	—	—	**—**
	d	2	2	**4**	9	7	**16**	4	3	**7**
III. Przemysł metalowy precyzyjny	a	—	1	**1**	—	1	**1**	—	1	**1**
	b	—	23	**23**	—	4	**4**	—	3	**3**
	c	—	2	**2**	—	—	**—**	—	1	**1**
	d	—	26	**26**	—	5	**5**	—	5	**5**
IV. Przemysł elektro- i radio-techniczny	a	—	12	**12**	—	21	**21**	—	10	**10**
	b	2	19	**21**	—	30	**30**	—	10	**10**
	c	—	4	**4**	—	1	**1**	—	—	**—**
	d	2	35	**37**	—	52	**52**	—	20	**20**
V. Elektrownie, gazownie i wodociągi	a	5	11	**16**	2	25	**27**	3	9	**12**
	b	—	13	**13**	—	19	**19**	2	7	**9**
	c	—	1	**1**	2	5	**7**	—	4	**4**
	d	5	25	**30**	4	49	**53**	5	20	**25**
VI. Przemysł drzewny	a	11	48	**59**	17	23	**40**	11	23	**34**
	b	48	287	**335**	49	122	**171**	58	147	**205**
	c	7	21	**28**	5	11	**16**	8	11	**19**
	d	66	356	**422**	71	156	**227**	77	181	**258**
w tym: tartaki	a	6	34	**40**	13	14	**27**	8	16	**24**
	b	26	38	**64**	40	46	**86**	38	23	**61**
	c	2	5	**7**	—	6	**6**	1	5	**6**
	d	34	77	**111**	53	66	**119**	47	44	**91**
VII. Przemysł budowlany	a	5	14	**19**	4	10	**14**	—	—	**—**
	b	—	2	**2**	2	7	**9**	—	—	**—**
	c	—	3	**3**	—	2	**2**	—	—	**—**
	d	5	19	**24**	6	19	**25**	—	—	**—**
VIII. Przemysł papierniczy	a	6	1	**7**	—	2	**2**	—	—	**—**
	b	3	28	**31**	4	19	**23**	1	7	**8**
	c	2	1	**3**	—	1	**1**	—	—	**—**
	d	11	30	**41**	4	22	**26**	1	7	**8**

WOJEWÓDZTWO Poleskie: Większe	Poleskie: Mniejsze	Poleskie: Razem	OKRĄG IZBY PRZEMYSŁOWO-HANDLOWEJ W WILNIE: Większe		Mniejsze		Razem 1937 r.		Razem 1933 r.	
			Liczby absol.	%	Liczby absol.	%	Liczby absol.	%	Liczby absol.	%
1	70	**71**	9	*64,3*	154	*47,1*	**163**	*47,8*	**84**	*34,9*
2	78	**80**	4	*28,6*	156	*47,7*	**160**	*46,9*	**150**	*62,2*
—	9	**9**	1	*7,1*	17	*5,2*	**18**	*5,3*	**7**	*2,9*
3	157	**160**	14	*100,0*	327	*100,0*	**341**	*100,0*	**241**	*100,0*
—	—	**—**	3	*20,0*	4	*33,3*	**7**	*25,9*	**14**	*50,0*
—	—	**—**	8	*53,3*	7	*58,3*	**15**	*55,5*	**14**	*50,0*
—	—	**—**	4	*26,7*	1	*8,4*	**5**	*18,6*	**—**	**—**
—	—	**—**	15	*100,0*	12	*100,0*	**27**	*100,0*	**28**	*100,0*
—	—	**—**	—	—	3	*6,8*	**3**	*6,8*	**3**	*20,0*
—	7	**7**	—	—	37	*84,1*	**37**	*84,1*	**12**	*80,0*
—	1	**1**	—	—	4	*9,1*	**4**	*9,1*	**—**	**—**
—	8	**8**	—	—	44	*100,0*	**44**	*100,0*	**15**	*100,0*
—	11	**11**	—	—	54	*42,5*	**54**	*41,9*	**39**	*43,3*
—	9	**9**	2	*100,0*	68	*53,5*	**70**	*54,3*	**49**	*54,4*
—	—	**—**	—	—	5	*4,0*	**5**	*3,8*	**2**	*2,2*
—	20	**20**	2	*100,0*	127	*100,0*	**129**	*100,0*	**90**	*100,0*
3	8	**11**	13	*16,4*	53	*47,7*	**66**	*51,6*	**41**	*47,7*
—	6	**6**	2	*11,8*	45	*40,5*	**47**	*36,7*	**45**	*52,3*
—	3	**3**	2	*11,8*	13	*11,8*	**15**	*11,7*	**—**	**—**
3	17	**20**	17	*100,0*	111	*100,0*	**128**	*100,0*	**86**	*100,0*
9	29	**38**	48	*14,1*	123	*13,1*	**171**	*13,4*	**134**	*18,2*
98	202	**300**	253	*74,4*	758	*80,7*	**1.011**	*79,0*	**588**	*79,8*
19	15	**34**	39	*11,5*	58	*6,2*	**97**	*7,6*	**15**	*2,0*
126	246	**372**	340	*100,0*	939	*100,0*	**1.279**	*100,0*	**737**	*100,0*
6	10	**16**	33	*17,4*	74	*31,6*	**107**	*25,2*	**100**	*28,6*
42	35	**77**	146	*76,8*	142	*60,7*	**288**	*67,9*	**246**	*70,3*
8	2	**10**	11	*5,8*	18	*7,7*	**29**	*6,9*	**4**	*1,1*
56	47	**103**	190	*100,0*	234	*100,0*	**424**	*100,0*	**350**	*100,0*
3	9	**12**	12	*80,0*	33	*67,3*	**45**	*70,3*	**23**	*57,5*
—	1	**1**	2	*6,7*	10	*20,4*	**12**	*18,8*	**17**	*42,5*
1	1	**2**	1	*13,3*	6	*12,3*	**7**	*10,9*	**—**	**—**
4	11	**15**	15	*100,0*	49	*100,0*	**64**	*100,0*	**40**	*100,0*
—	—	**—**	6	*37,5*	3	*4,0*	**9**	*10,0*	**12**	*16,4*
—	12	**12**	8	*50,0*	66	*89,2*	**74**	*82,2*	**61**	*83,6*
—	3	**3**	2	*12,5*	5	*6,8*	**7**	*7,8*	**—**	**—**
—	15	**15**	16	*100,0*	74	*100,0*	**90**	*100,0*	**73**	*100,0*

Właściciele przedsiębiorstw: a — chrześcijanie, b — wyznania mojżeszowego, c — o nieustalonej, względnie różnej przynależności wyznaniowej, d — razem.

Wyszczególnienie		WOJEWÓDZTWO PRZEMYSŁ								
		Wileńskie			Białostockie			Nowogródzkie		
		Większe	Mniejsze	Razem	Większe	Mniejsze	Razem	Większe	Mniejsze	Razem
IX. Przemysł poligraficzny	a	8	16	**24**	2	14	**16**	—	5	**5**
	b	1	37	**38**	1	43	**44**	—	19	**19**
	c	—	14	**14**	—	2	**2**	—	1	**1**
	d	9	67	**76**	3	59	**62**	—	25	**25**
X. Żwirownie, kopalnie kredy i torfu	a	—	—	—	3	4	**7**	—	—	—
	b	—	2	**2**	—	6	**6**	—	2	**2**
	c	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	d	—	2	**2**	3	10	**13**	—	2	**2**
XI. Przemysł mineralny	a	2	91	**93**	12	176	**188**	4	94	**98**
	b	10	62	**72**	24	71	**95**	8	61	**69**
	c	2	4	**6**	4	10	**14**	1	4	**5**
	d	14	157	**171**	40	257	**297**	13	159	**172**
w tym: cegielnie i dachówkarnie	a	1	65	**66**	7	119	**126**	3	58	**61**
	b	6	33	**39**	8	40	**48**	5	17	**22**
	c	—	3	**3**	1	8	**9**	—	3	**3**
	d	7	101	**108**	16	167	**183**	8	78	**86**
kaflarnie	a	—	1	**1**	4	10	**14**	1	2	**3**
	b	4	5	**9**	13	9	**22**	3	6	**9**
	c	—	3	**3**	2	—	**2**	—	—	—
	d	4	9	**13**	19	19	**38**	4	8	**12**
XII. Przemysł spożywczy	a	49	481	**530**	104	876	**980**	39	744	**783**
	b	42	295	**337**	100	471	**571**	58	522	**580**
	c	9	9	**18**	12	8	**20**	12	17	**29**
	d	100	785	**885**	216	1.355	**1.571**	109	1.283	**1.392**
w tym: młyny	a	22	279	**301**	70	371	**441**	8	515	**523**
	b	30	150	**180**	86	235	**321**	45	271	**316**
	c	4	5	**9**	10	5	**15**	8	11	**19**
	d	56	434	**490**	166	611	**777**	61	797	**858**
XIII. Przemysł chemiczny	a	—	17	**17**	—	24	**24**	—	8	**8**
	b	5	129	**134**	5	210	**215**	3	141	**144**
	c	—	2	**2**	2	2	**4**	—	1	**1**
	d	5	148	**153**	7	236	**243**	3	150	**153**
XIV. Przemysł gumowy	a	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	b	—	—	—	1	—	**1**	2	—	**2**
	c	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	d	—	—	—	1	—	**1**	2	—	**2**

WOJEWÓDZTWO PRZEMYSŁ	OKRĄG IZBY									
Poleskie	IĘBIORSTWA									
	Większe			Mniejsze		Razem				
						1937 r.		1933 r.		
Większe	Mniejsze	Razem	Liczby absol.	%	Liczby absol.	%	Liczby absol.	%	Liczby absol.	%
—	9	**9**	10	*83,3*	44	*23,6*	**54**	*27,3*	**42**	*26,9*
—	26	**26**	2	*16,7*	125	*67,2*	**127**	*64,1*	**114**	*73,1*
—	—	—	—	—	17	*9,1*	**17**	*8,6*	—	—
—	35	**35**	12	*100,0*	186	*100,0*	**198**	*100,0*	**156**	*100,0*
—	14	**14**	3	*75,0*	18	*56,3*	**21**	*58,3*	**1**	*26,9*
1	4	**5**	1	*25,0*	14	*43,7*	**15**	*41,7*	**2**	*73,1*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	18	**19**	4	*100,0*	32	*100,0*	**36**	*100,0*	**3**	*100,0*
2	118	**120**	20	*27,0*	479	*60,9*	**499**	*58,0*	**308**	*33,3*
4	91	**95**	46	*62,2*	285	*36,3*	**331**	*38,5*	**270**	*66,6*
1	4	**5**	8	*10,8*	22	*2,8*	**30**	*3,5*	**6**	*0,1*
7	213	**220**	74	*100,0*	786	*100,0*	**860**	*100,0*	**584**	*100,0*
2	75	**77**	13	*35,1*	317	*67,0*	**330**	*64,7*	Brak wyszczególnienia	Brak wyszczególnienia
3	50	**53**	22	*59,5*	140	*29,6*	**162**	*31,8*		
1	2	**3**	2	*5,4*	16	*3,4*	**18**	*3,5*		
6	127	**133**	37	*100,0*	473	*100,0*	**510**	*100,0*		
—	1	**1**	5	*17,9*	14	*35,9*	**19**	*28,4*		
1	2	**3**	21	*75,0*	22	*56,4*	**43**	*64,2*		
—	—	—	2	*7,1*	3	*7,7*	**5**	*7,4*		
1	3	**4**	28	*100,0*	39	*100,0*	**67**	*100,0*		
26	476	**502**	218	*44,0*	2.577	*60,0*	**2.795**	*58,3*	**1.828**	*52,6*
41	371	**412**	241	*48,6*	1.659	*38,6*	**1.900**	*39,7*	**1.634**	*47,1*
4	25	**29**	37	*7,4*	59	*1,4*	**96**	*2,0*	**11**	*0,3*
71	872	**943**	496	*100,0*	4.295	*100,0*	**4.791**	*100,0*	**3.483**	*100,0*
9	361	**370**	109	*32,5*	1.526	*61,7*	**1.635**	*58,2*	**1.245**	*58,8*
40	253	**293**	201	*60,0*	909	*36,8*	**1.110**	*39,5*	**862**	*40,7*
3	17	**20**	25	*7,5*	38	*1,5*	**63**	*2,3*	**9**	*0,4*
52	631	**683**	335	*100,0*	2.473	*100,0*	**2.808**	*100,0*	**2.116**	*100,0*
—	11	**11**	—	—	60	*8,9*	**60**	*8,7*	**61**	*10,4*
1	128	**129**	14	*87,5*	608	*90,1*	**622**	*90,0*	**527**	*89,6*
—	2	**2**	2	*12,5*	7	*1,0*	**9**	*1,3*	—	—
1	141	**142**	16	*100,0*	675	*100,0*	**691**	*100,0*	**588**	*100,0*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	3	*100,0*	—	—	**3**	*100,0*	**2**	*100,0*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	3	*100,0*	—	—	**3**	*100,0*	**2**	*100,0*

Wyszczególnienie		Województwo Wileńskie: Większe	Wileńskie: Mniejsze	Wileńskie: Razem	Województwo Białostockie: Większe	Białostockie: Mniejsze	Białostockie: Razem	Województwo Nowogródzkie: Większe	Nowogródzkie: Mniejsze	Nowogródzkie: Razem
		Powiaty: Większe	Mniejsze	Razem	Większe	Mniejsze	Razem	Większe	Mniejsze	Razem
XV. Przemysł galanteryjno-odzieżowy	a	1	4	5	2	3	5	—	1	1
	b	3	24	27	3	49	52	1	8	9
	c	—	1	1	—	1	1	—	—	—
	d	4	29	33	5	53	58	1	9	10
XVI. Przemysł włókienniczy	a	2	30	32	7	74	81	—	9	9
	b	9	65	74	88	703	791	2	47	49
	c	—	—	—	9	11	20	—	1	1
	d	11	95	106	104	788	892	2	57	59
XVII. Przemysł skórzany	a	1	—	1	—	—	—	—	—	—
	b	8	2	10	46	9	55	—	—	—
	c	—	—	—	4	—	4	—	—	—
	d	9	2	11	50	9	59	—	—	—
XVIII. Przedsiębiorstwa różne	a	—	64	64	1	138	139	—	48	48
	b	—	44	44	1	327	328	—	76	76
	c	—	—	—	—	4	4	—	—	—
	d	—	108	108	2	469	471	—	124	124
Ogółem	a	96	843	939	159	1.415	1.574	57	963	1.020
	b	134	1.075	1.209	327	2.123	2.450	139	1.058	1.197
	c	21	70	91	42	60	102	21	40	61
	d	251	1.988	2.239	528	3.598	4.126	217	2.061	2.278
B. Przedsiębiorstwa o charakterze przemysłowym,										
Czesalnie wełny i folusze	a	—	42	42	—	17	17	—	16	16
	b	—	99	99	—	86	86	—	42	42
	c	—	1	1	—	—	—	—	1	1
	d	—	142	142	—	103	103	—	59	59
Roboty budowlane	a	6	96	102	2	56	58	2	30	32
	b	2	13	15	—	27	27	—	8	8
	c	—	5	5	—	1	1	—	3	3
	d	8	114	122	2	84	86	2	41	43
Razem	a	6	138	144	2	73	75	2	46	48
	b	2	112	114	—	113	113	—	50	50
	c	—	6	6	—	1	1	—	4	4
	d	8	256	264	2	187	189	2	100	102

Województwo Poleskie: Większe	Poleskie: Mniejsze	Poleskie: Razem	Okręg Izby: Większe	Okręg Izby: Mniejsze	Okręg Izby: Razem	Większe: Liczby absol.	Większe: %	Mniejsze: Liczby absol.	Mniejsze: %	Razem 1937 r.: Liczby absol.	Razem 1937 r.: %	Razem 1933 r.: Liczby absol.	Razem 1933 r.: %
Powiaty: Większe	Mniejsze	Razem	Większe	Mniejsze	Razem	Liczby absol.	%	Liczby absol.	%	Liczby absol.	%	Liczby absol.	%
—	1	1	3	30,0	9	8,3	12	10,2	26	11,8			
—	16	16	7	70,0	97	89,8	104	88,1	194	88,2			
—	—	—	—	—	2	1,9	2	1,7	—	—			
—	17	17	10	100,0	108	100,0	118	100,0	220	100,0			
—	13	13	9	7,4	126	12,5	135	12,0	79	11,7			
3	51	54	102	84,3	866	86,0	968	85,8	581	85,6			
1	3	4	10	8,3	15	1,5	25	2,2	18	2,7			
4	67	71	121	100,0	1.007	100,0	1.128	100,0	678	100,0			
1	—	1	2	3,3	—	—	2	2,8	—	—			
—	—	—	54	90,0	11	100,0	65	91,5	48	100,0			
—	—	—	4	6,7	—	—	4	5,7	—	—			
1	—	1	60	100,0	11	100,0	71	100,0	48	100,0			
—	23	23	1	50,0	273	33,5	274	33,6	226	39,2			
—	88	88	1	50,0	535	65,7	536	65,7	348	60,5			
—	2	2	—	—	6	0,8	6	0,7	2	0,3			
—	113	113	2	100,0	814	100,0	816	100,0	576	100,0			
45	792	837	357	29,3	4.013	41,8	4.370	40,4	2.921	38,2			
150	1.090	1.240	750	61,6	5.346	55,7	6.096	56,4	4.656	61,0			
26	68	94	110	9,1	238	2,5	348	3,2	61	0,8			
221	1.950	2.171	1.217	100,0	9.597	100,0	10.814	100,0	7.638	100,0			
które wykupiły świadectwa kategorii handlowych.													
—	17	17	—	—	92	22,1	92	22,1	59	18,6			
—	89	89	—	—	316	76,0	316	76,0	259	81,4			
—	6	6	—	—	8	1,9	8	1,9	—	—			
—	112	112	—	—	416	100,0	416	100,0	318	100,0			
—	38	38	10	75,9	220	75,9	230	75,9	151	64,3			
—	10	10	1	15,4	58	20,0	60	19,8	75	31,9			
1	3	4	2	7,7	12	4,1	13	4,3	9	3,8			
1	51	52	13	100,0	290	100,0	303	100,0	235	100,0			
—	55	55	10	76,9	312	44,2	322	44,8	210	38,0			
—	99	99	2	15,4	374	53,0	376	52,3	334	60,4			
1	9	10	1	7,7	20	2,8	21	2,9	9	1,6			
1	163	164	13	100,0	706	100,0	719	100,0	553	100,0			

Wyszczególnienie		WOJEWÓDZTWA: Wileńskie Większe	Wileńskie Mniejsze	Wileńskie Razem	Białostockie Większe	Białostockie Mniejsze	Białostockie Razem	Nowogródzkie Większe	Nowogródzkie Mniejsze	Nowogródzkie Razem
		PRZEDSIĘBIORSTWA:								
A. Handel towarowy:										
I. Płody rolne i hodowlane	a	7	98	**105**	4	169	**173**	3	97	**100**
	b	53	461	**514**	43	909	**952**	23	513	**536**
	c	8	5	**13**	7	2	**9**	1	7	**8**
	d	68	564	**632**	54	1.080	**1.134**	27	617	**644**
II. Skup różnych surowców	a	1	1	**2**	—	—	—	—	—	—
	b	5	68	**73**	2	2	**4**	—	21	**21**
	c	—	4	**4**	—	—	—	—	2	**2**
	d	6	73	**79**	2	2	**4**	—	23	**23**
III. Artykuły spożywcze	a	49	3.200	**3.249**	51	5.620	**5.671**	28	2.724	**2.752**
	b	139	3.968	**4.107**	154	5.650	**5.813**	73	3.270	**3.343**
	c	5	54	**59**	6	113	**119**	3	48	**51**
	d	193	7.222	**7.415**	211	11.392	**11.603**	104	6.042	**6.146**
IV. Artykuły włókiennicze	a	7	47	**54**	8	168	**176**	—	26	**26**
	a	51	478	**529**	120	685	**805**	24	448	**472**
	c	6	1	**7**	—	15	**15**	—	1	**1**
	d	64	526	**590**	128	868	**996**	24	475	**499**
w tym: towary bławatne	a	7	49	**56**	5	160	**165**	—	24	**24**
	b	40	404	**444**	106	543	**649**	24	389	**413**
	c	6	—	**6**	—	10	**10**	—	1	**1**
	d	53	453	**506**	111	713	**824**	24	414	**438**
V. Odzież, konfekcja i galanteria	a	12	201	**213**	—	372	**372**	—	85	**85**
	b	36	588	**624**	27	914	**941**	8	417	**425**
	c	4	20	**24**	7	19	**26**	2	6	**8**
	d	52	809	**861**	34	1.305	**1.339**	10	508	**518**
VI. Skóry, futra i wyroby z nich oraz dodatki szewskie	a	—	26	**26**	—	36	**36**	—	10	**10**
	b	29	218	**247**	22	326	**348**	4	211	**215**
	c	—	4	**4**	4	5	**9**	—	2	**2**
	d	29	248	**277**	26	367	**393**	4	223	**227**
w tym: skóry wyprawione	a	—	15	**15**	—	21	**21**	—	8	**8**
	b	13	165	**178**	10	164	**174**	—	136	**136**
	c	—	1	**1**	2	1	**3**	—	1	**1**
	d	13	181	**194**	12	186	**198**	—	145	**145**
Skóry surowe	a	—	1	**1**	—	1	**1**	—	1	**1**
	b	2	9	**11**	5	55	**60**	—	19	**19**
	c	—	—	—	1	—	**1**	—	—	—
	d	2	10	**12**	6	56	**62**	—	20	**20**

Właściciele przedsiębiorstw: a — chrześcijanie, b — wyznania mojżeszowego,

WOJEWÓDZTWO: Poleskie	OKRĄG IZBY: IĘBIORSTWA: Większe	Mniejsze	Razem	Większe Liczby absol.	Większe %	Mniejsze Liczby absol.	Mniejsze %	Razem 1937 r. Liczby absol.	Razem 1937 r. %	Razem 1933 r. Liczby absol.	Razem 1933 r. %
	5	123	**128**	19	*11,0*	487	*17,6*	**506**	*17,2*	**221**	*11,7*
	16	380	**396**	135	*78,0*	2.263	*81,7*	**2.398**	*81,5*	**1.659**	*87,9*
	3	5	**8**	19	*11,0*	19	*0,7*	**38**	*1,3*	**7**	*0,4*
	24	508	**532**	173	*100,0*	2.769	*100,0*	**2.942**	*100,0*	**1.887**	*100,0*
	—	—	—	1	*12,5*	1	*1,0*	**2**	*1,9*	**1**	*1,6*
	—	—	—	7	*87,5*	91	*92,9*	**98**	*92,4*	**61**	*98,4*
	—	—	—	—	—	6	*6,1*	**6**	*5,7*	—	—
	—	—	—	8	*100,0*	98	*100,0*	**106**	*100,0*	**62**	*100,0*
	36	2.441	**2.477**	164	*26,5*	13.985	*45,1*	**14.149**	*44,7*	**8.758**	*34,7*
	69	3.861	**3.930**	435	*70,4*	16.758	*50,0*	**17.193**	*54,4*	**16.344**	*64,8*
	5	53	**58**	19	*3,1*	268	*0,9*	**287**	*0,9*	**117**	*0,5*
	110	6.355	**6.465**	618	*100,0*	31.011	*100,0*	**31.629**	*100,0*	**25.219**	*100,0*
	2	28	**30**	17	*6,7*	269	*11,8*	**286**	*11,3*	**89**	*4,8*
	31	366	**397**	226	*89,7*	1.977	*87,0*	**2.203**	*87,3*	**1.758**	*94,7*
	3	9	**12**	9	*3,6*	26	*1,2*	**35**	*1,4*	**10**	*0,5*
	36	403	**439**	252	*100,0*	2.272	*100,0*	**2.524**	*100,0*	**1.857**	*100,0*
	2	23	**25**	14	*6,3*	256	*13,4*	**270**	*12,7*	—	—
	31	300	**331**	201	*89,7*	1.636	*85,8*	**1.837**	*86,2*	—	—
	3	4	**7**	9	*4,0*	15	*0,8*	**24**	*1,1*	—	—
	36	327	**363**	224	*100,0*	1.907	*100,0*	**2.131**	*100,0*	—	—
	—	63	**63**	12	*11,3*	721	*22,3*	**733**	*22,0*	**421**	*13,7*
	8	535	**543**	79	*74,5*	2.454	*76,1*	**2.533**	*76,0*	**2.644**	*85,8*
	2	7	**9**	15	*14,2*	52	*1,6*	**67**	*2,0*	**16**	*0,5*
	10	605	**615**	106	*100,0*	3.227	*100,0*	**3.333**	*100,0*	**3.081**	*100,0*
	—	6	**6**	—	—	78	*7,8*	**78**	*7,4*	**43**	*4,1*
	5	145	**150**	60	*93,8*	900	*90,4*	**960**	*90,6*	**1.003**	*95,6*
	—	7	**7**	4	*6,2*	18	*1,8*	**22**	*2,1*	**3**	*0,3*
	5	158	**163**	64	*100,0*	996	*100,0*	**1.060**	*100,0*	**1.049**	*100,0*
	—	4	**4**	—	—	48	*8,3*	**48**	*7,9*	Brak wyszczególnienia	
	3	64	**67**	26	*92,9*	529	*91,2*	**555**	*91,3*		
	—	—	—	2	*7,1*	3	*0,5*	**5**	*0,8*		
	3	68	**71**	28	*100,0*	580	*100,0*	**608**	*100,0*		
	—	—	—	—	—	3	*2,5*	**3**	*2,4*	Brak wyszczególnienia	
	—	32	**32**	7	*87,5*	115	*97,5*	**122**	*96,8*		
	—	—	—	1	*12,5*	—	—	**1**	*0,8*		
	—	32	**32**	8	*100,0*	118	*100,0*	**126**	*100,0*		

c — o nieustalonej, względnie różnej przynależności wyznaniowej, d — razem.

Wyszczególnienie		WOJEWÓDZTWA									WOJEWÓDZTWO	OKRĄG IZBY								
		Wileńskie			Białostockie			Nowogródzkie			Poleskie	IĘBIORSTWA								
		PRZEDSIĘBIORSTWA																		
		Większe	Mniejsze	Razem	Większe	Mniejsze	Razem	Większe	Mniejsze	Razem	Większe	Mniejsze	Razem	Większe		Mniejsze		Razem		
														Liczby absol.	%	Liczby absol.	%	1937 r. Liczby absol.	1937 r. %	1933 r. Liczby absol.	1933 r. %
	a	—	1	1	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	3	*5,9*	3	*4,2*		
Futra i kożuchy	b	11	8	19	5	14	19	3	6	9	1	19	20	20	*100,0*	47	*92,2*	67	*94,4*	Brak wyszczególnienia	
	c	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1	*1,9*	1	*1,4*		
	d	11	9	20	5	16	21	3	7	10	1	19	20	20	*100,0*	51	*100,0*	71	*100,0*		
VII. Metale, wyroby metalowe oraz maszyny i środki przewozowe	a	2	17	19	6	58	64	1	10	11	1	14	15	10	*15,6*	99	*12,7*	109	*12,9*	78	*10,5*
	b	18	134	152	13	239	252	3	137	140	6	150	156	40	*62,5*	660	*84,4*	700	*82,7*	650	*87,6*
	c	5	3	8	4	9	13	2	4	6	3	7	10	14	*21,9*	23	*2,9*	37	*4,4*	14	*1,9*
	d	25	154	179	23	306	329	6	151	157	10	171	181	64	*100,0*	782	*100,0*	846	*100,0*	742	*100,0*
VIII. Elektrotechnika i radio	a	4	6	10	1	7	8	—	3	3	—	2	2	5	*33,3*	18	*23,1*	23	*24,7*	25	*44,6*
	b	6	20	26	1	17	18	—	7	7	—	9	9	7	*46,7*	53	*67,9*	60	*64,5*	29	*51,8*
	c	2	3	5	1	3	4	—	1	1	—	—	—	3	*20,0*	7	*9,0*	10	*10,8*	2	*3,6*
	d	12	29	41	3	27	30	—	11	11	—	11	11	15	*100,0*	78	*100,0*	93	*100,0*	56	*100,0*
IX. Wyroby precyzyjne, fotograficzne i złotnicze	a	1	17	18	—	11	11	—	2	2	—	6	6	1	*14,3*	36	*18,7*	37	*18,5*	30	*15,6*
	b	3	49	52	2	47	49	—	27	27	—	28	28	5	*71,4*	151	*78,2*	156	*78,0*	159	*82,8*
	c	1	—	1	—	3	3	—	—	—	—	3	3	1	*14,3*	6	*3,1*	7	*3,5*	3	*1,6*
	d	5	66	71	2	61	63	—	29	29	—	37	37	7	*100,0*	193	*100,0*	200	*100,0*	192	*100,0*
X. Szkło, wyroby szklane i naczynia	a	3	41	44	—	33	33	—	28	28	—	13	13	3	*13,6*	115	*25,7*	118	*24,6*	79	*18,9*
	b	6	74	80	7	134	141	2	60	62	2	65	67	17	*77,3*	333	*72,7*	350	*73,1*	338	*81,1*
	c	1	4	5	1	5	6	—	—	—	—	—	—	2	*9,1*	9	*2,1*	11	*2,3*	—	—
	d	10	119	129	8	172	180	2	88	90	2	78	80	22	*100,0*	457	*100,0*	479	*100,0*	417	*100,0*
XI. Chemikalia	a	22	94	116	16	138	154	1	36	37	4	41	45	43	*32,4*	309	*29,1*	352	*29,5*	370	*31,7*
	b	24	199	223	27	198	225	13	163	176	14	154	168	78	*58,6*	714	*67,3*	792	*66,3*	784	*67,2*
	c	—	15	15	7	17	24	2	2	4	3	4	7	12	*9,0*	38	*3,6*	50	*4,2*	12	*1,0*
	d	46	308	354	50	353	403	16	201	217	21	199	220	133	*100,0*	1.061	*100,0*	1.194	*100,0*	1.166	*100,0*
w tym apteki	a	9	54	63	11	87	98	1	21	22	2	21	23	23	*56,1*	183	*60,6*	206	*60,0*		
	b	3	37	40	5	25	30	6	34	40	3	23	26	17	*41,5*	119	*39,4*	136	*39,7*	Brak wyszczególnienia	
	c	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	*2,4*	—	—	1	*0,3*		
	d	12	91	103	16	112	128	8	55	63	5	44	49	41	*100,0*	302	*100,0*	343	*100,0*		
XII. Gumowe i pokrewne	a	—	5	5	—	2	2	—	5	5	—	—	—	—	—	12	*37,5*	12	*27,3*	5	*17,9*
	b	3	8	11	4	2	6	—	6	6	1	3	4	8	*66,7*	19	*59,4*	27	*61,4*	23	*82,1*
	c	1	—	1	2	—	2	1	—	1	—	1	1	4	*33,3*	1	*3,1*	5	*11,3*	—	—
	d	4	13	17	6	4	10	1	11	12	1	4	5	12	*100,0*	32	*100,0*	44	*100,0*	28	*100,0*
XIII. Papier, księgarnie, wydawnictwa i dzieła sztuki	a	6	160	166	2	82	84	—	23	23	1	44	45	9	*27,3*	309	*47,3*	318	*46,4*	231	*41,2*
	b	11	101	112	7	120	127	1	29	30	2	77	79	21	*63,6*	327	*50,1*	348	*50,7*	330	*58,8*
	c	1	3	4	—	5	5	1	5	6	1	4	5	3	*9,1*	17	*2,6*	20	*2,9*	—	—
	d	18	264	282	9	207	216	2	57	59	4	125	129	33	*100,0*	653	*100,0*	686	*100,0*	561	*100,0*

Tablica II (c. d.)

Wyszczególnienie		WOJEWÓDZTWO PRZEDSIĘBIORSTWA								
		Wileńskie			Białostockie			Nowogródzkie		
		Większe	Mniejsze	Razem	Większe	Mniejsze	Razem	Większe	Mniejsze	Razem
XIV. Drzewo i wyroby drzewne	a	2	36	38	4	76	80	—	46	46
	b	23	277	300	10	264	274	7	165	172
	c	7	3	10	2	14	16	1	5	6
	d	32	316	348	16	354	370	8	216	224
XV. Artykuły techniczne, budowlane i opałowe	a	3	8	11	4	19	23	—	9	9
	b	9	32	41	2	104	106	—	34	34
	c	1	2	3	—	4	4	—	—	—
	d	13	42	55	6	127	133	—	43	43
XVI. Inne gałęzie handlu towarowego	a	—	3	3	1	1	2	—	—	—
	b	1	4	5	—	5	5	—	1	1
	c	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	d	1	7	8	1	6	7	—	1	1
XVII. Handel towarowo-mieszany prócz spożywczego	a	9	89	98	11	163	174	3	64	67
	b	60	605	665	52	734	786	23	484	507
	c	—	22	22	2	13	15	—	1	1
	d	69	716	785	65	910	975	26	549	575
Razem handel towarowy	a	128	4.049	4.177	108	6.955	7.063	36	3.168	3.204
	b	477	7.284	7.761	493	10.359	10.852	181	5.993	6.174
	c	42	143	185	43	227	270	13	84	97
	d	647	11.476	12.123	644	17.541	18.185	230	9.245	9.475
B. Przedsiębiorstwa gastronomiczne,										
I. Branża gastronomiczno-hotelarska										
1. Gastronomiczna	a	19	591	610	20	826	846	2	377	379
	b	5	481	486	17	693	710	3	404	407
	c	1	4	5	1	36	37	1	16	17
	d	25	1.076	1.101	38	1.555	1.593	6	797	803
2. Hotelarska	a	4	19	23	3	28	31	—	8	8
	b	3	101	104	3	46	49	—	67	67
	c	—	1	1	1	1	2	—	—	—
	d	7	121	128	7	75	82	—	75	75
II. Widowiska, rozrywki i pokrewne	a	5	18	23	9	21	30	1	18	19
	b	1	12	13	5	18	23	4	10	14
	c	1	1	2	1	1	2	—	—	—
	d	7	31	38	15	40	55	5	28	33

WOJEWÓDZTWO Poleskie	OKRĄG IZBY PRZEMYSŁOWO-HANDLOWEJ W										
	Większe	Mniejsze	Razem	Większe		Mniejsze		Razem			
				Liczby absol.	%	Liczby absol.	%	1937 r. Liczby absol.	1937 r. %	1933 r. Liczby absol.	1933 r. %
XIV. Drzewo i wyroby drzewne	3	36	39	9	*9,5*	194	*16,9*	203	*16,4*	123	*16,6*
	32	215	247	72	*75,8*	921	*80,5*	993	*80,1*	609	*82,3*
	4	8	12	14	*14,7*	30	*2,6*	44	*3,5*	8	*1,1*
	39	259	298	95	*100,0*	1.145	*100,0*	1.240	*100,0*	740	*100,0*
XV. Artykuły techniczne, budowlane i opałowe	1	8	9	8	*32,0*	44	*15,3*	52	*16,6*	24	*11,1*
	5	66	71	16	*64,0*	236	*81,9*	252	*80,5*	189	*87,1*
	—	2	2	1	*4,0*	8	*2,8*	9	*2,9*	4	*1,8*
	6	76	82	25	*100,0*	288	*100,0*	313	*100,0*	217	*100,0*
XVI. Inne gałęzie handlu towarowego	1	2	3	2	*66,7*	6	*24,0*	8	*28,6*	7	*41,2*
	—	9	9	1	*33,3*	19	*76,0*	20	*71,4*	10	*58,8*
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1	11	12	3	*100,0*	25	*100,0*	28	*100,0*	17	*100,0*
XVII. Handel towarowo-mieszany prócz spożywczego	1	54	55	24	*13,0*	370	*13,7*	394	*13,7*	169	*9,4*
	21	458	479	156	*84,8*	2.281	*84,7*	2.437	*84,7*	1.618	*89,9*
	2	7	9	4	*2,2*	43	*1,6*	47	*1,6*	12	*0,7*
	24	519	543	184	*100,0*	2.694	*100,0*	2.878	*100,0*	1.799	*100,0*
Razem handel towarowy	55	2.881	2.936	327	*18,1*	17.053	*35,7*	17.380	*35,0*	10.674	*27,3*
	212	6.521	6.733	1.363	*75,1*	30.157	*63,1*	31.520	*63,6*	28.208	*72,2*
	26	117	143	124	*6,8*	571	*1,2*	695	*1,4*	208	*0,5*
	293	9.519	9.812	1.814	*100,0*	47.781	*100,0*	49.595	*100,0*	39.090	*100,0*
hotelarskie oraz usługi i zajęcia pomocnicze.											
I. Branża gastronomiczno-hotelarska											
1. Gastronomiczna	4	351	355	45	*58,4*	2.145	*53,0*	2.190	*53,1*	3.968	
	3	260	263	28	*36,4*	1.838	*45,4*	1.866	*45,3*		
	1	7	8	4	*5,2*	63	*1,6*	67	*1,6*		
	8	618	626	77	*100,0*	4.046	*100,0*	4.123	*100,0*		
2. Hotelarska	—	5	5	7	*50,0*	60	*17,5*	67	*18,8*		
	—	67	67	6	*42,9*	281	*81,9*	287	*80,4*		
	—	—	—	1	*7,1*	2	*0,6*	3	*0,8*		
	—	72	72	14	*100,0*	343	*100,0*	357	*100,0*		
II. Widowiska, rozrywki i pokrewne	1	12	13	16	*53,3*	69	*58,0*	85	*57,0*	54	*55,1*
	1	8	9	11	*36,7*	48	*40,3*	59	*39,6*	44	*44,9*
	1	—	1	3	*10,0*	2	*1,7*	5	*3,4*	—	—
	3	20	23	30	*100,0*	119	*100,0*	149	*100,0*	98	*100,0*

Tablica II (c. d.).

Wyszczególnienie		WOJEWÓDZTWO Wileńskie Większe	Wileńskie Mniejsze	Wileńskie Razem	Białostockie Większe	Białostockie Mniejsze	Białostockie Razem	Nowogródzkie Większe	Nowogródzkie Mniejsze	Nowogródzkie Razem
		PRZEDSIĘBIORSTWA								
III. Branża sanitarno-higieniczna	a	1	14	15	1	19	20	—	6	6
	b	1	20	21	2	25	27	—	18	18
	c	—	—	—	—	2	2	—	1	1
	d	2	34	36	3	46	49	—	25	25
IV. Komunikacja oraz przedsiębiorstwa ekspedycyjno-transport.	a	5	39	44	1	37	38	—	24	24
	b	21	10	31	17	53	70	6	25	31
	c	5	4	9	6	2	8	6	2	8
	d	31	53	84	24	92	116	12	51	63
V. Biura zleceń i usług	a	4	95	99	—	121	121	—	27	27
	b	1	36	37	1	86	87	—	20	20
	c	—	1	1	—	5	5	—	1	1
	d	5	132	137	1	212	213	—	48	48
Razem przedsiębiorstwa gastronomiczn.-hotelarskie oraz usługi i zajęcia pomoc.	a	38	776	814	34	1.052	1.086	3	460	463
	b	32	660	692	45	921	966	13	544	557
	c	7	11	18	9	47	56	7	20	27
	d	77	1.447	1.524	88	2.020	2.108	23	1.024	1.047
Instytucje ubezpieczeniowe (bez agentów ubezpieczeniowych)	a	2	—	2	—	1	1	—	—	—
	b	—	—	—	—	1	1	—	—	—
	c	12	1	13	3	—	3	—	—	—
	d	14	1	15	3	2	5	—	—	—
Instytucje kredytowe (wykupujące świadectwa przemysłowe)	a	2	6	8	1	2	3	—	5	5
	b	6	9	15	2	14	16	—	7	7
	c	4	2	6	2	30	32	3	7	10
	d	12	17	29	5	46	51	3	19	22
OGÓŁEM	a	170	4.831	5.001	143	8.010	8.153	39	3.633	3.672
	b	515	7.953	8.468	540	11.295	11.835	194	6.544	6.738
	c	65	157	222	57	304	361	23	111	134
	d	750	12.941	13.691	740	19.609	20.349	256	10.288	10 544
Zajęcia przemysłowe	a	27	12	39	8	27	35	9	6	15
	b	100	33	133	93	79	172	55	30	85
	c	2	1	3	3	—	3	4	—	4
	d	129	46	175	104	106	210	68	36	104

WOJEWÓDZTWO Poleskie Większe	Poleskie Mniejsze	Poleskie Razem	OKRĄG IZBY Większe	Mniejsze	Razem	Razem 1937 r.	Razem 1933 r.
			IZBY HANDLOWE				
1	5	6	3	50,0	44	36,7	47	37,3	44	43,1
—	10	10	3	50,0	73	60,8	76	60,3	58	56,9
—	—	—	—	—	3	2,5	3	2,4	—	—
1	15	16	6	100,0	120	100,0	126	100,0	102	100,0
2	25	27	8	9,9	125	48,1	133	39,0	190	46,7
8	34	42	52	64,2	122	46,9	174	51,0	217	53,3
4	5	9	21	25,9	13	5,0	34	10,0	—	—
14	64	78	81	100,0	260	100,0	341	100,0	407	100,0
—	34	34	4	66,7	277	57,9	281	58,1	330	50,7
—	50	50	2	33,3	192	40,2	194	40,1	311	47,8
—	2	2	—	—	9	1,9	9	1,8	10	1,5
—	86	86	6	100,0	478	100,0	484	100,0	651	100,0
8	432	440	83	38,8	2.720	50,7	2.803	50,2	618[1])	49,1[1])
12	429	441	102	47,7	2.554	57,6	2.656	47,6	630[1])	50,0[1])
6	14	20	29	13,5	92	1,7	121	2,2	10[1])	0,9[1])
26	875	901	214	100,0	5.366	100,0	5.580	100,0	1.258[1])	100,0[1])
—	2	2	2	11,8	3	42,9	5	20,8		
—	—	—	—	—	1	14,2	1	4,2		
—	2	2	15	88,2	3	42,9	18	75,0		
—	4	4	17	100,0	7	100,0	24	100,0	85	69,7
									36	29,5
—	3	3	3	14,3	16	14,7	19	14,6	1	0,8
1	8	9	9	42,8	38	34,9	47	36,2	122	100,0
—	16	16	9	42,9	55	50,4	64	49,2		
1	27	28	21	100,0	109	100,0	130	100,0		
63	3.318	3.381	415	20,1	19.792	37,2	20.207	36,5	11.377[1])	28,1[1])
225	6.958	7.183	1.474	71,3	32.750	61,5	34.224	61,9	28.874[1])	71,3[1])
32	149	181	177	8,6	721	1,3	898	1,6	219[1])	0,6[1])
320	10.425	10.745	2.066	100,0	53.263	100,0	55.329	100,0	40.470[1])	100,0[1])
5	9	14	49	13,2	54	23,0	103	17,0	49	18,5
63	35	98	311	83,8	177	75,3	488	80,5	215	81,1
2	3	5	11	3,0	4	1,7	15	2,5	1	0,4
70	47	117	371	100,0	235	100,0	606	100,0	265	100,0

[1]) Dane za rok 1933 nie obejmują przedsiębiorstw gastronomicznych i hotelarskich, dla których brak wyszczególnienia wg wyznań.

Zestawienie sumaryczne według powiatów [1]). *Tablica IV.*

Wyszczególnienie		Przedsiębiorstwa przemysłowe					Przedsiębiorstwa handlowe [2])				
		Większe		Mniejsze	Razem		Większe		Mniejsze	Razem	
		Liczby abs.	%	Liczby abs.	Liczby abs.	%	Liczby abs.	%	Liczby abs.	Liczby abs.	%
M. Białystok	a	10	*7,7*	77	**87**	*10,2*	39	*13,4*	810	**849**	*29,6*
	b	109	*33,8*	647	**756**	*88.5*	232	*79,7*	1.731	**1.463**	*68,3*
	c	11	*8,5*	—	**11**	*1,3*	20	*6,9*	41	**61**	*2,1*
	d	130	*100,0*	724	**854**	*100,0*	291	*100,0*	2.582	**2.873**	*100,0*
Pow. augustowski	a	4	*30,8*	78	**82**	*57,3*	3	*17,6*	410	**413**	*49,6*
	b	8	*61,5*	47	**55**	*38,5*	14	*82,4*	395	**409**	*49,1*
	c	1	*7,7*	5	**6**	*4,2*	—	—	11	**11**	*1,3*
	d	13	*100,0*	130	**143**	*100,0*	17	*100,0*	816	**833**	*100,0*
Pow. białostocki	a	13	*23,6*	162	**175**	*33,2*	2	*50,0*	522	**524**	*46,0*
	b	38	*69,1*	308	**346**	*65,7*	2	*50,0*	603	**605**	*53,0*
	c	4	*7,3*	2	**6**	*1,1*	—	—	11	**11**	*1,0*
	d	55	*100,0*	472	**527**	*100,0*	4	*100,0*	1.136	**1.140**	*100,0*
Pow. bielsko-podlaski	a	21	*32,3*	183	**204**	*48,0*	10	*19,6*	841	**851**	*39,3*
	b	36	*55,4*	167	**203**	*47,8*	37	*72,6*	1.243	**1.280**	*59,1*
	c	8	*12,3*	10	**18**	*4,2*	4	*7,8*	30	**34**	*1,6*
	d	65	*100,0*	360	**425**	*100,0*	51	*100,0*	2.114	**2.165**	*100,0*
M. Grodno	a	9	*34,6*	52	**61**	*22,1*	18	*20,5*	460	**478**	*31,1*
	b	15	*57,7*	195	**210**	*76,1*	58	*65,9*	962	**1.020**	*66,4*
	c	2	*7,7*	3	**5**	*1,8*	12	*13,6*	26	**38**	*2,5*
	d	26	*100,0*	250	**276**	*100,0*	88	*100,0*	1.448	**1.536**	*100,0*
Pow. grodzieński	a	17	*34,7*	111	**128**	*43,1*	13	*27,7*	612	**625**	*36,7*
	b	31	*63,3*	131	**162**	*54,5*	32	*68,1*	1.020	**1.052**	*61,8*
	c	1	*2,0*	6	**7**	*2,4*	2	*4,3*	22	**24**	*1,5*
	d	49	*100,0*	248	**297**	*100,0*	47	*100,0*	1.654	**1.701**	*100,0*
Pow. łomżyński	a	21	*53,8*	161	**182**	*56,2*	14	*23,0*	1.096	**1.110**	*46,7*
	b	17	*43,6*	123	**140**	*43,2*	43	*70,4*	1.179	**1.222**	*51,4*
	c	1	*2,6*	1	**2**	*0,6*	4	*6,6*	43	**47**	*1,9*
	d	39	*100,0*	285	**324**	*100,0*	61	*100,0*	2.318	**2.379**	*100,0*
Pow. ostrołęcki	a	10	*62,5*	73	**83**	*56,8*	4	*40,0*	510	**514**	*49,0*
	b	4	*25,0*	50	**54**	*37,0*	6	*60,0*	512	**518**	*49,3*
	c	2	*12,5*	7	**9**	*6,2*	—	—	18	**18**	*1,7*
	d	16	*100,0*	130	**146**	*100,0*	10	*100,0*	1.040	**1.050**	*100,0*
Pow. ostrówmaz.	a	11	*50,0*	88	**99**	*51,3*	11	*35,5*	572	**583**	*45,9*
	b	11	*50,0*	81	**92**	*47,7*	18	*58,0*	657	**675**	*53,1*
	c	—	—	2	**2**	*1,0*	2	*6,5*	10	**12**	*1,0*
	d	22	*100,0*	171	**193**	*100,0*	31	*100,0*	1.239	**1.270**	*100,0*
Pow. sokólski	a	5	*41,7*	53	**58**	*47,2*	5	*25,0*	296	**301**	*35,8*
	b	5	*41,7*	58	**63**	*51,2*	13	*65,0*	516	**529**	*62,9*
	c	2	*16,6*	—	**2**	*1,6*	2	*10,0*	9	**11**	*1,3*
	d	12	*100,0*	111	**123**	*100,0*	20	*100,0*	821	**841**	*100,0*

Właściciele przedsiębiorstw: a — chrześcijanie, b — wyznania mojżeszowego, c — o nieustalonej, względnie różnej przynależności wyznaniowej, d — razem.

[1]) Bez zajęć przemysłowych. [2]) Przedsiębiorstwa handlowe łącznie z foluszami i czesalniami wełny.

Zestawienie sumaryczne według województw. *Tablica III.*

Województwa		Przedsiębiorstwa przemysłowe należące do:						Przedsiębiorstwa handlowe należące do:					
		Chrześcijan		Żydów		Nieustalone i mieszane		Chrześcijan		Żydów		Nieustalone i mieszane	
		1933 r.	1937 r.	1933 r.	1937 r.	1933 r.	1937 r.	1933 r.	1937 r.	1933 r.	1937 r.	1933 r.	1937 r.
Wileńskie . . .	Liczby abs.	738	939	1.037	1.209	12	91	**1.787**	**2.239**	3.438	5.001	8.241	8.468	29	222	**11.708**	**13.691**
	%	41,3	41,9	58,0	54,0	0,7	4,1	**100,0**	**100,0**	29,3	36,5	70,4	61,9	0,3	1,6	**100,0**	**100,0**
Białostockie . .	Liczby abs.	1.086	1.574	1.851	2.450	21	102	**2.958**	**4.126**	4.786	8.153	12.306	11.835	135	361	**17.227**	**20.349**
	%	36,7	38,1	62,6	59,4	0,7	2,5	**100,0**	**100,0**	27,8	40,1	71,4	58,2	0,8	1,7	**100,0**	**100,0**
Nowogródzkie .	Liczby abs.	652	1.020	830	1.197	9	61	**1.491**	**2.278**	1.896	3.672	5.958	6.738	30	134	**7.884**	**10.544**
	%	43,7	44,8	55,7	52,5	0,6	2,7	**100,0**	**100,0**	24,0	34,8	75,6	63,9	0,4	1,3	**100,0**	**100,0**
Poleskie . . .	Liczby abs.	445	837	938	1.240	19	94	**1.402**	**2.171**	1.406	3.381	6.188	7.183	25	181	**7.619**	**10.745**
	%	31,7	38,6	66,9	57,1	1,4	4,3	**100,0**	**100,0**	18,5	31,5	81,2	66,8	0,3	1,7	**100,0**	**100,0**

U w a g a: 1) Zestawieniem powyższym nie zostały objęte folusze, czesalnie wełny oraz zajęcia przemysłowe.
2) Zestawienie to zawiera również dane dla przedsiębiorstw hotelarskich i gastronomicznych. Dane te jednak dla r. 1933 budzą pewne wątpliwości co do składu wyznaniowego właścicieli: zbyt wielki % przedsiębiorstw zaliczono do grupy przedsiębiorców żydów.

Tablica IV (c. d.).

Wyszczególnienie		Przedsiębiorstwa przemysłowe					Przedsiębiorstwa handlowe				
		Większe		Mniejsze	Razem		Większe		Mniejsze	Razem	
		Liczby abs.	%	Liczby abs.	Liczby abs.	%	Liczby abs.	%	Liczby abs.	Liczby abs.	%
Pow. suwalski	a	4	*28,6*	113	**117**	*60,3*	12	*27,3*	494	**506**	*42,6*
	b	8	*57,1*	64	**72**	*37,1*	28	*63,6*	626	**654**	*55,0*
	c	2	*14,3*	3	**5**	*2,6*	4	*9,1*	25	**29**	*2,4*
	d	14	*100,0*	180	**194**	*100,0*	44	*100,0*	1.145	**1.189**	*100,0*
Pow. szczuczyn-biał.	a	6	*35,3*	74	**80**	*63,5*	4	*20,0*	425	**429**	*48,6*
	b	10	*58,8*	30	**40**	*31,7*	16	*80,0*	412	**428**	*48,5*
	c	1	*5,9*	5	**6**	*4,8*	—	—	26	**26**	*2,9*
	d	17	*100,0*	109	**126**	*100,0*	20	*100,0*	863	**883**	*100,0*
Pow. wołkowyski	a	18	*32,7*	105	**123**	*38,6*	5	*11,1*	618	**623**	*37,0*
	b	30	*54,5*	143	**173**	*54,2*	34	*75,5*	1.002	**1.036**	*61,5*
	c	7	*12,8*	16	**23**	*7,2*	6	*13,4*	19	**25**	*1,5*
	d	55	*100,0*	264	**319**	*100,0*	45	*100,0*	1.639	**1.684**	*100,0*
Pow. wysokomaz.	a	10	*66,7*	85	**95**	*53,1*	5	*38,5*	417	**422**	*42,5*
	b	5	*33,3*	79	**84**	*46,9*	7	*53,8*	550	**557**	*56,0*
	c	—	—	—	—	—	1	*7,7*	14	**15**	*1,5*
	d	15	*100,0*	164	**179**	*100,0*	13	*100,0*	981	**994**	*100,0*
Woj. białostockie	a	159	*30,1*	1.415	**1.574**	*38,1*	145	*19,5*	8.083	**8.228**	*40,0*
	b	327	*61,9*	2.123	**2.450**	*59,4*	540	*72,8*	11.408	**11.948**	*58,2*
	c	42	*8,0*	60	**102**	*2,5*	57	*7,7*	305	**362**	*1,8*
	d	528	*100,0*	3.598	**4.126**	*100,0*	742	*100,0*	19.796	**20.538**	*100,0*
M. Brześć n/B	a	8	*40,0*	36	**44**	*30,3*	18	*18,2*	505	**523**	*29,4*
	b	12	*60,0*	89	**101**	*69,7*	70	*70,7*	1.127	**1.197**	*67,3*
	c	—	—	—	—	—	11	*11,1*	47	**58**	*3,3*
	d	20	*100,0*	125	**145**	*100,0*	99	*100,0*	1.679	**1.778**	*100,0*
Pow. brzeski	a	9	*29,0*	99	**108**	*44,6*	5	*38,5*	478	**483**	*39,6*
	b	22	*71,0*	105	**127**	*52,5*	8	*61,5*	713	**721**	*59,1*
	c	—	—	7	**7**	*2,9*	—	—	15	**15**	*1,3*
	d	31	*100,0*	211	**242**	*100,0*	13	*100,0*	1.206	**1.219**	*100,0*
Pow. drohiczyński	a	—	—	107	**107**	*53,0*	1	*20,0*	177	**178**	*25,8*
	b	4	*50,0*	79	**83**	*41,1*	2	*40,0*	495	**497**	*72,0*
	c	4	*50,0*	8	**12**	*5,9*	2	*40,0*	13	**15**	*2,2*
	d	8	*100,0*	194	**202**	*100,0*	5	*100,0*	685	**690**	*100,0*
Pow. kobryński	a	4	*21,1*	60	**64**	*37,2*	6	*24,0*	246	**252**	*27,2*
	b	14	*73,7*	87	**101**	*58,7*	17	*68,0*	647	**664**	*71,8*
	c	1	*5,2*	6	**7**	*4,1*	2	*8,0*	7	**9**	*1,0*
	d	19	*100,0*	153	**172**	*100,0*	25	*100,0*	900	**925**	*100,0*
Pow. kosowski	a	4	*13,3*	61	**65**	*35,3*	3	*18,7*	256	**259**	*35,6*
	b	23	*76,7*	84	**107**	*58,2*	13	*81,3*	438	**451**	*61,9*
	c	3	*10,0*	9	**12**	*6,5*	—	—	18	**18**	*2,5*
	d	30	*100,0*	154	**184**	*100,0*	16	*100,0*	712	**728**	*100,0*

Tablica IV (c. d.).

Wyszczególnienie		Przedsiębiorstwa przemysłowe					Przedsiębiorstwa handlowe				
		Większe		Mniejsze	Razem		Większe		Mniejsze	Razem	
		Liczby abs.	%	Liczby abs.	Liczby abs.	%	Liczby abs.	%	Liczby abs.	Liczby abs.	%
Pow. koszyrski	a	1	*12,5*	49	**50**	*38,2*	2	*28,6*	154	**156**	*26,6*
	b	7	*87,5*	64	**71**	*54,2*	5	*71,4*	415	**420**	*71,7*
	c	—	—	10	**10**	*7,6*	—	—	10	**10**	*1,7*
	d	8	*100,0*	123	**131**	*100,0*	7	*100,0*	579	**586**	*100,0*
Pow. łuniniecki	a	4	*13,3*	65	**69**	*26,0*	6	*27,3*	302	**308**	*33,8*
	b	16	*53,4*	164	**180**	*68,0*	14	*63,6*	576	**590**	*64,8*
	c	10	*33,3*	6	**16**	*6,0*	2	*9,1*	11	**13**	*1,4*
	d	30	*100,0*	235	**265**	*100,0*	22	*100,0*	889	**911**	*100,0*
Pow. piński	a	6	*17,6*	117	**123**	*33,3*	10	*12,4*	517	**527**	*28,7*
	b	24	*70,6*	205	**229**	*62,1*	59	*73,8*	1.220	**1.279**	*69,5*
	c	4	*11,8*	13	**17**	*4,6*	11	*13,8*	22	**33**	*1,8*
	d	34	*100,0*	335	**369**	*100,0*	80	*100,0*	1.759	**1.839**	*100,0*
Pow. prużański	a	5	*26,3*	115	**120**	*49,6*	6	*28,5*	334	**340**	*31,8*
	b	13	*68,4*	104	**117**	*48,3*	15	*71,5*	707	**722**	*67,5*
	c	1	*5,3*	4	**5**	*2,1*	—	—	8	**8**	*0,7*
	d	19	*100,0*	223	**242**	*100,0*	21	*100,0*	1.049	**1.070**	*100,0*
Pow. stoliński	a	4	*18,2*	83	**87**	*39,7*	6	*18,2*	404	**410**	*35,3*
	b	15	*68,2*	109	**124**	*56,6*	22	*66,6*	719	**741**	*63,7*
	c	3	*13,6*	5	**8**	*3,7*	5	*15,2*	7	**22**	*1,0*
	d	22	*100,0*	197	**219**	*100,0*	33	*100,0*	1.130	**1.163**	*100,0*
Woj. poleskie	a	45	*20,4*	792	**837**	*38,6*	63	*19,6*	3.373	**3.436**	*31,5*
	b	150	*67,9*	1.090	**1.240**	*57,1*	225	*70,1*	7.057	**7.282**	*66,8*
	c	26	*11,7*	68	**94**	*4,3*	33	*10,3*	158	**191**	*1,7*
	d	221	*100,0*	1.950	**2.171**	*100,0*	321	*100,0*	10.588	**10.909**	*100,0*
Pow. baranowicki	a	8	*21,1*	172	**180**	*44,6*	14	*15,9*	685	**699**	*35,1*
	b	25	*65,8*	186	**211**	*52,2*	67	*76,1*	1.197	**1.264**	*63,6*
	c	5	*13,1*	8	**13**	*3,2*	7	*8,0*	19	**26**	*1,3*
	d	38	*100,0*	366	**404**	*100,0*	88	*100,0*	1.901	**1.989**	*100,0*
Pow. lidzki	a	5	*12,5*	97	**102**	*39,4*	8	*16,7*	635	**643**	*35,2*
	b	29	*72,5*	117	**146**	*56,4*	37	*77,0*	1.136	**1.173**	*64,3*
	c	6	*15,0*	5	**11**	*4,2*	3	*6,3*	7	**10**	*0,5*
	d	40	*100,0*	219	**259**	*100,0*	48	*100,0*	1.778	**1.826**	*100,0*
Pow. nieświeski	a	11	*33,3*	177	**188**	*49,6*	5	*15,6*	425	**430**	*32,2*
	b	19	*57,6*	167	**186**	*49,1*	24	*75,0*	861	**885**	*66,1*
	c	3	*9,1*	2	**5**	*1,3*	3	*9,4*	20	**23**	*1,7*
	d	33	*100,0*	346	**379**	*100,0*	32	*100,0*	1.306	**1.338**	*100,0*
Pow. nowogródzki	a	9	*40,8*	162	**171**	*47,0*	2	*9,1*	517	**519**	*35,7*
	b	13	*59,2*	173	**186**	*51,1*	17	*77,3*	904	**921**	*63,4*
	c	—	—	7	**7**	*1,9*	3	*13,6*	10	**13**	*0,9*
	d	22	*100,0*	342	**364**	*100,0*	22	*100,0*	1.431	**1.453**	*100,0*

Tablica IV (c. d.).

Wyszczególnienie		Przedsiębiorstwa przemysłowe					Przedsiębiorstwa handlowe				
		Większe		Mniejsze	Razem		Większe		Mniejsze	Razem	
		Liczby abs.	%	Liczby abs.	Liczby abs.	%	Liczby abs.	%	Liczby abs.	Liczby abs.	%
Pow. słonimski	a	3	*11,5*	97	**100**	*34,7*	2	*6,4*	425	**427**	*33,4*
	b	19	*73,1*	159	**178**	*61,8*	25	*80,7*	797	**822**	*64,3*
	c	4	*15,4*	6	**10**	*3,5*	4	*12,9*	26	**30**	*2,3*
	d	26	*100,0*	262	**288**	*100,0*	31	*100,0*	1.248	**1.279**	*100,0*
Pow. stołpecki	a	13	*50,0*	123	**136**	*58,1*	4	*28,6*	377	**381**	*38,9*
	b	13	*50,0*	85	**98**	*41,9*	8	*57,1*	573	**581**	*59,4*
	c	—	—	—	—	—	2	*14,3*	14	**16**	*1,7*
	d	26	*100,0*	208	**234**	*100,0*	14	*100,0*	964	**978**	*100,0*
Pow. szczuczyn-nowogr.	a	7	*41,2*	71	**78**	*41,5*	3	*21,4*	280	**283**	*29,9*
	b	9	*52,9*	94	**103**	*54,8*	10	*71,5*	638	**648**	*68,5*
	c	1	*5,9*	6	**7**	*3,7*	1	*7,1*	14	**15**	*1,6*
	d	17	*100,0*	171	**188**	*100,0*	14	*100,0*	932	**946**	*100,0*
Pow. wołożyński	a	1	*6,7*	64	**65**	*40,2*	3	*33,3*	335	**338**	*40,4*
	b	12	*80,0*	77	**89**	*54,9*	6	*66,7*	488	**494**	*59,0*
	c	2	*13,3*	6	**8**	*4,9*	—	—	5	**5**	*0,6*
	d	15	*100,0*	147	**162**	*100,0*	9	*100,0*	828	**837**	*100,0*
Woj. nowogródzkie	a	57	*26,3*	963	**1.020**	*44,8*	41	*15,9*	3.679	**3.720**	*34,9*
	b	139	*64,1*	1.058	**1.197**	*52,5*	194	*75,2*	6.594	**6.788**	*63,8*
	c	21	*9,6*	40	**61**	*2,7*	23	*8,9*	115	**138**	*1,3*
	d	217	*100,0*	2.061	**2.278**	*100,0*	258	*100,0*	10.388	**10.646**	*100,0*
M. Wilno	a	21	*29,2*	172	**193**	*34,2*	141	*25,5*	1.948	**2.089**	*40,0*
	b	49	*68,1*	313	**362**	*64,1*	361	*65,2*	2.661	**3.022**	*57,9*
	c	2	*2,3*	8	**10**	*1,7*	52	*9,3*	55	**107**	*2,1*
	d	72	*100,0*	493	**565**	*100,0*	554	*100,0*	4.664	**5.218**	*100,0*
Pow. brasławski	a	5	*33,3*	65	**70**	*40,7*	5	*16,7*	341	**346**	*30,0*
	b	7	*46,7*	85	**92**	*53,5*	24	*80,0*	764	**788**	*68,3*
	c	3	*20,0*	7	**10**	*5,8*	1	*3,3*	18	**19**	*1,7*
	d	15	*100,0*	157	**172**	*100,0*	30	*100,0*	1.123	**1.153**	*100,0*
Pow. dziśnieński	a	13	*52,0*	94	**107**	*51,7*	3	*6,1*	416	**419**	*28,3*
	b	10	*40,0*	83	**93**	*44,9*	42	*85,7*	1.005	**1.047**	*70,8*
	c	2	*8,0*	5	**7**	*3.4*	4	*8,2*	9	**13**	*0,9*
	d	25	*100,0*	182	**207**	*100,0*	49	*100,0*	1.430	**1.479**	*100,0*
Pow. mołodecki	a	2	*9,5*	76	**78**	*37,9*	9	*32,1*	308	**317**	*33,8*
	b	17	*81,0*	98	**115**	*55,8*	18	*64,3*	587	**605**	*64,4*
	c	2	*9,5*	11	**13**	*6,3*	1	*3,6*	16	**17**	*1,8*
	d	21	*100,0*	185	**206**	*100,0*	28	*100,0*	911	**939**	*100,0*
Pow. oszmiański	a	3	*25,0*	73	**76**	*35,5*	2	*7,1*	340	**342**	*32,5*
	b	7	*58,3*	117	**124**	*57,9*	23	*72,2*	673	**696**	*66,2*
	c	2	*16,7*	12	**14**	*6,6*	3	*10,7*	10	**13**	*1,3*
	d	12	*100,0*	202	**214**	*100,0*	28	*100,0*	1.023	**1.051**	*100,0*

Tablica IV (c. d.).

Wyszczególnienie		Przedsiębiorstwa przemysłowe					Przedsiębiorstwa handlowe				
		Większe		Mniejsze	Razem		Większe		Mniejsze	Razem	
		Liczby abs.	%	Liczby abs.	Liczby abs.	%	Liczby abs.	%	Liczby abs.	Liczby abs.	%
Pow. postawski	a	10	*55,6*	61	**71**	*53,8*	5	*45,5*	311	**316**	*46,3*
	b	6	*33,3*	45	**51**	*38,6*	6	*54,5*	349	**355**	*52,1*
	c	2	*11,1*	8	**10**	*7,6*	—	—	11	**11**	*1,6*
	d	18	*100,0*	114	**132**	*100,0*	11	*100,0*	671	**682**	*100,0*
Pow. święciański	a	11	*40,7*	97	**108**	*50,9*	4	*13,8*	364	**368**	*31,1*
	b	14	*51,9*	84	**98**	*46,2*	24	*82,8*	782	**806**	*68,2*
	c	2	*7,4*	4	**6**	*2,9*	1	*3,4*	7	**8**	*0,7*
	d	27	*100,0*	185	**212**	*100,0*	29	*100,0*	1.153	**1.182**	*100,0*
Pow. wilejski	a	9	*47,4*	66	**75**	*35,7*	5	*23,8*	346	**351**	*34,6*
	b	8	*42,1*	122	**130**	*61,9*	15	*71,4*	619	**634**	*62,5*
	c	2	*10,5*	3	**5**	*2,4*	1	*4,8*	29	**30**	*2,9*
	d	19	*100,0*	191	**210**	*100,0*	21	*100,0*	994	**1.015**	*100,0*
Pow. wileńsko-trocki	a	22	*52,4*	139	**161**	*50,2*	2	*25,0*	595	**597**	*48,3*
	b	16	*38,1*	128	**144**	*44,9*	4	*50,0*	625	**629**	*50,9*
	c	4	*9,5*	12	**16**	*4,9*	2	*25,0*	8	**10**	*0,8*
	d	42	*100,0*	279	**321**	*100,0*	8	*100,0*	1.228	**1.236**	*100,0*
Woj. wileńskie	a	96	*38,2*	843	**939**	*41,9*	176	*23,2*	4.969	**5.145**	*36,9*
	b	134	*53,4*	1.075	**1.209**	*54,0*	517	*68,2*	8.065	**8.582**	*61,5*
	c	21	*8,4*	70	**91**	*4,1*	65	*8,6*	163	**228**	*1,6*
	d	251	*100,0*	1.988	**2.239**	*100,0*	758	*100,0*	13.197	**13.955**	*100,0*